

NOU

Norges offentlige utredninger **1999:10**

En bedre organisert politi- og lensmannsetat

Utredning fra et utvalg oppnevnt ved Regjeringens resolusjon 26. februar 1998
Avgitt til Justis- og politidepartementet 4. mars 1999

Statens forvaltningstjeneste
Statens trykning

Oslo 1999

Til Justis- og politidepartementet

Ved Regjeringens resolusjon 26. februar 1998 ble oppnevnt et utvalg for å fremme forslag til organisatoriske endringer i politi- og lensmannsetaten, herunder konkrete forslag om endringer i distriktsinndelingen med sikte på effektivisering og best mulig utnyttelse av ressursene til kriminalitetsbekjempelse og publikumsrettet virksomhet.

Utvalget legger med dette frem sin utredning. Et samlet utvalg foreslår en ny hovedstruktur for politi- og lensmannsetaten. Når det gjelder forslag om sammenslåing av politidistrikter deler utvalget seg i enkelte av forslagene.

Oslo, 1. mars 1999

Anne Kari Lande Hasle leder

Tormod Bakke

Linn-Birgitte Rasmussen Hoel

Ernst I. Høier

Ingelin Killengreen

Ole Petter Parnemann

Kyrre Stenbro

Otto Stærk

Inger Johanne Sundby

Terje Ødegård

Bente Lind

Asbjørn Sjølie

Oluf C. Sundt

Kapittel 1

Sammendrag

Utvalget har drøftet dagens politidistriktsinndeling, landsdelsordningen, de ulike regionale ordninger, de sentrale særorganer og politiets sentrale faglige og politiske ledelse i Justisdepartementet.

Det grunnleggende prinsipp om at norsk politi skal være desentralisert (nærpoliti/lokalpoliti) og under folkevalgt styring og kontroll, ligger fast. Politi- og lensmannsetaten ledes av Justisdepartementet med Justisministeren som konstitusjonelt og parlamentarisk ansvarlig overfor Stortinget. Desentralisering nødvendiggjør et relativt høyt antall tjenestesteder. Nærhet til og kontakt med innbyggerne er avgjørende for muligheten til god publikumsrettet virksomhet.

Utvalget har gjennomgått den historiske utvikling av etaten, ulike utredninger og omorganiseringsprosesser etter krigen og vurdert dagens organisering.

Politi- og lensmannsetaten består av 10 000 ansatte, er organisert i 54 politidistrikter og 8 særorganer med til dels overlappende ansvarsområder. Det er etablert en landsdelsordning med fem landsdelspolitimestre og flere ulike regionordninger. Etter utvalgets vurdering har etaten en uklar ledelsesstruktur, organisasjonen er komplisert og i tillegg behandles altfor mange enkelt saker på for høyt nivå i organisasjonen. Det er utvalgets mål å forenkle organisasjonen, klargjøre ansvar og myndighet og skape en helhetlig operativ og faglig ledelse.

Utvalget har vurdert en fylkespolitidistriktsmodell og også utredet innføring av et regionnivå. Utvalget har avvist begge disse modellene.

Ved inndeling av politidistriktene må det tas hensyn til målsettingen om at publikum skal gis trygghet, at kriminalitetsbekjempelsen skal være best mulig, at det skal gis god service og at den enkelte ansatte skal ha en trygg og god arbeidsplass.

Utvalget har lagt vekt på følgende forhold:

- arealmessig utstrekning og geografi;
- kommunikasjonsteknologi og -struktur;
- befolkningsgrunnlag og -struktur;
- kriminalitetstyper, bevegelser og sammenhenger;
- saksmengde;
- politidistriktets organisering og størrelse,
- politimesterens rolle og kontrollspenn,
- påtalemyndighetens arbeid;
- domstolenes plassering;
- mulighet for å frigjøre ressurser.

Boks 1.1

Utvalget foreslår følgende hovedendringer:

- antall politidistrikter reduseres
- det opprettes et Politidirektorat med ansvar for den faglige ledelse og styring av etaten.

Videre foreslås at:

- enkelte grenser mellom politidistrikter endres
- Utrykningspolitiet omorganiseres
- Politiets materielltjeneste og Politiets datatjeneste vurderes sammenslått og/eller samlokalisert
- landsdelsordningen i sin nåværende form opphører.

Kapittel 2

Innledning og utvalgets arbeidsmåte**2.1 Utvalgets oppnevning, mandat og sammensetning**

Ved Regjeringens resolusjon den 26. februar 1998 ble oppnevnt et utvalg for å fremme forslag til organisatoriske endringer i politi- og lensmannsetaten, herunder konkrete forslag om endringer i distriktsinndelingen, med sikte på effektivisering og best mulig utnyttelse av ressurser til publikumsrettet virksomhet og kriminalitetsbekjempelse.

Som utvalgets leder ble oppnevnt direktør Anne Kari Lande Hasle, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).

Som utvalgets medlemmer ble oppnevnt:

Underdirektør Linn-Birgitte Rasmussen Hoel, Finansdepartementet

Politimester Ernst I. Høier, Narvik politidistrikt

Politimester Ingelin Killengreen, Oslo politidistrikt

Leder Ole Petter Parnemann, Politiembetsmennesenes Landsforening

Avdelingsdirektør Kyrre Stenbro, Justisdepartementet

Formann Otto Stærk, Norges Lensmannslag

Spesialrådgiver Inger Johanne Sundby, Statskonsult

Førstestatsadvokat Walter Wangberg, Hordaland statsadvokatembeter

Forbundsleder Terje Ødegård, Politiets Fellesforbund

Den 8. desember 1998 ble førstestatsadvokat Walter Wangberg innvilget permisjon fra utvalget for perioden 1. desember 1998 til 1. mars 1999, og ble erstattet av førstestatsadvokat Tormod Bakke, Hedmark og Oppland statsadvokatembeter.

Utvalgets mandat er:

- vurdere politidistriktenes størrelse og antall i lys av nye organisasjonsplaner og styringsredskaper (IT-systemer, økonomisystemer, m.v.), med sikte på effektivisering av politi- og lensmannsetaten og best mulig utnyttelse av ressursene til publikumsrettet virksomhet og kriminalitetsbekjempelse.
- fremme forslag til organisatoriske endringer, herunder konkrete forslag om endringer i distriktsinndelingen.
- vurdere konsekvenser for organiseringen av administrative og politioperative fellesfunksjoner ved en endring av distriktsinndelingen og mulighetene for en mer effektiv organisering av disse funksjonene.
- vurdere konsekvenser for påtalemyndigheten ved endring av distriktsinndelingen og komme med forslag til nødvendige tilpasninger.
- vurdere den framtidige organiseringen av politiets landsdelsordning, herunder landsdelspolitimestrenes antall, oppgaver og organisering.
- vurdere konsekvenser for landsdelsordningen og særorganene ved en endring av politidistriktsinndelingen.
- vurdere muligheten for bedre faglig og administrativ ledelse av politi- og lensmannsetaten ved en endring av antall politidistrikter og en eventuell videreutvikling av landsdelsordningen. Særlig bør det vurderes om landsdelsordningen kan overta etatsledelsesfunksjoner fra Justisdepartementets Politiavdeling.
- vurdere administrative og økonomiske konsekvenser ved endrings-

forslagene.

Utvalget forutsettes å ha kontakt med strukturutvalget for herreds- og byrettene og om mulig samordne sine forslag med dette utvalget. Utvalget har frist til 1. mars 1999 med å levere sin innstilling.

2.2 Utvalgets arbeid

2.2.1 Bakgrunn for opprettelse av utvalget

Gjennom de siste år har det vært en klar forutsetning at det skal foretas en vurdering av inndelingen av landets politidistrikter, og dette har kommet til uttrykk en rekke ganger både i politiske dokumenter og i departementets rundskriv. En slik vurdering/gjennomgang har også en klar forankring i overordnede målsettinger i regjeringens politikk, hvor et viktig mål er en moderne og effektiv statsforvaltning. For politi- og lensmannsetaten er det et mål å yte en best mulig polititjeneste til publikum innenfor rammen av de tildelte ressurser.

I Kriminalmeldingen St.meld.nr. 23 (1991-92) ble fremholdt:

«Gjennom organisasjonsutvikling og organisasjonsendringer vil Justisdepartementet arbeide for å styrke de lokale ledd slik at den enkelte tjenestemann gis best mulig forutsetninger for å kunne utføre sine oppgaver så godt og betryggende som mulig. Disse hensyn står sentralt i arbeidet med å finne fram til en bedre og mer framtidsrettet organisering av politiets ledelse (fase 1) og deretter organiseringen av de lokale ledd i politiet og lensmannsetaten (fase 2).»

Justiskomiteen skrev i sin innstilling S.nr. 192 (1991-92) til Kriminalmeldingen:

«Flertallet vil peke på at vi i dag har et desentralisert politi med 54 politikamre og 370 lensmannskontorer. Flertallet er enig i en slik desentralisert struktur. Flertallet ser likevel at det i framtiden kan bli behov for å foreta justeringer av politigrensene.»

I St.prp.nr. 1 (1994-95) heter det på side 86:

«Arbeidet med grensereguleringer vil omfatte både grensene mellom driftsenhetene innen politidistriktet og grensene mellom politidistriktene. Av dette følger at både antallet driftsenheter og antallet politidistrikter vil bli endret.»

På grunnlag av Stortingets behandling av Kriminalmeldingen er politidistriktenes organisasjonsplaner endret gjennom en omfattende organisasjonsutviklingsprosess.

Dagens 54 politidistrikter og deres distriktsgrenser er i høy grad resultat av en lang historisk utviklingsprosess. I noen politidistrikter er antallet lensmannskontorer og politistasjoner relativt lavt. Alle politidistrikter har imidlertid fullt utbygde administrative og operative fellesfunksjoner. Det betyr at det i noen politidistrikter benyttes forholdsvis store ressurser til internadministrasjon.

Antallet politidistrikter er også en viktig premiss for arbeidsvilkårene i Politiavdelingens ledelse og for Justisdepartementets muligheter for styring og ledelse av etaten.

Proessen med grensereguleringer på driftsenhetsnivå ble startet opp i første halvår av 1996. I den forbindelse ble det uttalt at denne prosessen ville bli fulgt opp med hensyn til endringer også på politidistriktsnivå. I departementets rundskriv G-27/96 heter det:

«Formålet med grensereguleringene er blant annet å effektivisere den administrative oppbygging av etaten, slik at det frigjøres ressurser for bedring av politiberedskap og service overfor publikum.»

Og videre:

«I innledningen av fase 2 av OU-prosessen vil arbeidet være konsentrert om reguleringer på driftsenhetsnivå. En arbeidsgruppe sentralt påbegynner arbeidet med å kartlegge problemstillingene ved regulering av antall og størrelse på politidistriktene.»

I regjeringens resolusjon 26.02.98 om oppnevning av utvalget er det understreket at det er ønskelig å vurdere politidistriktenes antall og størrelse bl a i lys av de nye organisasjonsplanene som er innført i politidistriktene. Målet er effektivisering av etaten og frigjøring av ressurser fra internadministrasjon til publikumsrettet virksomhet og kriminalitetsbekjempelse. I en slik gjennomgang vil det også være hensiktsmessig å vurdere landsdelsordningen, idet man ved en endring av antall politidistrikter vil endre forutsetningene for ordningens opprettelse. Utvalget blir også bedt om å vurdere muligheter for å forbedre departementets politiske, faglige og administrative styring av etaten. I St.prpr.nr.1 for de seneste årene har det vært gjentatt at en slik utredning bør komme i gang, og det er klare forventninger i etaten om at dette skjer, som en naturlig videreføring av det utviklingsarbeid som har pågått de seneste år.

2.2.2 Samordning med strukturutvalget for herreds- og byrettene arbeid

Politidistriktsutvalget er i sitt mandat forutsatt om mulig å samordne sine forslag med «Strukturutvalget for herreds- og byrettene». Utvalget ble oppnevnt ved kgl. resolusjon den 10.oktober 1997 og skal vurdere domstolenes organisasjon og arbeidsområde.

Som leder for utvalget ble oppnevnt professor dr.juris. Jens Edvin A. Skoghøy, som nå er høyesterettsdommer.

Utvalgets mandat fremgår av den kongelige resolusjon. Fra denne gjengis følgende:

«Utvalget skal vurdere domstolenes organisasjon. Utvalget skal også vurdere hensiktsmessigheten ved å opprettholde enedommerembeter, fremfor overgang til en ordning med bare kollegiale domstoler. I denne forbindelse skal utvalget ta i betraktning de faktorer som er bestemmende for hvorvidt en domstol har en hensiktsmessig størrelse. Utvalget skal i sammenheng med dette også vurdere forholdet mellom antall dommere og dommerfullmektiger ved embeter av ulik størrelse. Dessuten skal utvalget gi en generell vurdering av hvor mange herreds- og byretter det er behov for i Norge og hvor disse bør lokaliseres. På denne bakgrunn skal utvalget også vurdere konsekvenser for personalet ved embetene som berøres av endringsforslag, samt de dis-

triktsmessige konsekvenser dette ellers måtte få. Utvalget skal spesielt vurdere behovet for en ny domstol i indre Finnmark, ut i fra hensynet om å ivareta samiske interesser på dette området.

Ut fra de konklusjoner utvalget måtte komme til med hensyn til ovenstående problemstillinger, ønsker departementet forslag til mulige endringer i embetsinndelingene, eventuelt også endringer av de nåværende jurisdiksjongrensene. Disse forslag bør være sammenfattet i en konkret plan for den fremtidige domstolstrukturen i Norge.»

Utvalget fikk frist til å avgi sin innstilling innen 1. februar 1999, men har senere fått utsettelse til 1. mai 1999.

Politidistriksutvalget og strukturutvalget for herreds- og byrettene har igjennom utvalgsperioden hatt kontakt og så langt mulig samordnet sine forslag. På grunn av at politidistriksutvalget har frist med å levere sin utredning før strukturutvalget for herreds- og byrettene, er utvalget avskåret fra å henvise til strukturutvalgets konklusjoner i forbindelse med inndelingen av de enkelte politidistrikter.

2.2.3 Forkortelser

KRIPOS: Kriminalpolitisen

POT: Politiets overvåkingstjeneste

PMT: Politiets materielltjeneste

PD: Politiets datatjeneste

SI: Statens Innkrevingssentral

UP: Utrykningspolitiet

HRS: Hovedredningssentral

ØKOKRIM: Den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet

UEH: Utrykningsenhet med spesiell kompetanse til å gripe inn og løse krevende oppgaver (skarpe oppdrag). Enheten er knyttet til forskjellige politidistrikter og skal også være en lokal førsteinnsatsgruppe i forbindelse med sabotasje/terrorhandlinger.

BasisLøsninger (BL): Et verktøy for elektronisk straffesaksbehandling der formålet er å etablere en felles mal for straffesaksbehandlingen i hele politi- og lensmannsetaten, basert på en edb-løsning som dekker et politidistrikt og som har kobling mot de sentrale edb-løsningene.

PolitiOperativt system (PO): PO gir oversikt over politioperativ tjeneste i sann tid og historikk. PO samler informasjon om hvem gjør hva, når, hvor og hvordan. PO understøtter riktige og raske politioperative beslutninger basert på egen historisk database og tilgang til aktuell informasjon fra andre sentrale edb-løsninger

Turnus-, Tjeneste- og Arbeidstidsreglement system (TTA): De overordnede målene for TTA er å forenkle planlegging og produksjon av turnus- og tjenestelister, gjøre det enklere å administrere tjenestelister og personell, støtte budsjettoppfølgingen samt gi en enhetlig fortolkning av arbeidstidsreglementet.

JUS 063: Månedlige statistikkrapporter over straffesaker på distriktsnivå, som viser antall registrerte anmeldelser hittil i år sammenlignet med fjoråret. Undersøkelsessaker (eks.: savnede personer og branner) og utenbys-/bistandssaker er angitt for seg.

JUS 310: Kvartalsvise statistikkrapporter over straffesaker på landsbasis pr. politidistrikt, som viser antall påtaleavgjorte saker hittil i år, og påtaleavg-

jorte saker som er henholdsvis ikke oppklart og oppklart. Statistikken viser også oppklaringsprosent, samt gjennomsnittlig saksbehandlingstid (antall dager) fra registrering og til påtaleavgjørelse for alle saker og for oppklarte saker. I antallet påtaleavgjorte totalt inngår også saker som det ikke er rimelig grunn til å regne med i oppklaringsprosenten, som eksempelvis; henleggelse fordi forholdet ikke er straffbart, henleggelse fordi gyldig påtalebegjæring mangler, henlagt på grunn av at det ikke er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold, etc.

2.3 Utvalgets arbeidsmåte

Utvalget startet sitt arbeid 7. mai 1998. I 1998 ble det avholdt seks møter, og i 1999 fem møter. De fleste av møtene var av to eller tredagers varighet. Utvalget avsluttet sitt arbeid 1. mars 1999.

Utvalget har også hatt møter med et representativt utvalg av politidistrikter. Dette for å få belyst de forskjellige problemstillinger som distriktene står overfor og for å innhente informasjon som grunnlag for utvalgsarbeidet. Møtene ble avholdt rundt i forskjellige politidistrikter i landet, og ble kombinert med ordinære utvalgsmøter. Politidistriktene ble invitert til å delta med politimester, administrasjonssjef, representanter fra påtale og tjenestemenenes organisasjoner. Slikt møte ble avholdt den 8. oktober 1998 i Moss med politidistriktene Halden, Sarpsborg, Fredrikstad og Moss. Den 19. november 1998 ble tilsvarende møte avholdt i Trondheim, med Trondheim, Utrøndelag, Inntrøndelag og Namdal politidistrikter. Senere samme dag var også samtlige landsdelspolitidistrikter invitert til et møte, hvor fokus spesielt ble rettet mot muligheten for endringer/forbedringer ved regionalisering av etatens oppgaver i relasjon til dagens landsdelsordning. Den 6. januar 1999 i Kirkenes ble det avholdt møte med Vestfinnmark, Vardø, Vadsø og Sør-Varanger politidistrikter. I forbindelse med utvalgsmøte den 28. januar 1999 deltok grensekommissær Johan Trømborg med en presentasjon av sitt arbeidsområde (-oppgaver).

Videre har utvalgets leder vært i møter med ledelsen for Politiets overvåkingstjeneste, Kriminalpolitisen, Økokrim, Utrykningspolitiet, Politiets materielltjeneste og Politiets datatjeneste. Utvalgets leder og enkelte av utvalgets medlemmer deltok også på politisjefmøtet den 6. oktober 1998, og i en rekke møter blant annet med personellorganisasjonene, politidistrikt og landsdelspolitidistrikt.

Utvalget gjennomførte i forbindelse med ett av sine møter en studiereise til Sverige. I tillegg er det innhentet skriftlig informasjon om organisering og/eller pågående omorganisering av politiet i Sverige, Finland og Danmark, via vedkommende departementer som svarer for politiet.

Informasjon og tekst om politi- og lensmannsetatens historikk har politimester Stein Ulrich bidratt med, jf. "[Politidistriktene](#)" i kap. 3.4 Politidistriktene. Tidligere ekspedisjonssjef Kåre Singsås har bistått med informasjon om den sentrale ledelses historie, jf. "[Den sentrale ledelse](#)" i kap. 5.3 Den sentrale ledelse.

Utvalget fikk en relativt kort oppdragsperiode og har derfor lagt opp sitt arbeid etter dette, for å sikre at mandatet ville bli oppfylt. Det har vært et poeng for utvalget raskt å innhente så godt informasjonsgrunnlag som mulig for sitt arbeid. Ved brev av 3. juli 1998 ble derfor samtlige av landets politimestre invitert til å komme med innspill til utvalget i relasjon til utvalgets

mandat. Ved brev av 26. august 1998 ble også statsadvokatembetene og Riksadvokaten tilskrevet. Det ble mottatt innspill fra 50 politidistrikt, ett statsadvokatembete, fire særorgan, ett landsdelspolitidistrikt, samt forskjellige kommuner etc.

I notat datert 7. desember 1998 presenterte utvalget summarisk sine drøftinger frem til da av alternative politidistriktsinndelinger. Notatet ble sendt samtlige politidistrikter, særorgan, landsdelspolitikamre, statsadvokatembeter og Riksadvokaten til uttalelse. Det ble mottatt nye innspill fra 47 politidistrikter; enten ved politimester, lokale organisasjoner, tillitsvalgte og/eller lensmannsdistrikter. Videre fra fem særorganer, to landsdelspolitikamre og ett statsadvokatembete. Utvalget har også i løpet av arbeidsperioden mottatt skriftlige henvendelser fra privatpersoner, samt fra en fylkesmann, forskjellige kommuner etc. Etter denne «høringsrunden» har utvalgets videre arbeid/drøftinger på ordinær måte vært lukket for offentligheten. På grunnlag av blant annet de innspill som ble mottatt som svar på «høringen» underveis, har utvalget senere vurdert flere og andre alternativer enn de som ble nevnt i notatet datert 7. desember 1998.

Utvalget har benyttet seg av ECON (Senter for økonomiske analyser) for å kvalitetssikre sine vurderinger av administrative og økonomiske konsekvensberegninger.

Under sitt arbeid har utvalget hatt kontakt med strukturutvalget for herreds- og byrettene, og utvalgene har så langt mulig forsøkt å samordne sine forslag. For øvrig må pekes på at utvalget leverer sitt forslag (utredning) to måneder før det tidspunkt da strukturutvalget for herreds- og byrettene har frist med sitt forslag, men det forventes at sistnevnte utvalg også i siste del av sin arbeidsperiode har sett hen til den foreslåtte inndeling av politidistrikter.

Som påpekt har utvalget hatt en relativt kort arbeidsperiode, men har vurdert det som mulig å gjøre et tilstrekkelig grundig arbeid til å kunne legge fram forslag til en ny og bedre organisering av etaten, herunder nye inndelinger av politidistrikter. Spesielt under hensyn til den usikkerhet som nødvendigvis skapes hos personell i forbindelse med utarbeiding av omorganiseringforslag, har utvalget sett det som viktig å ikke forlenge arbeidsperioden utover fristen den 1. mars 1999. Utvalget har derfor lagt opp sitt arbeid med sikte på å overholde fristen, selv om det hadde vært ønskelig å kunne benytte mer tid.

2.4 Utredningens oppbygging

I det foregående er innledningsvis gitt et kort sammendrag av utvalgets forslag, samt en presentasjon av utvalget, mandatet, bakgrunnen for opprettelsen av utvalget og dets arbeidsmåte (kap. 1 og 2).

I den videre fremstilling vil det bli redegjort for den nåværende organisering av etaten m.v. med presentasjon av de forskjellige organisatoriske nivåer; herunder omtale av særorganene, regionale ordninger etc. (kap. 3). I "*Organiseringen i Sverige, Finland og Danmark*" i kap. 4 omtales organiseringen av politiet i Sverige, Finland og Danmark, samt tidligere og/eller pågående omorganiseringer i de respektive land.

Utredningens mest sentrale del er "*Forslag til en fremtidig politi- og lensmannsetat i Norge*" i kap. 5, hvor det redegjøres for utvalgets drøftinger og forslag. Politidistriktene (kap. 5.2) er behandlet fylkesvis; Hvert distrikt i det enkelte fylke omtales med faktaopplysninger, dernest presenteres utvalgets

vedtak om forslag til inndelinger av distriktene i fylket. Til sist under hvert fylke utdypes og begrunnes utvalgets beslutninger, samt eventuelle dissenser.

I "*Den sentrale ledelse*" i kap. 5.3 behandles etatens sentrale ledelse med forslag om opprettelse av politidirektorat; herunder med spesiell omtale av den «nye» politiavdelingen og politidirektoratet. I siste del av "*Forslag til en fremtidig politi- og lensmannsetat i Norge*" i kap. 5 drøftes særorganene, landsdelsordningen og de ulike regionordninger, og forslag om endringer presenteres.

Første del av "*Forholdet til statsadvokatembetenes og domstolenes distrikter*" i kapittel 6 inneholder en presentasjon av dagens inndeling av statsadvokatembeter og domstoler, mens det i kapitlets siste del nevnes hvilke statsadvokatembeter utvalgets forslag vil kunne få betydning for. Avslutningsvis i kapitlet omtales forslaget i relasjon til domstolsinndelingen.

I "*Konklusjoner*" i kapittel 7 munner utredningen ut i en konklusjon, i form av en tabellarisk oppstilling av de foreslåtte politidistriktsinndelinger (kap. 7.2) med en summarisk gjengivelse av utvalgets begrunnelse, samt faktaopplysninger etc. om de nye distriktene. Likeledes gis det i underkapitlene 7.3, 7.4 og 7.5 en oppsummering av forslag vedrørende sentral ledelse, særorganer og landsdelsordning.

Avslutningsvis i "*Administrative og økonomiske konsekvenser*" i kap. 8 drøftes de administrative og økonomiske konsekvenser av utvalgets forslag.

Kapittel 3

Dagens politi- og lensmannsetat m.v.**3.1 Innledning**

Dette kapitlet inneholder en beskrivelse av hvordan politiet er organisert, samt fordelingen av ansvar og arbeidsoppgaver mellom de forskjellige nivå og organer i politiet.

Hovedprinsippene for organiseringen av politiet er gitt ved bestemmelser i politiloven, politiinstruksen, kongelige resolusjoner og rundskriv fra departementet.

Politiet i Norge er et rikspoliti som ledes av Justisdepartementet. Departementet har både det politiske ansvar og det overordnede faglige, operative og administrative ansvar for politiet, men det operative ansvar ligger i det alt vesentlige i ytre etat. I påtalemessig sammenheng er politiet underlagt Riksadvokaten. Departementet har det administrative ansvar for Riksadvokaten og statsadvokatembetene, i påtalemessige spørsmål er Riksadvokaten direkte underlagt Kongen i statsråd.

Landet er inndelt i politidistrikter med en politimester som leder i hvert distrikt. Distriktene er igjen inndelt i funksjonelle og geografiske enheter. De geografiske enhetene utgjør primærområdet for et lensmannskontor eller en politistasjon. Departementet har full styringsrett i alle spørsmål med unntak av påtalemessige spørsmål hvor Riksadvokaten har det faglige ansvaret. Både departementet og Riksadvokaten kan således legge føringer på hva som skal være lokalt nivå's hovedprioriteringer. For departementets vedkommende skjer dette først og fremst ved det årlige tildelingsbrevet.

I direkte organisatorisk linje under departementet er det opprettet sentrale særorganer (sentrale forvaltningsorganer) for bestemte politigjøremaal. Disse er både administrativt og faglig underlagt departementet. Hovedmålsettingen med de etablerte særorganene er å utvikle og opprettholde bistandsressurser med landsdekkende kapasitet. De forvalter spisskompetanse og forutsettes benyttet i saker hvor de lokale politidistrikt ikke selv har kapasitet eller kompetanse til å håndtere oppgaven. To av særorganene; POT og Økokrim, har påtalekompetanse og er i så henseende underlagt Riksadvokaten.

I 1986 ble det opprettet en landsdelsordning for politiet. Landet ble delt i fem landsdeler; Østlandet, Agder/Rogaland, Vestlandet, Midt-Norge og Nord-Norge. Hovedformålet med opprettelsen av landsdelsordningen var å styrke politiet regionalt med sikte på en koordinering og samordning av ressursene i politidistriktene.

3.2 Bakgrunn for dagens politi- og lensmannsetat

3.2.1 Politioppgavenes rettslige grunnlag

Det er et grunnprinsipp i vår konstitusjon at det offentlige må ha hjemmel i rettsregel for å kunne utøve myndighet over borgerne (legalitetsprinsippet).

Politiet er fellesskapets sivile maktapparat, og ved politiloven av 4. august 1995 nr.53 er politiets materielle kompetanse lovfestet. Rammene for politiets virksomhet er formalisert og samlet ved politiloven. Politiet hadde også samme myndighet og kompetanse før 1995, men fullmaktene var dels spredd i forskjellige lover og dels basert på sedvanerett.

Hjemmel for politiets myndighetsutøvelse er nå klart gitt ved politiloven §1,1.ledd, som fastslår at staten har enerett til å utøve politimyndighet. Politiet er også pålagt en plikt til å utøve slik myndighet. Det rettslige grunnlag for politiets oppgaver/plikter er angitt i politiloven §1, 2.ledd, jf. Politinstruksens §2-1, 3.ledd, hvor politivirksomhetens mål angis:

«Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig.»

I politiloven angis klart hvilke oppgaver politiet skal utføre, samt hvordan polititjenesten skal utføres. Av politioppgaver omtales i politiloven først og fremst de politimessige (ordensmessige) oppgaver. Politiloven § 2, nr 3 fastslår for øvrig at også etterforskning og påtale er politiets oppgaver. For å få et helhetlig bilde av de rettslige rammene for politiets virksomhet må følgelig også vises til Straffeprosessloven av 22.mai 1981 nr.25 og påtaleinstruksens fastsatt ved kgl.res. av 28.juni 1985, samt Riksadvokatens rundskriv. Politiet har også oppgaver som forvaltningsorgan og er da underlagt de samme forvaltningsrettslige regler som den offentlige forvaltning ellers. Sentrale sider ved politiets virksomhet/tjenesteutøvelse reguleres også ved bestemmelser i annen lovgivning; straffeloven, tjenestemannsloven, arbeidsmiljøloven etc.

Politiloven §§15-17 fastsetter hovedstrukturen for politiets organisering, og vil i relasjon til utvalgets arbeid være de mest sentrale bestemmelsene.

3.2.2 Tidligere utredninger m.v.

Flere utredninger som tidligere er utarbeidet, har også inngått som del av rammen for utvalgets arbeid. Spesielt vises til:

- «Innstilling om den sentrale politiadministrasjon» avgitt den 20.11.70 (Aulie-utvalget),
- Utredning av intern arbeidsgruppe i Justisdepartementet i 1974 (Ekanger-utvalget),
- «Politiets rolle i samfunnet» delutredning I, NOU 35:1981
- St.prp. 1 (1986-87) omtaler landsdelsordningen for politiet
- «Politiets rolle i samfunnet» delutredning II, NOU 27:1987,
- «Politi og påtalemyndighet», NOU 39:1988
- «Lensmannsetatens oppgaver og organisering», NOU 29:1991,
- St.meld.nr.23 (1991-92) om bekjempelse av kriminalitet,
- Innst.S.nr. 192-1991/92,
- «Rapport om organisering av politiets sentrale ledelse» avgitt 12.12.91
- Utredning om overføring av det administrative ansvaret for lensmannsetaten fra fylkesmann til politimester (Veierød-utvalget) avgitt 17.03.93,
- St.prp.nr.1 (1992-93) omtaler overføring av den adm styring av lensmannsetaten til politimesteren
- Budsjettinnst.S.nr.4 (1992-93)
- Ot.prp.nr.22 (1994-95) om lov om politiet (politiloven)

- Fremtidig organisering av den sivile rettspleie på grunnplanet (Reinskou) datert 18.02.97
- «Politiets overvåkingstjeneste», NOU 1998:4

Aulie-utvalget

Etter krigen ble det igangsatt store omorganiseringer av den sentrale politiforvaltning. På bakgrunn av et diskusjonsgrunnlag fra Rasjonaliseringsdirektoratet, hvor omorganisering ble foreslått, ble det i 1966 ved kgl.res. oppnevnt et utvalg (Aulie-utvalget) for å se nærmere på organiseringen av den sentrale ledelse. Utredningen konkluderte med at det var grunnleggende svakheter ved den daværende ordning og utvalget ga uttrykk for følgende prinsipielle synspunkter:

«Den grunnleggende svakhet ved den gjeldende administrasjonsordning består i at det mer *langsiktige planleggings- og organisasjonsarbeide* ikke i tilstrekkelig grad har kunnet ivaretas. Det er åpenbart at man her står overfor omfattende uløste oppgaver.

Fot øvrig er det en svakhet ved det nåværende system at man mangler en faglig sentral ledelse på det operative plan, spesielt når det *gjelder koordinerings- og prioriteringsoppgaver*.

Endelig må det karakteriseres som en alvorlig mangel ved det bestående system at det ikke føres kontroll med hvorledes polititjenesten utføres og med tjenestens effektivitet, og at man derfor i for sterk grad har neglisjert den nødvendige *inspeksjons- og instruksjonsvirksomhet*.»

På bakgrunn av de svakheter som ble avdekket ved den daværende ordning, foreslo Aulie-utvalget opprettelse av et frittstående direktorat underlagt departementet. I sin utredning uttalte utvalget:

«Statsråden vil under den ordning som drøftes, ha ansvaret for den sentrale politiadministrasjon, men uten personlig i noen særlig utstrekning å kunne befatte seg med de faglige, operative saker. Og dette arbeid vil i tilfelle komme i tillegg til de mange andre gjøremål. De store organisatoriske planleggingsoppgaver som forestår innen etaten, vil gjøre det nødvendig å styrke kontakten mellom sentralorganet og den ytre etat. Dette vil ikke være lett å gjennomføre innenfor en departemental ledelse. Alt i alt mener utvalget at det vil være vanskelig å bygge ut en hensiktsmessig, faglig sentralledelse for politiet innenfor politiavdelingen.»

Utvalget uttalte videre:

«Utvalget forutsetter at politiet fortsatt, uansett hvilken direktoratsform man velger, bør sortere under Det kgl. Justis- og politidepartement. Dette vil innebære at statsråden også under en direktoratsordning vil ha det konstitusjonelle og parlamentariske ansvar for politiet. Rent faktisk vil imidlertid dette ansvar arte seg annerledes under et frittstående direktorat enn ved et inkorporert direktorat. I første tilfelle vil ordningen måtte være at det store flertall av avgjørelser faktisk treffes av direktoratet og ikke på departementets vegne. Opprettelsen av et frittstående direktorat vil falle i tråd med den praksis som i de senere år er fulgt ved organiseringen av sentrale forvaltningssenheter.»

Forslaget om opprettelse av et frittstående direktorat ble fremlagt for Stortinget ved Ot.prp.nr. 60 (1972-73) og det var i utgangspunktet antatt at forslaget ville få støtte av et flertall i Stortinget. Fremleggelsen skjedde på slutten av stortingsperioden, og Odelstinget fattet den 25. mai 1973 vedtak om at proposisjonen ikke skulle tas under behandling av det da sittende Storting. Valget samme år førte til et regjeringsskifte (Bratteli-regjering nr 2), og det ble derfor denne regjeringens oppgave å fremme forslaget på nytt. Departementet fattet imidlertid vedtak om å ikke fremme forslaget om direktoratsmodell for Stortinget igjen, men oppnevnte isteden en intern arbeidsgruppe for å se på saken på nytt.

Denne arbeidsgruppen (*Ekanger-utvalget*) sluttet seg til Aulie-utvalget og Rasjonaliseringsdirektoratet med hensyn til at det var svakheter ved daværende ordning, men mente at dette kunne løses ved annet enn direktorat. I Ekanger-utvalgets rapport, datert november 1974, ble det uttalt:

«Det har vært fremholdt at et direktorat har sin styrke ved at det kan gis en fleksibel organisasjon, bli ubundet av kontorer, og ved at saksbehandlingen kan foretas i friere former, bli ubundet av den såkalte trinnvise behandling. Det vil også være en noe videre adgang til delegasjon av myndighet innen et direktorat enn i en departementsavdeling.

Imidlertid er der et spørsmål om man ikke langt på vei kan oppnå tilsvarende fleksibilitet innen en departementsavdeling. Forutsetningen må da være at man oppnår dispensasjon fra Reglementet for departementenes organisasjon og saksbehandling, for derved å finne frem til en organisasjon og saksbehandlingsmåter som forener direktoratets og departementsavdelingens fortrinn.»

Utvalget stilte i tillegg tre andre forutsetninger for at deres forslag for organisering av den sentrale ledelse ville kunne fungere: Det måtte etableres en regionordning som på et operativt plan skulle bidra til å løse koordinerings- og prioriteringsproblemene innen politiet. Videre måtte det vurderes hvordan samarbeidet mellom de to politiavdelingene utviklet seg, og om det var behov for å opprette et politiråd. Disse forutsetningene ble ikke gjennomført i forbindelse med innføringen av «Ekanger-modellen». Arbeidsgruppen anbefalte at det samtidig med styrkingen av politiavdelingen ble igangsatt en utredning for å vurdere nærmere politiets rolle i dagens og morgendagens samfunn.

Politiets rolle i samfunnet NOU 35:1981 og NOU 27:1987

Ikke før i 1976, da politirolleutvalget ble oppnevnt ved kgl.res. av 10. Desember 1976, ble arbeidet med å utrede politiets rolle i samfunnet igangsatt. Det viktigste innholdet i delutredning I - NOU 35:1981 - var drøftingen av de grunnleggende prinsipper for politiets virksomhet i Norge. Som svar på hva slags politi man vil ha, stilte utvalget opp ti viktige prinsipper:

1. Politiet skal avspeile samfunnets idealer.
2. Politiet skal ha et sivilt preg.
3. Vi skal ha et enhetspoliti.
4. Politiet skal være desentralisert.
5. Politimannen skal være generalist.
6. Politiet skal virke i samspill med publikum.
7. Politiet skal være integrert i lokalsamfunnet.
8. Politiet skal ha bred rekruttering.
9. Politiet skal prioritere mellom sine oppgaver og legge hovedvekten på

forebyggende virksomhet.
10. Politiet skal være underlagt effektiv kontroll fra samfunnets side.

St.prp.nr. 1 1986-87

Både i Aulie-utvalgets og i Ekanger-utvalgets forslag ble det pekt på behovet for en regionordning i politiet. Dette ble senere utredet nærmere, og ved kgl. res. av 31. januar 1986 ble landsdelsordningen etablert.

I St.prp.nr.1 (1986-87) under «1.2.3. Spesielle etatsprosjekter» heter det om landsdelsordningen for politiet:

«Etableringen har sin bakgrunn i et ønske og behov for å styrke politiet på regionnivå. De endrede forhold når det gjelder samfunnsstruktur, kriminalitetsutvikling osv. har vist at den nåværende sterkt desentraliserte politiordning ofte gjør det vanskelig å gjennomføre en hensiktsmessig koordinering av personell- og materiellressurser.

Særlig på områder som etterforskning av narkotikasaker, økonomiske forbrytelser og annen organisert kriminalitet forventer man at regionale bistandsordninger og samordnede innsatsplaner vil få stor betydning.»

Lensmannsetatens oppgaver og organisering, NOU 29:1991

Den 20. juni 1990 ble det av Justisdepartementet oppnevnt et utvalg for å effektivisere polititjenesten i distriktsnorge. Utvalget fremkom med konkrete forslag til prinsipper for inndeling av lensmannsdistrikter. I relasjon til politiets sentrale ledelse uttalte utvalget i sin utredning:

«Utvalget går inn for et desentralisert enhetspoliti slik politirolleutvalget har omtalt det, og hvor enhetlig ledelse og nærhet til publikum er sentrale forutsetning. Videre forutsetter utvalget at man reorganiserer den sentrale politiledelse. Det er behov for en faglig samordnet ledelse hvor rammevilkårene og prioriteringene samordnes. Etter utvalgets syn foregår det en betydelig grad av dobbeltarbeid som følge av manglende delegering og detaljstyring innenfor dagens sentralledelse.»

Rapport om organisering av politiets sentrale ledelse, avgitt 12.12.91

Våren 1991 ble det nedsatt en styringsgruppe av justisministeren for å foreta en ny vurdering av organiseringen av den sentrale politiledelse. Også denne gruppen konkluderte med at det var svakheter ved daværende ordning, og anbefalte opprettelse av PSF-modellen (politiets sentrale forvaltning), som i realiteten er en direktoratsmodell. Utvalgets rapport ble aldri realitetsbehandlet.

Fra utredningens kap. 4.5. «Konklusjon - behov for endring» hitsettes:

«På departementsnivå er det behov for å organisere en sentral ledelse som i større grad kan rendyrke rollen som sekretariat for politisk ledelse. Dette krever at Politiavdelingen må kunne delegerer omfattende deler av sine nåværende oppgaver. Avdelingen bør bli mindre. Enkelt saker av forvaltningsmessig karakter bør ikke behandles i departementet og kontrollspennet mot etaten kan ikke være så stort som i dag. Etatsledelses-funksjonen må styrkes og oppgaver delegeres.»

«Lokalt nivå må kunne forholde seg til en mer enhetlig ledelse og et bedre organisert sentralt støtteapparat (inkl. særorganene). Dette tilsier en forenkling på høyere nivå både med hensyn til administrativ

og faglig styring. Den administrative ledelse bør bli mer enhetlig og særorganenes rolle bør vurderes med hensyn til, at de bør fylle en støt-tefunksjon for et lokalt nivå med totalansvar for den operative politi-tjeneste.»

Styringsgruppen utredet alternative organisasjonsmodeller for den sentrale ledelse: Den ene modellen (Politiets Sentrale Forvaltning - PSF) baserer seg på opprettelse av et sentralt organ på mellomliggende nivå. Den andre modellen er en regional ordning basert på en løsning i tilknytning til fylkesmen-nene eller med politimestre direkte underlagt departementet. Utvalget anbefalte PSF-modellen fremfor en regional modell, og begrunnet dette blant annet med:

«En regionalmodell vil medføre at departementet bare i begrenset ut-strekning kan delegere administrative funksjoner og operative samordningsoppgaver. Det vil lett kunne bli uklare dobbeltfunksjoner; henholdsvis, i regionen og i departementet. Samordningen av opp-gavene, støtte og servicefunksjonene til lokalt nivå vil ved en region-modell bli spredt på en slik måte at departementet vil bli sittende igjen med en rekke samordningsfunksjoner som PSF antas å kunne utføre på en adskillig mer funksjonell, effektiv og formålstjenlig måte.

PSF-modellen gir etter styringsgruppens vurdering:

- Bedre politisk styring og mulighet for å realisere politiske og fa-glige målsettinger for politiets arbeid.

- Bedre administrativ og forvaltningsmessig ledelse av etaten.

- Bedre forutsetninger for effektiv oppgaveløsning og delegering av oppgaver til lokalt nivå.»

St.meld. nr.23 1991-92, «Om bekjempelse av kriminalitet»:

St.meld. nr. 23 er en melding Regjeringen la frem for Stortinget om bekjem-pelse av kriminalitet. Ved utarbeidelsen av meldingen var det en målsetting at Stortinget skulle få mulighet til en samlet gjennomgang og prioritering for å kunne bidra til å kunne fremme helhetsløsninger som er en forutsetning for å kunne bekjempe kriminaliteten.

Fra meldingen refereres:

«Hovedprinsippene fra politiroллеutvalget ligger fortsatt fast: Regjerin-gen ønsker et desentralisert, lokalt tilpasset og sivilt politi. Politiet og lensmannsetaten skal virke i samsvar med samfunnsutviklingen, ha bred rekruttering og være under betryggende demokratisk kontroll.»

Fra kriminalmeldingens omtale av de organisatoriske endringer hitsettes:

«Et sentralt element i kriminalitetsbekjempelsen er å ha organisasjon-sformer som er tilpasset de utfordringer politietaten står overfor. Dagens organisering er ikke tilfredsstillende. Departementet belastes med for mange enkeltsaker som blant annet gjør det vanskelig å ivare-ta etatsledelsen på en god nok måte. Det er også ønskelig å styrke lokalt nivå ved å overføre oppgaver til lokalt nivå..»

og

«Målsettingen for departementet og styringsgruppens arbeid, er å finne fram til en organisatorisk modell som bygger på:

- Demokratisk styring og kontroll med samfunnets sivile maktappa-rat

- God administrativ etatsledelse og oppfølging av det lokale nivå
- Overføring av oppgaver til operativt nivå, slik at dette kan utøve en best mulig tjeneste lokalt.»

Under behandlingen av Kriminalmeldingen ga et flertall i stortingets justiskomite tilslutning til at det administrative ansvaret for lensmannsetaten skal overføres fra fylkesmennene til politimestrene.

St.prp.nr.1 for 1992/93, side 76

«Målsettingen med en slik omorganisering (utvalgets merknad: dvs. overføring av den administrative styring fra fylkesmannen til politimesteren) vil være å utvikle politidistriktet til en samlet enhet både politifaglig og administrativt. Justisdepartementet vil i samarbeid med de ansattes organisasjoner finne fram til en organisasjonsform som har som siktemål å

- skape nærhet mellom politi og publikum
- tilrettelegge forutsetningen for at politimesteren skal ta ansvar for polititjeneste og ressurser i politidistriktet
- etablere en organisasjonsform som knytter lensmannsetaten til politiledelsen på en faglig forsvarlig måte
- opprettholde lensmannsetatens muligheter til å ivareta sine oppgaver i samsvar med Stortingets forutsetninger og etatens mangeårige tradisjon.»

Budsjettinnstilling S.nr.4 1992-93,side 30

«Flertallet forutsetter at denne endring (utvalgets merknad: dvs. overføring av den administrative styring fra fylkesmannen til politimesteren) ikke medfører at lensmannsetatens identitet og langvarige tradisjon med nær tilknytning til de enkelte kommuner og lokalsamfunnet blir forandret. Lensmannsetatens ansatte har bidratt til nærhet mellom politi og publikum. Flertallet vil understreke viktigheten av at dette videreføres, og slutter seg til departementets vurderinger om lensmannsetatens rolle i lokalsamfunnene, slik det fremstilles i proposisjonen.»

«Overføring av det administrative ansvaret for lensmannsetaten fra fylkesmann til politimester», (Veierød-utvalget)

Den 12.02.92 ble det av Justisdepartementet oppnevnt en prosjektgruppe som skulle utrede de praktiske konsekvensene av at det administrative ansvaret for lensmannsetaten ble overført fra fylkesmennene til politimestrene. De avga sin innstilling 17.03.93.

Fra prosjektgruppens hovedkonklusjoner og forslag hitsettes spesielt:

«Det foreslås en lik organisering av politidistriktene, med unntak av Oslo politikammer, med muligheter for nødvendige lokale tilpasninger. Det foreslås at det enkelte politidistrikt organiseres i 2 nivåer, med

-En politimester som ansvarlig leder for hele politidistriktet, og som har fellesfunksjoner knyttet til seg i et støtteapparat for distriktet. Fellesfunksjonene organiseres i to enheter:

- en juridisk enhet
- en administrativ enhet
- Et antall driftsenheter (operative enheter) som hver ledes av en driftsleder som rapporterer direkte til politimesteren.
- Driftslederen har fullt resultatansvar for sin driftsenhet.»
- «Ny lederrolle for politimestrene.
- Prosjektgruppen foreslår at Justisdepartementet utarbeider nærmere retningslinjer for en «lederpolicy» som baseres på mål-, resultat- og verdibasert ledelse. Gruppen foreslår prosedyrer og rutiner for samhandling og ledelse.»

Veierød-utvalgets rapport ble sendt på høring i etaten. En sentral styringsgruppe fulgte opp arbeidet og departementet iverksatte rapportens forslag, med visse modifikasjoner, ved rundskriv. Særlig nevnes G-18/94; Rammemodell for politidistriktets organisering m.v., G-45/94; Stillingsbeskrivelse og betegnelser på nye lederstillinger i politidistrikter mv. og G-111/95; Fastsettning av ny organisasjonsstruktur i politidistriktene.

Fra instruksen om gjennomføring av ny rammemodell (G-18/94) hitsettes:

«De endringer som nå gjennomføres i forbindelse med overføringen av det administrative ansvaret fra fylkesmann til politimester, representerer starten på en langsiktig organisasjonsutvikling (OU) innen politi- og lensmannsetaten.

Etter å ha gjennomført fase 1: ny organisasjonsmodell, vil det etter hvert bli nødvendig å foreta en vurdering av antall driftsenheter og politidistrikter, samt regulering av grenser mellom enhetene (fase 2). Dette vil skje i lys av bl a kriminalitetsutvikling, demografiske og kommunikasjonsmessige forhold.

Man må sikre at resultatene av fase 1 ikke skaper hindringer som kan bli aktuelle under fase 2.»

«Ressursprosjektet»

Det ble opprettet et ressursprosjekt med bakgrunn i at Justisdepartementet gjennom budsjettinnstilling S.nr. 1995-96 fikk i oppdrag å utarbeide forslag til bemanningsplan frem mot år 2005. Rammen og mandatet for prosjektet er gitt innenfor hovedforutsetningen om at:

«Politiavdelingen skal kartlegge ressursbruken i politi- og lensmannsetaten og med bakgrunn i denne kartleggingen fremme forslag til hvordan de samlede ressurser kan utnyttes mer effektivt.»

Det vil være viktig å vurdere både nye former for kriminalitet, og det behov politiet vil ha for nye metoder og endringer i oppgaveløsning. Prosjektet er oppdelt i fire delprosjekter, og delrapportene vil bli samordnet våren 1999.

Utkast til fremtidig organisering av den sivile rettspleie på grunnplanet», Utredning 18.02.97, side 31

Utvalget er kjent med at det er gjennomført en utredning om organiseringen av den sivile rettspleie på grunnplanet. Utredningen går inn for at oppgavene som utføres av de sivile lensmannskontorene samordnes med den myndighet som har polititjenesten i kommunen, alternativt at de sivile oppgavene for de største kommunene blir overført en «underfogdordning» e.l. som administra-

ti vt rapporterer til departementets Domstolavdeling. Det er imidlertid foreløpig ikke tatt stilling til om, og eventuelt i hvilket omfang, utredningens tilrådinger skal følges opp av departementet.

Avslutning

Av ovennevnte utredninger fremgår at organiseringen av politi- og lensmannsetaten har vært gjenstand for drøfting og utredning med jevne mellomrom de siste ti år. Målsettingen har vært å finne en organisasjonsform som sikrer en best mulig utnyttelse av etatens ressurser, sikrer god publikumsrettet virksomhet, samt sikrer den politiske kontrollen med vårt samfunns sivile maktapparat. Ressursprosjektet og foreliggende utredning er en videreføring av dette arbeidet.

3.3 Justisdepartementet - den sentrale ledelse

Stortinget, Regjeringen og den politiske ledelse i Justisdepartementet fastsetter de sentrale overordnede mål og ressursrammene for politi- og lensmannsetaten. Departementet har ansvar for å følge opp de politiske vedtak og trekke opp hovedlinjene for politi- og lensmannsetatens virksomhet ved de direktiver og instruksjoner som gjennomføringen krever, samt kontrollere og instruere den ytre etat under gjennomføringen. Herunder ligger at departementet er sekretariat for politisk ledelse, ivaretar det overordnede etatsledelsesansvar, samt er sentralorgan for forvaltningsrettslige lover.

Disse oppgaver er i departementet lagt til Politiavdelingen. Avdelingen er delt i fire seksjoner; etatsstyring-, personal- og organisasjon-, økonomi- og juridisk seksjon. I tillegg til seksjonene er det opprettet et sekretariat under ekspedisjonssjefen, som blant annet har ansvar for internasjonale saker i avdelingen, herunder koordinere det internasjonale politisamarbeidet i Norge med et spesielt ansvar for Schengensamarbeidet. Det vises til organisasjonsskilt for Politiavdelingen over seksjons- og kontorstruktur, jf. vedlegg. Politiavdelingen har 82,5 faste årsverk, samt 15 innbeordrede medarbeidere fra ytre etat pr. 1.1.99.

Etatsstyringsseksjonen har det koordinerende ansvaret for en enhetlig styring av ytre etat og for å styrke det politifaglige element ved gjennomføring av etatsstyringen.. Seksjonen er inndelt i operativ/faglig enhet, etatsstyringsenhet og beredskapsenhet. Seksjonens oppgaver omfatter ikke bare den overordnede styringsrolle, men også enkeltsaker av forvaltningsmessig karakter.

Personal- og organisasjonsseksjonen ivaretar oppgaver knyttet til ekstern og intern personalfunksjon, hovedavtalen, hovedtariffavtalen, lønnsforhandlinger, organisasjonsutvikling, informasjonsteknologi og arbeidsmiljøforhold.

Økonomiseksjonen har oppgaver knyttet til økonomistyring og eiendomsforvaltning i politi- og lensmannsetaten og særorganene.

Juridisk seksjon behandler et stort antall klagesaker vedrørende politidistriktenes forvaltningsvedtak. Seksjonen behandlet totalt 2.250 saker i 1998, herav 2.100 klagesaker (førerforkortsaker, våpensaker, passaker og klager etter politiloven og strafferegisterloven.) og 150 andre saker.

I alle seksjoner behandles i tillegg saker som forberedes for politisk ledelse og saker som skal fremmes for Kongen i Statsråd, samt utredningssaker og prosjekter.

Det faglige ansvar for en del av de oppgaver som utføres av politi- og lensmannsetaten, er tillagt/overført andre avdelinger i Justisdepartementet. Således har Utlendingsavdelingen (UTA), som ble etablert i 1988, fått ansvaret for saker som vedrører utlendingslovgivningen, og med virkning fra 1.1.96 ble det faglige ansvar for redningstjenesten og for saker vedrørende lotterilovgivningen overført fra Politiavdelingen til henholdsvis Rednings- og beredskapssavdelingen (RBA) og Sivilavdelingen (SIA).

3.4 Politidistriktene

Den nåværende inndelingen i politidistrikter har røtter svært langt tilbake i tiden - til opprettelsen av fogderiene på 15 - 1600-tallet. Før politiet ble etablert som organisasjon hørte politioppgavene på landet under fogden, som var lensmannens foresatte. En fogd hadde gjerne en rekke lensmannsdistrikter under seg, og dette utgjorde et fogderi. I byene lå politioppgavene under byfogden.

Etter eneveldets innføring (1660) var tiden kommet til en større grad av spesialisering innen embetsverket. Det er på denne bakgrunn man må se opprettelsen av politimesterembetene og derved av politiet som en egen etat.

De første politimesterembeter ble etablert på slutten av 1600-tallet - i to av stiftstedene (Trondheim 1686, Bergen 1692). Man kan si at derved ble de første egentlige politidistrikter her til lands opprettet. Men de omfattet kun selve byen. Utviklingen videre gikk meget langsomt. I 1744 ble Christiania politimesterembete opprettet og i 1776 fulgte Christianssand etter. I kjøpstadene utenom disse fire stiftsteder lå politioppgavene fortsatt til byfogdene. Den alminnelige dansk-norske politiforordning av 1701 gjaldt imidlertid også for dem (fra 1738), slik at man på sett og vis kan si at samtlige kjøpesteder utgjorde «politidistrikter».

Politimesterens (og byfogdens) nærmeste foresatte var stiftamtmanden.

I 1814 var det fortsatt bare fire politimestre i Norge, men utover på 1800-tallet fikk i alt 16 andre kjøpsteder sin politimester. I noen tilfeller ble politimesterembetet utskilt fra byfogdembetet, mens det andre steder ble utnevnt politimester samtidig med at byen ble skilt fra det omkringliggende landfogderi. Politimesterens embetsdistrikt omfattet bare selve byen.

På landet fortsatte systemet med fogder og lensmenn som før, og ble heller ikke påvirket av innføringen av kommunalt selvstyre i 1837.

Fogdens foresatte var hele tiden amtmann, som man dermed kan kalle «fylkespolitimester», idet hvert amt omfattet flere fogderier.

Det var først på slutten av 1800-tallet at også fogdembetene ble gjort til gjenstand for spesialisering, slik som byfogdembetene 200 år tidligere. Ved lov av 21. juli 1894 om delvis omordning av det sivile embetsverk, ble fogdembetene besluttet avskaffet, og fogdenes oppgaver fordelt på andre statlige embets- og tjenestemenn (politimestre, sorenskrivere, amtskasserere og lensmenn). I denne forbindelse ble det opprettet en rekke nye politimesterembeter, i alt 26. Samtidig ble distriktsinndelingen undergitt en total revisjon. De nye politimesterembetene som trådte i stedet for en rekke fogdembeter, fikk seg tillagt områder som i stor utstrekning tilsvarte de tidligere respektive fogderier. Noen av disse omfattet både by- og landkommuner, andre bare landkommuner. Samtidig ble 13 allerede bestående politimesterembeter i byene regulert gjennom utvidelse av embetsdistriktet til å omfatte tilgrensende eller nærliggende landkommuner.

Reformen medførte at det skarpe organisatoriske skillet mellom by- og landpoliti opphørte. Politiet i byene og på landet fikk en felles ledelse, med en politimester som øverste sjef både for bypolitiet og for lensmennene. Hele riket skulle fra nå av være inndelt i politidistrikter. Man må imidlertid erindre at dette bare gjaldt politioppgavene, ikke lensmennes sivilgjøremål eller administrasjonen av lensmannsetaten. Lensmannen skulle fortsatt være lokal representant for ulike statlige etater, hvis grenser sjelden falt sammen med politidistriktets.

Gjennomføringen av reformen tok lang tid. Man ventet gjerne med reguleringen av det enkelte distrikt til vedkommende fogd gikk av. Først i 1919 var samtlige fogedembeter opphevet og alle politimestrene på plass.

Da Norge i 1927 fikk sin første politilov, var ikke distriktsinndeling noe tema. Man hadde jo nettopp fullført en omfattende reform.

Politidistriktsinndelingen ble heller ikke påvirket av at politiet gikk over til å bli en rent statlig etat i 1937 (Politiloven av 13.03.1936). Tidligere var politiet en blandet etat- delvis statlig, delvis kommunal.

Det kan være grunn til å spørre om kommunen har hatt noen innflytelse på organiseringen av politiet, herunder distriktsinndelingen. Politiet i Norge er alltid blitt ledet av de sentrale statlige myndigheter. Fagansvaret har helt siden 1818 ligget hos Justis- og politidepartementet. Formelt sett har politiet vokst frem rundt statlige embeter i by og på land. Det kommunale ansvar for politiet gikk aldri lenger enn til å finansiere de såkalte konstabelkorpene, som gjorde at staten ikke fritt kunne disponere disse utenfor kommunens grenser. Det var en av grunnene til at staten overtok det fulle ansvar for politibudsjettet fra og med 1937.

Alt i alt blir det forhold, at en del kommuner i stor grad bidro til politiets finansiering fra 1859 frem til 1937, uten relevans for inndelingen i politidistrikter.

Distriktsendringer etter 1894-reformens gjennomføring har kun bestått i mindre justeringer og vært knyttet til enkeltsaker. Antall politidistrikter har praktisk talt vært konstant helt frem til i dag. Den neste store reform som fikk direkte konsekvenser for politidistriktene var overføringen av det administrative ansvar for lensmannsetaten fra fylkesmennene til politimestrene i 1994 - nøyaktig 100 år etter 1894 - reformen.

I 1989 ble det igangsatt arbeid med å utrede en ny politilov. Målsettingen var at loven skulle regulere administrative, materiellrettslige og organisatoriske forhold av sentral betydning. Forslaget om ny politilov ble sanksjonert den 4. august 1995 og ble iverksatt fra og med den 1. oktober 1995.

Politiloven av 1995 gir bestemmelser om politi- og lensmannsetatens organisasjon. Landet er inndelt i 54 politidistrikter, som igjen er inndelt i geografiske driftsenheter (lensmannskontorer og politistasjoner) eller unntaksvis funksjonsbaserte driftsenheter (fagavdelinger for ordenstjeneste, etterforskning og forvaltning) i noen få større distrikter. Siden våren 1996 er det gjennomført flere sammenslåinger mellom driftsenheter. I hovedsak gjelder dette sammenslåing mellom lensmannskontorer og politistasjoner som tidligere lå i samme kommune. Arbeidet er foreløpig ikke fullført, men pr. 31.12.98 var det 337 lensmannskontorer og 64 politistasjoner.

Hvert politidistrikt ledes av en politimester. Det er definert to nivåer i et politidistrikt.

Nivå 1 er politimesternivået, og inkluderer fellesfunksjoner for politidistriktet; retts- og påtaleenhet og administrativ enhet. Ved enkelte av de største distriktene har departementet gitt adgang til avvik fra denne rammemodellen.

Med utgangspunkt i både overføringen av det administrative ansvaret for lensmennene fra fylkesmann til politimester og at regjeringen har lagt til grunn mål- og resultatstyring som basis for driften av statlig virksomhet, ble det i 1994 påbegynt innføring av nye organisasjonsplaner i politidistriktene. De nye organisasjonsplanene innebar blant annet at den tidligere politikammermodellen ble oppløst ved at det meste av den operative del av tjenesten ble overført til politistasjoner og de administrative og planleggingsmessige funksjoner til politidistriktets ledelse. Ved innføringen av den nye organisasjonsmodellen ble politimesteren klarere markert som distriktsleder med det overordnede ansvar for virksomheten i politidistriktet. Politimesteren har fortsatt det politioperative ansvaret, men skal som leder først og fremst fungere i kraft av sitt totalansvar i forhold til driftsenhetsnivået. Det følger av totalansvaret at han/hun kan og må gripe inn overfor både faglige, administrative og andre problemstillinger vedrørende driften i politidistriktet. Men politimesterens ledelse vil normalt utøves gjennom nær kontakt med lederne for driftsenheter, retts- og påtaleenhet og administrativ enhet, og utforming og oppfølging av mål og resultatkrav, med vekt på strategi og langsiktig planlegging. For de fleste av oppgavene har politimesteren kompetanse til å delegere sin myndighet, men på enkelte områder fremgår av lov, forskrift eller instruks at kompetansen er tillagt politimesteren alene. Dette gjelder for eksempel bevningsavgjørelser etter våpeninstruksen.

Retts- og påtaleenhetens oppgaver og ansvar knyttet til straffesaksbehandlingen i politidistriktet, er regulert i straffeprosessloven og påtaleinstruksen. Øverste lederen av påtalemyndigheten i Norge er Riksadvokaten. I straffesaksbehandlingen er således påtalemyndigheten i politiet, herunder politimesteren, underlagt statsadvokaten som er direkte underlagt Riksadvokaten. Lederen av retts- og påtaleenheten koordinerer påtales funksjoner, har på politimesterens vegne ansvar for straffesaksbehandlingen i hele politidistriktet og skal i samarbeid med lederne av driftsenhetene bistå politimesteren med utarbeidelse av strategi for kriminalitetsbekjempelsen i politidistriktet. Lederen av retts- og påtaleenheten er også tillagt ansvar for å gi generelle direktiver for straffesaksbehandlingen i distriktet, herunder nærmere regler om prioritering og gjennomføring av etterforskning i straffesaker i distriktet. Den enkelte påtaleansvarlige kan i henhold til lov og forskrifter gi direktiver og pålegg (direktivretten), og er ansvarlig for etterforskningen i den konkrete saken. Retts- og påtaleenheten treffer også forvaltningsavgjørelser. Leder av enheten er politimesterens faste stedfortreder, bortsett fra i enkelte av de største distriktene.

Administrativ enhet ivaretar politidistriktets administrative fellesfunksjoner. Enheten har oppgaver knyttet til blant annet økonomiforvaltning, politidistriktets personalpolitikk, strategisk planlegging, kompetanseutvikling, HMS (helse, miljø og sikkerhet), og vedlikehold og videreutvikling av politidistriktets IT-løsninger.

Nivå 2 utgjøres av driftsenhetene (geografisk- og funksjonsbaserte) med ansvar for operativ virksomhet. Geografiske driftsenheter ledes av lensmenn i lensmannsdistrikter eller normalt politistasjonssjefer på politistasjoner. Funksjonsbaserte driftsenheter ledes normalt av politiinspektører. Driftsenhetene er tillagt ressurs- og resultatansvar for virksomheten i sine respektive områder innenfor politidistriktet. Dette innebærer at den daglige og løpende tjenesten innenfor den enkelte driftsenhet ledes av driftsenhetsleder. Driftsenhetene er sideordnede og driftsenhetslederne er direkte underlagt politimesteren. Lensmannsdistriktene er i tillegg til politioppgavene, også tillagt

oppgaver innenfor den sivile rettspleie på grunnplanet, herunder oppgaver for skifteretten, namsmannsforretninger og hovedstevnevitneoppgaver som de mest omfattende.

Politidistriktene har også ansvaret for tilstøtende sjøterritorier. Enkelte politidistrikter er tillagt et ansvar utenfor territorialgrensen, dvs ansvar for politioppgaver på kontinentalsokkelen og i norsk økonomisk sone.

3.5 De sentrale særorganene

Hovedmålsettingen ved opprettelsen av særorganene er å etablere landsdekkende institusjoner med ressurser til å bistå de enkelte politidistrikter i oppgaver som de ikke selv har kompetanse eller kapasitet til å løse. Politiloven § 16, 2.ledd gir hjemmel til opprettelse av særorganer. Politidistriktene betaler hverken vederlag eller dekker kostnader i forbindelse med bistand fra særorganene.

Særorganene er direkte underlagt Justisdepartementet.

3.5.1 Kriminalpolitisen - KRIPOS

KRIPOS ble organisert som eget sentralorgan i 1959, og fungerer som et landsdekkende bistandsorgan. KRIPOS har 236,5 stillinger og et budsjett på 104 mill i 1999. KRIPOS' spisskompetanse forutsettes benyttet i de tilfeller det lokale politidistrikt ikke selv har kapasitet eller kompetanse til å håndtere den konkrete oppgave. I bistandsperioden er personell fra KRIPOS underlagt det enkelte politidistrikt.

Primæroppgavene for KRIPOS er kriminalteknisk og taktisk etterforskningsbistand, samordning av politiets kriminaletterretning og samarbeid på det internasjonale plan, og fra år 2000 ansvar for SIS (Schengen Information System) og SIRENE (SIRENE-kontorene er den instans i de enkelte Schengenland som har ansvaret for den operative drift av det nasjonale SIS-register). KRIPOS er stadig blitt tilført nye oppgaver og er tillagt et nasjonalt ansvar for kriminaletterretning; fra og med 1996 fikk de et nasjonalt ansvar for å koordinere politiets arbeid med kriminaletterretning innenfor alle kriminalitetsområder, men med unntak for fagområder som hører inn under Politiets overvåkingstjeneste.

3.5.2 Politiets overvåkingstjeneste - POT

Politiets overvåkingstjeneste er organisert som en del av det norske politi. Overvåkingstjenesten ble etablert som egen tjeneste i 1937, men ikke før i 1957 ble det opprettet eget embete som overvåkingssjef. Tjenesten hadde frem til da vært underlagt politimesteren i Oslo. Overvåkingstjenesten ledes av en åremålstilsatt overvåkingssjef gjennom det sentrale politiorganet, Overvåkingssentralen. Overvåkingssjefen er også direkte ansvarlig for overvåkingstjenesten i Oslo politidistrikt.

En egen regionordning er fastsatt for POT. Jf. *"Regioninndelingen av politiets overvåkingstjeneste"* i kap. 3.7.3.

POT's ansvarsområder fremgår hovedsakelig av overvåkingsinstruksen: POT har til oppgave å forebygge, motvirke og etterforske lovbrudd mot statens selvstendighet og sikkerhet, ulovlig etterretningsvirksomhet, ulovlig teknologioverføring, spredning av masseødelegglesesvåpen og sabotasje og politisk motivert vold (terrorisme). Justisdepartementet kan også tillegge

POT ansvar for å forebygge, motvirke og etterforske internasjonal organisert kriminalitet knyttet til viktige samfunnsinteresser. Hittil er for øvrig ikke slike oppgaver tillagt POT.

Et offentlig oppnevnt utvalg la den 27.mars 1998 frem en utredning vedrørende omorganisering m.v. av POT, hvor det blant annet konkluderes med at POT fremdeles bør være et særorgan og ha regionale ledd. Høringssunden ble avsluttet 15. september 1998.

3.5.3 Utrykningspolitiet - UP

Utrykningspolitiet ble opprettet i 1937 i forbindelse med overgangen fra kommunalt til statlig politi. UP har en fast stab på 30 stillingshjemler, herunder 11 distriktsledere. I tillegg er det innbeordret 293 polititjenestemenn fra politidistrikten til tjeneste ute i de 11 UP-distriktene, som landet er inndelt i. Jf. nærmere omtale av den regionale inndeling i "*Utrykningspolitiet - UP*" i kap. 3.7.5. Budsjettet for 1999 er på 61 mill. UP var i utgangspunktet ment å skulle være en sentral enhet som skulle forsterke det enkelte politidistrikt etter behov. Enheten har etter hvert utviklet seg til å bli et trafikkløst, og har fått sine oppgaver definert ved instruks. UP har som oppgave å redusere antall trafikkuulykker og forebygge lovovertrædelser i trafikken. Herunder gis kontroll- og overvåkingsinnsats på landets hovedferdselsårer særlig prioritet. I henhold til instruksen har UP et særlig ansvar for kontroll med transport av farlig gods, støy og avgassforurensning fra kjøretøy, tunge kjøretøy, kjøre- og hviletidsbestemmelser, samt kjøretøy og personer som kan mistenkes for ulovlig bruk, transport, omsetning mv. av narkotika.

UP skal yte politidistriktene bistand til planlegging, tilretteleggelse og gjennomføring av trafikkinnsatsen, og de utfører også selv trafikktjeneste i de enkelte distrikter. UP skal også om nødvendig bistå politidistriktene i forbindelse med andre kriminalitetstyper enn trafikkløst. Sjefen for UP er ikke tildelt påtalekompetanse. De kløst, og unntaksvis forbrytelser, som UP avdekker blir derfor forfulgt av det politidistrikt hvor forholdet er begått.

3.5.4 Den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet - ØKOKRIM

ØKOKRIM ble opprettet i 1989 i den hensikt å øke innsatsen mot lovbrudd på disse områdene. ØKOKRIM's budsjett for 1999 er på 55 mill. Enheten har 90 ansatte. Hovedoppgaven er således å etterforske, påtale og rettergangsføre straffesaker vedrørende alvorlig økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. ØKOKRIM har en stab på 90 stillingshjemler bestående av jurister, polititjenestemenn og sivilt ansatte med kompetanse innen data, økonomi etc. Staben er organisert i forskjellige team, som er kompetanse sammensatt etter fagområde, og er lokalisert til Oslo.

ØKOKRIM er både politienhet og statsadvokatembete. Innen sitt område kan enheten overta saker fra lokal påtalemyndighet og påbegynne etterforskning av eget tiltak, og den er da ved etterforskning og øvrige påtalefunksjoner underlagt Riksadvokaten. Statsadvokatene i ØKOKRIM; herunder enhetens leder, har generell påtalekompetanse for hele landet. Innen sitt saklige kompetanseområde har leder for enheten også myndighet som politimester. Administrativt er enheten underlagt Justisdepartementet. Enheten er videre bistands- og rådgivningsorgan for de enkelte politidistrikter, og skal virke for å styrke kompetansen hos disse. Enheten har også ansvar for kriminaletterret-

ning på sitt område, og har i samarbeid med Justisdepartementet ansvaret for internasjonalt samarbeid innenfor arbeidsområdet.

3.5.5 Politiets datatjeneste - PD

Politiets datatjeneste ble opprettet i 1982, som et sentralt særorgan direkte underlagt Justisdepartementet med ansvar for utvikling, drift og vedlikehold av EDB-baserte informasjonssystemer for politi- og lensmannsetaten og eventuelt andre organer underlagt Justisdepartementet etter nærmere godkjenning. PD's oppgaver omfatter alle sider ved anvendelsen av EDB-baserte systemer, som planlegging, utvikling, iverksetting, drift, utstyrsanskaffelser og brukerstøttetjeneste for iverksatte systemer. I tillegg til oppgavene som sentralt rådgivings- og utviklingsorgan står PD for driften av de sentrale politiregistrene og tar seg av opplæring og brukerstøtte for hele politi- og lensmannsetaten.

PD disponerer for 1999 et budsjett på 118 mill kr og har en fast stab på 86 stillingshjemler bestående av administrativt, datateknisk og politiutdannet personell. I tillegg har PD innbeordret personell.

3.5.6 Politihøgskolen - PHS

Politiutdanningen ble bygd opp til en høgskoleutdanning i 1992, men en sentral institusjon for politiutdanning ble etablert allerede i 1919. PHS er lokalisert til Oslo og med en avdeling i Bodø. Høgskolen kan ikke anses som et ordinært politiorgan, men står i en særstilling i forhold til andre høyskoler, idet den er underlagt Justisdepartementet. Det er oppnevnt et styre for høyskolen. Rektor ved høyskolen er tilsatt på åremål. PHS har for 1999 et budsjett på 139 mill kr, og har 121,5 stillinger. I tillegg har PHS innbeordret personell.

PHS skal gjennomføre utdanning som gir den kompetansen ansatte i etaten trenger for å ivareta oppgavene de står overfor og vil komme til å stå overfor i nærmeste fremtid. Grunnutdanningen skal gi et bredt og solid grunnlag for å utføre de vanlig forekommende politioppgavene (generalistoppgavene). Etter- og videreutdanningen skal gi de ansatte i etaten muligheter for å ajourføre, videreutvikle og utvide sin kompetanse og til å spesialisere seg innen forskjellige fagområder og innen ledelse. Videre skal høyskolen drive forskning og utviklingsarbeid, samt opplysningsarbeid.

3.5.7 Politiets materielltjeneste - PMT

Politiets materielltjeneste ble etablert i 1989, som en videreføring av Politiintendanturen - opprettet i 1940 for å forsyne politiet med ensartede uniformer. PMT's driftsbudsjett for 1999 er på 19 mill kr, og de har 44 ansatte. I tillegg har PMT ansvar for bevilgning på 95 mill kr til investering/anskaffelser og 31 mill kr til drift for politi- og lensmannsetaten. Videre er det bevilget 26 mill kr som er øremerket år 2000-problemet og skal benyttes til utskifting av telefonsentraler i ytre etat. PMT skal forestå den sentrale materiellforvaltning i politi- og lensmannsetaten og skal arbeide for en optimal utnyttelse av etatens materiell. Lederen for PMT rapporterer direkte til Justisdepartementet og har direktivmyndighet overfor politimestrene innenfor sitt ansvarsområde. PMT skal bistå politi- og lensmannsetaten innenfor oppgaver knyttet til blant annet planlegging og budsjettering av materiellanskaffelser, utvikling og forsøk av ulike typer materiell, og inspeksjon og kontroll av materiellforvaltningen. Fra 1995

har PMT også forestått utvikling og innkjøp av intendanturmateriell for fengselsvesenet og tollvesenet.

Materiellbehovet har de senere år vært økende, ikke minst på grunn av bemanningsøkninger og en viss omlegging av det operative virksomhetsmønsteret har også bidratt til større behov på materiellsiden. Kriminalitetsutviklingen stiller også større krav til materiell og sikkerhetsmessig utstyr.

PMT har administrasjon og lager på Jaren.

3.5.8 Statens innkrevingsssentral - SI

Statens innkrevingsssentral (SI) ble etablert ved kgl. res. av 19.1.89 og lokalisert til Mo i Rana. SI fikk ved opprettelsen som permanent forvaltningsorgan under Justisdepartementet ansvaret for å kreve inn, bøter, erstatninger, saksomkostninger og inndragninger. SI har disponerer for 1999 et budsjett på 103 mill kr, og har 212 ansatte. SI har gradvis utviklet seg til en innkrevingssentral som benyttes av en rekke statlige organer til innfordring Av de krav som SI innkrever, og som ikke har tilknytning til politiets virksomhet kan nevnes vegadministrasjonsgebyr, tvangsmulkt etter statistikkloven, gammel bidragsgjeld (det vil si bidragssaker der det ikke lenger er løpende bidrag og der bidragspliktige står i gjeld til staten), skipskontrollgebyr, forsinkelsesgebyr etter aksjeloven og avgifter fra Produkt- og elektrisitetsstilsynet.

SI benytter det ordinære namsmannsapparatet til tvangsinndrivelse der SI selv ikke har nødvendig myndighet.

3.5.9 Avslutning

I dette kapittel er nevnt de frittstående særorganer som er opprettet. Med hjemmel i politiloven § 16, 2.ledd er i tillegg enkelte politidistrikt gitt særorganfunksjoner innen enkelte områder. Oslo politidistrikts narkotikaseksjon er gitt bistandsansvar overfor andre politidistrikt under konkrete situasjoner. Likeledes skal politidistriktets beredskapstropp i spesifiserte situasjoner bistå andre distrikt. Det må også nevnes at det i Sør-Varanger er oppnevnt en Grensekommissær for å ivareta forskjellige oppgaver i relasjon til grenseavtalen mellom Norge og Russland. Han er formelt sett ikke en del av politi- og lensmannsetaten, men er underlagt Justisdepartementet. Videre vises til pkt 3.7.8. og 3.7.9, i neste "*Dagens politi- og lensmannsetat m.v.*" i kapittel 3.7, som omhandler regionale ordninger innen politiet.

3.6 Sysselmannen på svalbard

Ved lov om Svalbard av 17 juli 1925 nr 11 § 5 ble det bestemt at det på Svalbard skulle være en sysselmann på åremål, som oppnevnes av Kongen. Sysselmannen har samme myndighet som en fylkesmann. Han/hun er også politimester, notarius publicus og hjelpedommer for underretten.

For 1999 har sysselmannen via Justisdepartementet fått bevilget ca 60 mill kr. I tillegg har Miljøverndepartementet bevilget 2,05 mill kr, som Sysselmannens miljøavdeling disponerer til kulturminnetiltak.

Sysselmannens ansvarsområde og oppgaver er nærmere beskrevet i instruks gitt ved kgl res 20 april 1979. Her fremgår at sysselmannen skal være regjeringens øverste representant på øygruppen. Han/hun skal ivareta statens interesser på øygruppen med tilhørende territorialfarvann, herunder Norges rettigheter og forpliktelser etter traktat angående Spitsbergen av 9

februar 1920. Han/hun skal søke samordnet statens virksomhet der, og må holde seg orientert om den virksomhet som kan ha betydning for dette arbeidet. Han/hun skal virke til gagn og beste for Svalbard og i den forbindelse ta de initiativ han finner påkrevet. Sysselmannen utfører for øvrig de oppgaver som pålegges ham/henne i lov eller forskrift, eller ved særskilt bestemmelse av overordnet myndighet.

Fra 1 januar 1997 har embetet vært delt inn i 3 avdelinger, politi, miljøvern og administrasjon. I tillegg er det opprettet en stabsenhet som jobber på tvers av avdelingene. Ved utgangen av 1998 var 25 personer ansatt i åremålsstillinger hos Sysselmannen.

Sysselmannen er administrativt underlagt Justisdepartementet, men mottar faglige direktiv også fra fagdepartementene.

3.7 Regionale ordninger

Innenfor forskjellige fagfelt er det opprettet enkelte regionale ordninger med hjemmel i politilovens § 16, 2.ledd. Slike kan opprettes enten i forbindelse med et avgrenset tidsrom og for spesielle oppgaver, som eksempelvis OL på Lillehammer 1994, eller på fast basis for bestemte politigjøremål.

3.7.1 Landsdelsordningen

Landsdelsordningen ble etablert ved kgl.res. av 31.01.86. Hovedmålsettingen ved opprettelsen var å oppnå en bedre planlegging, tilrettelegging og koordinering av utnyttelsen av landsdelens samlede politiressurser. Landsdelene er ikke organisert som et eget forvaltningsnivå mellom politidistriktene og departementet, men ledes av politimestre fra utpekte politidistrikter. I motsetning til særorganene, må landsdelene fakturere de enkelte politidistrikter for den bistand de yter.

Landet er inndelt i fem landsdelspolitidistrikter:

- Landsdel Østlandet (Oslo politidistrikt)
- Landsdel Agder/Rogaland (Kristiansand politidistrikt)
- Landsdel Vestlandet (Bergen politidistrikt)
- Landsdel Midt-Norge (Trondheim politidistrikt)
- Landsdel Nord-Norge (Troms politidistrikt)

Ved hver landsdel er det opprettet et stabselement med 6 - 12 faste stillingshjemler, samt noen midlertidige stillinger. En politiinspektør forestår den daglige ledelse.

Det er gitt egen instruks for landsdelspolitimestrene 27.01.87, som trekker opp rammene for landsdelspolitimesterens oppgaver og virkeområde. Av instruksens fremgår at landsdelspolitimesteren i samarbeid med politimestrene skal planlegge, tilrettelegge og koordinere utnyttelsen av landsdelens samlede politiressurser for løsning av samordnede oppgaver i landsdelen. Videre skal landsdelspolitimesteren ta initiativ til utvikling og effektivisering av politiressursene i landsdelen. En annen hovedoppgave for landsdelspolitimesteren er plikten til å yte politimestrene i landsdelen bistand til å opprettholde orden, forfølge lovbrudd og utføre andre oppgaver som etter lov og sedvane påhviler politiet. Landsdelspolitimesteren er også landsdelsberedskapspolitimester og skal løse pålagte oppdrag i Politiets beredskapsplan mot terror-/sabotasjevirkosomhet. De har administrativt/faglig ansvar for fagtenestene; hundetjeneste, datateneste, sambandstjeneste og sjøtjeneste i

landsdelene, samt at de i samarbeid med Utrykningspolitiet og politimestrene skal planlegge og samordne trafikkjentesten i landsdelen.

Riksrevisjonen foretok en analyse av landsdelsordningen basert på aktivitet/drift i 1991 av landsdelene Østlandet, Agder/Rogaland og Vestlandet. Riksrevisjonen konkluderte med:

«Denne gjennomgangen av landsdelsordningen viser altså at det stort sett er fagtjenestenes bistands- og opplæringsvirksomhet, samt øvrig opplæringsaktivitet politikamrene har hatt nytte av denne ordningen. I forhold til instruks for landsdelspolitimestrenes omfattende oppgaver er utbyttet meget begrenset, spesielt når en er klar over at fagtjenestene eksisterte før inndelingen i landsdeler ble foretatt. Mye av årsaken til at landsdelsordningen har fungert så lite tilfredsstillende skyldes imidlertid faktorer som begrensede ressurser, frafall av oppgaver som var tenkt tillagt landsdelsstabene, for lite behov og ingen reell utbygging av ordningen slik det var forutsatt. De oppgaver som blir tilfredsstillende ivaretatt av landsdelsstabene er for små til at landsdelsordningen bør opprettholdes i sin nåværende form. Dersom landsdelsordningen fortsatt skal eksistere må forholdene legges til rette for videre drift.»

På bakgrunn av det som fremkom i Riksrevisjonens rapport, ble det i februar 1996 nedsatt en arbeidsgruppe som skulle foreta en evaluering av landsdelsordningen. Av rapporten som ble avgitt 25.02.97 fremgikk at ordningen ikke hadde fungert etter forventningene. Rapporten fremkommer ikke med noen klar konklusjon av hvorfor den hittil ikke har fungert tilfredsstillende, men en av hovedinnvendingene synes å være at det ikke har vært politisk vilje til å gjennomføre landsdelsordningen fullt ut. Arbeidsgruppen som foretok evaluering av ordningen uttalte i sin rapport, at:

«Landsdelsordningens historie viser at samarbeidet og kontakten med Justisdepartementet har sviktet på svært mange måter. Både ressurstildeling, oppmerksomhet i det daglige arbeide og utviklingen av ordningen har til tider vært dårlig/skiftende fra departementets side. Dette må rettes på i en fremtidig ordning.»

Av konkrete tiltak pekes i rapporten blant annet på at Justisdepartementet bør vurdere om flere forvaltningsoppgaver kan legges til landsdelene/politidistriktene, behov for klarere retningslinjer for samordning av kriseberedskapstiltak i landsdelene, samt at det må vurderes om landsdelene bør tilføres midler som er øremerket for bistandsoppdrag i landsdelen.

3.7.2 Beredskapsinndelingen

Ved kgl.res. av 13. desember 1964 ble gitt bestemmelser om regional koordinering av politiets og sivilforsvarets beredskapsarbeid i fred, samt om oppnevning av rådgivere i krig for fylkesmenn og landsdelsledere i politi- og sivilforsvarsspørsmål.

Justisdepartementet ved Rednings- og beredskapsavdelingen har oppnevnt landsdelspolitimestrene som landsdelsberedskapspolitimestre. Som fylkesberedskapspolitimestre er følgende oppnevnt:

- Politimesteren i Oslo (Oslo og Akershus fylker)
- Politimesteren i Moss (Østfold fylke)
- Politimesteren i Hamar (Hedmark fylke)
- Politimesteren i Gudbrandsdal (Oppland fylke)

- Politimesteren i Drammen (Buskerud fylke)
- Politimesteren i Tønsberg (Vestfold fylke)
- Politimesteren i Skien (Telemark fylke)
- Politimesteren i Arendal (Aust-Agder fylke)
- Politimesteren i Kristiansand (Vest-Agder fylke)
- Politimesteren i Stavanger (Rogaland fylke)
- Politimesteren i Bergen (Hordaland fylke)
- Politimesteren i Sogn (Sogn og Fjordane fylke)
- Politimesteren i Romsdal (Møre og Romsdal fylke)
- Politimesteren i Trondheim (Sør-Trøndelag fylke)
- Politimesteren i Inntrøndelag (Nord-Trøndelag fylke)
- Politimesteren i Bodø (Nordland fylke)
- Politimesteren i Troms (Troms fylke)
- Politimesteren i Vadsø (Finnmark fylke)

3.7.3 Regioninndelingen av politiets overvåkingstjeneste

Ved kgl.res. av 16. desember 1994 ble det bestemt at POT organiseres i regioner hvor hver region ledes av den politimester som departementet bestemmer. POT er inndelt i syv regioner (åtte medregnet Sysselmannen på Svalbard, som hører direkte inn under overvåkingssentralen i overvåkingsspørsmål). Politimesteren i det distrikt som er utpekt som regionansvarlig leder overvåkingstjenesten i regionen. Han har ansvar for å lede, samordne og motivere overvåkingstjenesten i regionen. De regionansvarlige distrikt skal også innberette alle forhold av overvåkingsmessig betydning til overvåkings-sentralen, samt organisere et sentralarkiv for regionen. Den lokale politimester er ansvarlig for overvåkingstjenesten i sitt distrikt, men alle forhold av betydning skal innberettes til regionsdistriktet.

Landet er inndelt i regionene:

- Region Østlandet Øst (Romerike politidistrikt)
- Region Østlandet Vest (Asker og Bærum politidistrikt)
- Region Sørlandet (Kristiansand politidistrikt)
- Region Vestlandet (Bergen politidistrikt)
- Region Midt-Norge (Trondheim politidistrikt)
- Region Nordland og Troms (Bodø politidistrikt)
- Region Finnmark (Sør-Varanger politidistrikt)

Ansaret for overvåkingstjenesten i Oslo politidistrikt ivaretas av overvåkings-sentralen, som for øvrig har et nært samarbeid med politimesteren i Oslo.

«Politiets overvåkingstjeneste» NOU 1998:4 har vært på høringsrunde og er nå under behandling i departementet.

3.7.4 Avhørskamre i asylsaker

Våren 1990 ble det innført nye rutiner for arbeidet med asylsaker i politiet, jf. Justisdepartementets rundskriv G-74/90 av 10. april 1990. Seks politidistrikter ble utpekt som avhørskamre og gitt ansvar for hver sin gruppe politidistrikter, men med unntak for Oslo som bare har ansvar for eget distrikt. De øvrige avhørspolitiskamrene har ansvar for å foreta avhør og nødvendig etterforskning av asylsakene som oppstår hos politidistriktene i sitt område. Når asylsøkere henvender seg til de lokale politidistriktene, skal disse oversende asylsøk-

eren til det aktuelle avhørspolitikkammer. Avhørspolitikkamrene overtar derved saken og påser at registrering av søkeren er korrekt utført, og foretar etterforskning av saken før den oversendes Utlendingsdirektoratet for avgjørelse. Oppfølging av eventuelle vedtak tilligger også avhørspolitikkamrene.

Asker og Bærum politidistrikt har et riksdekkende ansvar for koordinering av effektuering av vedtak om uttransportering, men med unntak for Oslo politidistrikt som har det fullstendige ansvar for utlendingssaker i sitt distrikt. I forbindelse med flytting av hovedflyplassen til Romerike er endringer i fordelingen av disse oppgaver under utredning, men ny oppgavefordeling antas tidligst gjennomført i år 2001.

Justisdepartementet har utpekt seks avhørspolitikkamre:

- Oslo politidistrikt (Oslo)
- Asker og Bærum politidistrikt (Halden, Sarpsborg, Fredrikstad, Moss, Follo, Romerike, Kongsvinger, Hamar, Østerdal, Gudbrandsdal, Vestoppland, Ringerike, Drammen, Kongsberg, Nord-Jarlsberg, Tønsberg, Sandefjord, Larvik, Skien, Telemark, Notodden, Rjukan og Kragerø)
- Kristiansand politidistrikt (Arendal og Vest-Agder)
- Stavanger politidistrikt (Rogaland og Haugesund)
- Bergen politidistrikt (Hardanger, Hordaland, Sogn og Fjordane)
- Trondheim politidistrikt (Sunnmøre, Nordmøre, Romsdal, Uttrøndelag, Inntrøndelag, Namdal, Helgeland, Rana, Bodø, Narvik, Lofoten og Vesterålen, Senja, Troms, Vestfinnmark, Vardø, Vadsø og Sør-Varanger)

I 1998 ble det av avhørskamrene behandlet totalt 8 373 saker, mot 2 271 i 1997. Sakene for 1998 fordelte seg på avhørskamrene; med 3 067 på Oslo, 4 235 på Asker og Bærum, 294 på Kristiansand, 287 på Stavanger, 278 på Bergen og 212 på Trondheim.

I desember 1997 ble det besluttet av Regjeringen at avhør i utlendingssaker ikke lenger skal utføres av politiet, men skal overføres til Utlendingsdirektoratet. Dette er ennå ikke iverksatt.

3.7.5 Utrykningspolitiet - UP

Landets politidistrikter er inndelt i 11 UP-distrikter og med en fast ansatt politiavdelingssjef for hvert distrikt. Han har ansvaret for den daglige tjeneste. Viser til omtale av Utrykningspolitiet i punkt 3.5.3. Politidistriktene er gitt følgende inndeling:

- Follo, Fredrikstad, Halden, Moss og Sarpsborg
- Hamar, Kongsvinger, Romerike og Østerdal
- Gudbrandsdal og Vestoppland
- Asker og Bærum, Drammen, Kongsberg og Ringerike
- Kragerø, Larvik, Nord-Jarlsberg, Notodden, Rjukan, Sandefjord, Skien, Telemark og Tønsberg
- Arendal, Haugesund, Kristiansand, Rogaland, Stavanger og Vest-Agder
- Bergen, Fjordane, Hardanger, Hordaland og Sogn
- Nordmøre, Romsdal og Sunnmøre
- Inntrøndelag, Namdal, Trondheim og Uttrøndelag
- Bodø, Helgeland, Lofoten og Vesterålen, Narvik og Rana
- Senja, Sør-Varanger, Troms, Vadsø, Vardø og Vestfinnmark

3.7.6 Polititjeneste knyttet til miljøkriminalitet/naturopsyn m.v.

Landsdelspolitimesteren i Nord-Norge har, som en prøveordning fått ansvaret fra 01.01.99 for å samordne polititjeneste i forbindelse med reindriftsnæringen og naturopsyn i Nord-Troms og Finnmark. Reinpolititjenesten er organisert med faste polititjenestemenn og en koordinator.

Justisdepartementet iverksatte ordningen ved en instruks av 10.11.98 som regulerer polititjeneste knyttet til miljøkriminalitet og naturopsyn, tverretattlig samarbeid mv. Ordningen skal evalueres etter ett år.

3.7.7 Norsk kontinentalsokkel og økonomisk sone

Stavanger, Nordmøre, Helgeland og Troms politidistrikter er pålagt et særskilt ansvar for etterforskning av kontinentalsokkelsaker. Stavanger politidistrikt er også tillagt et bistandsansvar ved politietterforskning av slike saker.

Ved utøvelse av politimyndighet i kontinentalsokkelsaker er landet inndelt mellom de fire politidistriktene i områder:

- Stavanger politidistrikt: Sør for 62. Breddegrad
- Nordmøre politidistrikt: Mellom 62. Breddegrad og 65.breddegrad 30 minutter.
- Helgeland politidistrikt: Mellom 65.breddegrad 30 minutter og 67. breddegrad.
- Troms politidistrikt: Nord for 71. breddegrad, samt i havområdene utenfor Svalbards territorialfarvann.

Koordineringsbehov ved planlegging og utøvelse av den forebyggende politioperative virksomhet i forbindelse med. med forebyggende tiltak mot mulige anslag mot fangst av sel, vågehval etc., overvåkes og ivaretas av:

- Politimesteren i Troms: nord for 65. breddegrad 30 minutter
- Politimesteren i Stavanger: syd for 65. breddegrad 30 minutter.

Vedrørende påtalemyndighet i disse saker vises til omtale i pkt. 6.2.om statsadvokatembetene.

3.7.8 Hovedredningssentraler - HRS

Det er to hovedredningssentraler som leder redningstjenesten i hver sin landsdel:

- Bodø: nord for 65.breddegrad og landområdet fra og med. Helgeland politidistrikt og nordover, samt Sysselmannen på Svalbard.
- Stavanger: sør for 65.breddegrad og landområdet sør for Helgeland politidistrikt.

Lederne av hovedredningssentralene er politimestrene i Bodø og Stavanger. Den daglige ledelse ved hver av sentralene forestås av en redningsinspektør, som har ansvaret for en fast stab av redningsledere og administrativt personell.

3.7.9 Sivildforsvaret

Landet er inndelt i 40 sivilforsvarskretser med en politimester oppnevnt som kretssjef for hver av disse. Sivildforsvarskretsene følger inndelingen av de eksisterende politidistrikt, men slik at en krets flere steder omfatter flere politidistrikter.

3.7.10 Avslutning

I dette kapitlet er dagens organisering av politi- og lensmannsetaten mv. i Norge presentert, samt samarbeidende og/eller tilstøtende organer utenfor politiet. I neste kapittel redegjøres organiseringen i de andre nordiske landene. Tidligere eller pågående omorganiseringsprosesser i de respektive land omtales spesielt.

Kapittel 4

Organiseringen i Sverige, Finland og Danmark**4.1 Organiseringen i Sverige**

Det svenske politi er underlagt regjeringen ved Justisdepartementet.

Under departementet finnes politiorganer på sentralt og lokalt nivå. Rikspolisstyrelsen er den sentrale forvaltningsmyndighet for politiet. Hvert fylke (län) utgjør ett politidistrikt, hvor det er en politimyndighet som har ansvaret for politiets virksomhet i hele distriktet. Politidistriktene er hovedsakelig organisert etter to modeller. I den ene modellen deles distriktene inn i politiområder, som igjen deles inn i nærpolitiområder. I den andre modellen deles distriktene direkte inn i nærpolitiområder. Påtalemyndigheten i Sverige inngår ikke som del av politiet.

Fra 1971 har politiet vært styrt av organ som består av lekmenn. Under riksdagen og regjeringen kan det, i henhold til endringer i svensk politilov som trådte i kraft 1. januar 1999, på det meste finnes fire nivåer med lekmannsstyrer eller tilsvarende: Rikspolisstyrelsens styre, polisstyrelsen, polisnämnden og närpolisrådet.

4.1.1 Omorganiseringen

Svensk politi har i flere år vært under omorganisering. Allerede i 1972 fattet riksdagen en prinsippbeslutning om å redusere antall politidistrikter. Beslutningen ble for øvrig ikke gjennomført i første omgang. I 1991/1992 godkjente riksdagen at en enhetlig ledelse på regionalt nivå skulle innføres i politiet: Länspolitimestermodellen. Samtidig med denne forsterkning av den regionale ledelse, ble det innført et nytt budsjettssystem som innebar et økt ansvar på det regionale og lokale nivå for økonomistyringen. Den svenske omorganiseringssprosessen fikk for alvor fart høsten 1992, da politiet ble gitt pålegg om innsparing. Besparingene skulle blant annet gjennomføres gjennom rasjonalisering. Regjeringen overlot den 1. mai 1993 til länsstyrelsene, ansvaret for politidistriktsinndelingen og politiets grunnleggende organisering, samt ansvaret for å gjennomføre besparingskravet.

Antallet politidistrikter er blitt redusert fra 119 til 21. Inndelingen av politidistrikter tilsvarer fylkesinndelingen. Hvert politidistrikt ledes av en länspolitimester (fylkespolitimester). Enkelte politidistrikt er ikke oppdelt i politiområder, men er organisatorisk plassert direkte over nærpolitiet.

Politivirksomheten har i større grad blitt innrettet mot forebyggende tiltak. Målsettingen er at nærpolitivirksomheten skal bli bærebjelken i politiets virksomhet. Den organisatoriske oppbyggingen av nærpolitiet er i hovedsak fullført.

4.1.2 Det lokale nivå

I henhold til svensk politilov utgjør hvert fylke ett politidistrikt og i hvert politidistrikt finnes det en politimyndighet med ansvar for politivirksomheten i distriktet. Hver politimyndighet skal i henhold til politiloven ledes av en polisstyrelse. Styrelsen skal bestå av länspolitimesteren og høyst tretten andre

medlemmer, som utpekes av Regjeringen. Regjeringen utpeker blant medlemmene, utenom länspolitimesteren, leder og nestleder for polisstyrelse.

Polisstyrelsen kan opprette en eller flere polisenämnder som under styrelsen skal lede politimyndigheten i de deler av politidistriktet som styrelsen bestemmer. Polisstyrelsen utpeker medlemmer og varamedlemmer til polisenämnden. En polisenämnd skal bestå av enten länspolitimesteren eller den stedfortredende politisjefen og det antall medlemmer, minst fem og maksimalt ti, som polisstyrelsen bestemmer. Polisstyrelsen kan bestemme om sjefen for politiområdet også skal inngå i nemnden.

Leder for påtalemyndigheten har rett til å være tilstede, uttale seg, samt å kunne kreve å få sin uttalelse protokollert ved polisstyrelsens og politinemndenes møter.

Politimyndigheten (politidistriktet/länet) er vanligvis inndelt i politiområder. Disse kan igjen være inndelt i nærpoltiområder. Normalt finnes det ved hver politimyndighet en politioperativ avdeling eller enhet, som vanligvis omfatter etterforskningsvirksomhet, nærpoltivirksomhet, utrykningsvirksomhet og trafikkpoltivirksomhet, samt en forvaltningsenhet for blant annet administrative oppgaver.

Politimyndighetens beslutninger i ansettelsessaker kan påklages til Rikspolisstyrelsen. En politimyndighets beslutning vedrørende bierverv kan påklages til Rikspolisstyrelsen. I forvaltningsloven finns bestemmelser om klage til den vanlige forvaltningsdomstol.

4.1.3 Det sentrale nivå

Rikspolisstyrelsen er det sentrale forvaltningsorgan for politiet, og har tilsynet med politiet. I Rikspolisstyrelsen inngår Säkerhetspolisen og Rikskriminalpolisen. Statens kriminaltekniske laboratorium er en myndighet under Rikspolisstyrelsen. Under Rikspolisstyrelsen hører også Politihøgskolen. Rikspolisstyrelsen er ansvarlig myndighet for totalforsvarsfunksjonen, ordning og sikkerhet m.m. Rikspolisstyrelsen ledes av et styre som består av åtte personer medregnet rikspolitisjefen, som er leder for styrelsen.

Rikspolisstyrelsens avgjørelser kan som hovedregel påklages til regjeringen.

4.2 Organiseringen i Finland

Innenriksministeriet i Finland leder politivesenet i hele landet. Regional forvaltningsmyndighet for politiet under ministeriet er länsstyrelsen. Länsstyrelsens underordnede lokale forvaltningsmyndighet for politiet er politiinnrättningen, som er en avdeling ved herredsembetet eller et frittstående embetskontor i herredet. Herred tilsvarende våre kommuner.

Riksomfattende politienheter under innenriksministeriet er sentralkriminalpolitiet, sikkerhetspolitiet, ordenspolitiet (tilsvarende UP), politiyrkeshøgskolen, politiskolen og politiets tekniskentral (materiellforvaltning). Politiinnrättningen i Helsingfors hører på visse områder direkte inn under Innenriksministeriet.

Finsk politi er på regionalt nivå inndelt i fem län. I hvert län er det en länsstyrelse med blant annet en politiavdeling. Det lokale politi er organisert

herredsvis. Totalt finnes det nitti herred som organisatorisk er underlagt länsstyrelsens politiavdeling.

4.2.1 Omorganiseringen

Allerede på slutten av 60-tallet ble det i Finland foretatt utredninger mht. om det var mulig å samordne den statlige lokalforvaltning i et helhetlig system. Utredningsarbeidet fortsatte på 70-tallet, men førte ikke til noen strukturelle forandringer. I 1989 ble det nedsatt en arbeidsgruppe som skulle utarbeide en modell for en enhetlig lokalforvaltning.

Sluttresultatet av utredningene var at det ble mulig å gjennomføre en fornyelse av lokalforvaltningen for politiet, påtale- og namsmyndigheten. Riksdagen fattet ved lovs form i 1992, beslutning om reform av den statlige lokalforvaltning.

En av de store målsettingene ved reformen var å lage et funksjonelt skille mellom politimyndigheten og påtalemyndigheten. En annen viktig målsetting har vært å sikre at politiets vakt- og ordensoppgaver utføres effektivt gjennom hele døgnet. Videre gir reformen muligheter til å overføre mer beslutningsmyndighet til lokalforvaltningen.

I henhold til mellomrapporten i en undersøkelse (pågår ennå) som ble foretatt ved Tammerfors universitet om resultatet av herredsreformen, anså som en helhet de som besvarte undersøkelsen, at reformen ikke var helt vellykket. De som representerte politi- og påtalemyndighet var mest kritisk. Forskernes konklusjon etter undersøkelsen er at herredsreformen har ført lokalforvaltningen i en bedre retning, men at forandringen er blitt ganske liten. Som positive effekter nevnes blant annet at sakkunnskap og kompetanse har økt hos personellet.

Antallet polititjenestemenn som har gjennomgått politiets grunnutdanning gikk tilfeldigvis ned for noen år siden. Dette i kombinasjon med at antallet straffesaker har øket, har redusert effekten av de ressurser som ble frigjort gjennom forandringene og fornyelsene.

Som ledd i en prosess som sikter mot å få mer politi ut på gaten, påbegynte man i fjor i Finland en sentralisering av alarmsentralene. Forandringen baserer seg innenriksministeriets politiavdelings kriterium om at befolkningssunderlaget for en alarmsentral minimum skal være 200.000 personer. Det finnes nå fire forsøksalarmsentraler, hvor det også samarbeides med brann- og redningsvesenet.

Finland har også gjennomført en generell länsreform som trådte i kraft 1.9.97. Etter reformen finnes det fem län. Reduksjonen av antall län må ses på bakgrunn av at en reduksjon av oppgaver som har funnet sted gjennom reformprosessene på 90-tallet. Länsstyrelsen fremtrer nå som statens generelle forvaltningsmyndighet på regionalt nivå som skal sørge for at statlige mål får gjennomslag i länet og som rettssikkerhetsgarantist.

4.2.2 Det lokale nivå

Herredsreformen medførte at den statlige lokalforvaltningen ble organisert herredsvis. Antallet herred er 90. Ved herredsembetene ivaretas politi-, påtale-, folkeregister- og namsmyndighetoppgaver. Større steder som for eksempel Helsingfors og Tammerfors har frittstående embetsverk for å ivareta disse oppgavene.

Det lokale politiets oppgaver ivaretas av en polisinnrättning. Polisinnrättningen er enten en avdeling ved herredsemetet eller et frittstående embetsverk. Den lokale polisinnrättningen ledes av en politisjef, som er ikke tillagt noen påtalemessige funksjoner. Det formelle kompetansekravet for en politisjef er juridisk embetseksamen eller eksamen som politibefal med relevant høyere høgskoleutdannelse. I spesielle tilfeller og av hensyn til spredt bosetting, lange avstander, dårlige kommunikasjonsforbindelser, språkforhold eller lignende årsaker, kan det besluttes å opprette lensmannstjeneste for å ivareta lederfunksjonen for politi- og domsavdelingene. Lensmannen kan også tillegges oppgaver som leder av påtaleavdelingen. Det er länsstyrelsen som oppnevner lensmenn. Villkårene for stillingen er juridisk embetseksamen, erfaring fra arbeidsområdet, samt skikkethet for stillingen.

Det lokale politiets oppgaver er som i vårt land. Oppgavefordelingen mellom det lokale politi og de riksomfattende enhetene gjennomføres slik, at det lokale politi har ansvaret for de primære oppgaver som skal ivaretas døgnet rundt, mens de riksomfattende enheters virksomhet er de oppgaver som krever spesialkompetanse og spesialmateriell.

Reformen sammenføyde 204 lensmannsdistrikter, 25 polisinnrättninger, 25 namsmannskontorer, 25 påtaleembeter og 59 folkerregisterkontorer i herredene. Etter reformen er politiets tjenester tilgjengelige ved herredets polisinnrättning, som i hovedsak tilsvarer våre politistasjoner eller lensmannskontor med tilhørende distrikt. De påtalemessige oppgaver utføres ved herredsemetets påtaleavdeling eller påtaleembetet.

4.2.3 Det regionale nivå

Etter länsreformen i Finland finnes det fem län. Politiets ledelse i länet utgjøres av länsstyrelsens politiavdeling eller -kontor. Länsledelsens oppgaver er å planlegge, utvikle og lede politiet i länet, sørge for samarbeid mellom lokalt politi, sentralkriminalpolitiet og ordenspolitiet, samt ivareta øvrige oppgaver som er pålagt.

4.2.4 Det sentrale nivå

Politiets høyeste ledelse er Innenriksministeriets politiavdeling. Deres oppgave er å planlegge, utvikle og lede politiet i hele landet, utvikle lovgivning, forvaltning, utdannelse og forskning innenfor politiets virksomhetsområde, samt ivareta andre pålagte oppgaver.

4.3 Organiseringen i Danmark

Politiet i Danmark hører til under Justisministeriet. Danmark er i dag inndelt i 54 politidistrikt, i tillegg til Grønland og Færøyene. Hvert distrikt ledes av en politimester, men i København av en politidirektør. Politimesterens organisatoriske plassering er varierende i de forskjellige relasjoner. I saker som gjelder politimesterens oppgaver som ordenshåndheverende politimyndighet, referer han direkte til justisministeren. Når det derimot dreier seg om oppgaver som lokal anklagemyndighet er han underlagt den regionale statsadvokat som igjen er underlagt Riksadvokaten. Rikspolisjefen kan ikke uten særlig bemyndigelse gi politimestrene instruks vedrørende konkrete ordensmessige oppgaver. Derimot ivaretar Rikspolisjefen blant annet en

rekke administrative oppgaver og utarbeider generelle instruksjoner for politiets arbeid.

4.3.1 Omorganiseringen

Justisministeriet besluttet 11. Juni 1998 å nedsette en kommisjon vedrørende politiets virksomhet. Kommisjonens oppgave er å overveie og fremsette forslag om politiets fremtidige organisasjon, herunder politidistriktsinndelingen og politiets ledelsesstruktur. Kommisjonen er også pålagt å overveie behovet for, og eventuelt utarbeide forslag til, et nytt samlet lovgrunnlag for politiets virksomhet, herunder politiets tvangsmidler.

Den nåværende politidistriktsinndelingen i Danmark går tilbake til 1973. Den er hovedsakelig basert på forslaget til det strukturutvalg som avga sin utredning i 1971. Utvalget anbefalte en reduksjon fra de daværende 72 politidistrikter til 48. Det grunnleggende synspunkt bak utvalgets anbefaling var at alle distrikter som utgangspunkt skulle ha en slik størrelse og et slikt befolkningsmessig underlag, at det var grunnlag for å ha en bemanning som var stor nok til å kunne ha en døgnberedskap på distriktets hovedstasjon. Utvalget var for øvrig samtidig oppmerksom på, at omkring en fjerdedel av de foreslåtte 48 politidistriktene ikke oppfylte disse vilkårene. Det ble derfor foreslått at 9 av de 11 minste distriktene ble opprettholdt midlertidig. Det ble senere besluttet politisk å beholde ytterligere 6 distrikter. Det totale antall ble derfor 54.

De senere års debatt om politidistriktsinndelingen har helt overveiende dreiet seg om en større eller mindre reduksjon i antall politidistrikter. I denne sammenheng har det vært anført at den desentralisering av dansk politis økonomiforvaltning som er gjennomført i de siste årene, innebærer en større belastning på de minste politidistriktene som kan vanskeliggjøre en effektiv utnyttelse av ressursene. Det har også vært pekt på den markante utvikling og endring i infrastrukturen i Danmark i de siste årtier.

Det danske strukturutvalget skal også vurdere om det skal foreslås endringer i den overordnede ledelsesstruktur i politiet; herunder også i det enkelte politidistrikt. Det er i den forbindelse forutsatt at det enkelte politidistrikt også i fremtiden skal være juridisk ledet.

Utvalget skal være ferdig med sin utredning innen utgangen av år 2001.

4.3.2 Det lokale nivå

Hvert av politidistriktene ledes av en politimester med juridisk kompetanse. Han/hun har ansvaret for den stedlige politimessige ordenshåndhevelse, samt ivaretar oppgaver som lokal påtalemyndighet. Personellet i distriktene er hovedsakelig organisert etter samme modell som hos oss med en hovedstasjon og et varierende antall understasjoner i de enkelte politidistrikter.

4.3.3 Det sentrale nivå

Justisministeren er politiets øverste foresatte og utøver sine beføyelser gjennom Rikspolisjefen og politimestrene/politidirektøren. Rikspolisjefen forestår den samlede økonomi- og personalforvaltning for politiet, bortsett fra det juridisk utdannede personell, som forvaltes av Justisministeriets departement. De påtalemessige oppgaver tilligger Riksadvokaten, som er overordnet seks regionale statsadvokatembeter.

Til Rikspolisjefen er knyttet en rekke politiavdelinger som for eksempel ferdselspolitiet, kriminaltekniske avdelinger, reiseavdelingen, datatjenesten, politiskolen og til en viss grad Politiets etterretningstjeneste. Disse kan ikke henføres til noen bestemt politikrets.

Rikspolisjefen utøver styringen over politikretsene dels gjennom utferdigelse av alminnelige bestemmelser om tilretteleggelse av politiets arbeid og dels ved forskjellige former for inspeksjoner i politikretsene. Rikspolisjefen utfører også på vegne av riksrevisjonen revisjon med politikretsenes økonomiforvaltning.

Kapittel 5

Forslag til en fremtidig politi- og lensmannsetat i Norge**5.1 Innledning**

Utvalget har drøftet dagens politidistriktsinndeling, landsdelsordningen, de ulike regionale ordninger, de sentrale særorganer og politiets sentrale faglige og politiske ledelse i Justisdepartementet.

Det grunnleggende prinsipp om at norsk politi skal være desentralisert (nærpoliti/lokalpoliti) og under folkevalgt styring og kontroll, ligger fast. Politi- og lensmannsetaten ledes av Justisdepartementet med Justisministeren som konstitusjonelt og parlamentarisk ansvarlig overfor Stortinget. Desentralisering nødvendiggjør et relativt høyt antall tjenestesteder. Nærhet til og kontakt med innbyggerne er avgjørende for muligheten til god publikumsrettet virksomhet.

Dagens politidistriktsinndeling har sin opprinnelse i et samfunn som var forskjellig fra dagens samfunn. Med nye veier, tunneler og broer, bruk av bil og fly, samt dagens muligheter med ny kommunikasjonsteknologi, er mulighetene for styring og ledelse av politi- og lensmannsetaten blitt annerledes siden opprettelsen av de første politimesterembetene, og siden den struktur vi i dag har, ble etablert. Dagens politidistrikter er i og for seg velfungerende, men de vil kunne bli ytterligere forbedret om de i større utstrekning tilpasses dagens forhold.

Utvalget har drøftet en *fylkespolitidistriktsmodell*, som innebærer at et politidistrikt tilsvarer et fylke. Etter utvalgets vurdering vil dette, med noen få unntak, skape for store distrikter og svært forskjellige politidistrikter. En fylkespolitidistriktsmodell vil imidlertid gi et håndterbart kontrollspenn for Justisdepartementet. Utvalget har også drøftet *innføring av et regionnivå*, hvor landets politidistrikter inndeles i regioner med en regionledelse, som enten kun er administrativt koordinerende eller også er operativt utførende. Det vises til vedlegg 5 som inneholder en gjennomgang av regionforslaget. Utvalget har avvist en slik løsning fordi den innfører et nytt nivå i politiet, krever ytterligere samordning på et høyere nivå og vil bli svært ressurskrevende. Ressurser for å etablere en regionløsning ville trolig måtte hentes blant annet fra distriktsnivået, noe utvalget vil frarå.

Politi- og lensmannsetaten består av 10 000 ansatte, er organisert i 54 politidistrikter og 8 særorganer med til dels overlappende ansvarsområder. Det er etablert en landsdelsordning med 5 landsdelspolitimestre, samt flere forskjellige regionordninger. Etter utvalgets vurdering har etaten en uklar ledelsesstruktur, organisasjonen er komplisert og i tillegg behandles altfor mange enkeltsaker på for høyt nivå i organisasjonen. Det er utvalgets mål å forenkle organisasjonen, klargjøre ansvar og myndighet og skape en helhetlig operativ og faglig ledelse.

Utvalget foreslår en hovedstruktur med et noe redusert antall politidistrikter, ledet av et Politidirektorat. Utvalget foreslår også sammenslåinger og justeringer av politidistriktene i overensstemmelse med dagens kommunikasjonsveier og kriminalitetsbilde. Dersom de politiske myndigheter ønsker å opprettholde dagens styring av politi- og lensmannsetaten direkte fra Justisdepartementet, er utvalget av den oppfatning at kontrollspennet bør reduseres.

Etter at de politiske myndigheter har tatt stilling til utvalgets forslag, vil det fortsatt være behov for gjennomgang av ulike ordninger med sikte på ytterligere forbedringer og forenklinger. Dette arbeidet bør kunne gjennomføres som en del av den ordinære virksomhet i etaten.

5.2 Politidistriktene - endringer og justeringer av grensene

5.2.1 Generelt utgangspunkt

Ved inndelingen av politidistrikter må det tas hensyn til målsettingen om at publikum skal gis trygghet, at kriminalitets-bekjempelsen skal være best mulig, at det skal gis god service og at den enkelte ansatte skal ha en trygg og god arbeidsplass.

I dette avsnittet redegjøres det for de forhold utvalget har lagt vekt på ved sine drøftinger. Den samlede vurdering hvor også særegenheter ved de enkelte distrikter vurderes, er utslagsgivende for utvalgets forslag. Utvalget har i noen forslag om sammenslåing av politidistrikter et flertall og et mindretall. Begrunnelsene fra flertallet/mindretallet er basert dels på prinsipielle vurderinger og dels på ulik vekting av kriteriene.

Utvalget har stor forståelse for at de kommuner som ikke lenger vil få en politimester i sin by, kan være uenig i forslaget og kan oppleve det som et tap for byen. Det er utvalgets oppgave å vurdere en bedre utnyttelse av de samlede ressurser i politi- og lensmannsetaten. Utvalget vil understreke at antallet politistasjoner og lensmannskontorer ikke berøres av utvalgets forslag. Utvalget fremmer ikke konkrete forslag med hensyn til den interne inndeling av politidistriktene i driftsenheter.

Utvalget har lagt vekt på følgende forhold:

- arealmessig utstrekning og geografi;
- kommunikasjonsteknologi og -struktur;
- befolkningsgrunnlag og -struktur;
- kriminalitetstyper, bevegelser og sammenhenger;
- saksmengde;
- politidistriktets organisering og størrelse,
- politimesterens rolle og kontrollspenn,
- påtalemyndighetens arbeid;
- domstolenes plassering;
- mulighet for å frigjøre ressurser.

Utvalget har lagt større vekt på disse forhold enn fylkesgrenser. Politidistrikts-grensene bør trekkes slik at de blir mest mulig hensiktsmessige for publikum, for den alminnelige kriminalitetsbekjempelse og for etaten selv. Utvalget anbefaler imidlertid bare distriktsinndelinger som bryter med fylkesgrenser i tilfeller hvor dette anses nødvendig for å oppnå en vesentlig bedre utnyttelse av ressursene til kriminalitetsbekjempelse og publikumsrettet virksomhet.

Arealmessig utstrekning og geografi

Dagens politidistrikter varierer fra 291 km² til 24 423 km². Størrelsen er i seg selv ikke et avgjørende kriterium, som regel er det få innbyggere og lav kriminalitet i de arealmessig store distriktene og mange innbyggere og høy krimi-

nalitet i de arealmessig små distriktene. Fjell, daler, fjorder, innsjøer og klima påvirker i stor grad tilgjengelighet og har hatt innflytelse på utvalgets forslag. Det er imidlertid vanskelig å utforme klare målbare kriterier, ofte vil imidlertid reisetid være et uttrykk for dette.

Kommunikasjonsteknologi og -struktur

Nye kommunikasjonsårer, broer, veier, tunneler, flyplasser etc kan i enkelte distrikter begrunne endringer. I tillegg har kommunikasjonsteknologien økt mulighetene for kontakt, informasjonsutveksling, styring og oppfølging.

Det er utviklet nye IT-systemer som dels er tatt i bruk og som dels tas i bruk i de nærmeste årene; de viktigste er:

-BasisLøsninger (BL)

Et verktøy for elektronisk straffesaksbehandling der formålet er å etablere en felles mal, bedre oversikt og kontroll av straffesaksbehandlingen, basert på en edb-løsning som dekker et politidistrikt og som har kobling mot de sentrale edb-løsningene. *-PolitiOperativt system (PO)*

PO gir oversikt over politioperativ tjeneste i politidistriktet i sann tid og historikk. PO samler informasjon om hvem som gjør hva, når, hvor og hvordan i politidistriktet. PO understøtter riktige og raske politioperative beslutninger basert på politidistriktets historiske database og tilgang til aktuell informasjon fra andre sentrale edb-løsninger *-Turnus-, Tjeneste- og Arbeidstidsreglement system (TTA)*

De overordnede målene for TTA er å forenkle planlegging og produksjon av turnus- og tjenestelister, gjøre det enklere å administrere tjenestelister og personell, støtte budsjettoppfølgingen samt gi en enhetlig fortolkning av arbeidstidsreglementet.

I tillegg skal det tas i bruk økonomistyringssystemer m.v.

Befolkningsgrunnlag og -struktur

Dagens politidistrikter varierer fra 8300 til 226 000 innbyggere, i tillegg til Oslo som er det desidert største politidistrikt i Norge med 502 000 innbyggere. Utvalget legger stor vekt på innbyggertallet fordi dette også er et uttrykk for saksmengde. Utvalget foreslår at det bør tilstrebes at de nye politidistriktene får et befolkningsgrunnlag på normalt mellom 50 000 og 200 000 innbyggere.

Kriminalitetstyper, bevegelser og sammenhenger

Ved inndelingen av politidistrikter kan også kriminalitetstyper/-sammenhenger være relevante momenter. At geografiske områder har samme type kriminalitet eller i stor grad behandler det samme kriminelle klientell kan tale for at disse skal inngå i samme politidistrikt. Et visst saksomfang av samme type vil gi mulighet til oppbygning av spesialkompetanse på området, og derigjennom oppnå større rasjonalitet og effektivitet totalt sett i etaten.

Saksmengde og kvalitet i straffesaksbehandlingen

Saksmengden er et uttrykk for om politidistriktet har lav eller høy kriminalitet, men det sier ikke noe om hvilken type kriminalitet det dreier seg om eller om arbeidsmengden totalt sett.

Oppklaringsprosent angir saker som er påtalemessig avgjort ved dom, forelegg eller henleggelse mot person. Oppklaringsprosent benyttes som en

av indikatorene på kvaliteten av straffesaksbehandlingen, men den gir for øvrig ikke et klart og entydig bilde av kvaliteten. Blant annet varierer oppklaringsprosenten betydelig mellom forbrytelsestypene, og kan således gi mer uttrykk for kriminalitets sammensetninger i det enkelte distrikt enn av kvaliteten på straffesaksbehandlingen.

Saksbehandlingstiden er i tillegg til oppklaringsprosent et viktig parameter ved vurdering av kvalitet i straffesaksbehandlingen.

Politidistriktenes organisering og størrelse

For at et politidistrikt skal kunne tilpasse seg endringer og nye utfordringer, er det viktig at politidistriktet ikke er for lite og at de samlede politiressurser kan disponeres fleksibelt på tvers av driftsenhetsgrenser. Som en grunnleggende forutsetning skal politidistrikter kunne håndtere alle oppgaver som etter lov eller sedvane påhviler politiet. Et prinsipp for norsk politi er at hovedandelen av tjenestemennene skal være generalister. Den enkelte driftsenhet har ikke, og trenger for øvrig heller ikke å inneha, kompetanse for å ivareta alle tenkelige oppgaver som kan oppstå. Politidistriktet bør derimot stort sett ha kompetanse til å behandle saker som kan betegnes som et resultat av det kriminalitetsbilde som er rådende i området. Ved inndelingen i politidistrikter må det således tas hensyn til at distriktet skal være så stort at det er mulig å bygge opp tilstrekkelig kompetanse.

Politimesterens kontrollspenn og rolle

Utvalget har under sitt arbeid sett hen til den interne avstand i distriktet. Med dette menes avstanden mellom distriktsledelsen og driftsenhetene. Denne avstanden påvirkes av arealmessige og geografiske forhold, samt antall driftsenheter. Antallet driftsenheter har betydning for muligheten for en effektiv og god ledelse. Kontrollspennet bør være håndterbart. En justering av antallet og overføring av driftsenheter mellom politidistrikter vil også, under hensyn til infrastrukturen, kunne gi bedre nærhet og tettere samarbeid innen politidistriktet. Reiseavstanden mellom driftsenheten og politimester bør på grunn av nødvendige møter heller ikke være for stor.

I dagens politidistrikter varierer kontrollspennet fra 2 til 22. Utvalget anser det som mest hensiktsmessig med et kontrollspenn på 8-15 for at det skal kunne utøves en god ledelse av politidistriktet. Det vil imidlertid være forslag som innebærer et større kontrollspenn, men som utvalget i de aktuelle tilfelle mener er forsvarlig. Når kontrollspennet som antydes, er såvidt bredt, skyldes dette at enhetene er svært forskjellige i størrelse og arbeidsmengde. Det finnes eksempler på politistasjoner eller lensmannskontorer som er større enn et politidistrikt, men det finnes også lensmannskontorer som ikke har politioppgaver, men kun sivile gjøremål.

Politimesteren har fullt operativt og administrativt ansvar og myndighet over de ressurser politidistriktet har til rådighet. Ved en kartlegging av distriktets kompetanse og definering av kompetansebehovet vil personellressursene kunne benyttes effektivt og fleksibelt i distriktet totalt sett. Det vil således være unødvendig å bygge opp konkurrerende spisskompetanse på flere steder i distriktet.

Politimesterens administrative ansvar er blitt mer fokusert de siste årene som følge av reformer i etats- og økonomistyringssystemer og nye krav til styrket kompetanseutvikling og utførelsen av personalfunksjonen. Politi- og lens-

mannsetaten har investert svært mye i nye IT-systemer og ny infrastruktur. For å kunne oppfylle kravene og utnytte systemene til effektiv drift må politidistriktene ha tilfredsstillende administrativ kompetanse. Likeledes må det legges til rette for at politimesteren kan utøve sin lederfunksjon som også innebærer å organisere arbeidet slik at etatens mål blir nådd. Et viktig element er å sikre at driftsenhetene ikke belastes unødig med administrative oppgaver som kan gå på bekostning av operativ polititjeneste. Utfordringen nå, og den blir ikke mindre framover, er å kunne rekruttere god kompetanse som kan støtte politimesteren i utøvelsen av de administrative funksjonene og ivareta administrative funksjoner for driftsenhetene.

Størrelsen på politidistriktene vil være en avgjørende faktor med hensyn til hvor mye ressurser distriktet kan avsette til administrative støttefunksjoner i forhold til de operative politioppgavene og forvaltningsoppgavene. Forholdstallet mellom ressurser til internt administrative- og eksternt rettede oppgaver må holdes på et minimum. Mulighetene for å kunne ha en større administrativ enhet vil også gjøre det mulig å tiltrekke seg spisskompetanse innenfor økonomi, IT, organisasjons- og personalutvikling samtidig som denne kan utnyttes bedre fordi det faglige miljøet blir større.

Større enheter vil også kunne minske sårbarheten og øke fleksibiliteten ved at flere kan fylle de samme funksjoner. Dette kan medvirke til bedre tilretteleggelse for kompetanseutviklingstiltak for de med politifaglige oppgaver.

Påtalemyndighetens arbeid

I de tilfeller hvor det foreslås sammenslåinger av politidistrikter, og det i de nye politidistriktene blir liggende flere byer, forutsetter utvalget at det vurderes om retts- og påtaleenheten fysisk må lokaliseres på ett og samme sted, eller om hensynet til en god og effektiv oppgaveløsning tilsier at noen av de ansatte ved politidistriktets retts- og påtaleenhet bør være steds plassert ved flere av driftsenhetene.

Domstolenes plassering

Utvalget har i overensstemmelse med sitt mandat hatt kontakt med strukturutvalget for herreds- og byrettene i utvalgsperioden, og har så langt som mulig forsøkt å samordne sin innstilling med dette utvalget. For de enkelte politidistrikter vil det være domstolenes lokalisering i forhold til påtaleenhetens lokalisering som har størst betydning. I tillegg har plassering av arrest/fengsel nær domstol stor ressursmessig betydning for politidistriktene. Det vil for øvrig være hensiktsmessig/funksjonelt om domstolenes og politidistriktenes grenser er sammenfallende i så stor grad som mulig, slik at de enkelte politidistrikter ikke må forholde seg til et større antall domstoler enn nødvendig.

Frigjøring av ressurser

Utgifter til administrative oppgaver er også ett av flere momenter ved vurderingen av inndelingen av politidistriktene. Ved sammenslåinger vil antallet lederstillinger og antallet ansatte med administrative oppgaver reduseres. På den annen side vil tid til distriktsledelse og koordinering i sammenslåtte distrikter øke, reiseutgifter og -tid vil øke. Ovenfor er allerede pekt på mulige

besparinger ved at spisskompetanse kan oppbygges og brukes enda mer fleksibelt i de enkelte distrikt.

Ved sammenslåing av distrikter vil det kunne frigjøres ressurser ved å samordne operative oppgaver. Utvalget har her blant annet tenkt på operative fellestjenester som for eksempel felles betjening av politiets nødtelefon, felles arrest der hvor forholdene ligger til rette for det, felles transport, opplæring, trening mv.

Utvalget har lagt til grunn at besparinger må være over et visst minstemål for på selvstendig grunnlag å skulle kunne begrunne sammenslåinger.

Den administrative enhet og de administrative fellesfunksjoner har fått økt oppmerksomhet i politiet. Gode arbeidsrutiner mellom økonomiforvaltning, personellforvaltning og politioperativ planlegging er en forutsetning for en best mulig ressursutnyttelse. Spesialisering og størrelse på administrativ enhet må avveies opp mot de gevinster de tilfører i relasjon til politiets hovedoppgave. *Særmerknad fra medlemmet Parnemann:*

«Med erfaring i dagens noe varierende organisasjonsstruktur blant politidistriktene i landet, synes det ikke uten videre klart at relativt store politiorganisasjoner løser oppgavene bedre enn de noe mindre. Mye kan tvert i mot tyde på at når politiet med sine organisatoriske særpreg vokser seg forbi en bestemt størrelse, omkring cirka 100 tilsatte i samme enhet, oppstår det behov for en organisatorisk mer komplisert og byråkratisk modell, med forholdsmessig mindre frigjorte politioperative ressurser. En etablering av for store politienheter vil kunne gi mindre av ønsket og synbar effekt ute blant publikum. Medlemmet Parnemann vil videre fremheve betydningen av at distriktene ikke blir så store at politimesterens totalansvar blir illusorisk. Medlemmet frykter i disse tilfeller for at politimesterens nærhet til publikum blir vesentlig svekket, med den følge at dette også går ut over legalitetskontroll og beslutningers kvalitet i politidistriktet. Videre fryktes at sammenslåing medfører en svekkelse av hans kontakt med de styrende, lokale organer, den lokale kultur og lokalmedia, samt den lokale policy som kan være forskjellig mindre byer i mellom. «Stordriftspolicy» fryktes i stor grad å gå utover den betydning politimesteren i de sammenslåtte distrikter har hatt for lokalmiljøet og kriminalitetsbekjempelsen lokalt. Disse argumenter vil i sterkere grad gjøre seg gjeldende dersom det er lang fysisk avstand eller markerte kulturelle forskjelligheter mellom de sammenslåtte, «gamle» distrikter. Dersom store politidistrikter etableres som foreslått av utvalgsflertallet, vil flere større byer miste sin politimester. I disse byer bør politimesterens påtalesfunksjon søkes bevart og videreført. Ikke minst vil dette være av avgjørende betydning for rask og effektiv straffesaksbehandling i de politidistrikter der påtalemyndigheten geografisk ikke flytter med til ny politimester i det nye sammenslåtte distriktet, men blir værende igjen i tilknytning til den største driftsenheten. På denne måten kan man bevare den kommunikasjon og nødvendige deltagelse på lokalt ledernivå som ellers vil gå tapt, samtidig som administrativ og operasjonell gevinst av sammenslåingen kan hentes ut ved overføring til ny, sentral distriktsledelse. I de nye sammenslåtte distrikter forutsettes videre at det hentes en ikke ubetydelig politioperativ gevinst ut ved sammenslåinger, slik som felles arrest, mulig operasjonssentral, felles opplæring, kurs, trening, felles UEH, hundetjeneste, verneombud, tillitsmannsordning etc.. På denne måten vil man kunne redusere tapet ved bortfall av politimesterfunksjonen, samtidig som gevinstpotensialet ved sammenslåtte enheter blir mulig gjort. Sannsynligheten

for å hente gevinst er større jo nærmere distriktene ligger hverandre i dag, og tilsvarende mindre dersom geografisk og kulturell avstand er markant.»

5.2.2 Politidistriktene

I dette kapittel vil samtlige politidistrikter bli behandlet og begrunnelse gitt for de forslag utvalget fremmer. Politidistriktene er behandlet og gruppert fylkesvis. Først gis en fakta-presentasjon av hvert enkelt distrikt basert på distriktenes innrapporteringer til Justisdepartementet i 1998, samt statistikk-opplysninger om innbyggertall og areal. Budsjettall gjelder 1999. Faktaopplysningene om antall anmeldelser i de enkelte politidistrikt i 1998 er hentet fra JUS 063. Opplysninger om antall anmeldelser i distriktene, samt oppklaringssprosent, er hentet fra JUS 310 og gjelder således påtaleavgjorte saker.

Det vises også til vedlegg 3, som gir en oversikt over antall anmeldelser i 1998, innbyggertall, areal, samt ansatte fordelt på de forskjellige politidistriktene.

Dernest presenteres, enten enkeltvis og/eller fylkesvis, utvalgets anbefalinger med hensyn til inndelinger av politidistriktene, samt utvalgets begrunnelse for sine standpunkter. Utvalget gir ikke konkrete anbefalinger med hensyn til lokalisering av politidistriktenes ledelse. Utvalget vil understreke at i et tilfelle har to av utvalgets medlemmer forutsatt en bestemt lokalisering, dette fremgår av forslaget. Ved sammenslåing av flere politidistrikt, må de politiske myndigheter fatte beslutning om lokalisering. Utvalget er kjent med at det pågår debatt om lokalisering av ledelsen i flere politidistrikter, utvalget har av samme grunn ikke uttalt seg om dette. Utvalget vil understreke at samarbeid med fylkesmannsetaten og fylkeskommunen ikke nødvendiggjør at politidistriktenes ledelse lokaliseres til samme by.

10 lensmannskontorer utfører utelukkende sivile oppgaver. Dette er lensmannen i Kråkerøy og Rolvsøy, Asker, Bærum, Kongsvinger, Tønsberg, Nøtterøy, Eigersund, Sandnes, Sola og Randaberg. Utvalget er kjent med at det er gjennomført en utredning om organiseringen av den sivile rettspleie på grunnplanet. Utredningen går inn for at oppgavene som utføres av de sivile lensmannskontorene samordnes med den myndighet som har polititjenesten i kommunen, alternativt at de sivile oppgavene for de største kommunene blir overført en «underfogdordning» e.l. som administrativt rapporterer til Justisdepartementets domstolavdeling. Det er imidlertid foreløpig ikke tatt stilling til om, og eventuelt i hvilket omfang, utredningens tilrådinger skal følges opp av departementet.

Oslo

1. Oslo politidistrikt har et areal på 450 km, 502.113 innbyggere, 5 politistasjoner (Manglerud, Stovner, Sentrum, Majorstuen, Grønland), 0 lensmannskontorer, Distriktet har fellesfunksjonene; administrativ service og personalkontor, 3 fagavdelinger; orden, etterforskning og forvaltning. 1.986,5 stillinger, hvorav 1.445 tjenestemenn, 319 adm og 112 jurister. I 1998 var det registrert; 120.981 anmeldelser, hvorav 86.171 forbrytelser. Oppklaringsprosent i 1998 for hele Oslo for forbrytelser var 28, for Grønland 33,7 %, Manglerud 30,5 %, Stovner 28,1 %, Sentrum 27,3 % og Majorstua 20 %. Oslo politidistrikt har et budsjett i 1999 på 790,9 mill kr.

Oslo er landsdelspolitikammer for Østlandet (25 pd), har blant annet ansvar for beredskapstroppen som nyttes i alle politidistrikter og gir narkotikabistand til alle politidistrikter. Avhørspolitikammer i asylsaker. *Utvalget foreslår ingen endringer når det gjelder Oslo politidistrikt.* Det er utvalgets oppfatning at Oslo politidistrikt til tross for sin størrelse bør organiseres med utgangspunkt i de samme generelle kriterier som landets øvrige politidistrikter. Utvalget har vurdert om det bør opprettes flere politistasjoner i Oslo. De fem politistasjonene i distriktet har hver for seg en høy bemanning (fra 130 til 175 ansatte). Utvalget antar at ca 250 ansatte på hver stasjon bør være en øvre grense dersom man skal opprettholde preget av en lokalt tilpasset politimodell. Dette innebærer at en vesentlig økning av bemanningen i Oslo politidistrikt etter utvalgets mening bør medføre opprettelse av flere politistasjoner.

Østfold

2. *Halden* politidistrikt har et areal på 1.559 km og strekker seg over 4 kommuner (Halden, Aremark, Marker, Rømskog) med til sammen 31.848 innbyggere. En politistasjon (Halden), 2 lensmannskontorer (Aremark, Marker og Rømskog), 94,6 stillinger hvorav 72 tjenestemenn, 17,6 adm og 5 jurister. I 1998 var det registrert 3.507 anmeldelser, herav 1.963 forbrytelser. Oppklaringsprosent i 1998 for forbrytelser var 41,8. Halden politidistrikt har et budsjett på 36,7 mill kr i 1999. Halden politidistrikt har grense mot Sverige og ansvar for grenseoverganger. De viktigste er ved Svinesund og Ørje.

3. *Sarpsborg* politidistrikt har et areal på 1.349 km og strekker seg over 5 kommuner (Sarpsborg, Rakkestad, Eidsberg, Askim, Trøgstad), med til sammen 78.717 innbyggere, 2 politistasjoner (Sarpsborg og Askim) og 3 lensmannskontorer (Askim og Trøgstad, Eidsberg, Rakkestad), 142,5 stillinger, hvorav 104 tjenestemenn, 29,5 adm og 9 jurister. I 1998 var det registrert 7.366 anmeldelser, herav 4.655 forbrytelser. Oppklaringsprosenten i 1998 for forbrytelser var 38,5. Sarpsborg politidistrikt har et budsjett på 56,6 mill kr i 1999.

4. *Fredrikstad* politidistrikt har et areal på 586 km og strekker seg over 2 kommuner (Fredrikstad, Hvaler) med til sammen 70.586 innbyggere, 1 politistasjon (Fredrikstad) og 4 lensmannskontorer (Borge, Hvaler, Kråkerøy og Rolvsøy (sivilt), Onsøy), 133,5 stillinger, hvorav 101 tjenestemenn, 22,5 adm og 9 jurister. I 1998 var det registrert 8.653 anmeldelser, herav 6.143 forbrytelser. Oppklaringsprosenten i 1998 for forbrytelser var 36,8. Fredrikstad politidistrikt har et budsjett på 54,8 mill kr i 1999. Sjøtjenesten for Østfold.

5. *Moss* politidistrikt har et areal på 882 km² og strekker seg over 7 kommuner (Moss, Rygge, Råde, Våler, Skiptvet, Hobøl, Spydeberg) med til sammen 60.831 innbyggere, 1 politistasjon (Moss) og 6 lensmannskontorer (Hobøl, Rygge, Råde, Skiptvet, Spydeberg, Våler), 115,5 stillinger, hvorav 84 tjenestemenn, 24,5 adm og 7 jurister. I 1998 var det registrert 6.122 anmeldelser, herav 4.263 forbrytelser. Oppklaringsprosenten i 1998 for forbrytelser var 34,4. Moss politidistrikt har et budsjett på 44,0 mill kr i 1999. *Et flertall i utvalget bestående av Lande Hasle, Bakke, Hoel, Høier, Killengreen, Stenbro, Sundby, Stærk og Ødegård går inn for en todeling av Østfold fylke:*

- *Et politidistrikt i syd omfattende politidistriktene Fredrikstad, Halden og Sarpsborg unntatt driftsenhetene Askim, Askim og Trøgstad, Eidsberg.*
- *Et politidistrikt i nord omfattende politidistriktene Moss og Sarpsborg unntatt driftsenhetene Rakkestad og Sarpsborg.*

Mindretallet ved Parnemann går inn for en tredeling av Østfold fylke, slik at Halden opprettholdes som eget politidistrikt. For Østfold fylke har utvalget spesielt vurdert følgende alternative forslag :

- Halden, Sarpsborg, Fredrikstad og Moss politidistrikter slås sammen til ett politidistrikt.
- Halden, Fredrikstad og Sarpsborg unntatt driftsenhetene Askim, Askim og Trøgstad, Eidsberg slås sammen. Disse enhetene overføres til Moss politidistrikt.
- Som i dag; 4 politidistrikter.

Flertallet har lagt vekt på at Østfold fylke har ca. 240.000 innbyggere og betjenes fra 4 politidistrikter, som igjen er inndelt i 20 driftsenheter. Kontrollspennet for den enkelte politimester varierer mellom tre i Halden og syv i Moss. Sarpsborg og Fredrikstad er befolkningsmessig nesten sammenvokst og med svært kort avstand mellom de to politidistriktenes ledelse. Avstanden mellom Halden og Sarpsborg er ca. 29 km. Gode kommunikasjoner og et relativt begrenset areal peker i retning av en fylkespolitimestermodell, men antall innbyggere og driftsenheter peker i retning av en todeling som en funksjonell distriktsinndeling. Dette vil gi 10 driftsenheter i politidistriktet i sør, og 10 driftsenheter i politidistriktet i nord.

Halden politidistrikt har ansvaret for polititjenesten langs riksgrensen mot Sverige. En norsk implementering i Schengensamarbeidet forventes å få beskjedne konsekvenser for politidistrikter med «indre grense» mot Sverige. Med bakgrunn i den nordiske passunionen har ikke norsk politi drevet ordinær og regelmessig grensekontroll mot Sverige og Finland, og dette forventes ikke å endre seg vesentlig. Utvalget har vurdert en deling av Halden politidistrikt ved at Marker og Rømskog lensmannsdistrikt overføres til Moss politidistrikt. Utvalget er imidlertid av den mening at det er hensiktsmessig at tjenesten i tilknytning til riksgrensen tilligger samme politidistrikt. *Særmerknad fra mindretallet Parnemann:*

«Mindretallet Parnemann er enig i at det kan være hensiktsmessig å slå sammen Sarpsborg og Fredrikstad politidistrikter på grunn av sin spesielle geografiske nærhet. Halden politidistrikt har imidlertid sin særmerke helt spesielle utfordringer i grensen mot Sverige. Landets to største grensepasseringssteder for landveis transport, samt hovedåre for utenlandsk jernbanetrafikk, medfører at mye av distriktets politiresurser er rettet mot utlendings- og annen polisiær forvaltningsvirksomhet i tilknytning til grenseproblematikk. Videre foreligger et særegent kriminalitetsbilde som avviker fra det øvrige i Østfold, på grunn av det store antall straffbare handlinger som springer ut av grensetrafikken fra Europa og det øvrige Norden. Det er betegnende at Halden politidistrikt som det tallmessig minste politidistrikt i Østfold, har det største antall varetektsfengslede personer i fylket. Norsk Schengenimplementering vil etter mindretallets oppfatning og erfaring gjort i andre Schengen-land, også medføre økte politioppgaver for det grensenære politi. Ved en svekket ytre nordisk grensekontroll etter Schengen, vil formentlig problemer og oppgavemengde ved norsk riksgrense mot nordiske naboland øke. Innen disse spesielle og nasjonale politioppgaver har Halden politidistrikt opparbeidet seg spesiell kompetanse i deg, samt at de også utøver et tett samarbeid til Sverige. En integrasjon med det øvrige kriminalitetsbildet i Østfold med naturlig vekt på Fredrikstad og Sarpsborg-regionen til fortrengsel for disse viktige lokal- og riksoppgaver, synes ikke vel

fundert etter mindretallets syn. Ledelse, prioritering og kompetanse bør derfor fortsatt håndteres i eget distrikt med lokal politimester og hans apparat.»

Akerhus

6. *Follo* politidistrikt har et areal på 581 km² og strekker seg over 6 kommuner (Vestby, Ås, Frogn, Nesodden, Oppegård, Ski) med til sammen 100.377 innbyggere, 1 politistasjon (Ski) og 5 lensmannskontorer (Frogn, Nesodden, Oppegård, Ås, Vestby), 146,5 stillinger, hvorav 100 tjenestemenn, 34,5 adm. og 10 jurister. I 1998 var det registrert 10.111 anmeldelser, hvorav 6.570 forbrytelser. Oppklaringsprosenten i 1998 for forbrytelser var 28,8. *Follo* politidistrikt har et budsjett på 64,9 mill kr i 1999.

7. *Romerike* politidistrikt har et areal på 4.002 km² og strekker seg over 14 kommuner (Enebakk, Lørenskog, Rælingen, Fet, Aurskog-Høland, Skedsmo, Nittedal, Gjerdrum, Sørum, Ullensaker, Nannestad, Nes, Eidsvoll, Hurdal) med til sammen 209.917 innbyggere, 2 politistasjoner (Lillestrøm, Gardermoen) og 10 lensmannskontorer (Aurskog og Høland, Eidsvoll og Hurdal, Enebakk, Fet og Rælingen, Lørenskog, Nes, Nittedal, Nannestad og Gjerdrum, Sørum, Ullensaker), 404 stillinger, hvorav 277 tjenestemenn, 104 adm og 21 jurister. Distriktet har 3 fagavdelinger; etterforskning, orden og forvaltning. I 1998 var det registrert 19.740 anmeldelser, hvorav 13.233 forbrytelser. Oppklaringsprosenten i 1998 for forbrytelser var 32,2. *Romerike* politidistrikt har et budsjett på 157,0 mill kr i 1999.

Romerike politidistrikt er regionsentral for POT. Oslo Lufthavn, Gardermoen åpnet i oktober 1998.

14. *Asker og Bærum* politidistrikt har et areal på 291 km² og strekker seg over 2 kommuner (Asker, Bærum) med til sammen 149.015 innbyggere, 2 politistasjoner (Asker, Bærum) og 2 sivile lensmannskontorer (Asker, Bærum), 314 stillinger, hvorav 210 tjenestemenn, 80,5 adm og 21 jurister. Distriktet har 2 fagavdelinger; kriminalavdeling (m. integrert påtale) og forvaltningsavdeling. I 1998 var det registrert 18.786 anmeldelser, herav 12.480 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 29,8. *Asker og Bærum* politidistrikt har et budsjett på 127,9 mill kr i 1999.

Regionsentral POT. Avhørspolitiskammer i asylsaker, og med riksdekkende ansvar for koordinering av vedtak om uttransportering, men med unntak for Oslo. *Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Asker og Bærum, Romerike og Follo politidistrikter.* Utvalget har vurdert sammenslåing mellom *Follo* og *Moss* politidistrikter, og en overføring av *Enebakk* lensmannsdistrikt fra *Romerike* politidistrikt. Ved reguleringene som er foreslått i Østfold fylke, vil *Moss* politidistrikt inngå som en del av Østfold nordre politidistrikt med 10 driftsenheter. En ytterligere utvidelse av *Nordre* politidistrikt til også å omfatte *Follo* politidistrikt, synes derved mindre hensiktsmessig. Utvalget har i sin vurdering av *Asker og Bærum*, *Follo* og *Romerike* politidistrikter også lagt vekt på de spesielle utfordringene disse distriktene står overfor som nabo-distrikter til Oslo.

Romerike politidistrikt er arealmessig stort og har en befolkningsmengde som tilsier at distriktet ikke bør bli større. Politidistriktet er inndelt i 13 driftsenheter. Flere av driftsenhetene er relativt store. *Enebakk* lensmannsdistrikt er i dag underlagt politimesteren i *Romerike*, men er en del av *Indre Follo* domssogn. *Enebakk* kommune blir regnet som en del av *Follo*-regionen. Utvalget er enig i at politidistriktsgrensen mellom *Romerike* og *Follo* her bør

være sammenfallende med domssognsgrensen, og dette bør derfor vurderes når strukturutvalget for herreds- og byrettene har lagt frem sin innstilling.

Asker og Bærum politidistrikt er i areal et lite distrikt, men har et høyt folketall. Utvalget har vurdert hel eller delvis sammenslåing med Oslo politidistrikt, men finner at en sammenslåing vil gi et politidistrikt med nærmere 650.000 innbyggere, noe som etter utvalgets oppfatning vil bli for stort. Asker og Bærum politidistrikt bør derfor opprettholdes.

Hedmark

8. *Kongsvinger* politidistrikt har et areal på 5.300 km² og strekker seg over 7 kommuner (Eidskog, Sør-Odal, Nord-Odal, Kongsvinger, Grue, Åsnes, Våler) med til sammen 53.712 innbyggere, en politistasjon (Kongsvinger) og 7 lensmannskontorer (Eidskog, Grue, Kongsvinger (sivilt), Nord-Odal, Sør-Odal, Våler, Åsnes), 102,5 stillinger, hvorav 79 tjenestemenn, 18 adm og 5 jurister. I 1998 var det registrert 4.380 anmeldelser, herav 2.666 forbrytelser. Oppklaringsprosenten i 1998 for forbrytelser var 42,8. Kongsvinger politidistrikt har et budsjett på 42,1 mill kr i 1999. Politidistriktet har 160 km grense mot Sverige.

9. *Hamar* politidistrikt har et areal på 2.732 km² og strekker seg over 4 kommuner (Hamar, Stange, Løten, Ringsaker) med til sammen 82.804 innbyggere, 1 politistasjon (Hamar) og 4 lensmannskontorer (Furnes, Løten, Ringsaker, Stange), 131,5 stillinger, hvorav 95 tjenestemenn, 28,5 adm og 8 jurister. I 1998 var det registrert 7.323 anmeldelser, herav 5.122 forbrytelser. Oppklaringsprosenten i 1998 for forbrytelser var 41,8. Hamar politidistrikt har et budsjett på 50,9 mill kr i 1999.

10. *Østerdal* politidistrikt har et areal på 19.375 km² og strekker seg over 11 kommuner (Elverum, Trysil, Åmot, Stor-Elvdal, Rendalen, Engerdal, Alvdal, Folldal, Tynset, Tolga, Os) med til sammen 48.385 innbyggere, en politistasjon (Elverum) og 8 lensmannskontorer (Alvdal og Folldal, Engerdal, Rendalen, Stor-Elvdal, Tolga og Os, Trysil, Tynset, Åmot), 101 stillinger, hvorav 72,5 tjenestemenn, 23,5 adm og 5 jurister. I 1998 var det registrert 3.984 anmeldelser, 2.369 forbrytelser. Oppklaringsprosenten i 1998 for forbrytelser var 39,1. Østerdal politidistrikt har et budsjett på 42,2 mill kr i 1999. Politidistriktet har 180 km grense mot Sverige og med åtte grenseoverganger. *Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Østerdal politidistrikt.*

Et flertall bestående av Lande Hasle, Hoel, Killengreen, Stenbro, Stærk, Sundby og Ødegård går inn for at Hamar og Kongsvinger slås sammen til ett politidistrikt. Mindretallet bestående av Bakke, Høier og Parnemann går inn for å opprettholde Hamar og Kongsvinger politidistrikt. Hedmark fylke er i dag inndelt i 3 politidistrikter med til sammen 186.300 innbyggere fordelt på 22 driftsenheter. Sett i forhold til areal, kontrollspenn og innbyggertall er flertallet i utvalget av den oppfatning at antallet politidistriktsadministrasjoner innenfor fylket bør vurderes.

Utvalget har i sitt arbeid også vurdert etablering av et nytt politidistrikt lokalisert til Røros, blant annet bestående av driftsenheter beliggende i den nordlige del av nåværende Østerdal politidistrikt. Utvalget er imidlertid av den oppfatning at en nyetablering på Røros ikke kan forsvares hverken kriminalpolitisk eller økonomisk.

Østerdal politidistrikt er relativt langstrakt og med 9 driftsenheter. Innbyggertallet er relativt beskjedent i forhold til arealet, og bosettingen i store deler av distriktet er grissgrendt. Imidlertid er avstandene innenfor politidistriktet betydelige, og utvalget vil vise til at avstanden mellom Elverum og

Tolga og Os lensmannsdistrikt er ca. 230 km. En eventuell utvidelse av politidistriktet enten sørover mot Kongsvinger, eller eventuelt vestover mot Hamar politidistrikt, ville gi et politidistrikt med store avstander. Avstanden mellom Kongsvinger og Os er ca. 327 km.

Hamar politidistrikt har få driftsenheter og er lite i geografisk utstrekning. I forhold til innbyggertall og antall driftsenheter kan det ligge til rette for en sammenslåing med Østerdal eller Kongsvinger. Imidlertid er avstandene innenfor Østerdal politidistrikt så vidt store at utvalget ikke anbefaler sammenslåing.

Med hensyn til Kongsvinger politidistrikt, vil utvalget vise til at antall driftsenheter og ansatte er forholdsvis lavt. Kongsvinger politidistrikt har 160 km grense mot Sverige og har derfor i noen grad de samme utfordringene som Halden politidistrikt. I forhold til de generelle utgangspunkter som utvalget har lagt til grunn for sitt arbeid med distriktsinndelingene, vil det være naturlig å vurdere sammenslåing med nabolokalt. Herunder har utvalget vurdert sammenslåing med Romerike politidistrikt som kommunikasjonsmessig har nærhet til Kongsvinger med gjennomgangstrafikk knyttet til grenseoverganger mot Sverige. Imidlertid vil en sammenslåing mellom de to politidistriktene gi et relativt stort kontrollspenn - i alt 21 driftsenheter.

En sammenslåing mellom Hamar og Kongsvinger vil gi et politidistrikt med 13 driftsenheter noe som utvalget anser for å være et hensiktsmessig kontrollspenn, også sett i forhold til innbyggertall og de geografiske avstandene innenfor politidistriktet. Arealmessig vil distriktet bli på samme størrelse som for eksempel Fjordane politidistrikt. Avstanden mellom Hamar og Kongsvinger er ca. 90 km.

Utvalget har videre vurdert en overføring av Våler lensmannsdistrikt til Østerdal politidistrikt fordi lensmannsdistriktet geografisk har kortere avstand til Elverum. Avstanden til Elverum er ca. 30 km, mens avstanden til Kongsvinger er nesten 70 km. Imidlertid vil utvalget anbefale at en beslutning bør utestå i påvente av strukturutvalget for herreds- og byrettenes arbeid, slik at en eventuell endring av politidistriktsgrensen blir å harmonere med domssogns grensen.

Særmerknad fra mindretallet Høier og Parnemann:

«Med hensyn til Kongsvinger politidistrikt er antall driftsenheter og ansatte riktignok forholdsvis lav, men politidistriktet har en spesiell politimessig utfordring knyttet til grenselinjen mot Sverige og har for øvrig en hensiktsmessig arrondering med henblikk på en best mulig effektiv kriminalitetsbekjempelse. Mindretallet vil anføre at det ikke har fremkommet opplysninger som tilsier klare sammenhenger i de kriminelle strømninger mellom Kongsvinger politidistrikt og de tilgrensende politidistrikter. Det foreligger ingen klare holdepunkter for distriktsovergripende felles kriminalitet mellom nabolokaltene.»

Oppland

11. Gudbrandsdal politidistrikt har et areal på 15.500 km² og strekker seg over 12 kommuner (Lillehammer, Gausdal, Øyer, Sør-Fron, Nord-Fron, Ringeby, Lom, Vågå, Sel, Skjåk, Lesja, Dovre) med til sammen 70.025 innbyggere, en politistasjon (Lillehammer) og 9 lensmannskontorer (Fron, Gausdal, Lesja, Lom, Ringeby, Sel, Skjåk, Vågå, Øyer), 117 stillinger, hvorav 90 tjenestemenn, 21 adm og 6 jurister. I 1998 var det registrert 5.008 anmeldelser, herav 2.990

forbrytelser. Oppklaringsprosenten i 1998 for forbrytelser var 40,5. Gudbrandsdal politidistrikt har et budsjett på 47,1 mill kr i 1999.

12. *Vestoppland* politidistrikt har et areal på 10.000 km² og strekker seg over 14 kommuner (Gjøvik, Lunner, Jevnaker, Gran, Søndre Land, Nordre Land, Vestre-Toten, Østre-Toten, Sør-Aurdal, Nord-Aurdal, Vestre-Slidle, Øystre-Slidle, Etnedal, Vang) med til sammen 112.317 innbyggere, en politistasjon (Gjøvik) og 15 lensmannskontorer (Biri, Etnedal, Gran, Jevnaker, Lunner, Nord-Aurdal, Nordre Land, Søndre Land, Sør-Aurdal, Vang, Vardal, Vestre Slidle, Vestre Toten, Østre Toten, Øystre Slidle). Det pågår lokale drøftinger om sammenslåing av Biri lensmannskontor og politistasjonen. Politidistriktet har totalt 163,3 stillinger, hvorav 120 tjenestemenn, 34,3 adm og 9 jurister. I 1998 var det registrert 8.427 anmeldelser, herav 5.801 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 42,3. *Vestoppland* politidistrikt har et budsjett på 64,3 mill kr i 1999. *Et samlet utvalg går inn for at Gudbrandsdal og Vestoppland politidistrikter opprettholdes.* Utvalget har i sitt arbeid lagt vekt på at begge distriktene har et passende kontrollspenn og en arrondering av distriktet som er godt tilpasset de topografiske og geografiske forhold. En sammenslåing mellom de to politidistriktene ville gitt et kontrollspenn på 26 driftsenheter og et areal på 25.500 km², noe som er i overkant av de prinsipper som utvalget har brukt som utgangspunkt for sine vurderinger. Utvalget kan heller ikke se at det av hensyn til nabopolitidistriktene er grunn til å foreslå endringer i distriktsinndelingen.

Buskerud

13. *Ringerike* politidistrikt har et areal på 9.322 km² og strekker seg over 11 kommuner (Ringerike, Modum, Hole, Sigdal, Krødsherad, Flå, Nes, Hol, Ål, Gol, Hemsedal) med til sammen 70.963 innbyggere, en politistasjon (Ringerike) og 10 lensmannskontorer (Flå, Gol, Hole, Krødsherad, Modum, Nes, Sigdal, Ringerike, Ådal, Ål). Det pågår lokale drøftinger om sammenslåing av Ringerike lensmannskontor med politistasjonen, Ringerike lensmannskontor med Ådal lensmannskontor og Hole lensmannskontor med politistasjonen. Distriktet har totalt 133 stillinger, hvorav 98 tjenestemenn, 27 adm og 8 jurister. I 1998 var det registrert 7.669 anmeldelser, herav 5.283 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 56,1. *Ringerike* politidistrikt har et budsjett på 51,5 mill kr i 1999.

15. *Drammen* politidistrikt har et areal på 835 km² og strekker seg over 5 kommuner (Drammen, Hurum, Røyken, Nedre Eiker, Lier) med til sammen 119.733 innbyggere, en politistasjon (Drammen) og 4 lensmannskontorer (Hurum, Lier, Nedre Eiker, Røyken), 216,5 stillinger, hvorav 158 tjenestemenn, 42,5 adm og 16 jurister. I 1998 var det registrert 14.936 anmeldelser, hvorav 10.427 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 34,6. *Drammen* politidistrikt har et budsjett på 80,1 mill kr i 1999.

16. *Kongsberg* politidistrikt har et areal på 4.778 km² og strekker seg over 5 kommuner (Nore og Uvdal, Rollag, Flesberg, Øvre Eiker, Kongsberg) med til sammen 43.845 innbyggere, en politistasjon (Kongsberg) og 4 lensmannskontorer (Flesberg, Nore og Uvdal, Rollag, Øvre Eiker), 84 stillinger, hvorav 62 tjenestemenn, 16 adm og 6 jurister. I 1998 var det registrert 4.538 anmeldelser, hvorav 3.054 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 45,1. *Kongsberg* politidistrikt har et budsjett på 35,1 mill kr i 1999. *Et flertall bestående av Lande Hasle, Bakke, Hoel, Killengreen, Stenbro, Stærk, Sundby og Ødegård går inn for at Ringerike politidistrikt opprettholdes, dog slik at Nore og*

Uvdal lensmannsdistrikt overføres fra Kongsberg til Ringerike politidistrikt. Videre foreslår det samme flertallet at Kongsberg unntatt Nore og Uvdal lensmannsdistrikt, slås sammen med Drammen politidistrikt.

Et mindretall bestående av Høier og Parnemann ønsker å opprettholde dagens politidistriktsinndeling i Buskerud fylke. Utvalget har hatt flere delingsalternativer til vurdering, herunder en todeling av Buskerud, hvor et politidistrikt i syd omfatter Drammen politidistrikt og Kongsberg politidistrikt med unntak av Nore og Uvdal lensmannsdistrikt og et politidistrikt i nord som omfatter Ringerike politidistrikt og lensmannsdistriktet Nore og Uvdal.

Det har også vært vurdert som et alternativ at Kongsberg opprettholdes som i dag, eventuelt med en utvidelse mot Telemark/Notodden og/eller Buskerud politidistrikt, og endelig en sammenslåing mellom Drammen og Kongsberg politidistrikter innenfor dagens politidistriktsgrenser.

Ringerike politidistrikt har etter utvalgets oppfatning et passende kontrollspenn og en arrondering av distriktet som i hovedsak er godt tilpasset de geografiske forhold. For å bedre politiberedskapen i Finse-området, har utvalget vurdert grenseregulering mellom Ringerike og Hardanger politidistrikter. Imidlertid synes det lite hensiktsmessig å overføre hele Ulvik lensmannsdistrikt til Ringerike politidistrikt, blant annet av hensyn til at reiseavstanden mellom lensmannskontoret og politidistriktsledelsen i Ringerike ville bli vesentlig lengre. Utvalget antar at beredskapen i Finse-området kan ivaretas bedre ved at det etableres en samarbeidsordning mellom Ringerike og Hardanger politidistrikter, hvor politiberedskapen for Finse blir ivaretatt av Hol lensmannsdistrikt i Ringerike politidistrikt.

Utvalget la til grunn for sin drøfting at Kongsberg politidistrikt basert på befolkning og areal må vurderes sammenslått med nabodistrikt. Drammen politidistrikt er arealmessig lite, men med et relativt høyt innbyggertall. Avstanden mellom Drammen og Kongsberg er 41km. Kongsberg politidistrikt har et lavt innbyggertall og en relativt lav saksmengde. En svært betydelig del av saksmengden innenfor Kongsberg politidistrikt er knyttet til Øvre Eiker som geografisk ligger midt i mellom Drammen og Kongsberg politidistrikter. Det er imidlertid liten kriminalitetssammenheng mellom Drammen og den nordlige delen av Kongsberg politidistrikt (Nore og Uvdal lensmannsdistrikt). Virksomheten i disse områdene er i større grad relatert til natur- og miljøkriminalitet knyttet til blant annet Hardangervidda. Ved at Nore og Uvdal lensmannsdistrikt blir overført til Ringerike politidistrikt vil det ligge til rette for en bedre samordning og styrking av bekjempelsen av natur- og miljøkriminalitet i dette området. Antallet driftsenheter i Ringerike politidistrikt vil ved en slik regulering bli 14, med 74.597 innbyggere. Et sammenslått Drammen og Kongsberg politidistrikt (unntatt Nore og Uvdal lensmannsdistrikt) vil ved en eventuell sammenslåing bli 8, med 156.162 innbyggere. Begge politidistriktenes vil etter utvalgets oppfatning få et hensiktsmessig kontrollspenn, og en hensiktsmessig arrondering både sett i forhold til kriminalitetsbildet i den nordlige delen av fylket, og den mer bymessige kriminaliteten som preger Kongsberg, Øvre Eiker og Drammen.

Særmerknad fra mindretallet Høier:

«Det foreligger ingen sikre holdepunkter for at den totale kriminalitetsbekjempelsen i regionen vil bli bedre og mer effektiv ved en sammenslåing av Kongsberg og Drammen politidistrikter. Det vil snarere kunne bli slik at politiinnsatsen forsterkes i Drammen by på bekostning av polititjenestetilbudet i Kongsberg med tilhørende kommuner.»

Særmerknad fra mindretallet Parnemann:

«Jeg slutter meg til formuleringer fra Ernst Høier på dette punkt, i tillegg vil jeg gjerne fremheve at dersom Kongsberg opprettholder distriktsdomstol i byen taler dette for å opprettholde dagens distriktsinndeling. I tillegg avviker det lokalkulturelle klima og kriminalitetsbildet for øvrig markert fra Drammen, og drar seg heller mot Numedal og Øst-Telemark. Det er dette mindretalls klare oppfatning at gevinstpotensialet ved en sammenslåing vil bli overskygget av de negative virkninger for lokalsamfunnet som denne sentralisering vil medføre., jf generelle særmerknader under pkt. 5.2.1.»

Vestfold

17. *Nord-Jarlsberg* politidistrikt har et areal på 764 km² og strekker seg over 7 kommuner (Ramnes, Våle, Borre, Holmestrand, Hof, Sande, Svelvik) med til sammen 57.232 innbyggere, 2 politistasjoner (Holmestrand, Horten) og 4 lensmannskontorer (Hof, Sande, Svelvik, Våle og Ramnes), 114,5 stillinger, hvorav 83 tjenestemenn, 23,5 adm og 7 jurister. I 1998 var det registrert 5.779, hvorav 3.721 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 52,4. *Nord-Jarlsberg* politidistrikt har et budsjett på 47,0 mill kr i 1999.

18. *Tønsberg* politidistrikt har et areal på 322 km² og strekker seg over 4 kommuner (Stokke, Nøtterøy, Tønsberg, Tjøme) med til sammen 67.569 innbyggere, en politistasjon (Tønsberg) og 4 lensmannskontorer (Nøtterøy (sivilt), Tønsberg (sivilt), Stokke, Tjøme), 134 stillinger, hvorav 100 tjenestemenn, 24 adm og 9 jurister. I 1998 var det registrert 8.281 anmeldelser, hvorav 5.644 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 37,7. *Tønsberg* politidistrikt har et budsjett på 51,7 mill kr i 1999.

Sjøtjeneste.

19. *Sandefjord* politidistrikt har et areal på 306,8 km² og strekker seg over 2 kommuner (Sandefjord, Andebu) med til sammen 43.328 innbyggere, en politistasjon (Sandefjord) og et lensmannskontor (Andebu), 91,5 stillinger, hvorav 71 tjenestemenn, 13,5 adm og 6 jurister. I 1998 var det registrert 6.534 anmeldelser, hvorav 4.780 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1997 var 40,6. *Sandefjord* politidistrikt har et budsjett på 37,9 mill kr i 1999.

20. *Larvik* politidistrikt har et areal på 807 km² og strekker seg over 2 kommuner (Larvik, Lardal) med til sammen 42.368 innbyggere, en politistasjon (Larvik) og 3 lensmannskontorer (Lardal, Larvik, Tjølling), 93 stillinger, hvorav 70 tjenestemenn, 17 adm og 6 jurister. I 1998 var det registrert 5.657 anmeldelser, hvorav 3.954 forbrytelser. Oppklaringsprosenten i 1998 for forbrytelser var 32,7. *Larvik* politidistrikt har et budsjett på 37,7 mill kr i 1999. *Et flertall bestående av Lande Hasle, Bakke, Hoel, Høier, Killengreen, Stenbro, Stærk, Sundby og Ødegård går inn for at politidistriktene i Vestfold fylke slås sammen til ett politidistrikt. Mindretallet Parnemann ønsker opprettholdelse av dagens politidistriktsinndeling. Utvalget har spesielt vurdert alternativene:*

- Tønsberg, Nord-Jarlsberg, Sandefjord og Larvik politidistrikter slås sammen til ett politidistrikt, men med overføring av Sande og Svelvik til Drammen politidistrikt.
- Tønsberg og Nord-Jarlsberg politidistrikter slås sammen til ett politidistrikt, men med overføring av Sande og Svelvik til Drammen politidistrikt, og Sandefjord og Larvik slås sammen til ett politidistrikt.
- Som i dag; 4 politidistrikter.

Flertallet har lagt vekt på at Vestfold, i likhet med Østfold, er et lite fylke i geografisk utstrekning, men med relativt høyt folketall. Kommunikasjonene er svært gode og politidistriktene er arrondert langs en akse. Utvalgets flertall mener at et samlet politidistrikt i Vestfold vil gi et politidistrikt av håndterbar størrelse; med 17 driftsenheter (hvorav 2 sivile lensmannskontorer) og et areal på ca 2.200 km². Det er også sett hen til at det på bakgrunn av de små avstander innad i fylket er stor kriminalitetssammenheng/overlapping i disse distriktene. En todeling er følgelig ikke ansett hensiktsmessig. I relasjon til todelingsalternativet har heller ikke Larvik og Sandefjord politidistrikter fremstått for flertallet som en naturlig enhet.

Flertallet vil peke på at Vestfold fylke er arealmessig lite, og at det i enkelte sammenhenger kan være mindre hensiktsmessig for andre myndigheter å måtte forholde seg til flere politidistrikter innenfor et så vidt begrenset område. E-18 har trase gjennom samtlige politidistrikter i Vestfold fylke, og som eksempel vil utvalget vise til at veimyndighetene i forbindelse med planlegging av ulykkesforebyggende tiltak langs E-18 må forholde seg samtlige politimestere.

Ved en sammenslåing til ett politidistrikt, vil antallet driftsenheter bli 17. Etter utvalgets oppfatning bør kontrollspennet blant annet ses i sammenheng med at to av lensmannsdistriktene i Tønsberg politidistrikt ikke har polititjeneste (sivile lensmannskontorer). Utvalget vil også vise til at Larvik politidistrikt ikke har gjennomført fase 2 i organisasjonsutviklingsprosessen (grensereguleringer på driftsenhetsnivå). I Larvik kommune er det i alt 3 geografiske driftsenheter (politistasjon og to lensmannskontorer). Utvalget er kjent med at det i forbindelse med fase 2 i organisasjonsutviklingsprosessen er gjennomført sammenslåinger i de fleste kommunene som tidligere ble betjent av flere driftsenheter. Det vises i denne sammenheng til St.prp. nr. 1 for 1998-99 hvor det bl a heter at «Det er fortsatt noen kommuner som blir betjent av flere driftsenheter. Blant annet av hensyn til politi- og lensmannsetatens samarbeid med andre myndigheter og ikke minst av hensyn til publikum, bør grensene for en driftsenhet være sammenfallende med grensene for en eller flere kommuner.» Dersom dette prinsippet blir gjennomført i Larvik politidistrikt, vil antallet driftsenheter blir redusert med to.

Under henvisning til utvalgets bemerkninger i tilknytning til foranstående drøftinger av politidistriktsinndelingen i Buskerud fylke, vil ikke utvalget følge opp forslaget om overføring av Sande og Svelvik lensmannsdistrikter til Drammen politidistrikt. *Særmerknad fra mindretallet Parnemann:*

«Mindretallet Parnemann begrunner sitt standpunkt med at Vestfold, til tross for sine korte avstander mellom byene, vil bli for stort som politidistrikt. Han viste til sine generelle særmerknader under pkt. 5.2.1., og fremhevet at disse i særlig grad passer på Vestfold. Polititjenesten i byene i Vestfold vil etter mindretallets oppfatning være best tjent med dagens ordning, med noen samarbeidende fellesfunksjoner politidistriktene imellom. Skulle imidlertid flertallets syn vinne frem, bør subsidært politimesterens påtalefunksjon søkes bevart og videreført i de fire største byene i Vestfold, jfr. begrunnelse under pkt. 5.2.1.»

Telemark

21. Skien politidistrikt har et areal på 1.430 km² og strekker seg over 3 kommuner (Nome, Skien, Siljan) med til sammen 58.290 innbyggere, en politistasjon

(Skien) og 2 lensmannskontorer (Nome, Siljan), 126,6 stillinger, hvorav 97 tjenestemenn, 21,6 adm og 8 jurister. I 1998 var det registrert 7.105 anmeldelser, hvorav 4.543 forbrytelser. Oppklaringsprosenten i 1998 for forbrytelser var 43,4. Skien politidistrikt har et budsjett på 52,4 mill kr i 1999.

22. *Telemark* politidistrikt har et areal på 3.356 km² og strekker seg over 5 kommuner (Fyresdal, Nissedal, Kviteseid, Porsgrunn, Bamble) med til sammen 52.073 innbyggere, en politistasjon (Porsgrunn) og 4 lensmannskontorer (Fyresdal, Kviteseid, Nissedal, Bamble), 109,5 stillinger, hvorav 80 tjenestemenn, 20,5 adm og 8 jurister. I 1998 var det registrert 6.671 anmeldelser, hvorav 4.414 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 39,6. Telemark politidistrikt har et budsjett på 44,6 mill kr i 1999.

23. *Notodden* politidistrikt har et areal på 3.016 km² og strekker seg over 5 kommuner (Notodden, Hjartdal, Seljord, Bø, Sauherad) med til sammen 26.286 innbyggere, en politistasjon (Notodden) og 4 lensmannskontorer (Bø, Hjartdal, Sauherad, Seljord). Det pågår lokale drøftinger om sammenslåing av Hjartdal lensmannskontor med politistasjonen. Politidistriktet har 66 stillinger, hvorav 49 tjenestemenn, 13 adm og 4 jurister. I 1998 var det registrert 3.098 anmeldelser, hvorav 1.965 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 40,7. Notodden politidistrikt har et budsjett på 25,6 mill kr i 1999.

24. *Rjukan* politidistrikt har et areal på 6.299 km² og strekker seg over 3 kommuner (Tokke, Vinje, Tinn) med til sammen 13.047 innbyggere, en politistasjon (Rjukan) og 2 lensmannskontorer (Tokke, Vinje), 39 stillinger, hvorav 30 tjenestemenn, 7 adm og 2 jurister. I 1998 var det registrert 1.007 anmeldelser, hvorav 574 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 40,1. Rjukan politidistrikt har et budsjett på 16,9 mill kr i 1999.

25. *Kragerø* politidistrikt har et areal på 1.367 km² og strekker seg over 2 kommuner (Kragerø, Drangedal) med til sammen 14.824 innbyggere, en politistasjon (Kragerø) og et lensmannskontor (Drangedal), 44,5 stillinger, hvorav 33 tjenestemenn, 8,5 adm og 3 jurister. I 1998 var det registrert 2.112 anmeldelser, 1.336 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 47,7. Kragerø politidistrikt har et budsjett på 17,0 mill kr i 1999. *Et flertall bestående av Lande Hasle, Bakke, Hoel, Høier, Killengreen, Stenbro, Stærk, Sundby, og Ødegård anbefaler en todeling av fylket:*

- *Et nordre Telemark politidistrikt bestående av; Notodden og Rjukan politidistrikter med tillegg av Kviteseid og Nome lensmannsdistrikter.*
- *Et søndre Telemark politidistrikt bestående av; Skien politidistrikt unntatt Nome lensmannsdistrikt, Telemark politidistrikt unntatt Kviteseid lensmannsdistrikt, samt Kragerø politidistrikt.*

Mindretallet Parnemann foreslår en tredeling av fylket. I sin vurdering har flertallet i utvalget vist til at fylket i dag er inndelt i 5 politidistrikter med noen samarbeidsfunksjoner politidistriktene imellom. Flere av distriktene er svært små, både med hensyn til befolkning og antall driftsenheter. Rjukan er minst med 13.047 innbyggere. Inndelingen bærer noe preg av at grensene er trukket under helt andre forutsetninger enn det som er tilfelle i dag. Herunder vil utvalget særlig peke på at Telemark politidistrikt er inndelt i to fysisk adskilte områder. Politimesteren i Telemark og politimesteren i Skien er lokalisert svært nært hverandre, henholdsvis i Porsgrunn og Skien, som befolkningsmessig er sammenvokst. Innenfor Telemark fylke er det både tunge industriområder, særlig i Grenlandsområdet, og store landdistrikter hvor primærnæringene er sentrale.

En todeling av fylket hvor Notodden og Rjukan politidistrikter med tillegg av Kviteseid og Nome lensmannsdistrikter utgjør nordre distrikt, og hvor Skien politidistrikt unntatt Nome lensmannsdistrikt, Telemark politidistrikt unntatt Kviteseid lensmannsdistrikt, samt Kragerø politidistrikt utgjør det søndre distrikt, vil gi henholdsvis 10 driftsenheter i nord og 8 driftsenheter i sør. En slik inndeling vil gi en bedre arrondering og et mer hensiktsmessig kontrollspenn.

Særmerknad fra mindretallet Parnemann:

«Mindretallet Parnemann slutter seg til flertallet for så vidt gjelder et Øvre Telemark politidistrikt, men bestående kun av Rjukan og Notodden politidistrikter samt Nome lensmannsdistrikt. Videre støttes et Nedre Telemark politidistrikt bestående av Skien og Telemark politidistrikter, med unntak av Fyresdal, Nissedal og Kviteseid lensmannsdistrikter som alle foreslås overført til Kragerø politidistrikt. Bamble lensmannsdistrikt kan vurderes overført tilsvarende. På denne måten oppnås et øvre politidistrikt med sitt særpreg, og et bymessig nedre distrikt med sterk sentralisering rundt Grenlandsproblematikken. Kragerø politidistrikt foreslås opprettholdt med de utvidelser som er nevnt ovenfor, i tillegg til at politidistriktet bør vurderes utvidet med Gjerstad lensmannskontor og Risør politistasjon fra Arendal politidistrikt. På denne måten ville det fremstå som et hensiktsmessig politidistrikt med kyst- og innenlandsærpreg.»

Aust-Agder

26. Arendal politidistrikt har et areal på 4.000 km² og strekker seg over 10 kommuner (Gjerstad, Åmli, Froland, Birkenes, Vegårshei, Risør, Tvedestrand, Arendal, Grimstad, Lillesand) med til sammen 93.383 innbyggere, tre politistasjoner (Arendal, Grimstad, Risør) og 8 lensmannskontorer (Birkenes, Froland, Gjerstad, Lillesand, Moland, Tvedestrand, Vegårshei, Åmli), 180,5 stillinger, hvorav 140 tjenestemenn, 30,5 adm og 10 jurister. I 1998 var det registrert 10.558 anmeldelser, herav 7.216 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 39,4. Arendal politidistrikt har et budsjett på 72,9 mill kr i 1999. Sjøtjeneste. *Et samlet utvalg går inn for at Arendal politidistrikt opprettholdes som i dag, jf. dog mindretallet Parnemanns særmerknad over i forbindelse med Telemark.* Utvalget har ikke ansett det som aktuelt å vurdere fylkespolitidistriktsmodellen i Aust-Agder. Det ville i tilfelle innebære at Arendal og Kristiansand politidistrikter ble slått sammen. Deler av Aust-Agder er under Kristiansand politidistrikt. For Arendal politidistrikts vedkommende er det lagt vekt på distriktets størrelse i forhold til areal og innbyggertall, samt den gode arrondering.

Vest-Agder

27. Kristiansand politidistrikt har et areal på 5.462 km² og strekker seg over 9 kommuner (Kristiansand, Søgne, Songdalen, Vennesla, Iveland, Evje og Hornnes, Bygeland, Valle, Bykle) med til sammen 105.434 innbyggere, 3 politistasjoner (Sentrum, Randesund, Vågsbygd) og 5 lensmannskontorer (Bygland, Evje og Hornnes, Søgne og Songdalen, Valle og Bykle, Vennesla og Iveland), 240 stillinger, hvorav 175 tjenestemenn, 45 adm og 17 jurister. Distriktet har 2 fagavdelinger; etterforskning og forvaltning. I 1998 var det registrert 12.369 anmeldelser, hvorav 8.820 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 46,1. Kristiansand politidistrikt har et budsjett på 95,0

mill kr i 1999. Landsdelspolitikammer for Agder/Rogaland. Avhørspolitikammer i asylsaker.

28. *Vest-Agder* politidistrikt har et areal på 6.252 km² og strekker seg over 11 kommuner (Mandal, Lindesnes, Farsund, Lyngdal, Marnardal, Audnedal, Hægebostad, Flekkefjord, Kvinesdal, Åseral, Sirdal) med til sammen 56.451 innbyggere, 2 politistasjoner (Mandal, Flekkefjord) og 9 lensmannskontorer (Farsund, Flekkefjord, Hægebostad, Kvinesdal, Lindesnes, Lyngdal, Marnardal og Audnedal, Sirdal, Åseral), 120 stillinger, hvorav 90 tjenestemenn, 23 adm og 6 jurister. I 1998 var det registrert 4.907 anmeldelser, hvorav 2.944 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 48,2. *Vest-Agder* politidistrikt har et budsjett på 48,4 mill kr i 1999. *Et samlet utvalg går inn for at Vest-Agder politidistrikt og Kristiansand politidistrikt opprettholdes.* Utvalget er av den oppfatning at politidistriktene er av hensiktsmessig størrelse og har en arrondering som er godt tilpasset de geografiske forhold. Utvalget har også vurdert eventuelle reguleringer mot nabolandsdistriktene, og vil peke på at Sirdal kommune kommunikasjonsmessig er nær knyttet til nabokommunene i Rogaland. Utvalget vil foreslå at det vurderes en overføring av Sirdal lensmannskontor til Rogaland politidistrikt.

Rogaland

29. *Rogaland* politidistrikt har et areal på 3.382 og strekker seg over 9 kommuner (Sandnes, Gjesdal, Bjerkreim, Lund, Sokndal, Eigersund, Hå, Time, Klepp) med til sammen 122.836 innbyggere, 2 politistasjoner (Sandnes, Eigersund) og 9 lensmannskontorer (Bjerkreim, Eigersund (sivilt), Gjesdal, Hå, Klepp, Lund, Sandnes (sivilt), Sokndal, Time), 201,5 stillinger, hvorav 149 tjenestemenn, 40,5 adm og 11 jurister. I 1998 var det registrert 12.320 anmeldelser, hvorav 8.764 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 38,2. *Rogaland* politidistrikt har et budsjett på 80,1 mill kr i 1999.

31. *Stavanger* politidistrikt har et areal på 2.605 og strekker seg over 9 kommuner (Hjelmeland, Forsand, Finnøy, Strand, Rennesøy, Randaberg, Kvitsøy, Sola, Stavanger) med til sammen 152.413 innbyggere, en administrativ enhet (Stavanger), 0 politistasjoner og 6 lensmannskontorer (Finnøy, Hjelmeland, Randaberg (sivilt), Rennesøy, Sola (sivilt), Strand og Forsand), 320 stillinger, hvorav 248 tjenestemenn, 48 adm og 17 jurister. Distriktet har 3 fagavdelinger; orden, etterforskning og forvaltning. I 1998 var det registrert; 16.902 anmeldelser hvorav 13.366 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 25,6. *Stavanger* politidistrikt har et budsjett på 129,4 mill kr i 1999.

Hovedredningssentral. Kontinentalsokkelansvar. Avhørspolitikammer i asylsaker.

32. *Haugesund* politidistrikt har et areal på 3.522 km² og strekker seg over 8 kommuner (Sauda, Suldal, Vindafjord, Tysvær, Bokn, Karmøy, Utsira, Haugesund) med til sammen 90.114 innbyggere, en politistasjon (Haugesund) og 6 lensmannskontorer (Avaldsnes, Sauda, Skudenes, Suldal, Tysvær, Vindafjord). Lokalt pågår drøftinger om sammenslåing av Skudenes og Avaldsnes lensmannskontorer i Karmøy kommune. Politidistriktet har totalt 144,5 stillinger, hvorav 108 tjenestemenn, 26,5 adm og 9 jurister. I 1998 var det registrert 8.405 anmeldelser, hvorav 5.583 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 34,8. *Haugesund* politidistrikt har et budsjett på 58,4 mill kr i 1999. *Et samlet utvalg går inn for at Stavanger og Rogaland politidistrikter opprettholdes som i dag.* I sitt arbeid har utvalget vurdert sammenslåing mel-

lom Stavanger og Rogaland politidistrikter. Avstanden mellom politidistriktsledelsen i Stavanger og i Rogaland som er lokalisert til Sandnes, er svært liten. Sandnes og Stavanger er befolkningsmessig tilnærmet sammenvokst, og isolert sett peker den korte avstanden mellom politidistriktene i retning av sammenslåing. Begge politidistriktene er imidlertid relativt folkerike, og Stavanger kommune alene har et folketall på 107.758 innbyggere. Politidistriktene er i dag inndelt i 20 funksjonelle og geografiske driftsenheter. To av lensmannsdistriktene (Sola og Randaberg) utfører kun sivile gjøremål, og utvalget viser i denne sammenheng til utredningen «Utkast til fremtidig organisering av den sivile rettspleie på grunnplanet», avgitt 18.2.97, som har anbefalt endringer innenfor den sivile rettspleie på grunnplanet. Utvalget vil på et generelt grunnlag vise til at et høyt antall innbyggere alene ikke nødvendigvis behøver å tale mot sammenslåing. Imidlertid mener utvalget at det i sammenheng med en vurdering av politimesterens kontrollspenn i dette tilfellet også bør tillegges betydning at politimesteren i Stavanger er pålagt vesentlige oppgaver som leder av Hovedredningssentralen for Sør-Norge og kontinental-sokkelen sør for 62. breddegrad.

Utvalget vil ikke anbefale en sammenslåing av distriktene, men politidistriktene bør vurdere om et mer systematisk samarbeid innenfor både oppgaveløsning og bruk av felles tjenester, kan legge til rette for en bedre utnyttelse av ressursene. *Et samlet utvalg går inn for at Haugesund politidistrikt opprettholdes og tilføres Sveio, Ølen og Etne fra Hordaland politidistrikt. Når «Trekantsambandet» er sluttført i 2001, bør Stord, Bømlo og Fitjar vurderes overført til Haugesund politidistrikt. Når det gjelder utvalgets drøftinger av Haugesund politidistrikt, vises det til omtalen knyttet til Hordaland politidistrikt.*

Hordaland

33. *Hardanger* politidistrikt har et areal på 6.091 km² og strekker seg over 7 kommuner (Granvin, Ulvik, Eidfjord, Kvam, Jondal, Ullensvang, Odda) med til sammen 24.438 innbyggere, en politistasjon (Odda) og 4 lensmannskontorer (Jondal, Kvam, Ullensvang, Ulvik), 55 stillinger, hvorav 42 tjenestemenn, 10 adm og 3 jurister. I 1998 var det registrert 1.552 anmeldelser, herav 889 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 47,7. Hardanger politidistrikt har et budsjett på 21,9 mill kr i 1999.

34. *Hordaland* politidistrikt har et areal på 8.816 km² og strekker seg over 26 kommuner (Austrheim, Fedje, Radøy, Øygarden, Meland, Masfjorden, Lindås, Modalen, Vaksdal, Voss, Osterøy, Askøy, Fjell, Sund, Samnanger, Os, Fusa, Austvoll, Tysnes, Fitjar, Stord, Bømlo, Kvinnherad, Etne, Ølen, Sveio) med til sammen 179.888 innbyggere, 1 funksjonell driftsenhet (bistandsenhet), 0 politistasjoner og 22 lensmannskontorer (Askøy, Austvoll, Austrheim og Fedje, Bømlo, Etne, Fitjar, Fjell og Sund, Fusa, Kvinnherad, Lindås og Meland, Masfjorden, Os, Osterøy, Radøy, Samnanger, Stord, Sveio, Tysnes, Vaksdal, Voss, Ølen, Øygarden), 205,5 stillinger, hvorav 149 tjenestemenn, 46,5 adm og 10 jurister. I 1998 var det registrert 10.101 anmeldelser, hvorav 6.291 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 50. Hordaland politidistrikt har et budsjett på 84,3 mill kr i 1999.

35. *Bergen* politidistrikt har et areal på 465 km² og strekker seg over en kommune (Bergen) med til sammen 226.860 innbyggere, 2 politistasjoner (Fyllingsdal, Nesttun) og 3 lensmannskontorer (Fana, Laksevåg, Åsane), 578,5 stillinger, hvorav 430 tjenestemenn, 94,5 adm og 28 jurister. Distriktet har 3 fagavdelinger; etterforskning, orden og forvaltning. I 1998 var det regis-

trert 25.059 anmeldelser, hvorav 18.614 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 34,2. Bergen politidistrikt har et budsjett på 217,9 mill kr i 1999.

Landsdelspolitikammer. Regionsentral POT. Avhørspolitikammer i asyl-saker. Utvalget har vurdert flere modeller for Hordaland fylke, herunder

- overføre driftsenhetene i Bergens nærområder til Bergen politidistrikt, plassere Hordaland politidistrikts administrasjon på Voss og slå det sammen med Hardanger.
- etablering av et indre og et ytre politidistrikt.
- opprettholde de tre politidistriktene men med grensejusteringer.

Et samlet utvalg foreslår å opprettholde Bergen, Hordaland og Hardanger politidistrikter, men med en viss overføring fra Hordaland til nabadistriktet: Etne, Ølen og Sveio til Haugesund, og Kvinnherad lensmannsdistrikt til Hardanger når Folgefonntunnelen er ferdig i år 2000/2001. Når «Trekantsambandet» er ferdig i år 2001 bør det vurderes overføring av Bømlo, Stord og Fitjar til Haugesund politidistrikt En vurdering av en ny distriktsinndeling i Hordaland må nødvendigvis ta utgangspunkt i at fylket rent kommunikasjonsmessig er vanskelig på grunn av øyer, dype fjorder og fjellpartier. Befolkningen er spredt, men med særlig tynge på de ytre områdene, herunder Bergen. Utvalget vil også vise til at politimesteren i Hordaland har et noe høyt kontrollspenn med 22 lensmannsdistrikter.

Utvalget har vurdert sammenslåing mellom Hordaland og Bergen politidistrikter, men etter en samlet vurdering har utvalget konkludert med at politidistriktene bør bestå med de reguleringer som det er redegjort for foran. Ved en eventuell sammenslåing, tatt hensyn til overføringene til Haugesund og Hardanger, ville politidistriktet få 24 driftsenheter og et folketall på 352.147. I utgangspunktet synes det ikke hensiktsmessig å ha to politidistriktsledelser i samme by, men på den annen side er utvalget av den oppfatning at 24 driftsenheter og 352.147 innbyggere er et noe for stort kontrollspenn, ikke minst sett i sammenheng med at flere av driftsenhetene er til dels store med hensyn til innbyggertall. Selv om utvalget går inn for å opprettholde både Bergen og Hordaland politidistrikter med begge politidistriktsledelsene lokalisert til Bergen by, mener utvalget at det av hensyn til en mest mulig effektiv ressursutnyttelse bør vurderes samarbeidsordninger knyttet til både den operative og administrative virksomheten.

I forhold til grensen mellom Haugesund og Hordaland politidistrikter bemerkes at Sveio, Ølen og Etne lensmannsdistrikter har en naturlig tilknytning/tilhørighet til Haugesund. Utvalget vil i denne forbindelse blant annet nevne at transporten fra Etne, Ølen og Sveio er kort og uproblematisk til Haugesund, i motsetning til Bergen. Eksempelvis bruker lensmannen i Ølen tre og en halv time i reisetid til Bergen. Reisetiden til Haugesund er ca. en time. Det har over noe tid vært etablert samarbeidsordninger med Haugesund politidistrikt, blant annet for bruk av arrestlokaler, bistand og vaksamarbeid.

«Trekantsambandet» er planlagt sluttført i år 2001 og vil gi fastlandsforbindelse for øykommunene Stord, Fitjar og Bømlo. Disse områdene vil når «Trekantsambandet» er sluttført få vesentlig kortere reisetid til Haugesund enn til Bergen. Utvalget går derfor inn for at nevnte lensmannsdistrikter overføres til Haugesund fra det tidspunkt «Trekantsambandet» tas i bruk.

En utvidelse av Haugesund politidistrikt som utvalget har foreslått innebærer at Haugesund politidistrikt vil omfatte både deler av Hordaland og Rogaland fylker, men anser de praktiske fordelene ved denne reguleringen for

svært tungtveiende. Utvalget legger vesentlig vekt på at det allerede er etablert samarbeidsordninger med Haugesund politidistrikt og at de lensmannsdistriktene som nå foreslås overført vil få vesentlig kortere reiseavstand til sin nye distriktsledelse i Haugesund.

Haugesund politidistrikt vil etter disse reguleringene få et kontrollspenn på 13 driftsenheter. Hordaland politidistrikt vil blir redusert til 16 driftsenheter, noe som utvalget anser for å være et fullt ut akseptabelt kontrollspenn.

I utgangspunktet er utvalget av den oppfatning at Hardanger politidistrikt er for lite til å opprettholdes i sin nåværende størrelse. Utvalget har på denne bakgrunn vurdert sammenslåing med nabodistrikt, eller alternativt en utvidelse av politidistriktet. Politidistriktet har kun 24.438 innbyggere fordelt på 5 driftsenheter. Politimesterens kontrollspenn er beskjedent, både sett i forhold til antallet driftsenheter og befolkningen i distriktet. To av driftsenhetene er små; Jondal med 1.178 innbyggere og Ulvik med 2.276 innbyggere. Største driftsenhet i forhold til folketall er Kvam lensmannsdistrikt med 8.545 innbyggere.

Politimesteren i Hardanger er tillagt et særlig ansvar i forhold til Hardangervidda nasjonalpark. Utvalget er av den oppfatning at de fjellområder som i dag ligger i Hardanger politidistrikt, inkludert store deler av Hardangervidda nasjonalpark, bør ligge innenfor samme politidistrikt. Flere driftsenheter inngår i politisamarbeidet som Hardanger politidistrikt har i og rundt Hardangervidda hvor politimesteren i Hardanger har et koordineringsansvar i forhold til Rjukan, Ringerike og Kongsberg politidistrikter. Lensmannen i Ulvik har et samarbeid østover mot lensmannen i Hol (Ringerike politidistrikt) på grunn av mange lete- og redningsaksjoner i Finseområdet.

Kommunikasjonene i politidistriktet er relativt vanskelige på grunn av at veiforbindelsene i all hovedsak følger Hardangerfjorden. Folgefonntunnelen er planlagt slutført i år 2001 og vil åpne for svært god veiforbindelse mellom Kvinnherad lensmannsdistrikt (Hordaland politidistrikt) og Odda. Sett i sammenheng med at reiseavstanden mellom Kvinnherad lensmannsdistrikt og politidistriktsledelsen i Hordaland i dag er ca. 3 timer, mener utvalget det ligger godt til rette for å overføre Kvinnherad til Hardanger politidistrikt.

Som vist til ovenfor er utvalget av den oppfatning at kontrollspennet for politimesteren i Hordaland er for stort slik distriktet i dag er organisert. Utvalget ser derfor ikke på sammenslåing mellom Hardanger og Hordaland politidistrikter som noen god løsning. Utvalget ser heller ikke andre nabodistrikter som det kan være aktuelt å sammenslå Hardanger med. Utvalget går inn for at Kvinnherad overføres til Hardanger politidistrikt når Folgefonntunnelen tas i bruk.

Sogn og Fjordane

36. Sogn politidistrikt har et areal på 10.623 km² og strekker seg over 12 kommuner (Luster, Årdal, Lærdal, Aurland, Sogndal, Balestrand, Leikanger, Vik, Høyanger, Gulen, Hyllestad, Solund) med til sammen 38.020 innbyggere, en administrativ enhet (Hermansverk), 0 politistasjoner og 12 lensmannskontorer (Aurland, Balestrand, Gulen, Hyllestad, Høyanger, Leikanger, Luster, Lærdal, Sogndal, Solund, Vik, Årdal), 71,5 stillinger, hvorav 53 tjenestemenn, 15,5 adm og 3 jurister. I 1998 var det registrert 1.946 anmeldelser, hvorav 1.095 forbrytelser (pr.3.kv.98; 845) og 784 forseelser (pr. 3.kv.98; 471). Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 48,4. Sogn politidistrikt har et budsjett på 29,6 mill kr i 1999.

37. *Fjordane* politidistrikt har et areal på 8.000 km² og strekker seg over 14 kommuner (Selje, Vågsøy, Bremanger, Eid, Hornindal, Stryn, Gloppen, Flora, Naustdal, Jølster, Førde, Gaular, Fjaler, Askvoll) med til sammen 69.760 innbyggere, en politistasjon (Florø) og 12 lensmannskontorer (Askvoll, Bremanger, Eid, Fjaler, Førde og Naustdal, Gaular, Gloppen, Innvik, Jølster, Selje, Stryn og Hornindal, Vågsøy), 102 stillinger, hvorav 76 tjenestemenn, 21 adm og 5 jurister. I 1998 var det registrert 3.980 anmeldelser, hvorav 2.347 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 53,2. *Fjordane* politidistrikt har et budsjett på 40,7 mill kr i 1999. *Et samlet utvalg går inn for at Sogn og Fjordane politidistrikter opprettholdes.* Utvalget har vurdert sammenslåing av Sogn og Fjordane politidistrikter. Politidistriktenes størrelse og kriminalitetsbevegelser tilsier sammenslåing. Antall driftsenheter ved en eventuell sammenslåing vil bli 25, noe som sett i sammenheng med den geografiske utformingen av fylket, er i overkant av det kontrollspenn som bør tilligge ett politidistrikt. Utvalget vil imidlertid peke på at flere av driftsenhetene er svært små og at dette bør tillegges betydning i utvalgets vurdering av politimesterens kontrollspenn. Utvalget har også vurdert å endre politidistriktsgrensen mellom Sogn og Hordaland, men vil her vise til at antallet driftsenheter i Hordaland allerede er stort. Det synes heller ikke å ligge til rette for grensereguleringer mot andre tilstøtende politidistrikter.

Møre og Romsdal

38. *Sunnmøre* politidistrikt har et areal på 5.256 km² og strekker seg over 17 kommuner (Haram, Ålesund, Skodje, Ørskog, Stordal, Norddal, Stranda, Sykkylven, Ørsta, Volda, Vanylven, Sande, Herøy, Ulstein, Hareid, Giske, Sula) med til sammen 125.670 innbyggere, en politistasjon (Ålesund) og 11 lensmannskontorer (Sula, Giske, Haram, Herøy og Sande, Stranda og Norddal, Sykkylven, Ulstein og Hareid, Vanylven, Volda, Ørskog, Ørsta), 159 stillinger, hvorav 121 tjenestemenn, 30 adm og 8 jurister. I 1998 var det registrert 6.316 anmeldelser, hvorav 3.612 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 43,6. *Sunnmøre* politidistrikt har et budsjett på 66,0 mill kr i 1999.

39. *Romsdal* politidistrikt har et areal på 3.800 km² og strekker seg over 8 kommuner (Molde, Fræna, Aukra, Sandøy, Midsund, Vestnes, Rauma, Nesset) med til sammen 56.342 innbyggere, en politistasjon (Molde) og 5 lensmannskontorer (Fræna, Nesset, Rauma, Sund, Vestnes), 95 stillinger, hvorav 72 tjenestemenn, 18 adm og 5 jurister. I 1998 var det registrert 3.115 anmeldelser, hvorav 1.971 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 41,6. *Romsdal* politidistrikt har et budsjett på 38,7 mill kr i 1999.

40. *Nordmøre* politidistrikt har et areal på 6.122 km² og strekker seg over 12 kommuner (Kristiansund, Smøla, Aure, Tustna, Halså, Frei, Tingvoll, Averøy, Eide, Gjemnes, Surnadal, Rindal) med til sammen 60.535 innbyggere, en politistasjon (Kristiansund) og 8 lensmannskontorer (Aure, Averøy og Frei, Gjemnes og Eide, Halså og Tustna, Smøla, Sunndal, Surnadal og Rindal, Tingvoll), 109 stillinger, hvorav 84 tjenestemenn, 18 adm og 6 jurister. I 1998 var det registrert 3.242 anmeldelser, hvorav 1.967. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 54,6. *Nordmøre* politidistrikt har et budsjett på 47,5 mill kr i 1999.

Kontinentalsokkelansvar. *Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Sunnmøre politidistrikt.*

Et flertall i utvalget bestående av Lande Hasle, Bakke, Hoel, Høier, Killen-green, Stenbro, Stærk, Sundby og Ødegård går inn for en sammenslåing av Romsdal og Nordmøre politidistrikter. Mindretallet Parnemann går inn for at politidistriktene i Møre og Romsdal opprettholdes. Sunnmøre politidistrikt har en hensiktsmessig arrondering og et akseptabelt kontrollspenn. Distriktsinndelingen i fylket for øvrig fremkaller heller ikke behov for større reguleringer av Sunnmøre politidistrikt. Utvalget har vurdert, men fremmer ikke her forslag, om Vestnes lensmannsdistrikt av geografiske og kommunikasjonsmessige årsaker bør innlemmes i Sunnmøre politidistrikt. Det er landfast forbindelse mellom Vestnes og Ålesund, mens kommunikasjonen mellom Vestnes lensmannsdistrikt og Molde foregår med ferje.

Videre har utvalget vurdert sammenslåing mellom Romsdal og Nordmøre politidistrikt, samt justering av grensene mot Utrøndelag politidistrikt.. En eventuell grenseregulering mellom Nordmøre og Utrøndelag politidistrikter er i noen grad avhengig av distriktsinndelingen i Sør-Trøndelag fylke. Som det fremgår av omtalen knyttet til Sør-Trøndelag går ikke utvalget inn for endringer av grensen mellom Utrøndelag og Nordmøre politidistrikter. I omtalen nedenfor behandles derfor kun politidistriktsgrensen mellom Nordmøre og Romsdal.

Romsdal er et lite politidistrikt med 6 driftsenheter, Nordmøre er et midtstort politidistrikt med 9 driftsenheter. Avstanden mellom politidistriktsledelsen er ca. 70 km. med god veistandard. Rent bortsett fra politistasjonene i Molde og Kristiansund er driftsenhetene gjennomgående små i begge distriktene. Romsdal politidistrikt består av 6 driftsenheter med ca. 56.300 innbyggere, hvor Molde kommune alene utgjør ca. 23.000 innbyggere.

En sammenslåing mellom Romsdal og Nordmøre politidistrikter vil gi et politidistrikt med ca 116.900 innbyggere og et kontrollspenn på 14 driftsenheter. Kommunikasjonene innad i distriktene er gode. Det er etablert vaksamarbeid på tvers av politidistriktsgrensene med nødtelefonen terminert til Molde. Enkelte av lensmannsdistriktene vil få lengre reiseavstand til politidistriktsledelsen, men allikevel ha en akseptabel reisetid.

Særmerknad fra mindretallet Parnemann:

«Mindretallet viser til de generelle særmerknader under pkt. 5.2.1., og fremhever at så vel Nordmøre som Romsdal fremtrer som meget vel-fungerende politidistrikter i dag med sin lokale politimester i sin lokale bykonsentrasjon. De fremviser begge gode resultater for så vidt gjelder oppklaringsprosent og saksbehandlingstid, og ser ut til å møte kriminalitetstruslene i sine lokale miljøer på en god måte. En sammenslåing fryktes å ville redusere dette gode inntrykk. Subsidiært mener mindretallet at en eventuell sammenslåing måtte utløse en reduksjon av antall driftsenheter, slik at kontrollspennet blir mindre for en sammenslått, sentralisert politimester og hans stab.»

Sør-Trøndelag

41. *Utrøndelag* politidistrikt har et areal på 18.304 km² og strekker seg over 23 kommuner (Osen, Roan, Åfjord, Bjugn, Rissa, Ørland, Agdenes, Frøya, Hitra, Snillfjord, Hemne, Orkdal, Skaun, Melhus, Meldal, Rennebu, Oppdal, Midtre Gauldal, Holtålen, Røros, Tydal, Selbu, Malvik) med til sammen 108.764 innbyggere, 0 politistasjoner, 1 funksjonell driftsenhet (bistandsenhet) og 20 lensmannskontorer (Agdenes, Bjugn, Bjørnør, Frøya, Hemne og Snillfjord, Hitra, Holtålen, Malvik, Meldal, Melhus, Midtre Gauldal, Oppdal, Orkdal,

Rennebu, Rissa, Røros, Selbu, Skaun, Ørland, Åfjord). Det pågår lokale drøftinger om sammenslåing av Agdenes og Orkdal lensmannskontorer, og av Holtålen og Røros lensmannskontorer. Politidistriktet har 155,5 stillinger, hvorav 118 tjenestemenn, 29,5 adm og 8 jurister. I 1998 var det registrert 6.327 anmeldelser, herav 3.631 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 40,3. Uttrøndelag politidistrikt har et budsjett på 62,9 mill kr i 1999.

42. *Trondheim* politidistrikt har et areal på 532 km² og strekker seg over 2 kommuner (Trondheim, Klæbu) med til sammen 151.768 innbyggere. Distriktet har 2 politistasjoner (Trondheim og Heimdal) og ett lensmannskontor (Klæbu), 365,3 stillinger, hvorav 275 tjenestemenn, 56 adm og 21 jurister. I 1998 var det registrert 18.117 anmeldelser, hvorav 14.424 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 34,3. Trondheim politidistrikt har et budsjett på 140,7 mill kr i 1999.

Landsdelspolitikammer. Regionsentral POT. Avhørspolitikammer i asylsaker. *Et samlet utvalg går inn for å slå sammen Uttrøndelag og Trondheim politidistrikter, dog slik at Bjørnør lensmannsdistrikt (Osen og Roan kommuner) overføres til Namdal politidistrikt.* En sammenslåing mellom Uttrøndelag og Trondheim politidistrikter, og med en overføring av Bjørnør lensmannsdistrikt til Namdal politidistrikt, vil gi et kontrollspenn på 23 driftsenheter, herunder politistasjonen i Trondheim som sammen med Heimdal politistasjon betjener en befolkningsmengde på ca. 146.923. I de prinsipper som utvalget har lagt vekt på i vurderingen av distriktsinndelingen, er et kontrollspenn på 8 - 15 driftsenheter ansett for å være hensiktsmessig. Et sammenslått Uttrøndelag og Trondheim politidistrikt vil være større enn et slikt utgangspunkt, men utvalget mener det bør tillegges betydning at flere av driftsenhetene i Uttrøndelag politidistrikt er svært små. Utvalget er også kjent med at politimesteren i Uttrøndelag har tatt initiativ overfor departementet til å redusere antallet driftsenheter i distriktet. Det er foreløpig ikke tatt stilling til politimesterens forslag om sammenslåinger.

Distriktsledelsene for Trondheim og Uttrøndelag politidistrikter er begge lokalisert i Trondheim. Polititjenesten i Trondheim og Klæbu kommuner ivaretas av Trondheim politidistrikt. Resten av fylket betjenes av driftsenhetene i Uttrøndelag politidistrikt. Det har i en årrekke vært et konstruktivt samarbeide mellom politidistriktene, blant annet knyttet til felles nødtelefonbetjening og bruk av felles arrest. Utvalget har også lagt vekt på at det er en positiv holdning til et sammenslått politidistrikt blant mange av de tilsatte. Utvalget er også kjent med at departementet i tilknytning til planene for et nytt politihus i Trondheim, har besluttet en samlokalisering av politidistriktsadministrasjonene. Dette gir et spesielt godt utgangspunkt for sammenslåing av de to politidistriktene.

Utvalget har også lagt vekt på at det er en klar kriminalitetssammenheng mellom Trondheim og en del av lensmannsdistriktene i Uttrøndelag, spesielt nevnes; Orkdal, Melhus og Malvik.

Utvalget har under sitt arbeid vurdert alternative løsninger, i den hensikt å avlaste et sammenslått Trondheim og Uttrøndelag politidistrikt. Herunder har utvalget vurdert etablering av et politidistrikt med distriktsadministrasjonen lagt til Røros. En eventuell etablering av et Røros politidistrikt ville hatt konsekvenser for både Uttrøndelag og Østerdal politidistrikter, som begge i tilfelle måtte ha «avgitt» driftsenheter til det nye politidistriktet. Utvalget er imidlertid av den oppfatning at en etablering av et Røros politidistrikt bare kan forsvares dersom det åpenbart ville legge forholdene til rette for en bedre kriminalitetsbekjempelse i regionen. Utvalget kan ikke se at det er tilfelle, og

sett i forhold til de administrative og økonomiske konsekvensene mener utvalget at en slik nyetablering ikke bør gjennomføres. Utvalget har også vurdert en endring av distriktsgrensen mot Nordmøre politidistrikt, men har etter en samlet vurdering kommet fram til at driftsenhetene i Nordmøre, som grenser mot Uttrøndelag politidistrikt, ikke bør flytte tilhørighet. Imidlertid mener utvalget at Bjørnør lensmannsdistrikt bør flyttes til Namdal politidistrikt, blant annet under hensyn til at Roan og Osen kommuner har større tilhørighet til Nord-Trøndelag rent kommunikasjonsmessig. En overflytting vil også være hensiktsmessig i forhold til kontrollspennet innenfor et Sør-Trøndelag politidistrikt.

Nord-Trøndelag

43. *Inntrøndelag* politidistrikt har et areal på 10.561 km² og strekker seg over 14 kommuner (Steinkjer, Snåsa, Namdalseid, Verran, Inderøy, Mosvik, Fosen, Leksvik, Frosta, Inderøy, Verdal, Levanger, Stjørdal, Meråker) med til sammen 91.507 innbyggere, en politistasjon (Steinkjer) og 10 lensmannskontorer (Frosta, Inderøy, Leksvik og Mosvik, Levanger, Meråker, Namdalseid, Snåsa, Stjørdal, Verdal, Verran), 178 stillinger, hvorav 127 tjenestemenn, 43 adm og 8 jurister. I 1998 var det registrert 6.324 anmeldelser, hvorav 4.160 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 38,3. *Inntrøndelag* politidistrikt har et budsjett på 69,5 mill kr i 1999.

44. *Namdal* politidistrikt har et areal på 13.242 km² og strekker seg over 13 kommuner (Namsos, Flatanger, Overhalla, Grong, Fosnes, Høylandet, Nærøy, Vikna, Leka, Namsskogan, Røyrvik, Lierne, Bindal) med til sammen 37.203 innbyggere, en politistasjon (Namsos og Fosnes) og 8 lensmannskontorer (Flatanger, Grong, Leka, Lierne, Nærøy, Overhalla, Vikna, Bindal), 83 stillinger, hvorav 59 tjenestemenn, 20 adm og 4 jurister. I 1998 var det registrert 1.943 anmeldelser, herav 1.158 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 49,0. *Namdal* politidistrikt har et budsjett på 35,0 mill kr i 1999. *Utvalget er delt i spørsmålet om politidistriktsinndelingen i Nord-Trøndelag. Lande Hasle, Bakke, Høier, Parnemann og Ødegård går inn for at politidistriktene Inntrøndelag og Namdal opprettholdes som i dag, og at Bjørnør lensmannsdistrikt overføres til Namdal politidistrikt. Hoel, Killengreen, Stenbro, Stærk og Sundby går inn for at Namdal og Inntrøndelag politidistrikter slås sammen, og at Bjørnør lensmannsdistrikt overføres fra Uttrøndelag politidistrikt.* *Namdal* politidistrikt har 9 driftsenheter og betjener 37.300 innbyggere. *Inntrøndelag* er befolkningsmessig betydelig større. Ved en sammenslåing mellom politidistriktene i Nord-Trøndelag vil antallet driftsenheter bli 21 (inkludert Bjørnør lensmannsdistrikt).

Sett i sammenheng med at flere av driftsenhetene er svært små, mener Hoel, Killengreen, Stenbro, Stærk og Sundby at dette kan være et akseptabelt kontrollspenn. Kommunikasjonene i fylket er gode, men *Namdal* politidistrikt dekker et relativt stort areal.

Lande Hasle, Bakke, Høier, Parnemann og Ødegård mener at kontrollspennet i et sammenslått distrikt vil bli noe for stort sett i sammenheng med at et sammenslått distrikt vil dekke et geografiske areal på ca. 23.800 km².

Når det gjelder spørsmålet om å overføre Bjørnør lensmannsdistrikt fra Uttrøndelag til Namdal, vises det omtalen vedrørende Uttrøndelag politidistrikt.

Nordland

45. *Helgeland* politidistrikt har et areal på 9.978 km² og strekker seg over 11 kommuner (Vefsn, Leirfjord, Dønna, Herøy, Alstahaug, Vega, Vevelstad, Brønnøy, Hattfjelldal, Grane, Sømna) med til sammen 41.605 innbyggere, en politistasjon (Mosjøen) og 6 lensmannskontorer (Alstahaug og Leirfjord, Brønnøy og Vevelstad, Grane og Hattfjelldal, Herøy og Dønna, Sømna, Vega). Det pågår lokale drøftinger om sammenslåing av Sømna lensmannskontor med Brønnøy og Vevelstad lensmannskontor. Politidistriktet har 86 stillinger, hvorav 63 tjenestemenn, 19 adm og 4 jurister. I 1998 var det registrert 2.536 anmeldelser, hvorav 1.452 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 52. Helgeland politidistrikt har et budsjett på 35,8 mill kr i 1999.

Kontinentalsokkelansvar.

30. *Rana* politidistrikt har et areal på 6.555 km² og strekker seg over 5 kommuner (Rana, Hemnes, Træna, Lurøy, Nesna) med til sammen 34.383 innbyggere, en politistasjon (Rana) og 3 lensmannskontorer (Hemnes, Lurøy og Træna, Nesna), 88 stillinger, hvorav 69 tjenestemenn, 15 adm og 4 jurister. I 1998 var det registrert 2.912 anmeldelser, hvorav 1.823 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 48,2. Rana politidistrikt har et budsjett på 34,1 mill kr i 1999. Grenseovergang til Sverige.

46. *Bodø* politidistrikt har et areal på 11.000 km² og strekker seg over 10 kommuner (Bodø, Sørfold, Steigen, Fauske, Skjerstad, Saltdal, Beiarn, Gildeskål, Meløy, Rødøy) med til sammen 73.937 innbyggere, en politistasjon (Bodø) og 8 lensmannskontorer (Beiarn og Skjerstad, Fauske, Gildeskål, Meløy, Rødøy, Saltdal, Steigen, Sørfold). Det pågår lokale drøftinger om sammenslåing av Sørfold og Fauske lensmannskontorer, samt av Rødøy og Meløy lensmannskontorer. Politidistriktet har totalt 158 stillinger, hvorav 108 tjenestemenn, 38 adm og 9 jurister. I 1998 var det registrert 5.393 anmeldelser, hvorav 3.701 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 48,3. Bodø politidistrikt har et budsjett på 62,7 mill kr i 1999.

Hovedredningssentral. Regionsentral POT. Grenseovergang.

47. *Narvik* politidistrikt har et areal på 6.561 km² og strekker seg over 7 kommuner (Narvik, Evenes, Tjeldsund, Lødingen, Ballangen, Tysfjord, Hamarøy) med til sammen 31.377 innbyggere, en politistasjon (Narvik) og 6 lensmannskontorer (Ankenes, Ballangen, Evenes, Hamarøy, Lødingen og Tjeldsund, Tysfjord), 79 stillinger, hvorav 60 tjenestemenn, 15 adm og 4 jurister. I 1998 var det registrert 2.054 anmeldelser, hvorav 1.080 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 55,1. Narvik politidistrikt har et budsjett på kr 34,6 mill i 1999.

Grenseovergang.

48. *Lofoten og Vesterålen* politidistrikt har et areal på 3.595 km² og strekker seg over 11 kommuner (Røst, Værøy, Moskenes, Flakstad, Vestvågøy, Vågan, Hadsel, Bø, Øksnes, Andøy, Sortland) med til sammen 55.688 innbyggere, en politistasjon (Svolvær) og 9 lensmannskontorer (Andøy, Bø, Flakstad og Moskenes, Hadsel, Sortland, Vestvågøy, Værøy og Røst, Vågan, Øksnes), 100,5 stillinger, hvorav 74 tjenestemenn, 21,5 adm og 5 jurister. I 1998 var det registrert 3.016 anmeldelser, hvorav 1.801 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 56,4. Lofoten og Vesterålen politidistrikt har et budsjett på 40,6 mill kr i 1999. *Et flertall i utvalget bestående av Lande Hasle, Bakke, Hoel, Killengreen, Stenbro, Stærk, Sundby og Ødegård foreslår sammenslåing av Helgeland og Rana politidistrikter. Mindretallet Høier og Parne-mann, ønsker å opprettholde dagens distriktsinndeling. Flertallet begrunner sitt standpunkt med at begge distriktene totalt sett er forholdsvis små med hen-*

syn til areal, innbyggertall og saksmengde. Utvalget er kjent med at Rana i 1984 ble utskilt som eget distrikt. Fram til ca. 1950 var Mosjøen (Vefsn kommune) det naturlige sentrum i Helgelandsregionen. Både næringsforhold og kommunikasjonsforhold bidro til dette. Mosjøen hadde den gang ca. 5.000 innbyggere, mens det i Rana bodde knapt 2.000. I løpet av 1950 og 60-årene ble både Norsk Jernverk og Koksverket bygget, og Rana vokste fram til 1983 til ca. 22.000 innbyggere. Rana har i dag 25.243 innbyggere og Vefsn 13.579. Denne utviklingen har også avspeilet seg i polititjenesten, og industriutviklingen i Rana kommune førte med seg et samfunn i vekst med mye til- og fraflytting, stor økonomisk aktivitet og påfølgende utfordringer for politiet med hensyn til betydelig voldskriminalitet, ordensforstyrrelser og annen kriminalitet. Vefsn-samfunnet gjennomgikk derimot en mer moderat vekst.

Da Rana politidistrikt ble etablert ved kgl. res. av 21. oktober 1983, hadde delingsspørsmålet vært diskutert i en årrekke. Spørsmålet ble første gang tatt opp av Mo kommune i 1957. Neste gang var i 1965, men heller ikke denne gang førte delingstanken fram. Imidlertid ble politi- og lensmannstjenesten i Rana og Vefsn kommuner omorganisert ved at lensmennene ble fritatt for politigjøremål i tettbebyggelsen omkring Mosjøen og Mo, samtidig som bemanningen ved politikammeret i Mosjøen og politistasjonen i Mo ble styrket. Saken ble aktualisert på nytt i 1976 ved at kommunestyret i Rana vedtok en anbefaling om deling. Etter at fylkesmannen i Nordland hadde utredet saken, ble det i februar 1979 etablert en prøveordning hvor politistasjonen i Mo ble styrket gjennom en ny omorganisering og delegasjon av oppgaver og myndighet fra politikammeret i Mosjøen.

I 1983 tok man skrittet fullt ut og besluttet etablering av Rana som eget politidistrikt. I argumentasjonen for deling ble det i det alt vesentlig lagt vekt på behovet for bedre politidekning i Rana kommune, og da særlig i tettstedet Mo. Konsekvensene for politidistriktet for øvrig ble lite vektlagt, ut over at det ble pekt på at publikum i Rana og omkringliggende kommuner ville kunne oppnå raskere behandling av forskjellige forvaltningssaker, og i noen grad også raskere straffesaksavvikling.

Trafikken over Korgenfjellet kan i enkelte perioder av vinterhalvåret være noe problematisk på grunn av vanskelige kjøreforhold. Overfor utvalget har også politidistriktene vist til at kommunikasjonen innad i politidistriktene er vanskelig blant annet på grunn av avhengighet til ferge og hurtigbåtsamband. Flertallet i utvalget er av den oppfatning at en eventuell sammenslåing ikke endrer reisemønsteret og at kommunikasjonsmulighetene først og fremst har relevans i forhold til politiberedskapen og annen reisevirksomhet knyttet til blant annet fremmøte under rettsforhandlinger. For øvrig har reiseavstander også noe betydning i forhold til den interne kommunikasjonen/ledelsen av distriktet. Flertallet i utvalget kan ikke se at kommunikasjonsforholdene i Rana og Helgeland politidistrikter er så vanskelige at de setter rammer for utvalgets forslag til ny distriktsinndeling. Flertallet i utvalget legger også vekt på at kommunikasjonsmulighetene, ikke minst ved innføringen av IT, er blitt vesentlig forbedret i løpet av de senere år.

Særmerknad fra mindretallet Høier og Parnemann:

«Mindretallet vil vise til at det ikke foreligger opplysninger som tilsier noen klar distriktsovergripende felles kriminalitet mellom de to politidistriktene. I tillegg kommer at den interne avstand mellom distriktsledelsen og driftsenhetene i et sammenslått politidistrikt vil bli for lang og vanskeliggjøre en god lokal styringsdialog og et tett og målrettet samarbeid innenfor politidistriktets grenser.»

Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Bodø politidistrikt, dog slik at Værøy og Røst lensmannsdistrikt overføres fra Lofoten og Vesterålen politidistrikt til Bodø politidistrikt. Værøy og Røst kommuner sokner tradisjonelt til øyriket Lofoten, men over noe tid har kommunikasjonen fra disse to øykommunene dreiet mot Bodø, med tilsvarende reduksjon i rutetilbudet til Lofoten. Røst har småflyplass og Værøy har helikopterlandingsplass, og det er daglig flere avganger til Bodø. Reiser til politidistriktsledelsen i Svolvær foregår enten med fly/helikopter via Bodø, alternativt flere timers båtreise til Lofoten og ca. 13 mils kjøreavstand til Svolvær. Utvalget anser dagens organisering som tungvint og kostbar, og anbefaler at lensmannsdistriktet blir overført til Bodø. Et flertall bestående av Lande Hasle, Bakke, Hoel, Killengreen, Parnemann, Stenbro, Sundby og Ødegård går inn for å opprettholde Narvik politidistrikt, som et «indre politidistrikt» og utvides med Skånland og Salangen fra Senja politidistrikt. Delen av Lødingen og Tjeldsund lensmannsdistrikt som omfattes av Lødingen kommune, overføres til Lofoten og Vesterålen politidistrikt. Fra Senja politidistrikt overføres Berg og Torsken, og Tranøy lensmannsdistrikter til Troms politidistrikt. Senja for øvrig slås sammen med Lofoten og Vesterålen politidistrikt til et «ytre politidistrikt». Et mindretall bestående av Stærk foreslår en annen inndeling, og det henvises til egen særmerknad under.

Høier deltok ikke under behandlingen av dette forslaget. Narvik politidistrikt er et lite politidistrikt med gjennomgående små driftsenheter, og det fremstår ikke for utvalget som et godt alternativ å opprettholde politidistriktet i sin nåværende form. Utvalget har drøftet ulike løsninger, herunder en deling av Narvik politidistrikt mellom Senja og Bodø, og i tillegg overføre noe til Lofoten og Vesterålen.

Narvik politidistrikt dekker i dag en vesentlig del av E6 i Nordland fylke. Politidistriktet har ca. 150 km. grense mot Sverige, og i tillegg til veiforbindelsen mot Sverige, har politidistriktet også andre utfordringer på utlendingsområdet, blant annet knyttet til skipstrafikk med forbindelser til utlandet. Det er videre forventet en økning i togtrafikken til/fra Narvik i forbindelse med at det er planlagt etablert faste forbindelser mellom Narvik, Finland og Russland.

Det har i en årrekke vært etablert samarbeid på en rekke områder mellom kommunene Evenes, Tjeldsund og Skånland som alle geografisk er nært knyttet til Harstad/Narvik lufthavn Evenes. Utvalget anser det viktig med en god politidekning i tilknytning til lufthavna. Det bør derfor vurderes etablert samarbeidsordninger som kan styrke polititjenesten i dette området. Skånland lensmannsdistrikt vil være en naturlig samarbeidspartner og utvalget foreslår at lensmannsdistriktet overføres til Narvik politidistrikt.

Et flertall går derfor inn for at Narvik politidistrikt opprettholdes, men med de endringer som følger i forhold til politidistriktsgrensene mot Lofoten og Vesterålen, Senja og Bodø. Narvik politidistrikt vil etter disse grensejusteringene bestå av 9 driftsenheter forutsatt at Tjeldsund kommune (del av Lødingen og Tjeldsund lensmannsdistrikt) innlemmes i Evenes lensmannsdistrikt. Kontrollspennet i distriktet vil bli hensiktsmessig, samt at distriktet gis en bedre arrondering i forhold til politidistriktets noe spesielle utfordringer knyttet til blant annet riksgrensen, utenlandsk skipstrafikk, togforbindelser til utlandet og E-6.

Lofoten og Vesterålen politidistrikt har i dag et kontrollspenn på 10 driftsenheter. Som vist til under drøftingen av Bodø politidistrikt foreslår utvalget å overføre Værøy og Røst lensmannsdistrikt til Bodø. Utvalget er for øvrig av den oppfatning at Lofoten og Vesterålen politidistrikt kan utvides ved at blant annet Lødingen kommune (del av Lødingen og Tjeldsund lensmannsdistrikt)

overføres til Lofoten og Vesterålen, og slås sammen med Sortland lensmannsdistrikt. Deler av Kvæfjord lensmannsdistrikt kan også enklere betjenes fra Sortland lensmannsdistrikt.

Som vist til under drøftingen av Narvik politidistrikt ønsker utvalget å utvide Narvik til å dekke indre deler av Nordland og deler av Troms. I denne forbindelse foreslår utvalget å overføre driftsenhetene Skånland og Salangen fra Senja til Narvik politidistrikt. Det vises for øvrig til utvalgets anbefalinger vedrørende Troms politidistrikt, hvor Berg og Torsken og Tranøy lensmannsdistrikter anbefales overført til Troms politidistrikt. Etter dette vil gjenværende del av Senja politidistrikt bestå av 4 driftsenheter (Harstad politistasjon og lensmannsdistriktene Ibestad, Kvæfjord og Bjarkøy.) Utvalget er av den oppfatning at Senja politidistrikt bør utvides, for at det skal kunne ligge til rette for en mer rasjonell drift. Narvik politidistrikt får gjennom utvidelsen en arrondering langs E-6 i indre deler av Nordland og Troms, og utvalget mener at det vil være hensiktsmessig og funksjonelt å samle Lofoten og Vesterålen, deler av Narvik og resterende del av Senja politidistrikter i ett politidistrikt. Det nye politidistriktet vil geografisk dekke de kystnære områdene av nordre del av Nordland og søndre del av Troms.

Et sammenslått Senja og Lofoten og Vesterålen som beskrevet ovenfor vil gi 14 driftsenheter, noe som utvalget anser for å være et hensiktsmessig kontrollspenn. Kommunikasjonene mellom Lofoten og fastlandet er fortsatt avhengig av fergeforbindelser. I denne forbindelse bør nevnes fergesambandet mellom Vågan og Hadsel kommuner. Imidlertid har Stortinget nylig vedtatt å bygge Lofotens fastlandsforbindelse, som er planlagt ferdigstilt i år 2007. Dette vil åpne for bedre kommunikasjon mellom Lofoten og Harstad, samt Vesterålsregionen.

Særmerknad fra mindretallet Stærk:

«Værøy og Røst lensmannsdistrikt overføres fra Lofoten og Vesterålen politidistrikt til Bodø politidistrikt. Hamarøy lensmannsdistrikt overføres fra Narvik politidistrikt til Bodø politidistrikt. Berg og Torsken og Tranøy lensmannsdistrikter overføres fra Senja politidistrikt til Troms politidistrikt. En sammenslåing av resten av politidistriktene Lofoten og Vesterålen, Senja og Narvik bør deretter vurderes. Det vil gi et politidistrikt med 121.000 innbyggere og 11.997 km². Det vil gi 21 driftsenheter, men mange av dem er små. Ny og bedre kommunikasjon som både er gjennomført og vil bli gjennomført med det første gjør fremkommeligheten god. Utformingen av distriktet og avstanden ut til Lofoten kan imidlertid tale for at Lofoten og Vesterålen politidistrikt forblir et eget distrikt. Dersom det skal opprettholdes fire politidistrikter i Nordland og deler av Sør-Troms bør Narvik og Senja politidistrikter slås sammen med unntak av de foreslåtte overføringene fra Senja til Troms politidistrikt og fra Narvik til Bodø politidistrikt. Lofoten og Vesterålen politidistrikt med unntak av Værøy og Røst bør forbli eget politidistrikt fremfor Narvik. Narvik politidistrikt slik som beskrevet i flertallets forslag vil bli et meget lite distrikt med 40.000 innbyggere og et lavt saksantall. Opplysninger innhentet fra lokalt hold viser at de kommunikasjonsmessige forhold og kriminalitetsbildet tilsier en nær sammenheng mellom Narvik og Harstad, mens det ikke er tilfelle når det gjelder Harstad og Lofoten og Vesterålen. Å skille eksempelvis Skånland og Harstad i to forskjellige politidistrikter er lite i tråd med de premisser som ligger til grunn for vurderingene av politidistriktsgrensene.»

Troms

49. *Senja* politidistrikt har et areal på 4.614 km² og strekker seg over 13 kommuner (Harstad, Kvæfjord, Skånland, Gratangen, Lavangen, Salangen, Dyrøy, Sørreisa, Bjarkøy, Tranøy, Torsken, Berg, Ibestad) med til sammen 45.326 innbyggere, en politistasjon (Harstad) og 7 lensmannskontorer (Berg og Torsken, Bjarkøy, Ibestad, Kvæfjord, Salangen, Skånland, Tranøy), 101 stillinger, hvorav 73 tjenestemenn, 23 adm og 5 jurister. I 1998 var det registrert 2.797 anmeldelser, hvorav 1.652 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 48,4. *Senja* politidistrikt har et budsjett på 42,3 mill kr i 1999.

50. *Troms* politidistrikt har et areal på 21.366 km² og strekker seg over 12 kommuner (Bardu, Målselv, Storfjord, Balsfjord, Lenvik, Tromsø, Karlsøy, Lyngen, Kåfjord, Nordreisa, Kvænangen, Skjervøy) med til sammen 104.768 innbyggere, en politistasjon (Tromsø) og 8 lensmannskontorer (Balsfjord, Bardu, Karlsøy, Lenvik, Lyngen, Målselv, Nordreisa og Kvænangen, Skjervøy), 215,5 stillinger, hvorav 147,5 tjenestemenn, 51 adm og 13 jurister. I 1998 var det registrert 10.275 anmeldelser, hvorav 7.181 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 37,9. *Troms* politidistrikt har et budsjett på 99,5 mill kr i 1999. Landsdelspolitikammer. *Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Troms politidistrikt, og at Berg og Torsken og Tranøy lensmannsdistrikter overføres til Troms politidistrikt.* *Troms* politidistrikt dekker et stort geografisk område, som er inndelt i ni driftsenheter. Flere av driftsenhetene er små, og utvalget mener politimesterens kontrollspenn kan utvides noe. Lensmannsdistriktene i Berg og Torsken, og Tranøy har kortere reiseavstand til politidistriktsledelsen i Troms enn til *Senja* politidistrikt. En samling av lensmannsdistriktene på øya *Senja* innenfor samme politidistrikt bør etter utvalgets oppfatning legge forholdene til rette for en mer aktiv tjenesteordning store deler av uken.

Finnmark

51. *Vestfinnmark* politidistrikt har et areal på 24.423 km² og strekker seg over 9 kommuner (Porsanger, Kautokeino, Alta, Loppa, Hasvik, Hammerfest, Kvalsund, Måsøy, Nordkapp) med til sammen 42.069 innbyggere, en politistasjon (Hammerfest) og 8 lensmannskontorer (Alta, Hasvik, Kautokeino, Loppa, Måsøy, Nordkapp, Porsanger, Sørøysund og Kvalsund). Lokalt pågår drøftinger om sammenslåing av Kvalsund og Sørøysund lensmannskontor med politistasjonen. Politidistriktet har totalt 121 stillinger, hvorav 88 tjenestemenn, 26 adm og 7 jurister. I 1998 var det registrert 4.341 anmeldelser, hvorav 2.577 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 42,0. *Vestfinnmark* politidistrikt har et budsjett på 46,9 mill kr i 1999.

52. *Vardø* politidistrikt har et areal på 4.573 km² og strekker seg over 4 kommuner (Vardø, Gamvik, Berlevåg, Båtsfjord) med til sammen 7.847 innbyggere, 1 politistasjon (Vardø) 2 lensmannskontorer (Båtsfjord, og Berlevåg og Gamvik), 44 stillinger, hvorav 34 tjenestemenn, 8 adm og 2 jurister. I 1998 var det registrert 776 anmeldelser, hvorav 513 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 53,1. *Vardø* politidistrikt har et budsjett på 18,6 mill kr i 1999.

53. *Vadsø* politidistrikt har et areal på 16.500 km² og strekker seg over 5 kommuner (Vadsø, Nesseby, Tana, Karasjok, Lebesby) med til sammen 14.677 innbyggere, en politistasjon (Vadsø) og 4 lensmannskontorer (Karasjok, Lebesby, Nesseby, Tana). Det pågår drøftinger lokalt om sammenslåing av Nesseby og Tana lensmannskontorer. Politidistriktet har 65,5 stillinger,

hvorav 50 tjenestemenn, 12,5 adm og 3 jurister. I 1998 var det registrert 1.545 anmeldelser, hvorav 825 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 45,4. Vadsø politidistrikt har et budsjett på 26,6 mill kr i 1999.

54. Sør-Varanger politidistrikt har et areal på 3.970 km² og strekker seg over en kommune (Sør-Varanger) med til sammen 9.702 innbyggere, en politistasjon og en funksjonell driftsenhet (POT/Utlending), 63 stillinger, hvorav 47 tjenestemenn, 9 adm og 4 jurister. Distriktet har operativ avdeling, samt administrasjons og forvaltningsavdeling. I 1998 var det registrert 1.142 anmeldelser, hvorav 515 forbrytelser. Oppklaringsprosenten for forbrytelser i 1998 var 61,3. Sør-Varanger politidistrikt har et budsjett på 22,6 mill kr i 1999.

Grense mot Russland. Regionsentral POT. *Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Vestfinnmark politidistrikt, dog slik at Karasjok lensmannsdistrikt overføres fra Vadsø politidistrikt.*

Et samlet utvalg går inn for at Sør-Varanger, Vardø og Vadsø (med unntak av Karasjok lensmannsdistrikt) politidistrikter slås sammen til ett distrikt, men Bakke og Parnemann forutsetter at politidistriktsledelsen for det sammenslåtte politidistriktet blir lokalisert til Vadsø. Utvalget har vurdert, men ikke funnet det hensiktsmessig med fylkespolitidistriktsmodellen i Finnmark. I sin vurdering har utvalget lagt vekt på at Finnmark rent arealmessig er landets største fylke, og at avstandene ved en sammenslåing i mange tilfeller blir svært store blant annet mellom driftsenhetene og politidistriktsledelsen. Ut i fra innbyggertall og saksmengde er fylket landets minste.

Utvalget er av den oppfatning at Vestfinnmark politidistrikt har en hensiktsmessig arrondering sett i forhold til det svært omfattende arealet distriktet dekker. Avstandene innen politidistriktet er i forhold til store deler av landet for øvrig svært store.

Kautokeino og Karasjok er de største reindriftskommunene i Finnmark. Innenfor dagens distriktsinndeling er lensmannsdistriktene i Kautokeino og Karasjok administrativt og faglig underlagt henholdsvis Vestfinnmark og Vadsø politidistrikter. Av hensyn til en best mulig ressursutnyttelse, særlig i relasjon til de utfordringer politi- og lensmannsetaten i fylket står overfor knyttet til naturoppsyn og reindriftsnæringen, foreslår utvalget at Karasjok og Kautokeino lensmannsdistrikt organiseres innenfor samme politidistrikt. På denne bakgrunn foreslår utvalget at Karasjok lensmannsdistrikt overføres til Vestfinnmark politidistrikt.. Utvalget legger også vekt på at det i tilknytning til trafikktenesten er etablert samarbeid mellom Porsanger og Karasjok lensmannsdistrikter.

Vardø politidistrikt er et lite politidistrikt både med hensyn til folketall og areal. Politidistriktet har tre driftsenheter. Kommunikasjonene i distriktet er vanskelige, og utvalget vil særlig vise til at Ifjordfjellet er vinterstengt. All transport etter vei fra Berlevåg og Gamvik, og Båtsfjord lensmannsdistrikter til politidistriktsledelsen i Vardø, må foregå via Vadsø by. Dersom politidistriktsledelsen for et eventuelt sammenslått Vardø/Vadsø politidistrikt ble lagt til Vadsø, ville driftsenhetene i Berlevåg og Gamvik, og Båtsfjord oppnå 71 km kortere reiseavstand til politidistriktsledelsen. Til tross for et relativt begrenset areal er kommunikasjonene i perioder vanskelige innenfor politidistriktet, noe som medfører at avstanden til Hammerfest for store deler av distriktet er kortere enn til egen politidistriktsledelse.

Vadsø politidistrikt vil etter den foreslåtte overføring av Karasjok lensmannsdistrikt, bestå av fire driftsenheter.

Sør-Varanger politidistrikt er dimensjonert for å kunne ivareta politiets oppgaver knyttet til grensen mot Russland. Politidistriktet er én geografisk driftsenhet, og det samlede folketallet er 9.800.

Utvalget går inn for at det etableres et Østfinnmark politidistrikt, hvor Vardø, Vadsø og Sør-Varanger inngår. I sin vurdering har utvalget lagt vekt på at en ny distriktsinndeling må tilpasses de særlige utfordringene kommunikasjonene i fylket byr på. Løsningen som utvalget går inn for, vil for de fleste driftsenhetene i Østfinnmark, ikke medføre lengre reiseavstander til politidistriktsledelsen. Dette har sammenheng med at all veitrafikk foregår via Varangerbotn.

Grensen mot Russland medfører ekstra utfordringer for politiet i Østfinnmarkregionen, og gjennom en sammenslåing av politidistriktene vil hele regionen kunne dra nytte av og videreutvikle spisskompetansen knyttet til grenseproblematikk/utlendingslovgivningen.

Etter norsk inntreden i Schengensamarbeidet forventes noe økning i oppgavene på dette området. Det vises i denne forbindelse også til at Norge er eneste land som utfører konsulære tjenester i Murmansk. Forskjellige oppgaver i relasjon til grenseavtalen og andre avtaler mellom Norge og Russland er tillagt Grensekommissæren. Garnisonen i Sør-Varanger er en av de militære myndigheter pålagt å utføre og støtte Grensekommissæren i hans oppgaver med å overholde Grenseavtalen.

Særmerknad fra medlemmene Bakke og Parnemann.

«Utvalgsmedlemmene Bakke og Parnemann forutsetter for sitt standpunkt at politidistriktsledelsen blir lokalisert til Vadsø da dette vil gi det beste utgangspunkt for styring av polititjenesten i distriktet som helhet. Dette vil dessuten være mest rasjonelt sett hen til at fylkesadministrasjonen, fylkesberedskap m.v., domstol og fengsel er lokalisert til Vadsø. Dersom de politimessige gjøremål relatert til grensen mot Russland skulle bli ansett som så omfattende at hensynet til løsninger av disse medfører at politidistriktsledelsen legges til Kirkenes, er standpunktet til medlemmene Bakke og Parnemann at Vardø og Vadsø politidistrikter slås sammen, og at Sør-Varanger opprettholdes som eget politidistrikt.»

5.2.3 Avslutning

Utvalget har i 5.2.2. foreslått sammenslåinger og/eller grensejusteringer som totalt berører 37 politidistrikter. Hvis utvalgets samlede forslag og flertallsforslagene vedtas, vil antallet politidistrikter bli redusert til 37/38. Dette antallet i tillegg til 8 særorganer er etter utvalgets mening et for høyt kontrollspenn for departementets ledelse og styring av politi- og lensmannsetaten.

Dette er en av flere grunner for utvalget for å foreslå en ny hovedstruktur for etaten.

Utvalget foreslår at det etableres et politidirektorat med ansvar for å styre, samordne og bistå politidistriktene og særorganene, videreutvikle etaten både faglig, operativt og administrativt med særlig vekt på ledelse, kompetanseutvikling og effektiv bruk av ressurser. Videre skal direktoratet bistå departementet i den overordnede styring av etaten, og samarbeide med andre etater.

5.3 Den sentrale ledelse

Politiet i Norge er et rikspoliti som ledes av det departement som Kongen bestemmer, jf. politiloven § 15. Som omtalt i "[Dagens politi- og lensmannsetat m.v.](#)" i kap. 3 er Justisministeren og Justisdepartementet politi- og lensmannsetatens politiske, faglige, operative og administrative ledelse.

I de to høringsrunder utvalget har hatt med etaten er det fremkommet klar kritikk av departementets styring av etaten. I forarbeidene for opprettelse av utvalget omtaler Justisdepartementet også behovet for avlastning.

Som det fremgår av 5.2.2. foreslår utvalget en reduksjon av antallet politidistrikter. Dersom utvalgets samlede forslag og flertallsforslagene vedtas, vil det utgjøre 37/38 politidistrikter i tillegg til 8 særorganer. Dette er etter utvalgets mening et for høyt kontrollspenn for departementets ledelse og styring av etaten.

Utvalget har også vurdert departementets organisasjon og arbeidsform som uhensiktsmessig og uegnet for å lede en av Norges største virksomheter. Politi- og lensmannsetaten er en etat med hele landet som virkeområde hele døgnet og med motstridende oppgaver og strenge prioriteringer. Politiet er en etat med legitim utøvelse av tvangsmakt, derfor må det stilles strenge krav til demokratisk styring og kontroll i tillegg til etatsstyring. Etter utvalgets vurdering er det behov for at ansvarsforholdene blir tydeligere og ryddigere enn dagens situasjon.

Behovet for fortsatt mange politidistrikter, behovet for bedre styring og for tydeligere og ryddigere ansvarsforhold har vært avgjørende for utvalgets forslag om etablering av et Politidirektorat.

Dersom de politiske myndigheter ønsker å opprettholde dagens styring av politi- og lensmannsetaten direkte fra Justisdepartementet, er utvalget av den oppfatning at kontrollspennet bør reduseres ytterligere.

Historikk

Politiets sentrale ledelse har siden 1947 vært samlet i Politiavdelingen i Justisdepartementet. Avdelingen har flere ganger vært omorganisert, og det har vært utredet flere forslag om etablering av et politidirektorat, på bakgrunn av at det har vært reist spørsmål om departementets organisasjon og arbeidsform har vært egnet til å lede politiet- og lensmannsetaten.

Det har en rekke ganger vært drøftet å opprette en sentral ledelse av politiet utenfor departementet. Allerede i 1912 ble spørsmålet tatt opp av politilovkomitéen og i 1934 av Politikomitéen. Regjering og Storting fryktet forøvrig at et direktorat ville øke utgiftene til politiet, men også at det ved en direktoratsordning ville bli problemer med å fastlegge kompetanseforholdet mellom departement, direktorat og påtalemyndighet. Spørsmålet om direktorat var også så vidt oppe i forbindelse med at Rikspolitisjefstillingen, som var opprettet av London-regjeringen, skulle bringes til opphør, men like etter krigen var ikke opprettelse av et politidirektorat et særlig aktuelt alternativ.

Debatten om opprettelse av en sentral ledelse av politiet utenfor departementet ble tatt opp igjen i forbindelse med at Rasjonaliseringsdirektoratet i 1964 fremla et diskusjonsgrunnlag og forslag til omorganisering av den sentrale politiledelse. Forslaget fra Rasjonaliseringsdirektoratet ble aldri undergitt politisk behandling. Departementet fant at saken måtte undergis nærmere utredning på grunn av at vesentlige sider av den sentrale ledelse ikke var

behandlet i forslaget. Det var forøvrig ikke uenighet om at det var behov for omorganisering av den sentrale ledelse.

I 1966 ble det ved kgl.res. nedsatt et offentlig utvalg; Aulieutvalget, som avga sin innstilling i 1970. Utvalget konkluderte med at det var grunnleggende svakheter ved den daværende ordning ved at det mer langsiktige planleggings- og organisasjonsarbeide ikke i tilstrekkelig grad var ivaretatt, at man manglet en faglig sentral ledelse på det operative plan, spesielt når det gjaldt koordinerings- og prioriteringsoppgaver, samt at den nødvendige inspeksjons- og instruksjonsvirksomhet i sterk grad var neglisjert. Utvalget foreslo ut i fra dette nedleggelse av departementets politiavdeling og opprettelse av et frittstående direktorat, og med en direktoratssjef som skulle rapportere direkte til politisk ledelse. Forslaget ble sendt til en rekke høringsinstanser, og de fleste av instansene sluttet seg til forslaget. Spesielt nevnes at Riksadvokaten ga sin uforbeholdne tilslutning og samtlige fylkesmenn ga også sin tilslutning, med unntak av fylkesmannen i Vest-Agder som foretrakk et såkalt blandet direktorat. Av embets- og tjenestemannsorganisasjonene innen politi- og lensmannsetaten var det bare Norges Lensmannslag som gikk i mot forslaget.

Forslaget om opprettelse av et frittstående direktorat ble fremlagt for Stortinget ved Ot.prp.nr. 60 (1972-73) og det var i utgangspunktet antatt at forslaget ville få støtte av et flertall i Stortinget. Fremleggelsen skjedde på slutten av stortingsperioden, og Odelstinget fattet den 25. mai 1973 vedtak om at proposisjonen ikke skulle tas under behandling av det da sittende Storting. Valget samme år førte til et regjeringsskifte (Bratteli-regjering nr 2), og det ble derfor denne regjerings oppgave å fremme forslaget på nytt. Departementet fattet imidlertid vedtak om å ikke fremme forslaget om direktoratsmodell for Stortinget igjen, men oppnevnte isteden en intern arbeidsgruppe for å se på saken på nytt.

Det var i Aulie-utvalgets utredning, i likhet med i tidligere utredninger, fokusert hovedsakelig på politifaglige fordeler ved en direktoratløsning. De politiske styringsmessige konsekvenser ble i liten grad drøftet, og likeledes hvordan departementet skulle ivareta ledelsen av direktoratet. Bakgrunnen for beslutningen om ikke å fremme Aulie-utvalgets forslag, var at regjeringen var i tvil om hensiktsmessigheten av den foreslåtte organisasjonsform. Regjeringen ønsket en ny behandling av spørsmålet om organiseringen av den sentrale politiledelse, og i den forbindelse en nærmere klargjøring og drøfting av hvilke samfunnsmessige oppgaver politiet har og bør ha i fremtiden.

Arbeidsgruppen; Ekanger-utvalget, sluttet seg til Aulie-utvalget og Rasjonaliseringsdirektoratet med hensyn til at det var svakheter ved daværende ordning, men mente at dette kunne løses ved annet enn direktorat. De anførte at det var mulig å oppnå fleksibilitet innenfor en departementsavdeling dersom det gis dispensasjoner fra departementets organisering av saksbehandlingen. Ved St.prp.nr. 108 (1974-75) ble Ekanger-utvalgets omorganiseringforslag fremmet som et bevilgningsforslag om nye stillinger til departementet. Forslaget ble vedtatt og politiavdelingen ble omorganisert i to avdelinger; 1. og 2. politiavdeling fra 1. januar 1976. De forutsetninger som i utredningen var lagt til grunn for «Ekanger-modellen» ble for øvrig ikke innfridd, og den nye organiseringen fungerte ikke som ønsket.

Etter hvert ble arbeidsdelingen mellom avdelingene oppfattet som lite entydig, det oppsto samarbeidsproblemer og i 1980 ble det opprettet en intern styringsgruppe med departementsråden som leder, for å stå for organisasjon-

sanalysen av politiavdelingene. Organisasjonsanalysen ble avsluttet i 1981 og konkluderte blant annet med at «den fremtidige politiledelse i departementet blir organisert i en avdeling, under ledelse av en ekspedisjonssjef». Sammenlåing av de to politiavdelingene ble gjennomført fra 1. januar 1983.

Våren 1991 ble det nedsatt en styringsgruppe av justisministeren, med målsetting å vurdere organiseringen av politiets sentrale ledelse. Også denne gruppen konkluderte med at det var svakheter ved daværende ordning, og anbefalte opprettelse av PSF-modellen (politiets sentrale forvaltning), som i realiteten var en direktoratsmodell. Dette forslaget ble aldri undergitt politisk behandling, men dannet grunnlaget for nok en omorganisering av politiavdelingen i departementet, hvor avdelingen fikk dagens utforming.

I forbindelse med debatten i de senere år om opprettelse av et politidirektorat, har et av motargumentene vært erfaringene fra krigsårene. Det er for øvrig verdt å merke seg at vi i Norge aldri har hatt et politidirektorat. Av okkupasjonsmakten under krigen ble Justisdepartementet delt i to departementer; Politidepartementet og Justisdepartementet. Det ble oppnevnt to rådgivende ministre for departementet, og Jonas Lie ble oppnevnt som politiminister. Den norske regjering i London opprettet derimot en form for direktorat. Ved kgl.res. 26.2.1943 ble det i London besluttet

«at så lenge Norge er i krig, og så lang tid deretter som Kongen bestemmer, skal ledelsen av rikets politi ligge hos en Rikspolitisjef som hører direkte under Justisdepartementet».

Rikspolitisjefen var leder for både politidirektoratet og Justisdepartementets politiavdeling i London. Stillingen ble besluttet nedlagt i desember 1946, og opphørte sommeren 1947.

Videre er det i debatten pekt på nødvendigheten i et demokrati av parlamentarisk styring med et maktapparat som politiet. Ved etablering av et direktorat vil de politiske styringsmulighetene være fullt ut til stede.

Den sentrale ledelse bør omorganiseres

Når utvalget har kommet til at etatens sentrale ledelse bør omorganiseres, er dette fordi et departements organisasjon og arbeidsform er uhensiktsmessig og uegnet for å lede en av Norges største virksomheter. Som det fremgår av ovennevnte har departementet på forskjellig vis i 50 år drøftet, utredet og forsøkt å reorganisere politiets sentrale ledelse uten at dette har ført til avgjørende bedring.

I tillegg til å være en stor etat med hele landet som virkeområde hele døgnet, med motstridende oppgaver og strenge prioriteringer, er politiet en etat med legitim utøvelse av tvangsmakt. Derfor må det stilles strenge krav til demokratisk kontroll og styring i tillegg til ordinær etatsstyring.

Problemene ved at den daglige ledelse er organisert i departementet er tydeliggjort siste del av 90-tallet. Som kjent er statsråden både konstitusjonelt og parlamentarisk ansvarlig for all den myndighet som utøves i departementet. Dette gjelder enten avgjørelsene treffes av statsråden selv eller av embets- og tjenestemenn og -kvinner i departementet. Alle avgjørelser tas etter fullmakt fra statsråden. All informasjon som er gitt til departementets ansatte er i prinsippet gitt statsråden, og omfattes for eksempel av statsrådets informasjonsplikt til Stortinget. Dette problemet ble allerede tatt opp i Aulieutvalgets innstilling:

«Departementets myndighetsutøvelse foregår i statsrådets navn. Det kan være spørsmål om dette er en heldig ordning hvis sentralledelsens oppgaver skal utvides til å omfatte en faglig ledelse med koordinering og prioritering av løpende politioppgaver. Det vil her i meget kunne bli spørsmål om oppgaver som krever rask behandling, og hvor det departementale beslutningsapparat synes mindre hensiktsmessig. Den etat som skal administreres er på forhånd stor, og den vil vokse. Det kan også reises tvil om det er en gunstig ordning at den faglige og rent operative ledelse av politiet skal være undergitt statsrådets direkte konstitusjonelle og parlamentariske ansvar. Dette vil måtte innvirke på behandlingsmåten og omfanget av departementets myndighetsutøvelse på dette felt,....»

Etter utvalgets vurdering har de samfunnsproblemer og -oppgaver politi- og lensmannsetaten skal løse, økt vesentlig. Den store samfunnsmessige betydning politiet har, innebærer at den politiske interesse og medias opptatthet av politiets arbeidsform og resultater også har økt. Presset på så vel politisk som administrativ ledelse er svært stort, dermed øker mulighetene for mangelfull informasjon og feilaktige prioriteringer. Dagens krav om altfor mange detaljer gjør det vanskelig å beholde fokus på de riktige og viktigste beslutninger. Dette kan føre til at ledelsen ikke har den nødvendige styring og kontroll av etaten.

Utvalget vil foreslå at den operative ledelse av politi- og lensmannsetat skilles ut fra departementet og legges til et nytt forvaltningsorgan, Politidirektoratet. Videre foreslår utvalget at behandling av en rekke enkeltsaker delegeres til det foreslåtte direktoratet.

Statsråden vil fortsatt ha konstitusjonelt og politisk ansvar for kontroll av politi- og lensmannsetaten, men vil kunne ha en mer overordnet og helhetlig ledelse og oppfølging av etaten enn i dagens situasjon.

Utvalget vil foreslå at statsråden har full instruksjonsmyndighet og full adgang til omgjøring av vedtak fattet av Politidirektoratet. Statsrådets vedtak av operativ art, gjennomføring av styring og kontroll med Politidirektoratets virksomhet og vedtak om å gripe inn i direktoratets avgjørelser vil kunne kontrolleres av Stortinget. På denne måten vil ansvarsforholdene bli tydeligere og ryddigere enn dagens situasjon.

Utvalget vil understreke at det bør legges betydelig vekt på styrket ledelse og samordning på alle nivå i politi- og lensmannsetaten.

Særmerknad fra medlemmet Stærk:

«En forbedring av politiets sentrale ledelse er nødvendig. Tjenestutførelsen ute i politidistriktene hemmes av byråkratiske og tidkrevende beslutningsprosesser og et unødvendig detaljeringsnivå i Justisdepartementet. En gjennomgang av de forsøk som har vært gjort de siste tiårene viser at det har vært vanskelig å endre dette ved omorganiseringer i departementet. Politiets arbeidsoppgaver og myndighet - herunder legal maktutøvelse - betinger en god politisk og derved demokratisk kontroll. Denne kontrollen må være organisert og fungere på en slik måte at publikum til en hver tid har tillit til at politiet styres av de rette myndigheter. Organiseringen av den sentrale ledelsen må derfor fullt ut ivareta dette hensynet. Politidistriktutvalgets korte tidsfrist har medført at motsetningene mellom disse to hensyn ikke i stor nok grad har vært gjennomgått. Den politiske motstanden mot et politidirektorat som gjennom tiden er registrert viser at den politiske og demokratiske kontrollen som er nødvendig, kan bli et hinder for de «frittstående» beslutninger som må tas i et direktorat for at den sen-

trale ledelsen skal bli mer handlekraftig enn i dag. Det hadde derfor vært ønskelig med en bedre gjennomgang av hvorvidt det er mulig å legge nødvendige fullmakter og riktige beslutningsprosesser i et politidirektorat slik at opprettelsen av det ikke bare fører til flytting av problemene over i en ny organisering. Det er videre ikke foretatt en grundig nok vurdering av om det gjennom større bevisstgjøring av politimestrenes overordnede distriktsansvar bør kunne åpnes for mer delegering av oppgaver ut fra departementet istedet for etablering av et nytt nivå mellom departementet og politimestrene. Det henvises spesielt til følgende avsnitt i utredningens pkt. 5.3: «Det var i Aulieutvalgets utredning, i likhet med tidligere utredninger, fokusert hovedsakelig på politifaglige fordeler ved en direktoratsløsning. De politiske styringsmessige konsekvenser ble i liten grad drøftet, og likeledes hvordan departementet skulle ivareta ledelsen av direktoratet. Bakgrunnen for beslutningen om å ikke fremme Aulie-utvalgets forslag, var at regjeringen var i tvil om hensiktsmessigheten av den foreslåtte organiseringsform.» Det fremgår dessuten at Ekanger-utvalget sluttet seg til tidligere utredninger med hensyn til svakheter ved daværende ordning, men mente at dette kunne løses på en annen måte enn ved et direktorat. At de omorganiseringene som er foretatt i Justisdepartementet de siste tiårene ikke har gitt god nok sentral ledelse av politiet kan være et uttrykk for at det av hensyn til politisk kontroll uansett organisering - ikke er mulig i nødvendig grad å delegerer fullmakter når det gjelder politiets virksomhet. Til tross for dette - og med bakgrunn i de forsøk på omorganiseringer i Justisdepartementet som ikke har ført fram - støttes forslaget om opprettelse av et politidirektorat.»

5.3.1 Den nye politiavdelingen i Justisdepartementet

Politiets sentrale ledelse har siden 1947 vært samlet i Politiavdelingen i Justisdepartementet. Avdelingen har flere ganger vært omorganisert, og det har vært utredet flere forslag om etablering av politidirektoratsmodell på bakgrunn av at det vært reist spørsmål om departementets organisasjon og arbeidsform har vært egnet til å lede politi- og lensmannsetaten. Det har også vært påpekt at departementet har et svært stort kontrollspenn med 54 politidistrikter og 8 særorganer som alle rapporterer direkte til departementet. I tillegg behandles svært mange klagesaker i departementet.

Dagens politiavdeling er omtalt under punkt 3.3. Som omtalt der er flere oppgaver overført til andre avdelinger i Justisdepartementet, Utlendingssavdelingen, Rednings- og beredskapsavdelingen og Sivilavdelingen. Utvalget har ikke gjennomgått arbeidsoppgavene til disse avdelingene, men vil foreslå at det foretas en slik gjennomgang med sikte på om enkelte oppgaver skal tilbakeføres til Politiavdelingen eventuelt overføres det foreslåtte Politidirektoratet. Utvalget vil anta at dette særlig gjelder Rednings- og beredskapsavdelingen.

Utvalget vil understreke, som en absolutt forutsetning, at en deling av arbeidsoppgavene mellom Politiavdelingen og direktoratet må gjennomføres slik at unødvendig dobbeltarbeid unngås. Det innebærer at departementet må overføre en rekke saker til Politidirektoratet. For å kunne ivareta funksjonen som sekretariat for politisk ledelse og for å kunne utøve styring og kontroll av Politidirektoratet, må imidlertid politiavdelingen i tillegg til vanlig departementskompetanse også beholde nødvendig kompetanse på det politifaglige området. Utvalget legger til grunn at politifaglige oppgaver av operativ art som

i dag er tillagt andre avdelinger i Justisdepartementet, vurderes overført Politidirektoratet. Det vil åpne muligheter for sammenslåing av avdelinger internt i departementet.

Utvalget vil anta at avdelingen, ledet av en ekspedisjonssjef vil bestå av to seksjoner, en politifaglig og en økonomisk administrativ seksjon. Utvalget har ikke foretatt en nøyaktig beregning og vurdering av arbeidsoppgavene med hensyn til hvor stor avdelingen bør være, men utvalget vil anbefale at avdelingen blir en oversiktlig avdeling. Avdelingen forutsettes å skulle ha ansvaret for å utforme den overordnede langsiktige strategi og gi retningslinjer for etaten, og skal primært være sekretariat for politisk ledelse. Den bør derfor gis en nøktern bemanning, slik at den ikke får en overkapasitet som medfører at den også utfører/griper inn i oppgaver som ønskes lagt til direktoratet. I «Rapport om organisering av politiets sentrale ledelse» avgitt 12.12.91 anslås at den nye politiavdelingen bør bestå av 15-20 stillinger. De stillinger som frigjøres bør danne kjernen i det foreslåtte Politidirektoratet.

5.3.2 Politidirektoratet

Politidirektoratet foreslås etablert som et selvstendig forvaltningsorgan hvor direktoratet er direkte underlagt Justisdepartementet (Justisministeren) og lederen rapporterer til og er ansvarlig overfor Justisdepartementet. Utvalget vil ikke foreslå at det opprettes et eget styre for direktoratet, det vil kunne forstyrre og skape uklarhet i statsrådets styring og kontroll med etaten. (Jfr AAD, Bruk av styrer i staten.)

Alle politidistriktene og alle særorganene, med unntak av SI, foreslås å rapportere til sjefen for Politidirektoratet med unntak av påtalemessige spørsmål, som er Riksadvokatens ansvar. For Politiets overvåkingstjeneste gjelder egne rapporteringsrutiner til politisk ledelse, utvalget foreslår ingen endringer her, men forutsetter at POT i administrative spørsmål rapporterer til sjefen for Politidirektoratet og ellers deltar som en del av politiet. På denne måten vil Politidirektoratet ha full oversikt over både den generelle polititjeneste og den spesielle polititjeneste som i hovedsak skal bistå politidistriktene i deres arbeid.

Politidirektoratet vil få ansvar for tilrettelegging og bruk av tildelte ressurser for å nå de mål som Justisdepartementet fastsetter i sitt årlige tildelingsbrev. Det vil i løpt av året være behov for regelmessig rapportering, gjensidig informasjonsutveksling og drøfting av langsiktige planer og aktuelle spørsmål. Det kan være aktuelt med møter for å drøfte spesielle tema av internasjonal eller nasjonal betydning.

Lederen av Politidirektoratet bør ha en tittel som gjør det lett å identifisere, og det bør fremgå at vedkommende er sjef for en riksinstitusjon på samme måte som Riksadvokaten. I norsk politi- og lensmannsetat brukes «politimester» og «...sjef» i forvaltningen er «direktør» som regel brukt. I Sverige og Danmark brukes tittelen «rikspolitisjef».

Utvalget vil foreslå at Norge følger de andre nordiske land med tilsvarende ordninger og forslår at sjefen for Politidirektoratet får tittelen rikspolitisjef. Stillingen bør tilsettes på åremål og utnevnes i statsråd. Rikspolitisjefen bør ha politimyndighet, men ikke påtalemyndighet.

Politidirektoratet bør organiseres slik at politidistriktene får en god støtte i sitt arbeid.

Det foreslås etablert både generelle avdelinger som er organisert regionvis, og spesialavdeling med ansvar for særorganene og deres virksomhet (Kri-

pos, POT, Økokrim, PD, PMT UP og PHS) i tillegg til en avdeling med ansvar for administrasjon og organisasjonsutvikling..

Avdelingene foreslås ledet av direktører (politidirektører). I direktoratets interne organisering foreslås lederne for avdelingene (politidirektørene) tilsett på åremål, utnevnt i statsråd. Det vil sikre politisk ledelse styring med rekruttering i viktige stillinger i direktoratet. Stillingene bør tilsettes på åremål fordi de politiske myndigheter bør kunne påvirke tilsetting av ledelsen i direktoratet. Politidirektørene for de generelle og spesielle avdelingene bør ha kompetanse tilsvarende politimesternivå, dog uten påtalekompetanse.

Det bør etableres samarbeidsordninger mellom Riksadvokat og Rikspolisjef.

Som nevnt ovenfor foreslås ressurser som tilsvarende frigjorte stillinger i Justisdepartementet og et visst antall innbeordret personell å danne kjernen i det nye direktoratet. Under punkt 5.5 foreslås i første omgang landsdelsordningen nedlagt i sin nåværende form og de frigjorte stillingene, foreslås overført til direktoratet. Under punkt 5.4 foreslås Utrykningspolitiet omorganisert slik at deler av det sentrale arbeidet inkorporeres i Politidirektoratet.

5.4 Særorganene

Utvalget vil foreslå konkrete endringer når det gjelder Utrykningspolitiet. Videre foreslår utvalget at det vurderes sammenslåing og/eller samlokalisering mellom Politiets datatjeneste og Politiets materiell tjeneste, og at samlokalisering med det foreslåtte Politidirektoratet vurderes.

Kriminalpolitisen er omtalt under punkt 3.5.1. Utvalget vil foreslå at sjefen for Kripos rapporterer til Rikspolisjefen. Det foreslås ingen endringer i KRIPOS' ansvarsområde, men det vil være behov for en grenseoppgang i forhold til de øvrige særorganene og politidistriktene når den nye organisasjonsstrukturen er etablert.

Politiets overvåkingstjeneste er omtalt under punkt 3.5.2. Et offentlig utvalg har levert sin innstilling som er under behandling i Justisdepartementet. Utvalget vil påpeke betydningen av at POT organiseres som en del av norsk politi og at organisering av det nye POT vurderes i forhold til utvalgets forslag til organisering av politi- og lensmannsetaten. Sjefen for overvåkingstjenesten skal etter regelverk og instruks rapportere til Justisminister i fastsatte saker. Med unntak i påtalemessige spørsmål foreslår utvalget at overvåkingssjefen rapporterer til Rikspolisjefen.

Utrykningspolitiet er omtalt under punkt 3.5.3. Utvalget vil foreslå at den faste staben på 30 stillingshjemler integreres i Politidirektoratet, for å følge opp trafikksikkerhetsarbeidet i politidistriktene. De innbeordrede 253 polititjenestemenn/kvinner fra politidistriktene og 40 fra lensmannskontorene, tilbakestilles til distriktene med oppgave å utføre politiets trafikksikkerhetsoppgaver minst tilsvarende dagens nivå. Det er utvalgets oppfatning at arbeidet med trafikksikkerhet må videreføres på et høyt ambisjonsnivå og det er viktig å finne frem til ordninger som sikrer dette. I tillegg er utvalget opptatt av den fleksibilitet som UP i dag representerer. Dette bør kunne opprettholdes ved at de 293 stillingene kan beordres til spesielle oppgaver på samme måte som i dag. UP's rolle som beredskapsenhet utredes nærmere.

Økokrim er omtalt under punkt 3.5.4. Utvalget vil foreslå at sjefen for Økokrim rapporterer til Rikspolisjefen med unntak av i påtalemessige spørsmål. Det foreslås ingen endringer i Økokrims ansvarsområde, men det

vil være behov for en grenseoppgang i forhold til de øvrige særorganene og politidistriktene når den nye organisasjonsstrukturen er etablert.

Politiets datatjeneste er omtalt under punkt 3.5.5. Den teknologiske utviklingen tilsier at grensene mellom PD og PMT flyter sammen. Utvalget har imidlertid ikke hatt anledning til å gå inn i dette, men vil foreslå at det vurderes en sammenslåing eller minimum samlokalisering med PMT. Det kan også være aktuelt å vurdere en samlokalisering med det foreslåtte Politidirektoratet.

Politihøgskolen er omtalt under punkt 3.5.6. Utvalget vil ikke foreslå konkrete endringer i Politihøgskolens ansvarsområdet. Utvalget er imidlertid opptatt av det økende behov for kompetanseutvikling politi- og lensmannsetaten står overfor i årene som kommer. Det innebærer at det vil være behov for et nært samarbeid mellom Politidirektoratet og Politihøgskolen i årene som kommer.

Politiets materiellteneste er omtalt under punkt 3.5.7. Utvalget har ikke hatt anledning til å gå inn i ressursbruk og organisering av politiets materiellteneste, men vil foreslå at det igangsettes en vurdering av sammenslåing eller minimum samlokalisering med Politiets datatjeneste. Det kan også være aktuelt å vurdere en samlokalisering med det foreslåtte Politidirektoratet.

Utvalget vil også foreslå at det vurderes en overføring av investeringsbudsjettet til politidistriktene der hvor distriktene har et driftsansvar. Dette gjelder for eksempel bilkjøp som er en viktig investering og stor driftsutgift. Når kjøp og drift holdes atskilt, er det grunn til å tro at den samlede bruk av midler ikke blir effektiv. PMTs rolle bør i så fall utvikles videre når det gjelder generelle innkjøpsavtaler som tas i bruk lokalt. Utvalget vil understreke at det ikke har vært anledning til å gå inn i denne problematikken, og at forslaget må utredes grundig.

Statens innkrevingsentral er omtalt under punkt 3.5.8. Utvalget vil ikke foreslå endringer i SIs oppgaver og ansvar. SI bør etter utvalgets vurdering rapportere til Justisdepartementet.

5.5 Landsdelsordningen og ulike regioner

Landsdelsordningen har etter manges oppfatning ikke fungert etter forventningene. Denne oppfatning ble også bekreftet i analyse som Riksrevisjonen foretok basert på aktivitet/drift av landsdelene i 1991, samt i evalueringsrapport avgitt 25.02.97 vedrørende landsdelsordningen. Hovedinnvendingen synes å være at det ikke har vært politisk vilje til å gjennomføre landsdelsordningen fullt ut. Den forutsatte avlastning for og delegasjon fra departementet og særorgan har uteblitt. Landsdelsordningen er ikke blitt tilført den myndighet, bemanning eller budsjettmidler som er nødvendig for å kunne utføre sine funksjoner i henhold til intensjonen.

Utvalget vil foreslå at landsdelsordningen nedlegges i sin nåværende form og at ressursene tilføres i første omgang til Politidirektoratet.

Som redegjort for i 5.3.2 foreslås at de generelle avdelingene i Politidirektoratet organiseres i forhold til regioner. Alle oppgaver som er regionalisert, jfr. 3.7, foreslås tilpasset disse regionene. Dette gjelder: dagens landsdelsordning, beredskapsinndeling, overvåkingstjenesten, trafikkstjenesten, hundetjenesten, miljøkriminalitet/naturopsyn, hovedredningssentraler og Sivilforsvaret. Det utpekes politimestre innen hver region med ansvar for ulike oppgaver, slik som det praktiseres til dels i dag. Ressurser for å gjennomføre

oppgavene tildeles de respektive politimestre slik at bistand normalt ikke skal belastes politidistriktene.

Det bør utvikles en fast mal for tildeling av ressurser.

Kapittel 6

Forholdet til statsadvokatembetenes og domstolenes distrikter**6.1 Innledning**

I foregående kapittel er forslag til ny organisering av politi- og lensmannsetaten drøftet og presentert, herunder forslag til nye politidistriktinndelinger. Inndelingen av politidistriktene er bestemmende for inndelingen av statsadvokatembetene, idet politidistriktene er fordelt på de forskjellige statsadvokatembetene. Disse inndelingene vil også ha rent praktiske konsekvenser i forholdet til domstolene, idet både politidistriktenes og domstolenes inndelinger er bestemmende for hvor mange representanter fra påtalemyndigheten de forskjellige domstoler må forholde seg til, og omvendt.

I dette kapitlet vil vi se på inndelingen av statsadvokatembetene og domstolene, i relasjon til dagens inndeling av politidistriktene og i forhold til utvalgets forslag til nye inndelinger.

6.2 Statsadvokatembetene - dagens inndeling

Statsadvokatene utøver påtalemyndighet under Riksadvokaten. De 54 politidistriktene er inndelt i ti statsadvokatembeter:

- Oslo (Oslo): Asker og Bærum, Drammen, Follo, Fredrikstad, Halden, Kongsberg, Moss, Oslo, Ringerike, Romerike og Sarpsborg
- Hedmark og Oppland (Hamar): Gudbrandsdal, Hamar, Kongsvinger, Vestoppland og Østerdal
- Vestfold og Telemark (Skien): Kragerø, Larvik, Nord-Jarlsberg, Notodden, Rjukan, Sandefjord, Skien, Telemark og Tønsberg
- Agder (Kristiansand): Arendal, Kristiansand og Vest-Agder
- Rogaland (Stavanger): Haugesund, Rogaland og Stavanger
- Hordaland (Bergen): Bergen, Hardanger og Hordaland
- Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane (Molde): Fjordane, Nordmøre, Romsdal, Sogn og Sunnmøre
- Trondheim (Trondheim): Inntrøndelag, Namdal, Trondheim og Utrøndelag
- Nordland (Bodø): Bodø, Helgeland, Lofoten og Vesterålen, Narvik og Rana
- Troms og Finnmark (Tromsø): Senja, Troms, Vestfinnmark, Vardø, Vadsø og Sør-Varanger

ØKOKRIM er også statsadvokatembete innen sitt fagområde. Det vises til omtale i pkt. 3.5.4.

Statsadvokaten i Rogaland er påtalemyndighet for kontinentalsokkelvirksomhet.

Påtalemyndighet ved overtredelse av lovgivningen om norsk økonomisk sone, herunder fiskerivernsonen ved Svalbard og fiskerisone rundt Jan Mayen, er statsadvokatene i Troms og Finnmark sørover t.o.m Helgeland politidistrikt og statsadvokatene i Rogaland for den resterende del av landet.

6.3 Domstolene - dagens inndeling

Domstolene består av Høyesterett, 6 lagmannsretter og 93 herreds- og byretter. Grensene for domstolene faller i all hovedsak sammen med kommune-/fylkesgrensene.

Politidistriktenes og domstolenes grenser er for øvrig ikke sammenfallende. En del av landets politidistrikter må således forholde seg til flere domstoler, samtidig som en del av domstolene må forholde seg til flere forskjellige politidistrikter, idet straffesakene må fremmes for den domstol som har stedlig kompetanse i de enkelte tilfeller, jfr. Straffeprosessloven §§ 10-17.

Borgarting lagdømme

- Ytre Follo sorenskriverembete (Follo politidistrikt)
- Indre Follo herredsrett (Follo politidistrikt og Romerike politidistrikt)
- Asker og Bærum herredsrett (Asker og Bærum politidistrikt)
- Ringerike sorenskriverembete (Ringerike politidistrikt)
- Kongsberg sorenskriverembete (Kongsberg politidistrikt)
- Hallingdal sorenskriverembete (Ringerike politidistrikt)
- Eiker, Modum og Sigdal sorenskriverembete (Ringerike politidistrikt, Drammen politidistrikt og Kongsberg politidistrikt)
- Drammen byrett (Drammen politidistrikt)
- Heggen og Frøland sorenskriverembete (Halden politidistrikt, Sarpsborg politidistrikt og Moss politidistrikt)
- Halden sorenskriverembete (Halden politidistrikt)
- Sarpsborg byrett (Sarpsborg politidistrikt og Moss politidistrikt)
- Moss byrett (Moss politidistrikt)
- Fredrikstad byrett (Fredrikstad politidistrikt)
- Byskriveren i Oslo
- Oslo skifterett
- Oslo byfogd
- Oslo byrett (Oslo politidistrikt)

Eidsivating lagdømme

- Nes sorenskriverembete (Romerike politidistrikt)
- Eidsvoll sorenskriverembete (Romerike politidistrikt)
- Nedre Romerike herredsrett (Romerike politidistrikt)
- Valdres sorenskriverembete (Vestoppland politidistrikt)
- Toten sorenskriverembete (Vestoppland politidistrikt)
- Sør-Gudbrandsdal sorenskriverembete (Gudbrandsdal politidistrikt)
- Nord-Gudbrandsdal sorenskriverembete (Gudbrandsdal politidistrikt)
- Hadeland og Land sorenskriverembete (Vestoppland politidistrikt)
- Vinger og Odal sorenskriverembete (Kongsvinger politidistrikt)
- Sør-Østerdal sorenskriverembete (Østerdal politidistrikt)
- Solør sorenskriverembete (Kongsvinger politidistrikt)
- Nord-Østerdal sorenskriverembete (Østerdal politidistrikt)
- Hedmarken sorenskriverembete (Hamar politidistrikt)

Agder lagdømme

- Mandal sorenskriverembete (Vest-Agder politidistrikt)
- Lyngdal sorenskriverembete (Vest-Agder politidistrikt)
- Flekkefjord sorenskriverembete (Vest-Agder politidistrikt)
- Kristiansand byrett (Kristiansand politidistrikt)
- Sand sorenskriverembete (Grimstad politidistrikt)
- Nedenes sorenskriverembete (Arendal politidistrikt)
- Holt sorenskriverembete (Arendal politidistrikt)
- Vest-Telemark sorenskriverembete (Telemark politidistrikt og Rjukan politidistrikt)
- Tinn og Heddal sorenskriverembete (Notodden politidistrikt og Rjukan politidistrikt)
- Nedre Telemark sorenskriverembete (Skien politidistrikt og Notodden politidistrikt)
- Kragerø sorenskriverembete (Kragerø politidistrikt)
- Skien og Porsgrunn byrett (Skien politidistrikt og Telemark politidistrikt)
- Sandefjord sorenskriverembete (Sandefjord politidistrikt)
- Larvik sorenskriverembete (Larvik politidistrikt)
- Horten sorenskriverembete (Nord-Jarlsberg politidistrikt)
- Holmestrand sorenskriverembete (Nord-Jarlsberg politidistrikt)
- Tønsberg byrett (Tønsberg politidistrikt og Sandefjord politidistrikt)

Gulating lagdømme

- Karmsund sorenskriverembete (Haugesund politidistrikt)
- Ryfylke sorenskriverembete (Stavanger politidistrikt og Haugesund politidistrikt)
- Sandnes sorenskriverembete (Rogaland politidistrikt)
- Jæren sorenskriverembete (Rogaland politidistrikt og Stavanger politidistrikt)
- Dalane sorenskriverembete (Rogaland politidistrikt)
- Haugesund sorenskriverembete (Haugesund politidistrikt)
- Stavanger byfogdembete
- Stavanger byrett (Stavanger politidistrikt)
- Voss sorenskriverembete (Hardanger politidistrikt og Hordaland politidistrikt)
- Nordhordaland sorenskriverembete (Hordaland politidistrikt)
- Midhordaland sorenskriverembete (Hordaland politidistrikt)
- Sunnhordaland sorenskriverembete (Hordaland politidistrikt)
- Hardanger sorenskriverembete (Hardanger politidistrikt)
- Bergen byfogdembete
- Bergen byrett (Bergen politidistrikt)
- Nordfjord sorenskriverembete (Fjordane politidistrikt)
- Sunnfjord sorenskriverembete (Fjordane politidistrikt)
- Ytre Sogn sorenskriverembete (Sogn politidistrikt)
- Indre Sogn sorenskriverembete (Sogn politidistrikt)
- Domsmyndighet på innretninger og anlegg for undersøkelser etter eller utnytting, lagring eller transport av undersjøiske naturforekomster på den norske del av kontinentalsokkelen sør for 62. breddegrad, skal utøves av Gulating lagdømme og Stavanger domssogn. (Stavanger politidistrikt)

Frostating lagdømme

- Søre Sunnmøre sorenskriverembete (Sunnmøre politidistrikt)
- Sunnmøre sorenskriverembete (Sunnmøre politidistrikt)
- Romsdal sorenskriverembete (Romsdal politidistrikt)
- Nordmøre herredsrett (Nordmøre politidistrikt)
- Orkdal sorenskriverembete (Uttrøndelag politidistrikt)
- Gauldal sorenskriverembete (Uttrøndelag politidistrikt)
- Fosen sorenskriverembete (Uttrøndelag politidistrikt)
- Midt-Trøndelag sorenskriverembete (Uttrøndelag politidistrikt)
- Trondheim byfogd
- Trondheim byrett (Trondheim politidistrikt)
- Stjør- og Verdal sorenskriverembete (Inntrøndelag politidistrikt)
- Inderøy sorenskriverembete (Inntrøndelag politidistrikt)
- Namdal sorenskriverembete (Namdal politidistrikt)
- Domsmyndighet på innretninger og anlegg for undersøkelser etter eller utnytting, lagring eller transport av undersjøiske naturforekomster på den norske del av kontinentalsokkelen mellom 62. Breddegrad og 67. Breddegrad 30 min., skal utøves av Frostating lagdømme og Nordmøre domssogn. (Nordmøre politidistrikt)

Hålogaland lagdømme

- Salten sorenskriverembete (Bodø politidistrikt)
- Rana sorenskriverembete (Rana politidistrikt)
- Vesterålen sorenskriverembete (Lofoten og Vesterålen politidistrikt)
- Lofoten sorenskriverembete (Lofoten og Vesterålen politidistrikt)
- Brønnøy sorenskriverembete (Namdal politidistrikt og Helgeland politidistrikt)
- Alstadhaug sorenskriverembete (Helgeland politidistrikt)
- Ofoten herredsrett (Narvik politidistrikt og Senja politidistrikt)
- Trondenes sorenskriverembete (Senja politidistrikt)
- Senja sorenskriverembete (Senja politidistrikt og Troms politidistrikt)
- Nord-Troms herredsrett (Troms politidistrikt)
- Alta sorenskriverembete (Vestfinnmark politidistrikt)
- Hammerfest sorenskriverembete (Vestfinnmark politidistrikt)
- Tana og Varanger sorenskriverembete (Sør-Varanger politidistrikt og Vadsø politidistrikt)
- Vardø sorenskriverembete (Vardø politidistrikt)
- Domsmyndighet på innretninger og anlegg for undersøkelser etter eller utnytting, lagring eller transport av undersjøiske naturforekomster på den norske del av kontinentalsokkelen mellom 65. Breddegrad 30 min. og 67. Breddegrad, skal utøves av Hålogaland lagdømme og Alstadhaug domssogn. (Helgeland politidistrikt.) Domsmyndighet nord for 71. Breddegrad tilligger Hålogaland lagdømme og Tromsø domssogn (Troms politidistrikt). Likeledes er domsmyndighet for Svalbard lagt til Troms lagsogn og Tromsø byrett.

Et offentlig oppnevnt utvalg er i arbeid med henblikk på å utarbeide forslag til mulige endringer av blant annet grenser. Jf. nærmere omtale i pkt. 2.2.2.

6.4 Statsadvokatembetene - forholdet til ny inndeling av politidistriktene

På bakgrunn av de inndelinger av politidistriktene som utvalget har foreslått i foregående kapittel, vil forslaget bare berøre grensene for Nordland og Troms og Finnmark statsadvokatembeter.

På grunn av den knappe tidsfristen for ferdigstillelse av utredningen, har utvalget ikke sett seg i stand til å innhente tilstrekkelig grunnlagsmateriale til å kunne komme med et konkret forslag om hvordan grensen mellom de to nevnte embetsdistrikter bør reguleres.

6.5 Domstolenes distrikter - forholdet til ny inndeling av politidistriktene

Politidistriksutvalget har under utvalgperioden hatt et samarbeid med strukturutvalget for herreds- og byrettene, og har tilpasset sine forslag så langt som dette har vært mulig. Det må for øvrig bemerkes at strukturutvalget ikke sluttbehandler sitt arbeid før etter at politidistriksutvalget har levert sin utredning/sine forslag, idet deres frist for levering av sin innstilling er 1. mai 1999. Dette er årsaken til at politidistriksutvalget, som leverer sin innstilling allerede 1. mars 1999, ikke kan henwise/referere til forslag om nye lokaliseringer av domstoler eller nye embetsinndelinger.

Kapittel 7

Konklusjoner

7.1 Innledning

Dette kapittelet inneholder en sammenstilling av de konklusjoner som utvalgets drøftinger i "*Forslag til en fremtidig politi- og lensmannsetat i Norge*" i kap. 5 munner ut i.

I "*Politidistrikter*" i kap. 7.2. presenteres de politidistriktsinndelinger som utvalget foreslår, med statistikkopplysninger, opplysninger om driftsenheter og kommuner som inngår i de enkelte distrikter, samt om eventuelle dissenser i utvalget. I "*Politiets sentrale ledelse*" i kap. 7.3 oppsummeres utvalgets forslag om organiseringen av den sentrale ledelsen, herunder opprettelse av et politidirektorat. De to siste underkapitlene omhandler forslag i tilknytning til særorganene og landsdelsordningen.

7.2 Politidistrikter

Tabell 7.1: Oversikt over politidistrikter etter foreslåtte justeringer/sammenslåinger.

Politidistrikter	Driftsenheter	kommuner	
Oslo politidistrikt Areal. 454 km ² , Innb. 502.113 5 geografiske og 10 funksjonelle driftsenheter	<i>Ordensavdeling</i> : Manglerud politistasjon Stovner politistasjon Sentrum politistasjon Majorstuen politistasjon Grønland politistasjon 3 funksjonelle driftsenheter <i>Kriminalavdeling</i> (5 funksjonelle driftsenheter) <i>Forvaltningsavdeling</i> (2 funksjonelle driftsenheter)	Oslo	Et samlet utvalg går inn for å ikke gjøre endringer i Oslo politidistrikt.

Tabell 7.1: Oversikt over politidistrikter etter foreslåtte justeringer/sammenslåinger.

«Søndre Østfold» politidistrikt Areal 2.776 km ² , Innb. 156.832, 10 driftsen- heter	Halden politistasjon Aremark lensmannsdistrikt Fredrikstad politistasjon Borge lensmanns- distrikt Hvaler lensmannsdis- trikt Kråkerøy og Rolvsøy lensmannsdistrikt (sivilt) Onsøy lensmannsdistrikt Sarpsborg politistasjon Rakkestad lens- mannsdistrikt Marker og Røm- skog lensmannsdistrikt	Fredrikstad, Hvaler, Halden, Aremark, Sarpsborg, Rakkestad, Marker, Røm- skog	<i>Flertallet:</i> Lande Hasle, Bakke, Hoel, Høier, Killen- green, Stenbro, Stærk, Sundby og Ødegård ønsker å dele Østfold i to ved å slå sammen Fredrikstad, Sarps- borg og Halden, men vil overføre følgende driftsen- heter fra Sarps- borg til Moss politidistrikt: Askim og Trøgstad lensm.distr, Askim politistasjon. og Eidsberg lensm.distr. <i>Mind- retallet:</i> Parne- mann ønsker tredeling av fylket, hvor Halden politi- distrikt oppretholdes
«Nordre Østfold» politidistrikt Areal 1.407 km ² , Innb. 88.732 10 driftsen- heter	Moss politistasjon Hobøl lens- mannsdistrikt Rygge lensmanns- distrikt Råde lensmannsdistrikt Skiptvet lensmannsdistrikt Spy- deberg lensmannsdistrikt Våler lensmannsdistrikt Askim polit- istasjon Askim og Trøgstad lens- mannsdistrikt Eidsberg lensmannsdistrikt	Trøgstad, Askim, Eids- berg, Moss, Rygge, Råde, Våler Skiptvet, Hobøl, Spyde- berg	<i>Flertallet:</i> Lande Hasle, Bakke, Hoel, Høier, Killen- green, Stenbro, Stærk, Sundby og Ødegård ønsker å dele Østfold i to ved å slå sammen Fredrikstad, Sarps- borg og Halden, men vil overføre følgende driftsen- heter fra Sarps- borg til Moss politidistrikt: Askim og Trøgstad lensm.distr, Askim politistasjon. og Eidsberg lensm.distr <i>Mind- retallet:</i> Parne- mann ønsker tredeling av fylket, hvor Halden politi- distrikt oppretholdes
Asker og Bærum politidistrikt Areal 293 km ² , Innb. 149.015 6 driftsenheter	Kriminalavdeling (m.integrert påtale) Forvaltningsavdeling Asker politistasjon Bærum polit- istasjon Asker lensmannsdistrikt (sivilt) Bærum lensmannsdis- trikt (sivilt)	Asker, Bærum	Et samlet utvalg ønsker å oppretholde politi- distriktet uendret

Tabell 7.1: Oversikt over politidistrikter etter foreslåtte justeringer/sammenslåinger.

Romerike politidistrikt Areal 4002 km ² , Innb. 209.917 16 driftsenheter	Etterforskningsavdeling Orden-savdeling Forvaltningsavdeling Lillestrøm politistasjon Gardermoen politistasjon Aurskog og Høland lensmannsdistrikt Eidsvoll og Hurdal lensmannsdistrikt Fet og Rælingen lensmannsdistrikt Lørenskog lensmannsdistrikt Nes lensmannsdistrikt Nittedal lensmannsdistrikt Nannestad og Gjerdrum lensmannsdistrikt Sørumsdal lensmannsdistrikt Ullensaker lensmannsdistrikt Enebakk lensmannsdistrikt	Lørenskog, Rælingen, Fet, Aurskog-Høland, Skedsmo, Nittedal, Gjerdrum, Sørumsdal, Ullensaker, Nannestad, Nes, Eidsvoll, Hurdal, Enebakk	Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Romerike politidistrikt.
Follo politidistrikt Areal 581 km ² , Innb. 100.377 6 driftsenheter	Ski politistasjon Frogn lensmannsdistrikt Nesodden lensmannsdistrikt Oppegård lensmannsdistrikt Ås lensmannsdistrikt Vestby lensmannsdistrikt	Vestby, Ås, Frogn, Nesodden, Oppegård, Ski	Et samlet utvalg vil opprettholde Follo politidistriktet.
Hamar og Kongsvinger politidistrikt Areal 7.310 km ² , Innb. 136.516 13 driftsenheter	Hamar politistasjon Furnes lensmannsdistrikt Løten lensmannsdistrikt Ringsaker lensmannsdistrikt Stange lensmannsdistrikt Kongsvinger politistasjon Eidskog lensmannsdistrikt Grue lensmannsdistrikt Kongsvinger lensmannsdistrikt (sivilt) Nord-Odal lensmannsdistrikt Sør-Odal lensmannsdistrikt Åsnes lensmannsdistrikt Våler lensmannsdistrikt	Hamar, Stange, Løten, Ringsaker, Eidskog, Sør-Odal, Nord-Odal, Kongsvinger, Grue, Åsnes, Våler	<i>Flertallet:</i> Lande, Hasle, Hoel, Killengreen, Stenbro, Stærk, Sundby og Ødegård går inn for at Hamar og Kongsvinger slås sammen til ett politidistrikt. <i>Mindretallet:</i> Bakke, Høier og Parne-mann går inn for å opprettholde Hamar og Kongsvinger politidistrikter
Østerdal politidistrikt Areal 19.373 km ² , Innb. 49.816 9 driftsenheter	Elverum politistasjon Trysil lensmannsdistrikt Åmot lensmannsdistrikt Stor-Elvdal lensmannsdistrikt Rendalen lensmannsdistrikt Engerdal lensmannsdistrikt Tynset lensmannsdistrikt Alvdal og Folldal lensmannsdistrikt Tolga og Os lensmannsdistrikt	Elverum, Åmot, Trysil, Stor-Elvdal, Rendalen, Engerdal, Tynset, Alvdal, Folldal, Tolga, Os	Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Østerdal politidistrikt
Gudbrandsdal politidistrikt Areal 15.340 km ² , Innb. 70.025 10 driftsenheter	Lillehammer politistasjon Fron lensmannsdistrikt Gausdal lensmannsdistrikt Lesja lensmannsdistrikt Lom lensmannsdistrikt Ringebu lensmannsdistrikt Sel lensmannsdistrikt Skjåk lensmannsdistrikt Vågå lensmannsdistrikt Øyer lensmannsdistrikt	Lillehammer, Gausdal, Øyer, Sør-Fron, Nord-Fron, Ringebu, Lom, Vågå, Sel, Skjåk, Lesja, Dovre	Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Gudbrandsdal politidistrikt uendret

Tabell 7.1: Oversikt over politidistrikter etter foreslåtte justeringer/sammenslåinger.

Vestoppland politidistrikt Areal 9.834 km ² , Innb. 112.317 15 driftsenheter	Gjøvik politistasjon Biri lensmannsdistrikt Etnedal lensmannsdistrikt Gran lensmannsdistrikt Jevnaker lensmannsdistrikt Lunner lensmannsdistrikt Nord-Aurdal lensmannsdistrikt Søndre Land lensmannsdistrikt Sør-Aurdal lensmannsdistrikt Vang lensmannsdistrikt Vardal lensmannsdistrikt Vestre Slidre lensmannsdistrikt Vestre Toten lensmannsdistrikt Østre Toten lensmannsdistrikt Øystre Slidre lensmannsdistrikt	Gjøvik, Lunner, Jevnaker, Gran, Søndre Land, Nordre Land, Vestre-Toten, Østre-Toten, Sør-Aurdal, Nord-Aurdal, Vestre-Slidre, Øystre-Slidre, Etnedal, Vang	Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Vestoppland politidistrikt uendret.
Ringerike politidistrikt Areal 11.829 km ² , Innb. 73.767 13 driftsenheter	Ringerike politistasjon Flå lensmannsdistrikt Gol lensmannsdistrikt Hol lensmannsdistrikt Hole lensmannsdistrikt Krødsherad lensmannsdistrikt Modum lensmannsdistrikt Nes lensmannsdistrikt Sigdal lensmannsdistrikt Ringerike lensmannsdistrikt Ådal lensmannsdistrikt Ål lensmannsdistrikt Nore og Uvdal lensmannsdistrikt	Ringerike, Modum, Hole, Sigdal, Krødsherad, Flå, Nes, Hol, Ål, Gol, Hemsedal, Nore og Uvdal	<i>Flertallet:</i> Lande Hasle, Bakke, Hoel, Killengreen, Stenbro, Stærk, Sundby og Ødegård går inn for at Ringerike opprettholdes, dog slik at Nore og Uvdal lensmannsdistrikt overføres fra Kongsberg politidistrikt. <i>Mindretallet:</i> Høier og Parnemann ønsker å opprettholde Ringerike politidistrikt uendret.
Drammen og Kongsberg politidistrikt Areal 3.106 km ² , Innb. 160.774 9 driftsenheter	Drammen politistasjon Hurum lensmannsdistrikt Lier lensmannsdistrikt Nedre Eiker lensmannsdistrikt Røyken lensmannsdistrikt Kongsberg politistasjon Flesberg lensmannsdistrikt Rollag lensmannsdistrikt Øvre Eiker lensmannsdistrikt	Drammen, Hurum, Røyken, Nedre Eiker, Lier, Rollag, Flesberg, Øvre Eiker, Kongsberg	<i>Flertallet:</i> Lande Hasle, Bakke, Hoel, Killengreen, Stenbro, Stærk, Sundby og Ødegård går inn for Kongsberg unntatt Nore og Uvdal slås sammen med Drammen politidistrikt. <i>Mindretallet:</i> Høier og Parnemann går inn for at Drammen og Kongsberg politidistrikter opprettholdes uendret.

Tabell 7.1: Oversikt over politidistrikter etter foreslåtte justeringer/sammenslåinger.

«Vestfold» politidistrikt Areal 2.216 km ² , Innb. 210.497 17 driftsenheter	Holmestrand politistasjon Horten politistasjon Hof lensmannsdistrikt Sande lensmannsdistrikt Svelvik lensmannsdistrikt Våle og Ramnes lensmannsdistrikt Tønsberg politistasjon Nøtterøy lensmannsdistrikt (sivilt) Tønsberg lensmannsdistrikt (sivilt) Stokke lensmannsdistrikt Tjøme lensmannsdistrikt Sandefjord politistasjon Andebu lensmannsdistrikt Larvik politistasjon Lardal lensmannsdistrikt Larvik lensmannsdistrikt Tjølling lensmannsdistrikt	Ramnes, Våle, Borre, Holmestrand, Hof, Sande, Svelvik, Stokke, Nøtterøy, Tønsberg, Tjøme, Sandefjord, Andebu, Larvik, Lardal	<i>Flertallet:</i> Lande Hasle, Bakke, Hoel, Høyer, Killengreen, Stenbro, Stærk, Sundby og Ødegård går inn for å slå de fire politidistrikterne i Vestfold sammen til ett distrikt. <i>Mindretallet:</i> Parnemann ønsker opprettholdelse av Nord-Jarlsberg, Tønsberg, Sandefjord og Larvik politidistrikter so i dag.
«Øvre Telemark» politidistrikt Areal 10.310 km ² , Innb. 48.610 10 driftsenheter	Notodden politistasjon Bø lensmannsdistrikt Hjarthdal lensmannsdistrikt Sauherad lensmannsdistrikt Seljord lensmannsdistrikt Rjukan politistasjon Tokke lensmannsdistrikt Vinje lensmannsdistrikt Kviteseid lensmannsdistrikt Nome lensmannsdistrikt	Notodden, Hjarthdal, Seljord, Bø, Sauherad, Tokke, Vinje, Tinn, Kviteseid, Nome	Et samlet utvalg går inn for å slå sammen Notodden og Rjukan politidistrikter til ett politidistrikt, jfr. Dog mindretallet Parnemanns forslag nedenfor.
«Nedre Telemark» politidistrikt Areal 5005 km ² , Innb. 115.910 8 driftsenheter	Skien politistasjon Siljan lensmannsdistrikt Porsgrunn politistasjon Fyresdal lensmannsdistrikt Nissedal lensmannsdistrikt Bamble lensmannsdistrikt Kragerø politistasjon Drangedal lensmannsdistrikt	Skien, Siljan, Fyresdal, Nissedal, Porsgrunn, Bamble, Kragerø, Drangedal	<i>Flertallet:</i> Lande Hasle, Bakke, Hoel, Høyer, Killengreen, Stenbro, Sundby, Stærk, og Ødegård går inn for å slå sammen Skien, Telemark og Kragerø politidistrikter til ett distrikt, «Nedre Telemark politidistrikt», dog slik at driftsenhetene Kviteseid og Nome blir overført til «Øvre Telemark politidistrikt». <i>Mindretallet:</i> Parnemann, ønsker å slå sammen Skien, unntatt Nome, og Telemark politidistrikter, og foreslår utvidelse av Kragerø politidistrikt med Gjerstad lensmannskontor og Risør politistasjon.

Tabell 7.1: Oversikt over politidistrikter etter foreslåtte justeringer/sammenslåinger.

Arendal politidistrikt Areal 4.318 km ² , Innb. 93.383 11 driftsenheter	Arendal politistasjon Grimstad politistasjon Risør politistasjon Birkenes lensmannsdistrikt Froland lensmannsdistrikt Gjerstad lensmannsdistrikt Lillesand lensmannsdistrikt Moland lensmannsdistrikt Tvedestrand lensmannsdistrikt Vegårshei lensmannsdistrikt Åmli lensmannsdistrikt	Gjerstad, Åmli, Froland, Birkenes, Vegårshei, Risør, Tvedestrand, Arendal, Grimstad, Lillesand	Et samlet utvalg ønsker å opprettholde Arendal politidistrikt, jf. dog mindretallet Parnemanns forslag over.
Kristiansand politidistrikt Areal 5.462 km ² , Innb. 105.434 8 driftsenheter	Forvaltningsavdeling Sentrum politistasjon Randesund politistasjon Vågsbygd politistasjon Bygland lensmannsdistrikt Evje og Hornnes lensmannsdistrikt Søgne og Songdalen lensmannsdistrikt Valle og Bykle lensmannsdistrikt Vennesla og Iveland lensmannsdistrikt	Kristiansand, Søgne, Songdalen, Vennesla, Iveland, Evje og Hornnes, Bygland, Valle, Bykle	Et samlet utvalg ønsker å opprettholde Kristiansand politidistrikt uendret
Vest-Agder politidistrikt Areal 6.252 km ² , Innb. 56.451 10 driftsenheter	Mandal politistasjon Flekkefjord politistasjon Farsund lensmannsdistrikt Hægebostad lensmannsdistrikt Kvinesdal lensmannsdistrikt Lindesnes lensmannsdistrikt Lyngdal lensmannsdistrikt Marnardal og Audnedal lensmannsdistrikt Sirdal lensmannsdistrikt Åseral lensmannsdistrikt	Mandal, Lindesnes, Farsund, Lyngdal, Marnardal, Audnedal, Hægebostad, Flekkefjord, Kvinesdal, Åseral, Sirdal	Et samlet utvalg ønsker å opprettholde Vest-Agder politidistrikt uendret
Rogaland politidistrikt Areal 3.382 km ² , Innb. 122.836 11 driftsenheter	Sandnes politistasjon Eigersund politistasjon Bjerkreim lensmannsdistrikt Eigersund lensmannsdistrikt (sivilt) Gjesdal lensmannsdistrikt Hå lensmannsdistrikt Klepp lensmannsdistrikt Lund lensmannsdistrikt Sandnes lensmannsdistrikt (sivilt) Sokndal lensmannsdistrikt Time lensmannsdistrikt	Sandnes, Gjesdal, Bjerkreim, Lund, Sokndal, Eigersund, Hå, Time, Klepp	Et samlet utvalg ønsker å opprettholde Rogaland politidistrikt uendret
Stavanger politidistrikt Areal 2.605 km ² , Innb. 152.413 7 driftsenheter	Ordensavdeling Etterforsking-savdeling Forvaltningsavdeling Finnøy lensmannsdistrikt Hjelmeland lensmannsdistrikt Randaberg lensmannsdistrikt (sivilt) Rennesøy lensmannsdistrikt Sola lensmannsdistrikt (sivilt) Strand og Forsand lensmannsdistrikt	Hjelmeland, Forsand, Finnøy, Strand, Rennesøy, Randaberg, Kvitsøy, Sola, Stavanger	Et samlet utvalg ønsker å opprettholde Stavanger politidistrikt uendret

Tabell 7.1: Oversikt over politidistrikter etter foreslåtte justeringer/sammenslåinger.

Haugesund politidistrikt Areal 4.598 km ² , Innb. 104.626 10 driftsenheter Fra år 2001 foreslås vurdert overføring av Bømlo, Fitjar og Stord: Areal 536 km ² Innb. 29.589 3 driftsenheter	Haugesund politistasjon Avaldsnes lensmannsdistrikt Sauda lensmannsdistrikt Skudenes lensmannsdistrikt Suldal lensmannsdistrikt Tysvær lensmannsdistrikt Vindafjord lensmannsdistrikt Etne lensmannsdistrikt Sveio lensmannsdistrikt Ølen lensmannsdistrikt (Stord lensmannsdistrikt Bømlo lensmannsdistrikt Fitjar lensmannsdistrikt)	Sauda, Suldal, Vindafjord, Tysvær, Bokn, Karmøy, Utsira, Haugesund, Sveio, Ølen, Etne (Stord, Bømlo og Fitjar, vurderes innlemmet i Haugesund politidistrikt når trekantsambandet er sluttet i 2001)	Et samlet utvalg ønsker å opprettholde Haugesund politidistrikt, men slik at driftsenhetene Etne, Ølen, Sveio blir tilført fra Hordaland politidistrikt, og at det samme skjer med Stord, Fitjar og Bømlo når «Tre-kantsambandet» står ferdig i 2001
Bergen politidistrikt Areal 465 km ² , Innb. 226.860 5+3 driftsenheter	Plankontor Etterforskningsavdeling Ordensavdeling Forvaltningsavdeling Fyllingsdal politistasjon Nesttun politistasjon Fana lensmannsdistrikt Laksevåg lensmannsdistrikt Åsane lensmannsdistrikt	Bergen	Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Bergen politidistrikt uendret
Hordaland politidistrikt Areal 7.676 km ² , Innb. 150.293 19 driftsenheter + 1 (15+1 fra 2001) (Se Haugesund pd.)	Askøy lensmannsdistrikt Austevoll lensmannsdistrikt Austrheim og Fedje lensmannsdistrikt Fjell og Sund lensmannsdistrikt Fusa lensmannsdistrikt Lindås og Meland lensmannsdistrikt Masfjorden lensmannsdistrikt Os lensmannsdistrikt Osterøy lensmannsdistrikt Radøy lensmannsdistrikt Samnanger lensmannsdistrikt Tysnes lensmannsdistrikt Vaksdal lensmannsdistrikt Voss lensmannsdistrikt Øygarden lensmannsdistrikt (Bømlo lensmannsdistrikt Fitjar lensmannsdistrikt Stord lensmannsdistrikt Kvinnherad lensmannsdistrikt)	Austrheim, Fedje, Radøy, Øygarden, Meland, Masfjorden, Lindås, Modalen, Vaksdal, Voss, Osterøy, Askøy, Fjell, Sund, Samnanger, Os, Fusa, Austvoll, Tysnes (Stord, Bømlo og Fitjar, innlemmes i Haugesund politidistrikt når trekantsambandet er sluttet i 2001) (Kvinnherad innlemmes i Hardanger politidistrikt når Folgefonntunnelen er ferdig i år 2000/2001.)	Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Hordaland politidistrikt, med de endringer som er nevnt under Haugesund politidistriktet. Videre foreslår utvalget at Kvinnherad blir overført til Hardanger politidistrikt når «Folgefonntunnelen» står ferdig i år 2000/2001
Hardanger politidistrikt Areal 7.227 km ² , Innb. 37.618 5 driftsenheter (6 fra 2000/2001)	Odda politistasjon Jondal lensmannsdistrikt Kvam lensmannsdistrikt Ullensvang lensmannsdistrikt Ulvik lensmannsdistrikt (Kvinnherad lensmannsdistrikt)	Granvin, Ulvik, Eidfjord, Kvam, Jondal, Ullensvang, Odda (Kvinnherad innlemmes i Hardanger politidistrikt når Folgefonntunnelene er ferdig i år 2000/2001.)	Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Hardanger politidistrikt med den endring som er nevnt under Hordaland

Tabell 7.1: Oversikt over politidistrikter etter foreslåtte justeringer/sammenslåinger.

Sogn politidistrikt Areal 10.623 km ² , Innb. 38.020 12+1 driftsenheter	Aurland lensmannsdistrikt Bal- estrand lensmannsdistrikt Gulen lensmannsdistrikt Hyllestad lensmannsdistrikt Høyanger lensmannsdistrikt Leikanger lensmannsdistrikt Luster lens- mannsdistrikt Lærdal lens- mannsdistrikt Sogndal lensmannsdistrikt Solund lens- mannsdistrikt Vik lensmannsdis- trikt Årdal lensmannsdistrikt	Luster, Årdal, Lærdal, Aurland, Sogn- dal, Bal- estrand, Leikanger, Vik, Høyanger, Gulen, Hylles- stad, Solund	Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Sogn politidistrikt uen- dret
Fjordane politidistrikt Areal 7.945 km ² , Innb. 69.760 13 driftsen- heter	Florø politistasjon Askvoll lens- mannsdistrikt Eid lensmannsdis- trikt Fjaler lensmannsdistrikt Førde og Naustdal lensmanns- distrikt Gaular lensmannsdis- trikt Gloppen lensmannsdistrikt Innvik lensmannsdistrikt Jølster lensmannsdistrikt Selje lens- mannsdistrikt Bremanger lens- mannsdistrikt Stryn og Hornindal lensmannsdistrikt Vågsøy lensmannsdistrikt	Selje, Vågsøy, Bremanger, Eid, Hornindal, Stryn, Glop- pen, Flora, Naustdal, Jøl- ster, Førde, Gaular, Fjaler, Askvoll	Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Fjor- dane politidistrikt uendret
Sunnmøre politidis- trikt Areal 520.056 km ² , Innb. 125.670 12 driftsenheter	Ålesund politistasjon Sula lens- mannsdistrikt Giske lensmanns- distrikt Haram lensmannsdistrikt Herøy og Sande lensmannsdistrikt Stranda og Norddal lensmanns- distrikt Sykkylven lensmanns- distrikt Ulstein og Hareid lensmannsdistrikt Vanylven lensmannsdistrikt Volda lens- mannsdistrikt Ørskog lens- mannsdistrikt Ørsta lensmannsdistrikt	Haram, Åle- sund, Skodje, Ørskog, Stordal, Nord- dal, Stranda, Sykkylven, Ørsta, Volda, Vanylven, Sande, Herøy, Ulstein, Hareid, Giske, Sula	Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Sunn- møre politidistrik- tet.
Nordmøre og Roms- dal politidistrikt Areal 10.276 km ² , Innb. 116.877 15 driftsen- heter	Molde politistasjon Fræna lens- mannsdistrikt Nesset lens- mannsdistrikt Rauma lensmannsdistrikt Sund lens- mannsdistrikt Kristiansund polit- istasjon Aure lensmannsdistrikt Averøy og Frei lensmannsdis- trikt Gjemnes og Eide lens- mannsdistrikt Halså og Tustna lensmannsdistrikt Smøla lens- mannsdistrikt Sunndal lens- mannsdistrikt Surnadal og Rindal lensmannsdistrikt Tingvoll lensmannsdistrikt Vest- nes lensmannsdistrikt	Molde, Fræna, Aukra, Sandøy, Midsund, Rauma, Nes- set, Kristian- sund, Smøla, Aure, Tustna, Halså, Frei, Tingvoll, Averøy, Eide, Gjemnes, Surnadal, Rin- dal, Vestnes	Flertallet: Lande Hasle, Bakke, Hoel, Høier, Killen- green, Stenbro, Stærk, Sundby og Ødegård går inn for å slå sammen Romsdal og Nord- møre politidistrik- ter. Mindretallet: Parnemann går inn for oppretthold- else av Romsdal og Nordmøre politid- istrikter som i dag.

Tabell 7.1: Oversikt over politidistrikter etter foreslåtte justeringer/sammenslåinger.

Sør-Trøndelag politidistrikt Areal 18.073 km ² , Innb. 258.176 22 driftsenheter	Ordensavdeling Etterforskningsavdeling Forvaltningsavdeling Heimdal politistasjon Klæbu lensmannsdistrikt Hemne og Snillfjord lensmannsdistrikt Hitra lensmannsdistrikt Frøya lensmannsdistrikt Ørland lensmannsdistrikt Agdenes lensmannsdistrikt Rissa lensmannsdistrikt Bjugn lensmannsdistrikt Åfjord lensmannsdistrikt Oppdal lensmannsdistrikt Rennebu lensmannsdistrikt Meldal lensmannsdistrikt Orkdal lensmannsdistrikt Røros lensmannsdistrikt Holtålen lensmannsdistrikt Midtre Gauldal lensmannsdistrikt Melhus lensmannsdistrikt Skaun lensmannsdistrikt Malvik lensmannsdistrikt Selbu og Tydal lensmannsdistrikt	Trondheim, Klæbu, Hemne, Snillfjord, Hitra, Frøya, Ørland, Agdenes, Rissa, Bjugn, Åfjord, Oppdal, Rennebu, Meldal, Orkdal, Røros, Holtålen, Midtre Gauldal, Melhus, Skaun, Malvik, Selbu, Tydal	Et samlet utvalg går inn for å slå sammen Trondheim og Uttrøndelag politidistrikter, dog slik at Bjørnør lensmannsdistrikt (kommunene Osen og Roan) blir overført fra Uttrøndelag til Namdal politidistrikt
Alt.1) Nord-Trøndelag politidistrikt Areal 24.417 km ² , Innb. 131585 21 driftsenheter	Steinkjer politistasjon Namsos og Fosnes politistasjon Frosta lensmannsdistrikt, Inderøy lensmannsdistrikt Leksvik og Mosvik lensmannsdistrikt Levanger lensmannsdistrikt, Meråker lensmannsdistrikt Namdalseid lensmannsdistrikt Snåsa lensmannsdistrikt Stjørdal lensmannsdistrikt Verdal lensmannsdistrikt Verran lensmannsdistrikt Flatanger lensmannsdistrikt Grong lensmannsdistrikt Leka lensmannsdistrikt Lierne lensmannsdistrikt Nærøy lensmannsdistrikt Overhalla lensmannsdistrikt Vikna lensmannsdistrikt Bindal lensmannsdistrikt Bjørnør lensmannsdistrikt	Steinkjer, Snåsa, Namdalseid, Verran, Inderøy, Mosvik, Leksvik, Frosta, Inderøy, Verdal, Levanger, Stjørdal, Meråker, Namsos, Flatanger, Overhalla, Grong, Fosnes, Høylandet, Nærøy, Vikna, Leka, Namsskogan, Røyrvik, Lierne, Bindal, Osen, Roan	<i>Halve utvalget:</i> Hoel, Killengreen, Stenbro, Stærk og Sundby går inn for å slå sammen Inntrøndelag og Namdal til ett politidistrikt, og Bjørnør lensmannsdistrikt overført fra Uttrøndelag. Se alt.2)
Alt.2) Inntrøndelag politidistrikt Areal 10.561 km ² Innb. 91.778 11 driftsenheter Namdal politidistrikt Areal 13.856 km ² Innb. 39.288 10 driftsenheter	Steinkjer politistasjon Frosta lensmannsdistrikt Inderøy lensmannsdistrikt Leksvik og Mosvik lensmannsdistrikt Levanger lensmannsdistrikt Meråker lensmannsdistrikt Namdalseid lensmannsdistrikt Snåsa lensmannsdistrikt Stjørdal lensmannsdistrikt Verdal lensmannsdistrikt Verran lensmannsdistrikt Flatanger lensmannsdistrikt Grong lensmannsdistrikt Leka lensmannsdistrikt Lierne lensmannsdistrikt Nærøy lensmannsdistrikt Overhalla lensmannsdistrikt Vikna lensmannsdistrikt Bindal lensmannsdistrikt Bjørnør lensmannsdistrikt	Steinkjer, Snåsa, Namdalseid, Verran, Inderøy, Mosvik, Leksvik, Frosta, Inderøy, Verdal, Levanger, Stjørdal, Meråker, Flatanger, Overhalla, Grong, Fosnes, Høylandet, Nærøy, Vikna, Leka, Namsskogan, Røyrvik, Lierne, Bindal, Osen, Roan	<i>Halve utvalget:</i> Lande Hasle, Bakke, Høier, Parnemann og Ødegård støtter overføring av Bjørnør lensmannsdistrikt, men ønsker for øvrig å opprettholde Inntrøndelag og Namdal politidistrikter som i dag (Se alt.1)

Tabell 7.1: Oversikt over politidistrikter etter foreslåtte justeringer/sammenslåinger.

Helgeland og Rana politidistrikt Areal 16.533 km ² , innb. 75.988 11 driftsenheter	Mosjøen politistasjon Rana politistasjon Alstahaug og Leirfjord lensmannsdistrikt Brønnøy og Vevelstad lensmannsdistrikt Grane og Hattfjelldal lensmannsdistrikt Herøy og Dønna lensmannsdistrikt Sømna lensmannsdistrikt Vega lensmannsdistrikt Hemnes lensmannsdistrikt Lurøy og Træna lensmannsdistrikt Nesna lensmannsdistrikt	Vefsn, Leirfjord, Dønna, Herøy, Alstahaug, Vega, Vevelstad, Brønnøy, Hattfjelldal, Grane, Sømna, Rana, Hemnes, Træna, Lurøy, Nesna	<i>Flertallet:</i> Lande Hasle, Bakke, Hoel, Killengreen, Stenbro, Stærk, Sundby og Ødegård går inn for å slå sammen Rana og Helgeland politidistrikter. <i>Mindretallet:</i> Høier og Parnemann og ønsker å opprettholde de to distriktene som idag.
Bodø politidistrikt Areal 10.970 km ² , innb. 75.388 10 driftsenheter	Bodø politistasjon Beiarn og Skjerstad lensmannsdistrikt Fauske lensmannsdistrikt Gildeskål lensmannsdistrikt Meløy lensmannsdistrikt Rødøy lensmannsdistrikt Saltdal lensmannsdistrikt Sørfold lensmannsdistrikt Værøy og Røst lensmannsdistrikt Steigen lensmannsdistrikt	Bodø, Sørfold, Fauske, Skjerstad, Saltdal, Beiarn, Gildeskål, Meløy, Rødøy, Røst, Værøy, Steigen	Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Bodø politidistrikt, dog slik at Værøy og Røst lensmannsdistrikt overføres fra Lofoten og Vesterålen politidistrikt.
Narvik politidistrikt Areal 7.599 km ² , innb. 36.791 8 driftsenheter	Narvik politistasjon Ankenes lensmannsdistrikt Ballangen lensmannsdistrikt Evenes (+Tjeldsund) lensmannsdistrikt Hamarøy lensmannsdistrikt Tysfjord lensmannsdistrikt Skånland lensmannsdistrikt Salangen lensmannsdistrikt	Narvik, Evenes, Ballangen, Tysfjord, Hamarøy, Skånland, Lavan-gen, Salangen, Gratangen, Tjeldsund	<i>Flertallet:</i> Lande Hasle, Bakke, Hoel, Killengreen, Parnemann, Stenbro, Sundby og Ødegård går inn for å opprettholde Narvik politidistrikt, og å overføre Skånland og Salangen fra Senja politidistrikt samt å overføre Lødingen kommune av Lødingen og Tjeldsund lensmannsdistrikt til Lofoten og Vesterålen politidistrikt. <i>Mindretallet:</i> Stærk går inn for sammenslåing av Lofoten og Vesterålen politidistrikt unntatt Værøy og Røst lensmannsdistrikt, Senja politidistrikt unntatt Berg, og Torsken og Tranøy lensmannsdistrikter, og Narvik politidistrikt unntatt Hamarøy lensmannsdistrikt.

Tabell 7.1: Oversikt over politidistrikter etter foreslåtte justeringer/sammenslåinger.

Lofoten og Vesterålen og Senja politidistrikt Areal 5.436 km ² , innb. 85.519 14 driftsenheter	Svolvær politistasjon Andøy lensmannsdistrikt Bø lensmannsdistrikt Flakstad og Moskenes lensmannsdistrikt Hadsel lensmannsdistrikt Sortland lensmannsdistrikt Vestvågøy lensmannsdistrikt Vågan lensmannsdistrikt Øksnes lensmannsdistrikt Lødingen lensmannsdistrikt Harstad politistasjon Bjarkøy lensmannsdistrikt Ibestad lensmannsdistrikt Kvæfjord lensmannsdistrikt	Moskenes, Flakstad, Vestvågøy, Vågan, Hadsel, Bø, Øksnes, Andøy, Sortland, Harstad, Kvæfjord, Bjarkøy, Ibestad, Lødingen	<i>Flertallet:</i> Lande Hasle, Bakke, Hoel, Killengreen, Parnemann, Stenbro, Sundby og Ødegård går inn for å slå Lofoten og Vesterålen politidistrikt sammen med «rest» Senja politidistrikt, etter de endringer som er nevnt under Bodø og Narvik politidistrikter, samt avgivelse av Berg og Torsken og av Tranøy lensmannsdistrikter til Troms politidistrikt. <i>Mindreparten:</i> Stærk (Se merknad vedr. Narvik pd.)
Troms politidistrikt Areal 23.074 km ² , innb. 113.428 11 driftsenheter	Tromsø politistasjon Balsfjord lensmannsdistrikt Bardu lensmannsdistrikt Karlsøy lensmannsdistrikt Lenvik lensmannsdistrikt Lyngen lensmannsdistrikt Målselv lensmannsdistrikt Nordreisa og Kvænen lensmannsdistrikt Skjervøy lensmannsdistrikt Berg og Torsken lensmannsdistrikt Tranøy lensmannsdistrikt	Bardu, Målselv, Storfjord, Balsfjord, Lenvik, Tromsø, Karlsøy, Lyngen, Kåfjord, Nordreisa, Kvænen, Skjervøy, Berg, Torsken, Tranøy, Dyrøy, Sørreisa	Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Troms politidistrikt og at Berg og Torsken og Tranøy lensmannsdistrikter blir tilført fra Senja politidistrikt.
Vestfinnmark politidistrikt Areal 29.887 km ² , innb. 44.956 10 driftsenheter	Hammerfest politistasjon Alta lensmannsdistrikt Hasvik lensmannsdistrikt Kautokeino lensmannsdistrikt Loppa lensmannsdistrikt Måsøy lensmannsdistrikt Nordkapp lensmannsdistrikt Porsanger lensmannsdistrikt Sørøysund og Kvalsund lensmannsdistrikt Karasjok lensmannsdistrikt	Porsanger, Kautokeino, Alta, Loppa, Hasvik, Hammerfest, Kvalsund, Måsøy, Nordkapp, Karasjok	Et samlet utvalg går inn for å opprettholde Vestfinnmark politidistrikt og at distriktet blir tilført Karasjok lensmannsdistrikt fra Vadsø politidistrikt.
Østfinnmark politidistrikt Areal 18.750 km ² , innb. 29.339 8 driftsenheter	Vardø politistasjon Båtsfjord politistasjon Berlevåg og Gamvik lensmannsdistrikt Vadsø politistasjon Lebesby lensmannsdistrikt Nesseby lensmannsdistrikt Tana lensmannsdistrikt Kirkenes politistasjon	Vardø, Gamvik, Berlevåg, Båtsfjord, Vadsø, Nesseby, Tana, Lebesby, Sør-Varanger	Et samlet utvalg går inn for at Sør-Varanger, Vardø og Vadsø (med unntak av Karasjok lensmannsdistrikt) politidistrikter slås sammen til ett distrikt.

7.3 Politiets sentrale ledelse

Utvalget foreslår at det etableres et Politidirektorat som et forvaltningsorgan direkte underlagt Justisdepartementet.

7.4 Særorganene

- Alle særorganene med unntak av SI foreslås å rapportere til Politidirektoratet. POT rapporterer fortsatt i enkelte spørsmål direkte til Justisministeren. POT og ØKOKRIM rapporterer fortsatt til Riksadvokaten i påtalemessige spørsmål.
- UP foreslås omorganisert slik at den faste staben (30 personer, inkl. 11 distriktsledere) overføres Politidirektoratet for å følge opp trafikksikkerhetssarbeidet i distriktene. De 293 innbeordrede polititjenestemenn/-kvinner tilbakeføres til politidistriktene øremerket trafikksikkerhetstjeneste. UP's rolle som beredskapsenhet utredes nærmere.
- Politiets datatjeneste og Politiets materielltjeneste foreslås vurdert sammen slått og/eller samlokalisert.

7.5 Landsdelsordningen

Landsdelsordningen foreslås nedlagt i sin nåværende form og ressursene overføres i første omgang til Politidirektoratet.

Kapittel 8

Administrative og økonomiske konsekvenser**8.1 Innledning**

Mandatet for dette utvalget var blant annet å fremme forslag til organisatoriske endringer i politi- og lensmannsetaten, herunder konkrete forslag om endringer i distriktsinndelingen med sikte på effektivisering og best mulig utnyttelse av ressurser til kriminalitetsbekjempelse og publikumsrettet virksomhet. Utvalget skulle også vurdere mulighetene for å bedre departementets politiske, faglige og administrative styring av politi- og lensmannsetaten. En vurdering av landsdelsordningen, og konsekvenser for administrative og politioperative fellesfunksjoner ved endring i distriktsinndelingen lå også innenfor mandatet.

8.2 Utvalgets forslag

Utvalget (her presenteres samlet både det utvalget er enige om og flertallets forslag) foreslår at antallet politidistrikter reduseres til 37/38, og at det gjennomføres andre endringer i politidistriktsinndelingen som vil få konsekvenser for 8 politidistrikter. Landsdelsordningen foreslås nedlagt. Utrykningspolitiet omorganiseres. Videre foreslår utvalget at departementet vurderer Politiets Materielltjeneste og Politiets Datatjeneste sammenslått og /eller samlokalisert. Utvalget fremmer også forslag om etablering av et politidirektorat med ansvar for den faglige og operative ledelse og styring av etaten.

8.2.1 Endringer i politidistriktsinndelingen

Utvalget (samlet og et flertall) foreslår at følgende politidistrikter slås sammen:

1. Halden, Sarpsborg og Fredrikstad
2. Hamar og Kongsvinger
3. Drammen og Kongsberg
4. Nord-Jarlsberg, Tønsberg, Sandefjord og Larvik
5. Notodden og Rjukan
6. Skien, Telemark og Kragerø
7. Romsdal og Nordmøre
8. Uttrøndelag og Trondheim
9. Inntrøndelag og Namdal (Et delt utvalg, halvparten)
10. Helgeland og Rana
11. Lofoten og Vesterålen, og Senja
12. Vardø, Vadsø og Sør-Varanger

Videre foreslås endringer i politidistriktsinndelingen med konsekvenser for følgende politidistrikter:

1. Moss
2. Haugesund
3. Hordaland
4. Hardanger

5. Bodø
6. Narvik
7. Tromsø
8. Vestfinnmark

Utvalget har gjort en skjematisk vurdering av gevinstene som kan forventes på personellsiden i administrativ enhet ved sammenslåing og endringer i politidistriktsinndelingen. Se tabell 8.1 og 8.2. Utvalget har også sett på bemanningen av administrativ enhet i andre politidistrikter, se tabell 8.3, og anbefaler at departementet går gjennom bruken av administrative ressurser, også i de politidistrikter som ikke blir berørt av utvalgets forslag. I sin vurdering har utvalget her tatt utgangspunkt i politidistriktenes egne opplysninger om bemanningen i administrativ enhet. Størrelsen på administrativ enhet varierer, også mellom distrikter som synes relativt lik med hensyn til folkemengde. Noe kan sannsynligvis forklares med feil/mangler i de grunnlagsdata som utvalget har mottatt fra politidistriktene. En annen forklaring kan være at enkelte politidistrikter er tungt administrert i forhold til sammenlignbare distrikter.

Dagens bemanningssituasjon er vurdert opp mot en bemanning av administrativ enhet basert på 1 administrativt ansatt (inkludert politimester) pr. 8.000 innbyggere. Beregningsmodellen om 1 administrativt ansatt pr. 8 000 innbyggere er fastsatt ut fra utvalgets skjønnsmessige vurderinger basert på observasjoner av flere politidistrikter. Beregningsmodellen er imidlertid mindre egnet til å beregne bemanningen av administrativ enhet i de aller minste politidistriktene. For disse politidistriktene har utvalget lagt til grunn følgende minimumsbemanning: Politimester, administrasjonssjef, økonomimedarbeider, 2 årsverk for å betjene sentralbord, publikum, arkiv, skrive tjenester, 2 årsverk for å ivareta behovet for politi- og lensmannskompetanse og arbeid knyttet til HMS (helse, miljø og sikkerhet), 0,5 årsverk IT-kompetanse. I sum utgjør dette 7,5 årsverk.

Innenfor sammenslåtte politidistrikter vil enkelte sider av driftsutgiftene øke. Det bør blant annet påregnes at en utvidelse av politidistriktenes kontrollspenn og areal vil føre til lengre reisetid både i forhold til ledelsen av politidistrikt og ved rettsoppmøter og lignende. De samlede kostnadene vil allikevel være beskjedne, og utvalget har ikke sett behov for nærmere analyser av disse forholdene.

Mot en slik beregningsmodell kan det innvendes at den er vel skjematisk i sin utforming, selv om det er tatt utgangspunktet i gjennomsnittlige tall fremkommet ved en gjennomgang av flere politidistrikter. Imidlertid er utvalget av den oppfatning at det er rimelig å anta at det skal være et visst forhold mellom antall administrativt ansatte og antall innbyggere i den grad totalt antall stillinger gjenspeiler befolkningsgrunnlaget. Utvalget er derfor av den oppfatning at modellen gir et tilnærmet korrekt innsparingspotensiale, men anbefaler at det ved en eventuell gjennomføring av utvalgets forslag blir foretatt en nærmere gjennomgang av ressursbehovet i administrativ enhet og politivaktene som berøres av endringene.

Utvalget har også vurdert andre beregningsmodeller, hvor ny bemanning av administrativ enhet i sammenslått distrikt er basert på dagens bemanning fratrukket antall årsverk som blir overflødige ved sammenslåinger. Svakheten ved en slik beregning er at den legger til grunn at størrelsen på dagens bemanning er korrekt. Utvalget har derfor avvist denne beregningsmodellen.

Sammenslåing av politidistrikter vil også legge til rette for å frigjøre ressurser knyttet til enkelte operative fellestjenester. Utvalget har blant annet tenkt på felles betjening av nødtelefon, felles arrest der hvor forholdene ligger til rette for det, felles transport, opplæring, trening mv. Utvalget forutsetter at det ved sammenslåinger av to eller flere politidistrikter, foretas en grundig gjennomgang av de ressurser som brukes til operative fellestjenester med sikte på best mulig utnyttelse av ressurser til kriminalitetsbekjempelse og utadrettet virksomhet.

Endringer i politidistriktsinndelingen ved at driftsenhet(er) flyttes til annet politidistrikt vil få konsekvenser for de politidistriktene som blir berørt. Imidlertid bør disse mindre konsekvensene kunne løses ved overføring av ressurser mellom distriktene, uten konsekvenser for etatens samlede ressursbruk.

Jourtjenesten (vaktordning for politijuristene) kan i enkelte sammenslåtte politidistrikt reduseres. Dette vil kunne frigjøre ressurser. Utgiftene knyttet til jourtjenesten representerer i dag en årlig utgift på ca. 200.000,- pr. politidistrikt.

Utvalget har ikke tatt stilling til lokaliseringen av politidistriktsledelsen i de sammenslåtte distriktene, og har derfor ikke beregnet de økonomiske konsekvensene av endrede arealbehov for det enkelte politidistrikt. Antallet stillinger i etaten vil imidlertid ikke øke som følge av utvalgets forslag, men flere stillingshjemler vil etterhvert bli omgjort til operative stillinger. Operative stillinger knyttet til tjeneste på politivakt krever i hovedsak mindre areal enn administrative stillinger. En eventuell omplassering av stillinger vil for enkelte politidistrikter utløse endrede arealbehov, uten at det i nevneverdig grad vil påvirke etatens samlede arealbehov.

Innenfor IT-området vil færre politidistrikter medføre reduserte kostnader til implementering, drift og vedlikehold av politi- og lensmannsetatens EDB-løsninger.

8.2.2 Landsdelsordningen

Landsdelsordningen opphører i sin nåværende form ved at kgl.res. av 31. januar 1986 som ligger til grunn for etablering av landsdelsordningen blir opphevet. Oppgavene som er tillagt landsdelsordningen og personellressursene som landsdelspolitikamrene disponerer, overføres i første omgang til Politidirektoratet. Dette innebærer at en ressursmengde tilsvarende i alt 41,5 årsverk overføres i første omgang til Politidirektoratet, slik:

Fra landsdelspolitikammeret for Østlandet en ressursmengde tilsvarende 12 årsverk

Fra landsdelspolitikammeret for Agder/Rogaland en ressursmengde tilsvarende 7 årsverk

Fra landsdelspolitikammeret for Vestlandet en ressursmengde tilsvarende 8,5 årsverk

Fra landsdelspolitikammeret for Midt-Norge en ressursmengde tilsvarende 8 årsverk

Fra landsdelspolitikammeret for Nord-Norge en ressursmengde tilsvarende 6 årsverk

Opphør av landsdelsordningen vil frigjøre lokaler og materiell.

8.2.3 Etablering av Politidirektorat

Etablering av Politidirektorat forutsetter enkelte endringer i Politiloven. Utvalget foreslår videre at lederen av politidirektoratet - rikspolitisjefen - skal tildeles politimyndighet, men ikke påtalemyndighet. Politiloven § 20 bestemmer at embetsmenn og tjenestemenn med politigrader, lensmenn, lensmannsfullmektiger og lensmannsbetjenter har politimyndighet i kraft av sin stilling. Bestemmelser om grader og stillingsbetegnelser i politi- og lensmannsetaten gis av departementet. For å imøtekomme utvalgets anbefaling om at rikspolitisjefen skal ha politimyndighet, er det derfor en forutsetning at stillingen som rikspolitisjef defineres som en politigrad.

Politidirektoratet bør kunne etableres innenfor de ressurser som frigjøres i Justisdepartementet, Utrykningspolitiets stab og landsdelsordningen.

Utvalget har ikke tatt stilling til engangskostnader knyttet til etableringen av Politidirektorat. Kostnader til drift, herunder husleiekostnader må ses i forhold til frigjorte lokaler i Regjeringskvartalet i Oslo, landsdelene og Utrykningspolitiets stab.

Tabell 8.1: Mulig innsparte årsverk ved sammenslåing av politidistrikter

	Innbyggertall	I dag	Behov	Mulige besparelser
Søndre Østfold	156 832	35,1	19,6	15,5
Hamar og Kongsvinger	136 516	19,0	17,0	2,0
Kongsberg og Drammen	160 774	29,5	20,0	9,5
Vestfold	210 497	42,5	26,3	16,2
Øvre Telemark	48 610	14,0	7,5	6,5
Nedre Telemark	115 910	28,0	14,4	13,6
Nordmøre og Romsdal	116 877	15,5	14,6	0,9
Sør-Trøndelag	258 176	45,0	32,2	12,8
Nord-Trøndela	131 585	23,4	16,4	7,0
Helgeland og Rana	75 388	18,5	9,4	9,1
Lofoten/Vesterålen og Senja	85 519	19,0	10,7	8,3
Østfinnmark	29 339	22,5	7,5	15,0
Sum	1 526 023	312,0	195,6	116,4

Tabell 8.2: Administrativt stillingsbehov i politidistrikter som foreslås opprettholdt, beregnet etter 1 administrativt tilsatt i administrativ enhet pr. 8000 innbygger (minimumsbemanning 7,5 stillinger)

	Innbyggertall	I dag	Behov	Mulige besparelser
Oslo	502 267	71,0	62,8	8,2
Asker og Bærum	149 015	25,0	18,6	6,4
Romerike	209 917	27,0	26,2	0,8
Follo	100 377	14,0	12,6	1,4
Østerdal	49 816	9,0	7,5	1,5
Gudbrandsdal	70 025	9,0	8,8	0,2
Vestoppland	112 317	10,0	14,0	-4,0
Ringerike	70 963	11,0	9,2	1,8
Arendal	93 383	20,0	11,7	8,3
Kristiansand	105 434	19,0	13,0	6,0
Vest-Agder	56 451	14,0	7,5	6,5
Rogaland	122 836	12,0	15,4	-3,4
Stavanger	152 413	26,1	19,0	7,1
Bergen	226 860	26,0	28,0	-2,0
Sogn	38 020	8,5	7,5	1,0
Fjordane	69 760	8,0	8,7	-0,7
Sunnmøre	125 670	10,0	16,0	-6,0
Inntrøndelag	91 778	12	11,4	0,6
Namdal	39 288	11,4	7,5	3,9
Sum	2 263 724	343	305,4	37,6

Tabell 8.3: Mulig frigjorte årsverk i politidistrikter som foreslås justert

	Innbyggertall	I dag	Behov	Mulige besparelser
Nordre Østfold	88 732	9,0	11,0	-2,0
Haugesund	104 626	11,0	13,0	-2,0
Hordaland	150 293	19,5	18,7	0,8
Hardanger	37 618	10,0	7,5	2,5
Bodø	75 388	13,75	9,1	4,65
Narvik	36 791	8,0	7,5	0,5
Troms	113 428	20,0	14,1	5,9
Vestfinnmark	44 956	9,0	7,5	1,5
Sum	651 832	100,25	88,4	11,85

Litteraturfortegnelse

Bøker:

Auglend, Ragnar m.fl., Politirett, Ad Notam Gyldendal 1998
Debes, Jan, I statens tjeneste, tjenestemannsrett, Tano 1989

Stortingsmeldinger, instruksjer etc.:

Ot.prp.nr. 60 (1972-73) Om lov om politiet.

St.prp.nr. 108 (1974-75) Om bevilgning under kap. 400 i samband med omorganisering av den sentrale politiadministrasjon.

Innst.S.nr. 331 (1974-75) Innstilling fra Justiskomiteen om bevilgning under kap. 400 i samband med omorganisering av den sentrale politiadministrasjon.

Ot.prp.nr. 60 (1975-76) Om lov om endringer i lov av 13. mars 1936 nr.3 om politiet.

Instruks for landsdelpolitikamrene, 1986

St.meld.nr 23, 1991-1992 Om bekjempelse av kriminalitet.

Kgl.res. 10.10.97, Strukturutvalget for herreds- og byrettene, oppnevning, mandat og sammensetning.

Mål- og resultatstyring i politi- og lensmannsetaten, 1997.

Det kgl. Justis- og politidepartement, Vedlegg til rundskriv G-175/90; Alminnelig ordreinstruks for politiet.

Det kgl. Justis- og politidepartement, G-151/93; Overføring av det administrative ansvaret for lensmannsetaten fra fylkesmenn til politimestre.

Det kgl. Justis- og politidepartement, G-18/94; Rammemodell for politidistriktets organisering m.v.

Det kgl. Justis- og politidepartement, G-45/94, Stillingsbeskrivelse og betegnelser på nye lederstillinger i politidistriktet m.v.

Det kgl. Justis- og politidepartement, G-6/95; Rammemodell for politidistriktets organisering m.v. - supplerende retningslinjer.

Det kgl. Justis- og politidepartement, G-111/95; Fastsetting av ny organisasjonsstruktur i politidistriktene.

Det kgl. Justis- og politidepartement, G-27/96; Regulering av grenser mellom driftsenheter i politi- og lensmannsetaten.

Rundskriv fra Riksadvokaten, Del II-nr. 1/99, 14.01.99.

Administrasjonsdepartementet, Retningslinjer for styring og oppfølging av underliggende etater, mai 1995.

Administrasjonsdepartementet, Bruk av styrer i staten.

Utredninger:

Innstilling om den sentrale politiadministrasjon, avgitt 20.11.70. (Aulie-utvalget)

Innstilling om den sentrale politiledelses organisasjonsform, avgitt februar 1975. (Ekanger-utvalget)

NOU 1987:27, Politiets rolle i samfunnet.

Utredning om organisering av politiets sentrale ledelse, 1991.

NOU 1991:29, Lensmannsetatens oppgaver og omorganisering.

Utredning om overføring av det administrative ansvaret for lensmannsetaten fra fylkesmann til politimester, 17.03.93.

Utkast til fremtidig organisering av den sivile rettspleie på grunnplanet, 18.02.97.

Utredning om landsdelsordningen for politiet - en evaluering, 25.02.97.

Utredning om regional statsforvaltning, inndelingshensyn, mai 1997.

NOU 1998:4, Politiets overvåkingstjeneste.

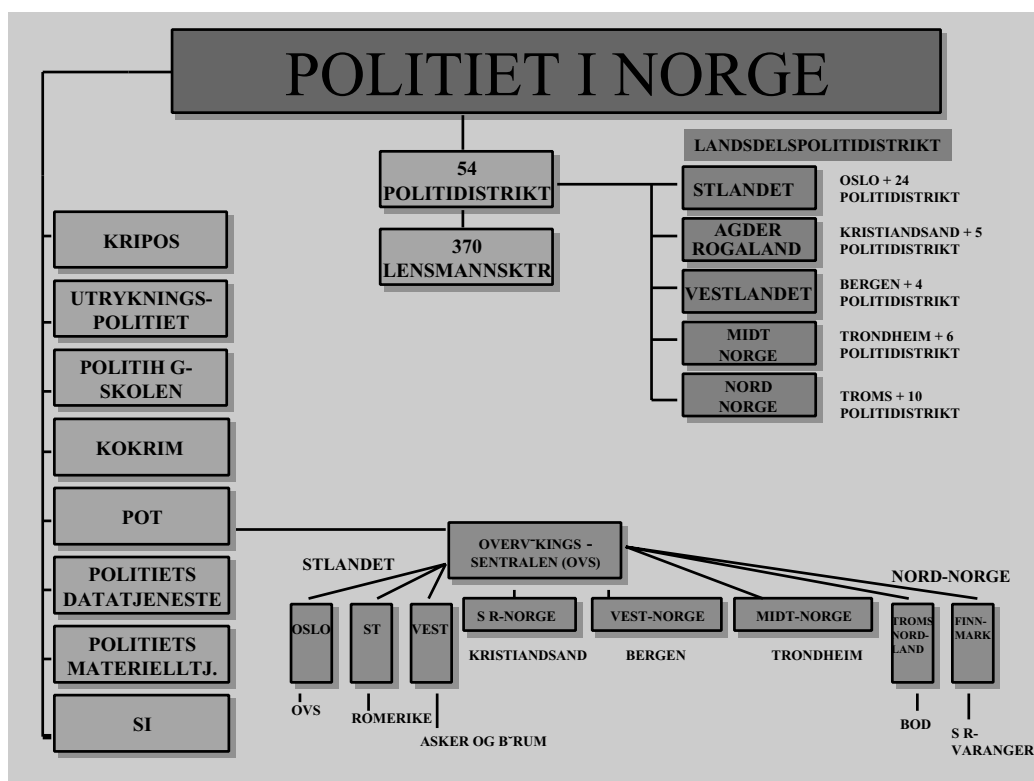
SOU 1998:74, Styrningen av politien.

AUDIT COMMISSION, Streetwise, Effective Police Patrol.

AUDIT COMMISSION, Helping with enquiries: Tackling Crime Effectively.

Vedlegg 1

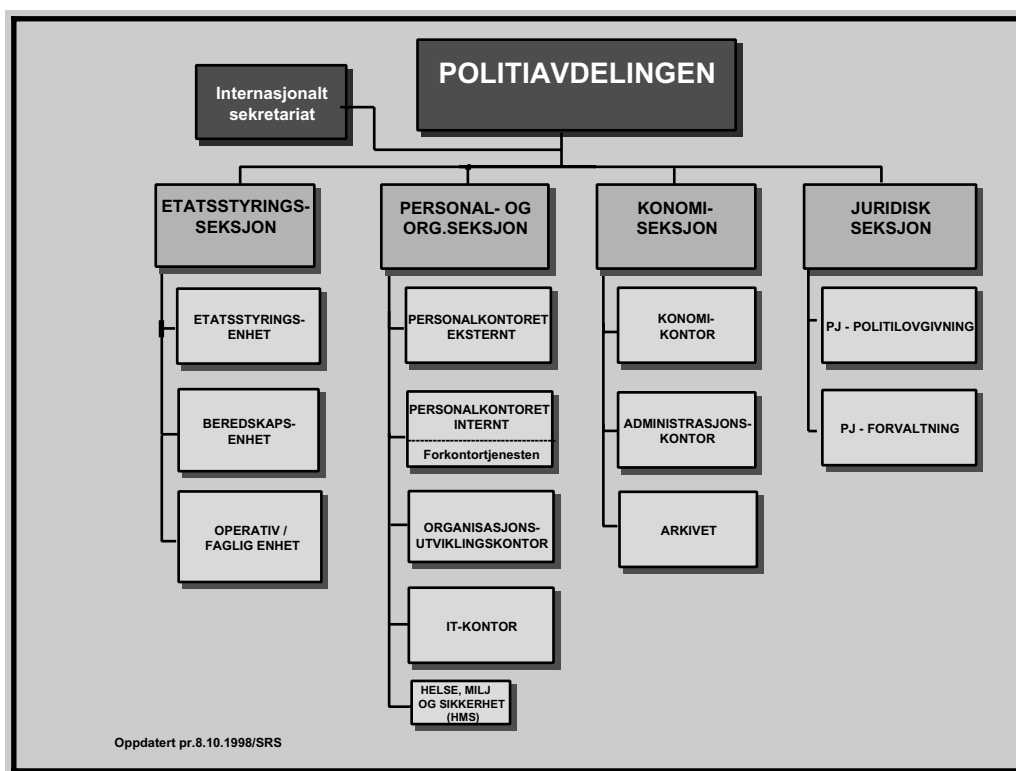
Organisasjonskart - Politiet i Norge

Figur 1.1 Organisasjonskart - Politiet i Norge

Vedlegg 2

Organisasjonskart - Politiavdelingen, Justisdepartementet

Figur 2.1 Organisasjonskart - Politiavdelingen, Justisdepartementet

Vedlegg 3

Politidistriktene - faktaopplysninger

Tabell 3.1: Politidistriktene - faktaopplysninger

	Politidistrikt	Innb.	Areal	Anm 98	Politistill.	Politidekn.	Budsj. 99, 1000 kr
1.	Oslo	502 113	450	120 981	1 445	3,15	790 858
2.	Halden	31 848	1 559	3 507	71	2,17	36 659
3.	Sarpsborg	78 717	1 349	7 366	104	1,40	56 577
4.	Fredrikstad	70 586	378	8 653	101	1,58	54 801
5.	Moss	60 831	898	6 122	83	1,51	44 034
6.	Follo	100 377	581	10 111	100	1,13	64 880
7.	Romerike	209 917	4 002	19 740	277	1,46	157 024
8.	Kongsvinger	53 712	5 300	4 380	76	1,50	42 124
9.	Hamar	82 804	2 732	7 323	95	1,25	50 928
10.	Østerdal	48 385	19 375	3 984	72,5	1,55	42 224
11.	Gudbrandsdal	70 025	15 500	5 008	90	1,37	47 145
12.	Vestoppland	112 317	10 000	8 427	120	1,15	64 386
13.	Ringerike	70 963	9 322	7 669	98	1,51	56 108
14.	Asker og Bærum	149 015	293	18 786	210	1,60	127 886
15.	Drammen	119 733	835	14 936	158	1,48	80 147
16.	Kongsberg	43 845	4 778	4 538	62	1,57	35 166
17.	Nord-Jarlsberg	57 232	764	5 779	83	1,61	46 974
18.	Tønsberg	67 569	322	8 281	100	1,65	51 718
19.	Sandefjord	43 328	121	6 534	71	1,82	37 946
20.	Larvik	42 368	807	5 657	70	1,82	37 687
21.	Skien	58 290	1 430	7 105	97	1,82	52 350
22.	Telemark	52 073	3 356	6 671	80	1,71	44 642
23.	Notodden	26 286	3 016	3 098	49	2,03	25 552
24.	Rjukan	13 047	6 299	1 007	30	2,42	16 918
25.	Kragerø	14 824	1 367	2 112	33	2,41	16 957
26.	Arendal	93 383	4 000	10 558	140	1,62	72 824
27.	Kristiansand	105 434	5 462	12 369	174	1,86	95 011
28.	Vest-Agder	56 451	6 252	4 907	90	1,71	48 417
29.	Rogaland	122 836	3 382	12 320	149	1,34	80 091
30.	Rana	34 383	6 555	2 912	69	2,11	34 116
31.	Stavanger	152 413	2 605	16 902	242	1,71	129 398
32.	Haugesund	90 114	3 522	8 405	107	1,31	58 420
33.	Hardanger	24 438	6 091	1 552	42	1,82	21 873

Tabell 3.1: Politidistriktene - faktaopplysninger

	Politidistrikt	Innb.	Areal	Anm 98	Politistill.	Politidekn.	Budsj. 99, 1000 kr
34.	Hordaland	179 882	8 816	10 101	149	0,89	84 262
35.	Bergen	226 860	465	25 059	427	2,04	217 917
36.	Sogn	38 020	10 623	1 946	52	1,43	29 555
37.	Fjordane	69 760	8 000	3 980	76	1,17	40 692
38.	Sunnmøre	125 670	5 256	6 316	121	1,04	66 011
39.	Romsdal	56 342	3 800	3 115	72	1,37	38 742
40.	Nordmøre	60 535	6 122	3 242	83	1,46	47 492
41.	Uttrøndelag	108 764	18 304	6 327	118	1,16	62 908
42.	Trondheim	151 768	532	18 117	275	1,98	140 680
43.	Inntrøndela	91 507	10 561	6 324	127	1,47	69 484
44.	Namdal	37 203	13 124	1 943	58	1,66	34 937
45.	Helgeland	41 605	9 978	2 536	63	1,61	35 764
46.	Bodø	73 937	11 000	5 393	108	1,58	62 702
47.	Narvik	31 377	6 561	2 054	60	2,02	34 579
48.	Lofoten/Vesterålen	55 668	3.595	3 016	74	1,40	40 605
49.	Senja	45 376	4 614	2 797	73	1,70	42 334
50.	Troms	104 768	21 366	10 275	147,5	1,53	99 502
51.	Vestfinnmark	42 069	24 423	4 341	88	2,22	46 901
52.	Vardø	7 847	4 573	776	34	4,43	18 556
53.	Vadsø	14 677	16 500	1 545	50	3,57	26 642
54.	Sør-Varanger	9 702	3 970	1 142	47	5,18	22 632

Vedlegg 4**Lov om politiet (politiloven)**

Se tidligere lover 26. mai 1866 nr. 1, 17. juni 1869, 22. mai 1875, 28. mai 1881 nr. 6, 6. juni 1891 nr. 1, 12. juni 1914 nr. 3, 17. juni 1932 nr. 3, 19. mai 1933 nr. 8, 13. mars 1936 nr. 3, 29. mai 1936 nr. 1.

*Kapittel I. Mål, oppgaver m.v.**§ 1. Ansvar og mål*

Staten skal sørge for den polititjeneste som samfunnet har behov for. Polititjenesten utføres av politi- og lensmannsetaten.

Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig. § 2. *Politiets oppgaver*

Politiet skal

1 beskytte person, eiendom og fellesgoder og verne om all lovlig virksomhet, opprettholde den offentlige orden og sikkerhet og enten alene eller sammen med andre myndigheter verne mot alt som truer den alminnelige tryggheten i samfunnet

2 forebygge kriminalitet og andre krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet

3 avdekke og stanse kriminell virksomhet og forfølge straffbare forhold i samsvar med regler gitt i eller i medhold av lov

4 yte borgerne hjelp og tjenester i faresituasjoner, i lovbestemte tilfeller og ellers når forholdene tilsier at bistand er påkrevet og naturlig

5 på anmodning yte andre offentlige myndigheter vern og bistand under deres tjenesteutøvelse når dette følger av lov eller sedvane

6 samarbeide med andre myndigheter og organisasjoner tillagt oppgaver som berører politiets virkefelt så langt regler gitt i eller i medhold av lov ikke er til hinder for dette

7 utføre andre oppgaver som er fastsatt i lov, eller som følger av sedvane.

§ 3. Forholdet til folkeretten

Loven gjelder med de begrensninger som er anerkjent i folkeretten eller følger av overenskomst med fremmede stater.

*Kapittel II. Om utførelsen av polititjenesten**§ 4. Politimyndighet*

Myndighet etter dette kapittel kan utøves av den som har eller er gitt politimyndighet etter denne lovs § 20. § 5. *Plikten til å følge politiets pålegg*

Enhver plikter straks å rette seg etter de pålegg, tegn eller øvrige signaler som politiet gir i medhold av bestemmelsene i kapittel II i denne lov. § 6. *Alminnelige regler om hvordan polititjenesten skal utføres*

Tjenesteoppdragets mål skal søkes nådd gjennom opplysning, råd, pålegg eller advarsel eller ved iverksettelse av regulerende eller forebyggende tiltak.

Politiet skal ikke ta i bruk sterkere midler uten at svakere midler må antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige, eller uten at slike forgjeves har vært forsøkt. De midler som anvendes, må være nødvendige og stå i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig.

Politiet skal opptre saklig og upartisk og med omtanke for personers integritet, slik at den som er gjenstand for inngrep fra politiet, ikke utsettes for

offentlig eksponering i større grad enn gjennomføringen av tjenestehandlingen krever.

Politiet kan anvende makt under tjenestetutførelsen i den utstrekning det er nødvendig og forsvarlig. § 7. *Håndhevelse av den offentlige ro og orden m.v.*

Politiet kan gripe inn

1 for å stanse forstyrrelser av den offentlige ro og orden eller når omstendighetene gir grunn til frykt for slike forstyrrelser

2 for å ivareta enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet

3 for å avverge eller stanse lovbrudd.

Politiet kan i slike tilfeller blant annet regulere ferdselen, forby opphold i bestemte områder, uskadeliggjøre eller ta farlige gjenstander i forvaring, avvise, bortvise, fjerne eller anholde personer, påby virksomhet stanset eller endret, ta seg inn på privat eiendom eller område eller påby områder evakuert. Når vilkårene i henholdsvis § 8 og § 10 er til stede, kan politiet dessuten foreta innbringelse og visitasjon.

Unnlater noen å etterkomme pålegg gitt i medhold av første ledd, kan politiet for den ansvarliges regning sørge for at det nødvendige blir gjort for å hindre at forsømmelsen volder skade eller utsetter allmennheten for fare.

På andre offentlige myndigheters ansvarsområder kan politiet gripe inn umiddelbart når et forhold medfører alvorlige ordensforstyrrelser eller fare for slike, dersom vedkommende organ ikke er tilgjengelig eller inngrep fra dette antas umulig, virkningsløst eller ikke kan skje i tide. Den ansvarlige myndighet skal snarest mulig underrettes om inngrepet. § 8. *Innbringelse*

Politiet kan innbringe til politistasjon, lensmannskontor eller annet lokale som benyttes under polititjenesten

1 den som på offentlig sted forstyrrer ro og orden eller den lovlige ferdsel

2 den som ikke etterkommer pålegg fra politiet om å fjerne seg fra offentlig sted når omstendighetene gir skjellig grunn til å frykte for forstyrrelse av den alminnelige ro og orden eller den lovlige ferdsel

3 den som ikke oppgir navn, fødselsdato, fødselsår, stilling og bopel når politiet forlanger det, eller som gir opplysninger herom som det er grunn til å tvile på riktigheten av

4 den som treffes på eller ved et sted der det må antas å være begått en forbrytelse umiddelbart forut.

Ingen må holdes tilbake lenger enn nødvendig etter denne bestemmelsen og ikke ut over 4 timer. § 9. *Inngrep overfor berusede personer*

Politiet kan innbringe enhver som på grunn av beruselse forårsaket av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler forstyrrer den offentlige ro og orden eller den lovlige ferdsel, forulemper andre eller volder fare for seg selv eller andre.

Den som innbringes etter første ledd, kan settes i arrest.

Ingen må holdes i arrest lenger enn nødvendig og ikke i noe tilfelle lenger enn til vedkommende er blitt edru.

Politiet kan bringe den anholdte til avrusing og skal om nødvendig besørge medisinsk undersøkelse.

Selv om den anholdte ikke innbringes, kan politiet beslaglegge og tilintetgjøre de rusmidler vedkommende har hos seg ved anholdelsen. § 10. *Visitasjon*

Politiet kan foreta visitasjon for å bringe en persons identitet på det rene, hvis personen nekter å oppgi navn, fødselsdato, fødselsår, stilling og bopel når politiet ber om det, eller det er grunn til mistanke om at den oppgitte identitet er falsk. Visitasjon for å fastslå identitet kan også foretas etter § 12 siste ledd.

Politiet kan visitere enhver som fjernes, anholdes eller innbringes for å søke etter våpen eller andre farlige gjenstander.

Personer som settes i arrest, kan fratas alle gjenstander som er egnet til å skade vedkommende selv eller andre. Hvis den innbraktes tilstand eller forholdene i arresten tilsier det, kan vedkommende også fratas penger og andre gjenstander, slik at de ikke blir ødelagt eller kommer bort.

Politiet kan ta i forvaring gjenstander som nevnt i annet og tredje ledd. Gjenstandene skal tilbakeleveres når formålet med forvaringen opphører, hvis ikke gjenstandene kan beslaglegges med hjemmel i lov. § 11. *Arrangementer på offentlig sted m.v.*

Den som vil benytte offentlig sted til demonstrasjon, opptog, møte, stand eller lignende, skal i god tid på forhånd gi politiet melding om dette. For øvrig kan det ved vedtekt etter lovens § 14 gis regler om søknadsplikt for visse arrangementer på offentlig sted eller meldeplikt for arrangementer som for øvrig er allment tilgjengelige.

En melding som nevnt i første ledd, skal i alminnelighet gis skriftlig og inneholde opplysninger om arrangementets formål, omfang, ansvarlig arrangør, tidspunkt, avviklingssted og de ordenstiltak arrangøren vil sette i verk.

Politiet kan forby arrangementer som nevnt i første ledd, men bare når det er grunn til frykt for at de kan forårsake alvorlig forstyrrelse av den offentlige ro og orden eller den lovlige ferdsel, eller det formål som tilsiktes fremmet eller måten dette skjer på, strider mot lov.

Politiet kan iverksette nødvendige tiltak for å sikre at lovlige arrangementer som nevnt i første ledd kan avvikles uforstyrret og til minst mulig hinder for den øvrige ferdsel. Det kan også settes vilkår for avviklingen for å forebygge slike forstyrrelser eller krenkelser som nevnt i tredje ledd. Det kan herunder settes som vilkår at deltakere i demonstrasjon eller lignende ikke medbringer gjenstander som er egnet til å true eller påføre skade med.

Det er forbudt for deltakere i et arrangement som nevnt i første ledd å oppføre maskert, unntatt for deltakere i skuespill, maskerade eller lignende.

Politiet kan stanse eller oppløse arrangementer som nevnt i første ledd når de avvikles i strid med nedlagt forbud eller vilkår, eller forårsaker slike krenkelser som nevnt i tredje ledd eller ved begrunnet frykt for slike.

Politiet kan også fastsette vilkår for, forby, stanse eller oppløse andre sammenkomster og tilstelninger enn dem som er nevnt i første ledd, for å hindre at noen lider overlast, for å unngå at alvorlige ordensforstyrrelser eller ferdselshindringer oppstår, eller for å gjenopprette ro og orden etter slike. § 12. *Hjelp til syke m.v.*

Politiet skal hjelpe eller sørge for hjelp til syke personer som ikke er i stand til å ta vare på seg selv, når ingen pårørende eller andre ansvarlige er til stede og kan ta seg av dem. Politiet skal i slike tilfeller øyeblikkelig varsle legedersom en persons helsetilstand gir grunn til å anta at legehjelp kan være nødvendig og for øvrig, gjennom ansvarlig helsemyndighet eller på annen måte, søke å finne frem til en betryggende plassering.

Når det er åpenbar grunn til å frykte at en person som politiet må ta hånd om etter første ledd, kan være til fare for seg selv eller andre, kan politiet ta vedkommende i midlertidig forvaring inntil betryggende plassering er funnet. Slik forvaring skal være så kortvarig som mulig og må ikke strekke seg ut over 24 timer.

Politiet kan bane seg adgang til hus, rom eller annet lokale for å ettersøke bortkomne eller hjelpe syke, tilskadekomne eller andre som er - eller antas å

være, ute av stand til å ta vare på seg selv, når omstendighetene gir grunn til å frykte at vedkommendes liv eller helse kan være truet.

Tiltak som nevnt i tredje ledd kan også settes i verk når en person er eller må antas å være død.

Politiet kan foreta visitasjon for å fastslå identiteten til en person som nevnt i tredje ledd. For øvrig plikter enhver å la politiet få midlertidig tilgang til fotografier, dokumenter og andre gjenstander egnet til identifikasjon av personer som nevnt i tredje og fjerde ledd, hvis ikke bestemmelser gitt i eller i medhold av lov er til hinder for dette. § 13. *Inngrep overfor barn*

Politiet kan vise eller bringe hjem barn som driver omkring på egen hånd på offentlig sted etter kl. 22.00.

Politiet kan også ta hånd om barn som påtreffes under omstendigheter som klart innebærer en alvorlig risiko for barnas helse eller utvikling, og i så tilfelle umiddelbart sørge for at barna blir brakt til verge eller annen foresatt eller om nødvendig til barnevernsmyndighetene.

Første ledd kan anvendes overfor barn som antas å være under 15 år. Etter annet ledd kan politiet også gripe inn overfor barn over 15 år hvis det er grunn til å anta at inngripen vil være tjenlig. § 14. *Politivedtekter*

I vedtekter som fastsettes av kommunen og godkjennes av departementet eller den instans departementet fastsetter, kan det gis bestemmelser

1 om å opprettholde ro og orden, sikre ferdselen og for å hindre tilgrising, herunder klistring og maling på vegger, murer o l., på steder som er alminnelig beferdet eller bestemt for alminnelig ferdsel

2 i samsvar med lokale sedvaner, om hus- eller grunneiers plikt til på de steder som er nevnt i nr. 1, å holde det rent og ryddig på fortau eller tilsvarende område i umiddelbar tilknytning til eiendommen, rydde for snø og strø når det er glatt

3 om meldeplikt for den som vil holde et arrangement som er allment tilgjengelig, selv om arrangementet ikke skjer på offentlig sted, når arrangementets art eller størrelse gjør det sannsynlig at politioppsyn blir nødvendig av hensyn til ro og orden eller avviking av trafikken. Meldeplikten kan også omfatte sammenkomst med dans eller annen tilstelning av overveiende selskapselig eller underholdende art for medlemmer av forening eller lignende sammenslutning

4 om at det for arrangement på offentlig sted som overveiende er av underholdningsmessig, kunstnerisk, selskapselig eller kommersiell art, og som har et omfang som åpenbart vil medføre behov for betydelige ferdselsreguleringer eller vakthold, må leveres inn søknad i stedet for melding etter § 11. Nærmere frist for innlevering av slik søknad kan fastsettes

5 om at barn under 15 år ikke har adgang til offentlig dans eller lignende allment tilgjengelig tilstelning uten i følge med foreldre eller andre foresatte

6 om regulering av ervervsvirksomhet på offentlig sted som ikke faller inn under regulering i andre lover

7 om politiets kontroll med pantelånervirksomhet.

Kommunale vedtekter som nevnt i første ledd håndheves av politiet. Unnlater noen å utføre det som de har plikt til etter slike vedtekter eller pålegg gitt med hjemmel i vedtektene, kan politiet la det utføre på vedkommendes bekostning. Ved arrangementer som nevnt i nr. 3 og 4 får reglene i lovens § 11 tilsvarende anvendelse.

Kapittel III. Politiets organisasjon

§ 15. Politiets sentrale ledelse

Politiet er et rikspoliti som ledes av det departement Kongen bestemmer.
§ 16. Distriktsinndeling m.v.

Riket er inndelt i politidistrikter med en politimester som sjef for hvert distrikt. Med mindre annet bestemmes, inndeles politidistriktene i mindre geografiske områder, herunder lensmannsdistrikter. Inndelingen fastsettes av Kongen, som også bestemmer hvordan distriktsinndelingen skal være i forhold til den norske del av kontinentalsokkelen og områder utenfor sjøterritoriet som norsk rett får anvendelse på.

Kongen kan bestemme

1 at det for ett eller flere bestemte politigjøremål skal opprettes egne politiorganer,

2 at visse politigjøremål skal utføres under en samlet ledelse i flere politidistrikter,

3 at en politimester, som en varig ordning, helt eller delvis skal fritas for bestemte gjøremål, og at de legges til en annen politimester eller til et annet politiorgan.

For øvrig gir departementet bestemmelser om organisatoriske spørsmål. Departementet kan herunder fastsette samarbeidsordninger mellom distrikter, gi bestemmelser om bruk av politistyrker ut over distriktsgrenser og om ordninger som nevnt i annet ledd nr. 3 når dette skjer for en bestemt anledning eller for et avgrenset tidsrom. *§ 17. Polititjenesten i lensmannsdistrikter*

I et lensmannsdistrikt har lensmannen ledelsen av politiet under politimesteren hvis ikke departementet bestemmer noe annet.

For det enkelte tilfelle kan politimesteren gi bestemmelser.

Gjøremål som ifølge andre lover er lagt til politiet, skal i et lensmannsdistrikt hvor lensmannen har polititjeneste, tilligge lensmannen.

Departementet kan etter at politimesterens og kommunens uttalelse er innhentet, frita lensmannen helt eller delvis for hans politigjøremål. Departementet kan også gi bestemmelser om andre ordninger ved gjøremål som nevnt i annet ledd.

Kapittel IV. Politiets administrasjon og personale

§ 18. Politipersonalet

Den som skal tilsettes i politi- og lensmannsetaten, må ha plettfriandel. Tilsatte med politimyndighet må være norske borgere.

Departementet gir nærmere regler om krav til tilsetting, herunder bl a krav om forutgående politiutdanning, prøveår, vilkår for opptak ved Politihøgskolen og særskilte vilkår for avansement.

Departementet bestemmer grader og stillingsbetegnelser i politi- og lensmannsetaten. *§ 19. Tilsetting*

Politimestre og visepolitimestre utnevnes som embetsmenn.

Sjefen for Politiets overvåkingstjeneste beskikkes av Kongen på åremål for inntil 6 år om gangen. Den som beskikkes som overvåkingssjef, kan uten oppsigelsesfrist sies opp av Kongen og har i så fall krav på lønn i inntil 6 måneder. Dette lønnskravet faller bort i den utstrekning vedkommende får utbetalt lønn i annen statsstilling.

Kongen kan bestemme at andre sjefer for politiets sentrale særorganer og politimestre ansettes på åremål. Kongen kan fastsette nærmere bestemmelser om åremålets varighet, fornyelse og opphør.

For andre stillingskategorier i politi- og lensmannsetaten fastsetter departementet tilsettingsmåten. *§ 20. Tildeling av politimyndighet og legitimasjon*

Embetsmenn og tjenestemenn med politigrader, lensmenn, lensmannsfullmektiger og lensmannsbetjenter har politimyndighet i hele riket i kraft av sin stilling. Departementet kan gjøre unntak for bestemte stillinger.

Departementet bestemmer hvilke sjefer for politiets særorganer som har politimyndighet, og gir bestemmelser om tildeling av politimyndighet til studenter ved Politihøgskolen, tjenestemenn i reinpolitiet og personell i politireerven.

Politimyndighet kan unntaksvis gis til andre. Politimyndigheten skal i slike tilfeller i alminnelighet være begrenset i tid eller til nærmere bestemte saker eller funksjoner. Departementet gir nærmere bestemmelse om tildeling og anvendelsen av begrenset politimyndighet. Departementet gir også nærmere bestemmelser om adgang for tilsatte i politiet til å utføre særskilte oppdrag med begrenset politimyndighet.

Den som har politimyndighet, skal under utøvelse av myndigheten ha politilegitimasjon med seg. Begrensninger i politimyndigheten skal fremgå av legitimasjonen. Tjenestemannen plikter, så langt tjenesteforholdene på stedet tillater, å oppgi navn og grad eller stilling når dette forlanges av den som tjenestehandlingen direkte angår. Den som ikke er i politiuniform, skal på forlangende fremvise politilegitimasjon såfremt han ikke er kjent av den som forlanger det.

Kongen kan gi nærmere regler om uniform og politilegitimasjon. § 21.
Tjenesteområdet for politiets personale

Embetsmenn utnevnes og polititjenestemenn tilsettes i alminnelighet for å gjøre tjeneste i et politidistrikt eller i et av politiets særorganer. De er forpliktet til i det enkelte tilfelle å gjøre tjeneste uten hensyn til distriktsgrenser.

Embets- og tjenestemenn i politi- og lensmannsetaten kan beordres til midlertidig å gjøre tjeneste i annet distrikt, i et av politiets særorganer, i departementet eller til å tjenestegjøre uten hensyn til distriktsgrenser, samt til å gjennomgå kurs ved Politihøgskolen eller annen utdanning for polititjenesten.

Når det bestemmes i medhold av § 16 at visse politigjøremaal eller en bestemt politiaksjon skal utføres under felles ledelse for flere politidistrikter, kan departementet pålegge embets- og tjenestemenn i politi- og lensmannsetaten å utføre den felles ledelse eller andre oppgaver knyttet til oppdraget.

Bestemmelsene i denne paragrafen gjelder ikke for personell uten politimyndighet, hvis ikke bestemmelsene uttrykkelig er gjort gjeldende i ansettelsesvilkårene. § 22. *Boplikt, tjenesteplikt i fritiden og bierverv*

Embets- og tjenestemenn med politimyndighet plikter å bosette seg i tjenestemessig forsvarlig avstand til tjenestestedet. De plikter dessuten i særlige tilfeller å gjøre tjeneste i sin fritid. Kongen gir nærmere regler om dette.

Embets- og tjenestemenn med politimyndighet må ikke ha annen lønnet stilling, drive privat erverv eller inneha offentlig bevilling for virksomhet uten samtykke fra politimesteren eller vedkommende politisjef. Samtykke må ikke gis der det kan oppstå tvil om hvilken egenskap politimannen opptre i, eller om hans uavhengighet i tjenstlige saker. Samtykke må heller ikke gis der biervervet kan redusere politimannens evne eller mulighet til å utføre tjenesten forsvarlig. Departementet gir samtykke til politimestrene og øvrige sjefer i politiet. Samtykke kan når som helst tas tilbake. For lensmenn gjelder reglene i lensmannsloven. § 23. *Forbud mot rusdrikk*

Embets- og tjenestemenn med politimyndighet må ikke fortære eller være påvirket av rusdrikk når de er i tjeneste og heller ikke utenfor tjeneste når de er i uniform på offentlig sted. De må også ellers vise streng edruelighet. Når

det er grunn til å tro at forbudet i første punktum er overtrådt, er de forpliktet til å la seg underkaste legeundersøkelse og blodprøvetaking.

Departementet kan gi nærmere regler som gjør unntak fra totalforbudet mot å innta rusdrikk ved utførelsen av spesielle oppdrag. § 24. *Taushetsplikt*

For politiets behandling av straffesaker gjelder taushetsplikten i straffeprosessloven §§ 61a - 61e. For politiets øvrige virksomhet gjelder strafferegistreringsloven § 8 og forvaltningsloven §§ 13 - 13f med de tillegg og begrensninger som følger av denne paragraf.

Taushetsplikten gjelder også opplysninger om politiets operative virksomhet og organiseringen av den, samt opplysninger som det ut fra hensynet til spanings- og etterretningsvirksomheten er nødvendig å holde hemmelig. Taushetsplikten gjelder for enhver som utfører tjeneste eller arbeid for politiet.

Forvaltningsloven § 13a nr. 1 gjelder ikke for opplysninger som kan skade politiets arbeid med å forebygge eller avdekke lovbrudd eller opprettholde ro og orden dersom de blir gjort kjent.

Politiets taushetsplikt er ikke til hinder for at opplysninger blir gjort kjent for

1 andre tjenestemenn i politiet og påtalemyndigheten i den utstrekning tjenestemessige behov tilsier det

2 andre offentlige myndigheter og utenlandske samarbeidende politi- og sikkerhetsmyndigheter når formålet er å forebygge eller avverge straffbare handlinger

3 vitner og kilder når det er nødvendig for at politiet skal få opplysninger eller bistand til å forebygge eller avverge straffbare handlinger.

Kapittel V. Forskjellige bestemmelser

§ 25. *Særlig politioppsyn ved offentlige arrangementer*

Når det av ordensmessige grunner er påkrevd med særlig politioppsyn ved allment tilgjengelige sammenkomster eller

tilstelninger, for eksempel, offentlig dans, fester, konserter, festivaler, forestillinger, idrettsstevner o.l., kan arrangøren pålegges helt eller

delvis å dekke utgiftene til dette oppsynet. § 26. *Forbud mot privat rettshåndhevelse*

Det er forbudt for andre enn politiet å organisere eller delta i privat virksomhet som har som formål å opprettholde offentlig ro og orden eller drive andre former for alminnelig rettshåndhevelse på offentlig sted.

Forbudet i første ledd er ikke til hinder for at det etableres vakthold som tilsikter å beskytte person eller eiendom eller verne om naturen. Forbudet er heller ikke til hinder for at en arrangør av allment tilgjengelig sammenkomst eller tilstelning etablerer vakthold for å opprettholde ro og orden under arrangementet. § 27. *Ulykkes- og katastrofesituasjoner*

Det tilligger politiet å iverksette og organisere redningsinnsats der menneskers liv eller helse er truet, hvis ikke en annen myndighet er pålagt ansvaret.

Kongen gir nærmere bestemmelser om redningstjenestens oppgaver og organisasjon.

I ulykkes- og katastrofesituasjoner tilligger det politiet å iverksette de tiltak som er nødvendig for å avverge fare og begrense skade. Inntil ansvaret blir overtatt av annen myndighet, skal politiet organisere og koordinere hjelpeinnsatsen. § 28. *Svalbard, Jan Mayen m.v.*

Loven gjelder for Svalbard og Jan Mayen og for områder underlagt norsk statshøyhet som biland, med de endringer som Kongen fastsetter av hensyn til de stedlige forhold. § 29. *Instruksjonsmyndighet*

Kongen fastsetter en alminnelig tjenesteinstruks for politiet. Departementet gir tjenestereglementer og særinstrukser. Politimesteren kan utstede utfyllende tjenesteregler når lokale forhold gjør dette påkrevd. § 30. *Straff*

Med bøter eller med fengsel i inntil 3 måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt

1 unnlater å etterkomme politiets pålegg, tegn eller signaler, jf. § 5

2 nekter politiet tilgang til materiale som nevnt i § 12 femte ledd annet punktum

3 unnlater å overholde meldingsplikten etter § 11 første ledd, bryter forbudet i § 11 femte ledd eller vilkår satt i medhold av § 11 fjerde eller sjuende ledd

4 overtrer bestemmelser gitt i medhold av § 14

5 overtrer § 26

eller medvirker hertil, hvis ikke forholdet går inn under en strengere straffebestemmelse.

Kapittel VI. Sluttbestemmelser

§ 31. *Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser*

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Forskrifter, herunder kommunale vedtekter, som er gitt med hjemmel i lover som oppheves i § 32 nr. 1, forblir gjeldende inntil de er erstattet med nye forskrifter såfremt de ikke strider mot bestemmelse i denne lov. § 32. *Endring i andre lover*

Vedlegg 5**En ny regionordning**

Notat av 12.11.98

Politidistriksutvalget har også vurdert opprettelse av en regionordning. Det ble derfor utarbeidet et drøftingsnotat datert 12.11.98, hvor en slik ordning ble forsøkt belyst. Dette vedlegget er en «beskåret» utgave av drøftingsnotatet som i sin helhet er på 13 sider.

1 Innledning

I dette notatet vil det bli sett nærmere på hvilke oppgaver som hensiktsmessig bør kunne legges til et regionnivå og på hvorvidt en regionordning vil kunne forventes å medføre en tilstrekkelig stor forbedring til å begrunne en omorganisering av etaten. Utformingen av regionordningen med hensyn til hvilke oppgaver og fullmakter som tillegges den, samt geografisk inndeling, vil i stor utstrekning måtte ses i sammenheng med hvordan inndelingen av landet i politidistrikter bør være.

2 Om oppbygging av et regionalt ledd

En av hovedbegrunnelsene for opprettelse av et regionnivå vil være fordelene ved en samordning av og koordinering mellom flere politidistrikter. Dette forventes å ville kunne bidra til en bedre ressursutnyttelse totalt sett, blant annet på bakgrunn av at de samlede politiressurser vil kunne disponeres fleksibelt på tvers av distriktsgrensene.

Den nåværende landsdelsordning er en samordning av operative fellestjenester, men ordningen har i henhold til den foretatte evaluering ikke fungert etter sin hensikt, jf. «Landsdelsordningen for politiet. En evaluering», 25. februar 1997. Av evalueringsrapporten fremgår at det fra landsdelene er gitt uttrykk for at man har følt mangel på klare retningslinjer når gjelder samordningsoppgaver, og det er da spesielt vist til problemområder som hvalfangst, økonomisaker lokalisert til regionen, incestsaker og mc-kriminalitet. Videre kan det ha en sammenheng med politidistriktenes tradisjon med å satse på selvstendighet og løsninger innen eget distrikt. Landsdelene har ikke lyktes i å fungere som en enhet som politidistriktene har kunnet identifisere seg med.

En forutsetning for at et slikt organisatorisk mellomledd skal kunne fungere etter hensikten er at de lykkes i å virke «samlende», slik at de enkelte politidistrikter kan identifisere seg med sin region. Dersom flere oppgaver blir delegert fra departementet til regionnivå, vil det innebære tilførsel av større ansvar og myndighet enn i dagens landsdelsordning. Dette krever at det utarbeides et godt instruksverk, for blant annet å sikre at et nytt regionalt styringsnivå ikke vil bli forbigått i relasjoner mellom departementet og politidistriktene. Dersom regionnivået ikke er knyttet til et «moderpolitidistrikt» slik som tilfellet er med landsdelsordningen, så vil dette kunne bidra til at distriktene får et mer likeverdig forhold til regionen og derigjennom også oppnår en mer sentral plass i styringen av de enkelte distrikt. Hvorvidt regionen skal ha

tilknytning til enkelte politidistrikter, vil bli nærmere omtalt i pkt. «Politimes-terrollen».

En ny regionordning i retning av å være et nytt styringsnivå mellom departementet og politidistriktene vil også kunne bidra til å gi departementet et mindre omfattende kontrollspenn. Dette vil riktignok bidra til at «avstanden» til departementet øker, men dersom de nødvendige fullmakter i relasjon til distriktene allikevel er delegert til regionen vil ikke dette behøve å medføre noen svekkelse av etatsstyringen. Tvert om vil en reduksjon av kontrollspennet fra et politidistriktssnivå på 54 til et regionnivå med 7 enheter, måtte kunne medføre en kvalitativt og kvantitativt bedre styringsdialog. I evalueringsrapporten vedrørende landsdelsordningen uttaler da også arbeidsgruppen bl a:

«at en mer jevnlig og formalisert møtevirksomhet vil gi departementet mulighet til å ha «nærkommunikasjon» med landsdelspolitimestrene, som langt på vei burde være i stand til å ivareta interessene til de øvrige politimestre i landsdelene - og være et naturlig og nødvendig bindeledd mellom departementet og politidistriktene.»

Hvorvidt et nytt regionnivå i linjen skal kunne fungere godt og bidra til en forbedring, beror i stor grad på hva som skal være regionens oppgaver og målsetting. Ansvar og myndighet må følge saksområdet helt ut.

3 Delegasjon av oppgaver fra departementet

3.1 Generelt

3.2 Etatstyringseksjonen

3.3 Personal- og organisasjonsutviklingsseksjonen

3.4 Økonomiseksjonen

3.5 Juridisk seksjon

3.6 Oppsummering

Politiavdelingen bør utformes slik at den best mulig kan utføre sin oppgave som sekretariat for politisk ledelse, og ivareta det overordnede etatsledelsesansvar. Disse primær-oppgavene krever en noe annen kompetanse enn de oppgaver som foreslås delegert.

Av oppgaver som foreslås delegert nevnes oppsummeringsmessig; forvaltningsmessige enkeltsaker, en del etatsledelsesoppgaver, herunder personaladministrasjon, personalutvikling, budsjettfordeling, økonomistyring, mindre byggesaker etc. Videre foreslås delegert faglig samordning og planlegging av redningstjeneste, trafikkteneste m.m., samt inspeksjonsvirksomhet.

4 Viderføring av oppgaver som ligger i landsdelsordningen

4.1 Planlegging og bistand

er de bærende funksjoner i dagens landsdelsordning, jf. instruks for landsdelspolitimestrene pkt. 1.1. og 1.2. Det dreier seg om planlegging av fellesoppgaver og skal foregå i et stabsmessig samarbeid med politimestrene i de enkelte distrikter.

Dersom det skal legges inn et regionalt nivå i linjen med oppgaver delegert fra Justisdepartementet, vil den nye ordningen få et ganske annet innhold enn dagens landsdelsordning. For øvrig vil planlegging og bistand være oppgaver som naturlig videreføres også i regionen, men som et overordnet nivå og eventuelt med ansvar for fordeling av budsjett, vil regionen måtte tildeles større avgjørelsesmyndighet. Denne myndigheten må avgrenses mot politimestrenes myndighet og ansvar for eget distrikt. I evalueringsrapporten om landsdelsordningen ble det også bemerket at det er grunn til å se nærmere på landsdelspolitimestrenes mulighet for myndighetsutøvelse i forhold til de lokale politimestre. Her kan det være mulighet for å styrke effektiviteten og bedre ressursutnyttelsen i landsdelen.

4.2 Det tilligger også landsdelene i henhold til instruks pkt. 2.1. oppgaver av mer generell art;

utarbeide og vedlikeholde planer for bistands- og samordnede oppgaver, bistand med materiell og personell, samordne politiinnsats, instruksjoner, opplæring og øvelser, være forbindelsesledd mellom politiet og regionale organer, samt ivareta forvaltningsmessige og politiadministrative oppgaver etter departementets nærmere bestemmelse.

Ved evalueringen av landsdelsordningen pekte arbeidsgruppen på de negative erfaringer med bistandsordningen, men mente at dette beror på de begrensede muligheter som er gitt landsdelene. Landsdelen oppfattes av distriktene som annenrangs bistand, samtidig som denne bistanden medfører økonomiske kostnader, mens derimot bistand fra KRIPOS er gratis. Denne negative innstillingen vil kunne reduseres ved at regionen disponerer en spesiell del i sitt budsjett til bistand, samt at det utarbeides akseptable ordninger for kompensasjon til de politidistrikter som avgir personellressurser. Dette vil kunne bidra til at ordningen blir mer benyttet, og med mulighet for positive bieffekter, som for eksempel at det «utlånende» politidistrikt får øket kompetansen hos sine tjenestemenn, at bistanden derved etterhvert blir ansett som førsterangs, at distriktene opplever større samhörighet innen regionen etc. Dersom regionene i tillegg innenfor enkelte sakstyper har fast tilsatte etterforskere, vil også dette kunne bidra til at bistanden rangeres høyere rent kvalitativt. Hvorvidt fast tilsatte grupper kan være aktuelt for regionene i relasjon til spesielle saksområder drøftes nærmere nedenfor i pkt. 1.5.

Landsdelene driver også en utstrakt kurs og opplæringsvirksomhet, som det er positive erfaringer med og som det derfor er all grunn til å videreføre. Det bør eventuelt tas hensyn til at arbeidsgruppen i forbindelse med evalueringen anførte: «at kurstilbudene bør samordnes mellom landsdelene, samtidig som man tar hensyn til ønske om «særskilte kurs» tilpasset behovet i den enkelte landsdel

Øvrige av de nåværende generelle oppgaver vil det være naturlig å videreføre til et regionalt ledd. Når det gjelder de forvaltningsmessige og politiadministrative oppgaver vises til foranstående pkt. om delegering av oppgaver fra departementet.

4.3 Overvåkingstjenestens (POT) oppgaver

har et visst slektskap med beredskapsoppgavene i forhold til terror/sabotasje. POT er også inndelt i regioner, men disse er ikke sammenfallende med landsdelene verken i antall eller utstrekning. Et utvalg som ble nedsatt for å utrede overvåkingstjenestens virksomhet, ga uttrykk for at ordningen med POT's regionsentraler bør videreføres, men at en omfordeling av ressursene bør vurderes. Alternativt til nedleggelse av enkelte sentraler, ble fremholdt at det bør vurderes en samordning mellom regionsentralene og landsdelsordningen. Jf. NOU 1998:4 «Politiets overvåkingstjeneste.» POT's egen høringsuttalelse til utredningen støtter dette alternativ, og det påpekes at mange hensyn taler i utgangspunktet for at regionale POT-ledd knyttes til den øvrige regionordning i politiet.

Dette er også tidligere foreslått av prosjektgruppen for landsdelsordningen, som i en egen utredning har foreslått at landsdelspolitimestrene med unntak av politimesteren i Oslo samtidig er ledere av landsdelssentralene i Politiets overvåkingstjeneste, jf. Kgl.res. av 25. November 1977.

Utvalget som vurderte overvåkingstjenesten mener at det ikke lenger er grunn til å opprettholde det lokale nivå i POT, og at en del stillingshjemler bør kunne overføres til OVS og det regionale ledd. Videre er det generelt bemerket at det bør søkes etablert ordninger som gir tjenestemenn i POT økte muligheter til å gjøre karriere i andre deler av politiet. Ved at disse inngår i regionens faste personell, vil også dette kunne tenkes lettere å gjennomføre under hensyn til de øvrige oppgaver som kan legges til regionnivå.

I dag har regionpolitimestrene påtalemyndighet for hele regionen. Sett hen til etterforskingssakenes antall, hensynet til effektiv ressursbruk, kompetansevedlikehold og kvalitetssikring, taler mye for at dagens påtaleordning for POT-saker opprettholdes.

4.4 Felles fagtjenesteoppgaver.

I henhold til instruks pkt. 2.3.1. har landsdelspolitimestrene et administrativt og faglig ansvar *for fagtjenestene hund, data, samband og sjø*. Av evalueringen synes å fremgå at fagtjenestene fungerer tilfredsstillende og fremdeles bør ligge i en regionordning.

Det tilligger også landsdelene i samarbeid med politidistriktene og UP å planlegge og samordne *trafikk-tjenesten* i landsdelen. Evalueringen avdekket for øvrig at trafikk ikke er noen sentral arbeidsoppgave for landsdelene, samt at de har svært liten formell kontakt med UP. At UP har egne distriktsgrenser stimulerer heller ikke til kontakt.

Det fremstår etter hvert som en alminnelig oppfatning at politiets trafikk-tjeneste bør desentraliseres. På bakgrunn av at det er behov for en viss samordning av trafikk-tjenesten over distriktsgrensene, synes det hensiktsmessig at ansvaret for UP's oppgaver legges på regionnivå, men at tjenesten utføres med de enkelte distriktets egne tjenestemenn. Rent budsjettmessig må midler til disse oppgavene øremerkes og styres av regionen slik at trafikk-

tjenesten i distriktene ikke i for stor utstrekning blir nedprioritert til fordel for mer «publikumsvennlig» oppgaver.

5 Nye oppgaver

Forutsetningen for å legge andre fagtjenester til regionen, må være at man enten desentraliserer/organiserer inn nåværende særorganer eller overtar oppgaver som pr. i dag ikke i tilstrekkelig grad ivaretas av dem. Dette vil for øvrig medføre at regionordningen også utfører politioperative oppgaver. Hvorvidt dette bør inngå i strukturen kan det være delte syn på. Viser til nærmere drøftelse i pkt. 1.6 om «politimesterrollen».

5.1 Kripas.

Det anses som i utgangspunktet innlysende at Kripas må beholdes som et sentralt bistandsorgan, og dette tas derfor ikke opp til nærmere drøfting.

Antallet alvorlige saker som det er aktuelt for Kripas å bistå med er, sett på landsbasis, så lite at det av hensyn til oppbygging av spisskompetanse må samles sentralt. For øvrig kan det være enkelte saksområder hvor den lokale kunnskap vil være av dominerende vekt, og derfor må avveies mot muligheten for oppbygging av spisskompetanse.

Sedelighetssaker kan nettopp være et slikt område. I disse sakene er betydningen av kulturkompetanse og av å kjenne det lokale fagmiljøet innenfor helse- og sosialsektoren stor.

Dette taler for en regional kompetanseoppbygging som kan være aktiv bistandsyter til det lokale miljø- og kontaktledd til Kripas når det gjelder etterretning for eksempel innenfor barnepornografi og seksuell utnyttelse av barn. Ved en regional kompetanseoppbygging vil man sikre seg at avstanden til lokale fagmiljøer og lokal politikunnskap ikke blir for stor - samtidig som det er mulig å bygge opp spesialkunnskap som går utover det man ressursmessig kan forsvare ved hvert enkelt politidistrikt.

Noe av de samme hensyn som for *sedelighetssaker* gjør seg gjeldende for *narkotikasakene*, hva angår verdien av lokalkunnskap. Når det gjelder kompetansen på lokalt nivå er for øvrig situasjonen en helt annen enn for *sedelighetssaker*.

Begrunnelsen for å bringe et regionalt nivå inn i *narkotikasakene* er behovet for samarbeid over distriktsgrenser, og her vil regionen kunne bidra til en samordning av aksjoner etc. Også når det gjelder etterretningsvirksomhet vil et regionnivå kunne gi et positivt bidrag.

5.2 Økokrim.

5.3 POT

bør fortsatt være organisert innenfor politiet som et særorgan. Dette synes så innlysende at det ikke tas opp til nærmere drøftelse. Viser til side 13, NOU 1998:4 «Politiets overvåkingstjeneste.» For øvrig vises til drøftelse ovenfor vedrørende samordning av POT's regioner med den nye regionordningen.

5.4 UP

Viser til pkt. 1.4.7. Som det fremgår der bør regionen ha en samlende og koordinerende funksjon. UP's distrikts/regionnivå bør inngå i politidistriktenes ordinære operative ansvarsområde. Mest mulig operativ kompetanse og ressurser bør i utgangspunktet samles og brukes her.

5.5 PHS

Det anses ikke aktuelt å vurdere regionalisering av PHS. Derimot vil det kunne vurderes å delegere mer av ansvaret for opplæringen fra departementet og til PHS.

5.6 Oppsummering - kompetansefordeling

Hovedoppgavene for regionnivået vil være samordning og koordinering på tvers av politidistriktsgrensene. På enkelte områder vil det kunne være vanskelig å bygge opp spesialkompetanse på distriktsnivå; Dette er bl a begrunnelsen for oppbygging av særorganer. Oppbygging av spesialkompetanse skjer ved tilførsel av formalkompetanse, samt i stor grad ved opparbeiding gjennom praksis. Dersom mengden av sakstypen er for liten i distriktene, vil det ikke kunne bygges opp slik kompetanse. For saksområder hvor lokalkunnskap i tillegg er spesielt viktig, taler mye for at spesialkompetanse for slike områder bygges opp på regionnivå.

6 Politimesterrollen

Dersom flere oppgaver delegeres til regionnivået, fremstår det som nødvendig å *separere regionsapparatet* fra «moderpolitidistriktet». Dette viser seg blant annet i forbindelse med overføring av klagesaksbehandling fra departementet, idet det er nødvendig at klagen må gå til et høyere forvaltningsnivå; dvs. at klagenivået må etableres «over» distriktene. En løsrivelse fra moderdistriktet vil også bidra til at politidistriktene oppfatter seg som likestilte i relasjon til regionen, og derved blir muligheten bedre for samhandling innad. Dette er et standpunkt som også har støtte i tidligere utredninger, jf. Evalueringen av landsdelsordningen og rapport om organisering av politiets sentrale ledelse.

Hvilken *kompetanse* som er nødvendig for regionpolitimester vil i stor grad også være avhengig av hvorvidt det legges operative oppgaver til det regionale ledd. I rapport om «Organisering av politiets sentrale ledelse» av 12.12.91 fremkommer synspunkter om at regionpolitikammeret ikke bør ha politioperative oppgaver, men fungere som administrativt og forvaltningsmessig organ. Det bør for øvrig tas i minne at rapporten konkluderte med forslag om opprettelse av politidirektorat. Dette forslaget vant lite gjennomslag, men det er stadig blitt mer aktuelt med en samordning av særorganene til et regionalt nivå. Avhengig av hvordan denne samordningen søkes gjennomført, vil dette kunne bringe regionen mer over mot det politioperative. Dette vil kunne «fjerne» regionen mer fra departementet, men forholdet innad i regionen vil kunne styrkes.

De oppgaver som er foreslått overført fra departementet krever først og fremst administrativ kompetanse hos regionens leder. Dersom regionen skal tildeles påtalemessig myndighet i sedelighetssaker og/eller økosaker, som

ovenfor nevnt, vil det aktualisere spørsmålet om juridisk kompetanse. En tildeling av påtalemyndighet til regionnivået vil komplisere organisasjonsstrukturen.

En alternativ tilnærming til spørsmålet om organisering kan være å snu på problemstillingen fra; «Hvilke oppgaver ivaretas ikke godt nok i dag og kan legges til regionen?» til: «På hvilken måte kan vi best mulig ivareta oppgaver, som ikke i dag løses tilfredsstillende?» Svaret på dette spørsmålet vil kunne være å opprette flere/utvide bestående særorganer og regionalisere disse, og så heller rent geografisk lokalisere disse til det regionale ledd. Dette vil for øvrig kunne oppleves mer komplisert i praksis, selv om det på et organisasjonsskart kunne fremstå som mer oversiktlig. Faren for A- og B-politi ville sannsynligvis også bli mer overhengende. Det vil derfor være å foretrekke at man på enkelte saksområder tilfører regionen påtalekompetanse slik som for enkelte særorganer. Når det gjelder samordning med POT, minnes også om at POT's regionpolitimester etter dagens ordning har påtalemyndighet.

7 Regioninndeling

I rapport av mai 1997 «Regional statsforvaltning» konkluderte arbeidsgruppen med at fylkesgrensene bør danne utgangspunkt for statlig organisering.

Politi- og lensmannsetatens behov og forutsetninger for virksomheten gjør det for øvrig lite aktuelt å følge fylkesinndelingen. Fylket som grunnlag for regioninndeling vil også innebære en unødvendig sterk oppdeling i enheter.

Der statsforvaltningen ut fra andre hensyn finner det mer hensiktsmessig med en inndeling større enn de enkelte fylker, mener arbeidsgruppen for rapporten «Regional statsforvaltning» at det skal holdes fast ved fylkesgrensene. I politi- og lensmannsetaten vil det måtte være grensene for de politidistrikter som inngår i regionen, som avgjør hvor regionens grenser går. Ved inndelingen av distriktene vil et sentralt hensyn være kommunikasjon; både med tanke på utrykningstid og tilgjengeligheten for publikum. Fylkesgrensene vil ut i fra dette kunne vise seg helt uhensiktsmessig som utgangspunkt.

Ved inndeling av regioner gjør også hensynet til en oversiktlig og enhetlig statsforvaltning seg gjeldende. Av evalueringsrapporten for landsdelsordningen fremkommer meninger om at særorganene må søkes samordnet med hensyn til det regionale nivå. Allerede i utredning om organisering av politiets sentrale ledelse, datert 12.12.91 fremkom dette synspunkt. For POT's vedkommende er det også særskilt påpekt i NOU 1998:4 «Politiets overvåkingstjeneste.»

Ved den geografiske inndeling av regionene må det følgelig tas hensyn til eventuelle forhold ved særorganene som kan begrunne spesielle inndelinger.

Forholdet til hovedredningssentralene Stavanger og Bodø må også hensynstas, selv om det ikke anses aktuelt å foreslå endringer med hensyn til disse. Det kan for øvrig vurderes hvorvidt redningstjenesteoppgavene i departementet vil kunne delegeres til regionnivå.

Det er videre av en viss betydning, i relasjon til delegering av oppgaver fra departementet, at antallet regioner ikke blir for stort. I «rapport om organisering av politiets sentrale ledelse» foreslås en regional modell med 6-8 enheter. Dette er i samsvar med vårt (politidistriksutvalgets) utkast hvor det foreslås 7 enheter. Med dette antallet vil regionene bli så store at ressursutnyttelsen vil bli effektiv. Det vil også være nødvendig med en viss størrelse på regionene

for å ha mulighet til å utvikle god kompetanse, herunder også spisskompetanse i relasjon til sedelighetssaker etc. Faren for ulik behandling av enkelt-saker blir ikke så stor, idet 7 enheter vil lettere kunne samordne sin praksis enn et større antall. Videre vil departementets kontrollspenn reduseres (idet 7 enheter «erstatte» 54 distrikter), slik at det blir mer håndterbart.

Den foreslåtte regioninndeling tar rent geografisk utgangspunkt i POT's nye regioner. Denne inndeling synes funksjonell ved regionalisering også for den øvrige del av politiet, ikke minst under hensyn til at det foreslås en viss samordning.

Ut i fra innbyggerantall som grunnlag for en region, synes det for øvrig som mest hensiktsmessig at de tre nordligste fylkene utgjør en region Nord-Norge. Regionen vil riktignok arealmessig bli stor, men i forhold til publikum vil det være avstanden til driftsenhetene som er av betydning. Innad i regionen vil riktignok avstanden til regionkontoret bli relativt stor. For øvrig må det tas med i betraktning, at regionaliseringen i seg selv vil bidra til at distriktene i Nord-Norge kommer nærmere «der hvor beslutningene skal tas» enn tilfellet er når beslutningsmyndigheten i stor grad er plassert i Oslo.

Videre foreslås at Oslo skilles ut som egen region. Oslo atskiller seg i stor grad fra de tiliggende politidistrikter på grunn av status som hovedstad, størrelse etc, og vil derfor ikke kunne inngå naturlig i en region med nabo-distriktene.

Regionenes yttergrenser vil påvirkes av hvordan inndelingen av distriktene blir, men som utgangspunkt foreslås følgende inndeling for regionene:

- Region Østlandet-Øst
- Region Østlandet-Vest
- Region Oslo
- Region Sørlandet
- Region Vestlandet
- Region Midt-Norge
- Region Nord-Norge

8 Oppsummering

I dette notatet er det gått igjennom og sett på hvilke oppgaver som hensiktsmessig kan flyttes til et regionnivå og hvordan regionene rent geografisk kan inndeles.

De oppgaver som er foreslått delegert fra departementet er først og fremst enkeltsaksbehandling av forvaltningssaker. Videre kan en del av etatsledelsesoppgaven delegeres, men bare i et slikt omfang at departementet fremdeles har styringen med etaten. Spesielt nevnes fastsettelse av budsjetttrammene for politidistriktene i regionen, utarbeidelse av virksomhetsplaner for regionen etc. Videre må departementets faglige samordningsoppgaver kunne ivaretas av regionen, og herunder spesielt narkotikasaker.

De oppgaver som tilligger landsdelsordningen bør videreføres i en regionordning. Ved siden av disse oppgaver foreslås at regionene tilføres en del oppgaver som i dag ikke er ivarettatt på en tilfredsstillende måte. Dette gjelder først og fremst de alvorligste sedelighetssakene og dernest de større økosakene.

De oppgaver som legges til regionene er også med på å fastsette kriteriene for regionsjefens kompetanse. Samordning med POT, samt overtagelse av de alvorligste sedelighetssaker og økosaker nødvendigvis påtalekompetanse.

Oppgaver som tilføres vil også være avgjørende for inndelingen av regionene, idet oppgavene vil gi kriterier for hvor store regionene hensiktsmessig bør være. De bør være så store at de gir mulighet til å utvikle nødvendig kompetanse, samt at fordelene ved å kunne benytte personellressurser over et større område kan gi gevinst. Videre bør de være så store at regionen ikke detaljstyrer de enkelte distrikter i for stor utstrekning. På denne bakgrunn og under hensyn til samordning med særorganer, og da spesielt POT, foreslås inndeling i 7 regioner.

Vedlegg 6

Begrepet «kontrollspenn» - i teori og praksis

Notat av spesialrådgiver Mette Haarstad, Statskonsult Februar 1999

1 Bakgrunn

I diskusjoner omkring utforming og endring av formelle organisasjonsstrukturer blir begrepet «kontrollspenn» ofte brakt på bane. Ofte råder det imidlertid en viss usikkerhet både om begrepets innhold, og om og hvordan det kan brukes som et nyttig hjelpemiddel i praksis.

Hensikten med dette notatet er å bidra til en begrepsmessig avklaring ved å redegjøre kort for

- begrepet og dets historiske forankring i organisasjonsteorien
- hvordan det har vært utbredt og brukt som et generelt normativt prinsipp
- kritikk som har vært reist mot prinsippet og de forutsetninger det hviler på
- noen empiriske studier /dokumentasjon som viser hvordan det faktiske kontrollspennet i ulike organisasjoner har variert i praksis
- noen sentrale faktorer som bør legges til grunn ved vurdering av størrelsen på kontrollspennet i en gitt situasjon.

2 Begrepets innhold, teoretiske forankring og utbredelse

2.1 Innhold

Definisjon: «Med kontrollspenn menes antallet underordnede som rapporterer til en enkelt leder.» Begrepet dreier seg med andre ord om hvor mange underordnede en leder kan ha uten at det skaper kommunikasjons- og koordineringsproblemer.

Dette spørsmålet står i direkte sammenheng med antallet hierarkiske nivåer i en organisasjon og vil derfor bidra til å avgjøre om formen på organisasjonspyramiden blir spiss eller flat. Kontrollspennbegrepet har derfor stått sentralt, særlig i eldre organisasjonslitteratur, og det har vært skrevet kilovis med litteratur om temaet. Men meningene har vært svært delte¹.

2.2 Ideen om kontrollspenn har røtter i klassisk organisasjonsteori

Historisk har ideen om kontrollspenn sine røtter i det man gjerne omtaler som klassisk organisasjonsteori. Grovt sett besto den tradisjonelle skolen av to- tre grupperinger, som sammen dominerte mesteparten av tenkningen omkring organisasjoner fra århundreskiftet og helt frem til 1950-tallet.

1. (Pfiffner & Sherwood, 1960):

«Much blood has been let to reduce the executive's span with inconsequential results to administrative performance. Yet span of control sails merrily on. There is much written about it. Most consultants tab this as an essential in reform proposals. Students sweat over its definition, mainly because they assume the concept should be more complicated than it really is. Thus, regardless of what its merits may be, span of control is so entrenched in the administrative culture that it must be accorded a prominent place in any book on organization.»

Den administrative skolen, med franskmannen Henri Fayol, som først publiserte sine ideer i 1916², var særlig opptatt av formell autoritet og i realiteten den rollen *direkte kontroll* eller tilsyn med de ansatte spiller i organisasjoner. Disse forfatterne populariserte begreper som *kontrollspenn*, *enhetlige kommandolinjer fra topp til bunn* og *enhetsledelse*, dvs. prinsippet om at en underordnet bare skulle ha en sjef. *Scientific Management* med amerikaneren Fredrich Taylor (først publisert i 1916) og tyskeren Max Weber (1864-1920) ga fra hver sin side av Atlanteren viktige bidrag til den klassiske organisasjonsteorien. Begge var opptatt av *standardisering* av arbeidet gjennom hele organisasjonen. Taylor ved å vektlegge programmering av arbeidsoperasjonene, Weber ved den vekt han la på formalisering gjennom regler, jobbeskrivelser og opplæring. Gjennom disse tre grupperingenenes dominans kom synet på organisasjonsstruktur i stor grad å være preget av et sett med formelle, standardiserte arbeidsrelasjoner bygget rundt et fasttømret system av formell autoritet.

Felles for den klassiske skolen var bl a:

- troen på at det var ønskelig og mulig å finne frem til allmenngyldige prinsipper om den beste måten å organisere på
- vektleggingen av de formelle sidene av organisasjonen
- synet på organisasjoner som mekaniske innretninger, som liksom en maskin kunne rigges til med rasjonelle og til dels vitenskapelige metoder
- synet på lederen som en allvitende og allmektig farsfigur
- et menneskesyn som understreket behovet for direkte kontroll og tilsyn med den enkelte medarbeider
- fokus på den koordinering som utøves fra toppen av hierarkiet.

Idealene som ble lagt til grunn var ofte hentet fra militærvesen og ingeniørfag, og referansepunktene ut i arbeidslivet var ikke sjelden større masseproduserende industriforetak som den gang hadde sin glanstid. Det er mot dette bakteppet vi må vurdere opphavet til begrepet *kontrollspenn* og hvilken utbredelse og gjennomslag det har fått.

2.3 Bred utbredelse og status som normativt prinsipp: «Jo mindre, jo bedre!»

Kontrollspennbegrepet fikk etter hvert karakter av et allmenngyldig prinsipp som anga *det ideelle antall underordnede* en leder kunne håndtere. Det vil si at istedenfor å brukes som et nøytralt begrep for diagnostisering og analyse, ble kontrollspenn anvendt og utbredt som en normativ regel som kunne brukes overalt. Poenget er at det oppsto en *slagside* i bruken av begrepet som gikk i favør av et lite kontrollspenn. Normen om at spennet skulle være minst mulig, fikk bred tilslutning i vide kretser, både blant teoretikere og praktikere. Prinsippet fikk dermed status som «standardisert oppskrift» på den *beste* måten å organisere på.

Det var mye diskusjon omkring det «magiske» tallet og anbefalingene varierte, som oftest fra 3, til 5 eller 7. Den amerikanske teoretikeren og management-konsulenten Lyndall Urwick, som var en av de ivrigste forkjemperne for kontrollspenn som prinsipp, mente at det ideelle antallet (for toppledere) var 4 og at det ikke burde overstige 5 eller 6. Begrunnelsen for dette valget var dels bekymringer for lederes, særlig topplederes, voksende arbeidsbyrde og

2. Ble senere popularisert i den engelsktalende verden, bl a av forfattere som Luther Gulick og Lyndall Urwick.

dels innebygde begrensninger i menneskets kognitive kapasitet. Men Urwick var også opptatt av å fremelske lederskap. En virkelig leder må ha en løpende, nær og personlig kontakt med alle sine underordnede. Som svar på kritikk modifiserte Urwick sitt syn noe ved å understreke at et kontrollspenn på maksimalt 6 først og fremst gjelder *når oppgavene henger tett sammen*, slik at det er behov for hyppig kontakt og samarbeid mellom de underordnede. Videre hevdet han at jo mindre ansvar de underordnede har, jo lettere er det å håndtere et større kontrollspenn enn regelen tilsier. Denne nyanseringen fra prinsippets mest kjente talsmann synes imidlertid i liten grad å ha påvirket den populære versjonen av begrepet, nemlig som en generell regel som kan anvendes i alle situasjoner.

Som et uttrykk for tallfikseringen rundt kontrollspennbegrepet, kan det også nevnes at det ble utarbeidet matematisk bevis for at et lite kontrollspenn var det korrekte (Graicunas, publ. 1933).

Dette arbeidet var basert på det syn at ledere også må forholde seg til de interpersonlige relasjonene mellom alle medlemmene i den gruppen de leder. Formelen beviste at disse relasjonene øker mer enn proporsjonalt med antallet underordnede og at *det maksimale tallet derfor bør være 6*.

Ifølge Urwick (1956) ble kontrollspenn først lansert som et normativt prinsipp ved et foredrag i Taylor-foreningen i 1922. Og det var i den formen det ble allment kjent og vant stor utbredelse i de kommende tiår. Det ble i mange bedrifter et mål i seg selv å redusere kontrollspennet for å vise at man var en moderne og strømlinjeformet organisasjon. Årsakene til at prinsippet vant så stor utbredelse kan dels forklares ved at det hadde et kvantitativt aspekt ved seg og derfor lett lot seg omforme til forslag til konkrete organisasjonsendringer. Dels samsvarte det godt med de mer allmenne tanker man i denne perioden hadde om organisasjon og ledelse.

3 Fra en klassisk til en situasjonsbestemt tilnærming til kontrollspennbegrepet

3.1 Kritikk av prinsippet og de forutsetninger det hviler på

I tiårene etter annen verdenskrig ble det reist mange kritiske spørsmål om hvilken betydning «kontrollspenn» egentlig har i teorien om organisasjoner.

Kritikken av kontrollspennprinsippet kom både fra teoretikere og praktiskere og var av ulik karakter. Dels var det i noen tiår før og etter annen verdenskrig mye debatt om det optimale tallet og om de problemene et lite kontrollspenn skaper i en organisasjon. Dels ble det reist kritikk mot selve begrepet og det teoretiske fundamentet det hvilte på. Talsmenn for et stort kontrollspenn bidro på sin måte til en ny dogmatisme rundt begrepet ved å opprettholde troen på at det var mulig å komme frem til generaliserbare regler om «den beste løsningen». Tilhengere av mer situasjonsbestemte tilnærminger til spørsmålet om hvordan organisasjonsstrukturer bør designes, utfordret på 60- og 70-tallet sentrale antakelser hos både tilhengere og motstandere av det klassiske kontrollspennprinsippet.

3.2 Kritik av såkalte administrative prinsippers holdbarhet

Herbert Simon rettet allerede på 40-tallet kraftig skyts mot de såkalte «administrative prinsippene», som da dominerte organisasjonsteorien, ved å hevde at de i realiteten ikke var noe annet enn «ordspråk», som aldri var blitt vitenskapelig testet. Han påpekte at disse såkalte prinsippene gjerne opptrådte i par som var innbyrdes motstridende. Prinsippet om et *lite kontrollspenn* står i direkte motsetning til prinsippet om å holde antallet nivåer en sak må passere gjennom, på et minimum. Sistnevnte prinsipp står igjen i motsetning til kravene om spesialisering og til kravene om en enhetlig kommandolinje fra topp til bunn osv. Simon hevdet at innen rammene av de rådende administrative prinsipper, ville både en økning og reduksjon av kontrollspennet ha uønskede effekter, og han mente derfor at det var villedende å angi et bestemt optimalt tall. Forkjemperne for et lite spenn hadde aldri gitt en fullgod forklaring på det tallet de landet på, og prinsippet om kontrollspenn bidro ikke i seg selv til å kaste lys over dette grunnleggende spørsmål (Simon, 1976).

Simons hovedanliggende var å påpeke at den daværende administrasjonsteori led av svakheter som overforenkling og overflatiskhet. Men hans spesielt kritiske omtale av kontrollspenn bidro til å sette prinsippet i et tvilsomt lys som kom til å vedvare. Hovedproblemet var ifølge Simon at noe som egentlig var kriterier for å beskrive en administrativ situasjon, ble behandlet som prinsipper uten operasjonelle definisjoner. Løsningen måtte være å balansere gjensidig utelukkende fordeler opp imot hverandre og det overordnede kriteriet i en slik vurdering måtte være hensynet til hele organisasjonens effektivitet. Han etterlyste mer empirisk forskning som etter hvert kunne bidra til et sikrere grunnlag for å gi vekt til de ulike kriteriene.

3.3 Ulike argumenter for et større kontrollspenn

6.3.3.1 Nye perspektiver på organisasjon og ledelse

Human relations-bevegelsen utfordret på 50- og 60-tallet den klassiske skolens vektlegging av formelle strukturer og satte fokus på de menneskelige og uformelle sidene ved organisasjonsstrukturer. Denne skolen var opptatt av de psykososiale skadevirkningene av standardisering og direkte kontroll og tilsyn med de ansatte. Implisitt i skolens ideologi lå en grunnleggende mistillit til det *kontrollbehov* som man antok var hovedmotivet bak idealet om et lite kontrollspenn. Søkelyset ble satt på motivasjon, selvrealisering og arbeidsmiljø. En oversentralisering av autoritet ble ansett som et hinder for medvirkning og større bedriftsdemokrati. Desentralisering ble et middel for å oppnå mer menneskevennlige strukturer, særlig for arbeideren på fabrikkgulvet.

6.3.3.2 Endringer i lederadferd og synet på ledelse

Andre kritikere understreket hvordan endringer i beslutningspraksis og ledelsesstil i tiårene etter krigen har påvirket kontrollspennprinsippet. Lederen som den «allmektige» og allvitende farsfiguren er delvis blitt erstattet med lederteamet og nye beslutningspraksiser vokser frem i konkurranse med de tradisjonelt hierarkiske. Denne utviklingen har fullstendig endret hele kommunikasjons- og kontaktmønstret innen organisasjoner, og dermed også de forutsetningene kontrollspennteorien hviler på. Med fremveksten av den nye lederstilen var kontrollspennbegrepet i ferd med å bli like avlegs som kon-

troll i form av direkte ordregivning, ble det hevdet (bl a Souhainen, 1955, i Piffner og Sherwood, 1971).

6.3.3.3 Effektivitetsproblemer knyttet til et lite kontrollspenn

Mye av kritikken mot kontrollspennprinsippet tok utgangspunkt i de effektivitetsproblemene man mente oppstod som en følge av et lite kontrollspenn. De viktigste ankepunktene var:

- En økning av antall hierarkiske nivåer i organisasjonen, som bidrar til økt byråkratisering, tregere kommunikasjons- og informasjonsflyt samt problemer som informasjonssiling og forvrengning mellom nivåene
- Jo mindre kontrollspenn, jo flere uproduktive administrative roller (som ikke er direkte involvert i produksjonen. For å rettferdiggjøre dette må kostnadene ved flere lederstillinger balansere mot den effektivitetsøkning man antar vil følge av økt vertikal spesialisering (Galbraith, 1977)
- Direkte kontroll med arbeidstakerne påvirker arbeidsprestasjoner i negativ retning

Det ble hevdet at en økning av kontrollspennet vil forhindre ledere fra å henge seg til uheldige tilbøyeligheter av ulik art: direkte kontroll eller overvåking, avhengighet av overordnede og for tett involvering med underordnede. En slik lederadferd kan være fristende utfra kortsiktige fordeler, men ville skade den langsiktige effektiviteten (Blau og Scott, 1962).

6.3.3.4 Ny slagside mot stort kontrollspenn og flate strukturer: «Jo større, jo bedre !»

En av de mest kjente og siterte talsmenn for et stort kontrollspenn begrunnet sitt standpunkt ut fra et human-relations perspektiv på organisasjoner. Sosiologen James Worthy³ var opptatt av arbeidsmoral og understreket behovet for å bygge inn selvtillit og selvstendighet i mellomlederstillingene. Han argumenterte med at et lite kontrollspenn frarøver de underordnede muligheten til å prøve og feile og avskjærer dem derfor fra deres viktigste kilde for læring. Flate strukturer ville derimot nærmest garantere reell *desentralisering* av administrative prosesser: Ledere med mange underordnede får ikke tid til å henge seg opp i trivialiteter, og de ansatte blir oppmuntret eller tvunget til å strekke seg mot grensene av sin kompetanse eller enda lenger (Worthy, 1950). Worthy publiserte sine » kjetterske» synspunkter på 50-tallet, og fikk mye oppmerksomhet som den mest kjente og iherdige forkjemper for et stort kontrollspenn på topp- og mellomledernivå. Hovedbegrunnelsen var å tvinge frem økt delegering og desentralisering (Piffner og Sherwood 1971, Mintzberg 1979).

Desentralisering og flate strukturer fikk fra 60- og 70-tallet mange tilhengere, og en økning av kontrollspennet ble i mange tilfelle brukt som virkemiddel og konkret endringsstrategi.⁴ Slik oppstod det etter hvert en ny normativ

3. Var også leder i et firma med såkalt flat struktur (Sears & Roebuck, stor amerikansk postordre- og butikkjede),

4. En økning av kontrollspennet kunne også bli brukt som vikarierende argument i endringsarbeid. Dersom hovedsiktemålet var å fjerne ledernivåer, var det lettere å få gjennomslag ved å rette søkelyset mot kontrollspennet enn å fremme direkte forslag om å fjerne bestemte ledere.

slagside i bruken av begrepet, men denne gangen med motsatt fortegn. Det nye idealet var jo større, jo bedre ! Når stort kontrollspenn ble lansert som et generelt organisasjonsprinsipp, var det duket for en ny dogmatisme som var minst like unyansert som den tradisjonelle bruken av begrepet.

3.4 Kritikk av koplingen mellom kontrollspennbegrepet og direkte kontroll - noen situasjonsorienterte tilnærminger

6.3.4.1 Flate strukturer innebærer ikke nødvendigvis desentralisering

En underliggende premiss i debatten om det optimale kontrollspennet var forestillingen om at flate strukturer var mer desentraliserte og dermed mer demokratiske. Et stort kontrollspenn ville hindre lederen i å føre direkte tilsyn med de underordnede og dermed sikre dem en større grad av autonomi.

Sosiologen Charles Perrow utfordret på 70-tallet denne populære oppfatningen av fordelene knyttet til flate strukturer og ville bidra til et mer nyansert syn på styrkene i hierarkiske strukturer slik de var beskrevet i Webers klassiske byråkratiteori. Med utgangspunkt i et maktperspektiv angrep han holdbarheten i den utbredte antakelsen om at sentraliseringen av makt øker med antallet hierarkiske nivåer. Perrow tok til orde for det motsatte, nemlig at et stort kontrollspenn kunne anses som motvilje mot å delegere og derfor innebære en sterkere sentralisering av makt enn et lite. Han falt imidlertid ikke tilbake til et forsvar for et lite kontrollspenn som prinsipp, og hans synspunkter innebærer en vesentlig nyansering i synet på begrepet.

Ifølge Perrow var hovedproblemet at begrepet hadde vært for tett koplet sammen med behovet for direkte kontroll av underordnede. For å komme videre i debatten måtte kontrollspennbegrepet vurderes uavhengig av graden av direkte kontroll. En organisasjon kan utøve kontroll enten ved hjelp av direkte tilsyn eller ved hjelp av regler, rutiner og profesjonell ekspertise. Kontrollen kan derfor være direkte eller indirekte *både* ved et bredt og et smalt kontrollspenn. For å løse dette dilemmaet argumenterte Perrow for at en måtte *skille mellom ulike typer organisasjoner og situasjoner*. I en gitt kontekst kan et kontrollspenn på for eksempel 10 innebære tett oppfølging, mens det i en annen kan gi de ansatte stor selvstendighet til selv å løse oppgavene. Behovet for tett oppfølging og kontroll er avhengig av en rekke andre faktorer og er derfor et sammensatt spørsmål som det ikke fins generelle svar på (Perrow, 1986).

6.3.4.2 Direkte kontroll er bare en av flere kontroll- og koordineringsmekanismer

Organisasjonsteoretikeren Henry Mintzberg (1979, 1983, 1988 og 1995) har i en rekke arbeider omhandlet formell organisasjonsstruktur og som et ledd i dette også drøftet spørsmålet om kontrollspenn. I sin tilnærming må Mintzberg sies å tilhøre den situasjonsbestemte skole (contingency-theory), dvs det grunnsynet at struktur er avhengig av og reflekterer en rekke interne og eksterne forhold ved organisasjonens situasjon: alder, størrelse, oppgavens art og produksjonssystem, omgivelsenes kompleksitet og endringstempo m.v. Mintzbergs utgangspunkt er at litteraturen om formell struktur ikke tar tilstrekkelig hensyn til hvordan organisasjoner egentlig fungerer.

Struktur dreier seg om arbeidsdeling og koordinering. Koordineringsmekanismene er de mest grunnleggende elementene i strukturen; de er «limet»

som holder organisasjonen sammen. Mintzberg (1988) identifiserer seks slike mekanismer:

1. Gjensidig tilpasning
2. Direkte kontroll eller tilsyn (direct supervision)
3. Standardisering av arbeidsprosesser (f.eks ved prosedyrer og regelstyring)
4. Standardisering av resultater/resultatkrav (for eksempel ved mål- og resultatstyring)
5. Standardisering av kompetanse
6. Standardisering av normer (ved sterk bedriftskultur eller korpsånd)

Alle mekanismene vil i større eller mindre grad være virksomme i alle organisasjoner, men poenget er at i de fleste organisasjoner vil en av mekanismene være *dominerende* og inngå i grunnlaget for å bestemme hva slags konfigurasjon eller organisasjonstype det er snakk om.

I likhet med Perrow påpeker Mintzberg det uheldige i at *kontrollspennbegrepet* i den klassiske litteraturen nesten utelukkende har vært forbundet med bare en av de seks grunnleggende koordineringsmekanismene, nemlig direkte kontroll. Fokuset på lederens kontroll er malplassert og avsporende, siden behovet for kontroll bare er en av mange faktorer som avgjør hvor mange stillinger som bør inngå i hver organisatorisk enhet. Mintzberg forkaster bruken av selve begrepet siden det gir slike misvisende språklige assosiasjoner, og erstatter det med «størrelse på enheter» (unit size).

Mintzberg hevder videre at en nærmere analyse av de ulike koordineringsmekanismene og de syv konfigurasjonene eller ulike organisasjonstypene som fremtrer på grunnlag av dem gir den beste forklaringen på de mange variasjonene i «kontrollspennet» eller størrelsen på enheter som er dokumentert i ulike empiriske studier eller observert i reelle organisasjoner. Han oppsummerer sine konklusjoner i to grunnleggende påstander:

- Jo større bruk av standardisering, jo større kontrollspenn
- Jo større behov for gjensidig tilpasning, jo mindre kontrollspenn

3.5 Studier av kontrollspennet i praksis

Gjennom flere tiår var det mye og til dels opphetet debatt om det klassiske prinsippet. Likevel fantes det lenge få empiriske studier og seriøs analyse av det faktiske kontrollspennet i ulike organisasjoner.

Noen tidlige studier og dokumentasjon av kontrollspenn i praksis (gjennomført i USA) understøttet det klassiske prinsippet ved å påvise et gjennomsnittlig kontrollspenn på 6 for toppledere (bl.a referert i Pfiffner og Sherwood, 1971). Men også eksempler som avvek sterkt fra regelen ble trukket frem, f.eks butikkjeden Sears & Roebuck, hvor over 100 oppkjøpere rapporterte til en overordnet og Bank of America, hvor over 600 filialer rapporterte direkte til hovedkvarteret.

På basis av den litteraturen som danner grunnlag for dette notatet, får man inntrykk av at det faktiske kontrollspennet, som ble dokumentert i ulike surveys og andre undersøkelser, gjennomgående hadde en *tendens til å være større enn det klassiske prinsippet anbefalte* (bl a Dale, 1952). Prinsippet forsvarere innrømmet for øvrig at det ofte ble brutt i praksis på alle nivåer i bedriftene, men tilskrev dette menneskelige svakheter som statusbehov og ten-

denser til emperiebygging. Dessuten ble det hevdet at slike avvik fra regelen som oftest hadde sammenheng med store ledelsesmessige problemer (Urwick, 1956).

Hovedinntrykket er imidlertid først og fremst at undersøkelsene dokumenterer *store variasjoner i det faktiske kontrollspennet i praksis*. Enkelte surveys rapporterer om variasjoner fra 0 til 127 (i Galbraith, 1995). Videre er det verdt å nevne at empiriske studier påviste at *det ikke er noen direkte sammenheng mellom størrelsen på kontrollspennet og den grad av direkte kontroll som underordnede blir utsatt for* (bl.a Bell, 1967).

Et banebrytende forskningsprosjekt når det gjaldt å finne frem til faktorer som påvirker kontrollspennet, ble gjennomført i England på begynnelsen av 60-tallet (Woodward, 1965). Også i denne undersøkelsen ble det kartlagt store variasjoner i kontrollspennet, som verken lot seg forklare ved bedriftens størrelse, bransjetype eller forretningsmessige suksess. Den faktoren som best forklarte disse (og andre strukturelle) variasjoner fant Woodward i *det tekniske produksjonssystemet*, idet bedrifter med likeartet produksjonssystem også syntes å ha organisasjonsstrukturer med klare likhetstrekk.

Produksjonssystemene ble i denne studien inndelt i tre hovedkategorier: Masseproduksjon (etter samlebåndsprinsippet), stykkproduksjon (skreddersøm) og prosessindustri (kontinuerlig og i høy grad automatisert produksjon av olje, kjemikalier o.l.) Det viste seg at *topplederes* kontrollspenn var størst i prosessindustri (gjennomsnitt på 10), minst i stykkproduksjon (gjennomsnitt på 4), mens masseproduksjon kom nærmest det klassiske prinsippet (gjennomsnitt på 7). På *mellomledernivå* var kontrollspennet størst i stykkproduksjon, men hadde en tendens til å bli mindre jo mer avansert produksjonssystemet var. *Førstelinjefederes* kontrollspenn var veldig stort i masseproduksjon, relativt lite i stykkproduksjon og minst i prosessindustri.

I sin analyse la forskerne vekt på at prosessindustrien hadde de mest avanserte metodene og en høyere andel spesialutdannet personale på alle nivåer. Særpreget ved strukturen i disse bedriftene var et stort kontrollspenn i toppen, men lite på det operative nivået, dvs det stikk motsatte mønsteret av det vanlige i masseproduksjon. Teknisk kompleksitet bidro ikke bare til å øke toppleres kontrollspenn, men ble også satt i sammenheng med:

- antallet ledernivåer økte i avdelinger involvert direkte i produksjonen
- større bruk av lederteam i prosessindustri, slik at toppleres rolle i større grad ble å lede et felles beslutningsorgan enn selv å opptre som autoritære beslutningstakere
- antallet ledere i forhold til antall ansatte økte og de hadde bedre formelle kvalifikasjoner; også antallet støtte- og administrativt personell økte i forhold til dem som var direkte involvert i produksjon

Selv om denne studien påviste en klar empirisk sammenheng mellom det tekniske produksjonssystemet og kontrollspennet, ble det også dokumentert betydelige *individuelle variasjoner* i lederes vilje og evne til å delegere myndighet og ansvar. Forekomsten av delegering var likevel størst i de mest avanserte tekniske systemene.

Denne undersøkelsen viste videre at de generelle administrasjonsprinsippene, herunder prinsippet om kontrollspenn, bare passet med virkeligheten i en avgrenset del av industrien, nemlig i standardisert masseproduksjon. Likevel er det denne typen bedrifter som har vært fremholdt som ideal og generelt mønster i store deler av den klassiske organisasjonslitteraturen. *Stu-*

dien ga derfor bred empirisk støtte til en mer situasjonsbestemt tilnærming til organisasjoner, herunder også kontrollspennbegrepet.

Woodwards resultater har fått støtte i senere studier. Dette gjelder både tendensen til at kontrollspennet blir mindre når oppgavenes kompleksitet og usikkerhet øker og når medarbeidernes kvalifikasjoner blir høyere (bl.a. Blau, 1968) samt at antallet ledere i forhold til ansatte blir større jo bedre kvalifikasjoner de ansatte har. Denne tendensen bør ikke tolkes som et uttrykk for økt kontrollbehov i slike organisasjoner, men snarere betraktes som forsøk på å forbedre informasjonsformidlingen og øke kapasiteten til å fatte vanskelige beslutninger (bl. a Bell, 1967 og Galbraith, 1977).

3.6 Oppsummering: En situasjonsbestemt tilnærming er eneste farbare vei. «Det fins ingen allmenngyldige svar!»

Kontrollspennbegrepet har røtter i klassisk administrasjonsteori og er blitt viet stor oppmerksomhet særlig i eldre organisasjonsteori. I lang tid var begrepet nærmest synonymt med et generelt prinsipp om at kontrollspennet skulle være minst mulig og ikke overskride 6 underordnede. Det var mye debatt om det optimale antallet uten at teoretikerne kunne bli enige og empiriske studier omkring spørsmålet var lenge en mangelvare. Pendelen svingte etter hvert i motsatt retning slik at det nye idealet ble et stort kontrollspenn, vesentlig som et middel for å fremme desentralisering og flate strukturer eller oppnå økonomisk innsparing.

Kritiske innspill både fra sentrale teoretikere og senere empiriske studier har vist begrensningene ved de klassiske organisasjonsprinsipper generelt - og kontrollspennbegrepet spesielt. Kritikken rammer bruken av begrepet når det brukes som et allmenngyldig prinsipp eller standardoppskrift - enten det rådende idealet til enhver tid tilsier at spennet skal være lite eller stort.

En situasjonsbestemt tilnærming hvor en skiller mellom ulike typer organisasjoner og situasjoner, synes i dag å være den eneste gangbare og konstruktive tilnærmingen til spørsmålet om kontrollspenn. En må da styre unna *den fallgruven som hefter ved mye av situasjonsteori*. Også disse teoretikerne har en hang til å ville formulere generelle lover selv om oppmerksomheten nå er rettet mot systemer. Selv om organisasjonsstrukturer påvirkes av interne og eksterne situasjonsfaktorer, er det ikke snakk om determinisme i den forstand at bare man kjenner faktorene så er den «riktige» strukturen gitt. Strukturspørsmål, som størrelsen på kontrollspennet, vil fortsatt være åpent for skjønnsmessige vurderinger og valg - og dermed også store individuelle variasjoner i mangfoldet av eksisterende organisasjoner.

Kontrollspennbegrepet er både blitt kalt »hierarkiets viktigste byggeklloss» og den mest «mosegrodde levning i organisasjonsteoriens rikholdige folkeminnesamling». Det er naturlig å stille spørsmål om begrepet fortsatt er relevant og verdt å beskjeftige seg med i dag, ikke minst fordi det nå er anerkjent at organisasjoner er og rommer så mye mer enn de rent formelle aspektene som dette begrepet er uttrykk for. Etter vår oppfatning er det to hovedbegrunnelser for at begrepet fortsatt bør være et aktuelt tema: For det første er det gamle klassiske idealet fortsatt levende i manges forestillinger og vil, uansett om dette blir gjort til et eksplisitt tema eller ei, påvirke de vurderinger og valg som blir gjort. For det andre er selve spørsmålet om hvor mange underordnede en leder kan ha, stadig like aktuelt i alt praktisk arbeid med etablering og endringer av organisasjoner.

Som *standardisert oppskrift* på «den beste måten å organisere på», er begrepet avleggs, men som *nøytralt begrep* kan det være et nyttig hjelpemiddel. Begrepet er imidlertid langt fra så enkelt som noen har hevdet. En vesentlig svakhet ved kontrollspennbegrepet er, som flere kritikere har påpekt, fokuset på kontroll. Dette kan språklig sett gi assosiasjoner i gal retning når begrepet skal brukes som et nøytralt redskap. Enkelte har derfor foreslått andre betegnelser som «enhetsstørrelse» (unit size), «lederens oppmerksomhetsspenn» (span of attention) eller tilgjengelighetsspenn («span of access»). Uansett valg av terminologi er det viktig å være klar over at størrelsen på kontrollspennet ikke nødvendigvis avgjør hvor stor kontroll som faktisk utøves. For en mer fruktbar tilnærming kan det derfor være grunn til å reformulere det gamle prinsippet om kontrollspenn til følgende hovedspørsmål:

Hvor mye kommunikasjon, koordinering - og direkte lederkontroll - trengs i det enkelte tilfelle og hvilke mekanismer og virkemidler er tilgjengelige for å ivareta dette behovet i denne spesielle organisasjonen?

4 Bruk av begrepet i praktisk organisasjonsutforming

4.1 Situasjonsbestemte faktorer som kan påvirke valget av kontrollspenn

I det følgende vil det bli redegjort for noen ulike situasjonsbestemte faktorer som må vurderes når en skal finne praktiske løsninger på spørsmålet om størrelsen på kontrollspennet. Det er viktig at kontrollspenn ikke brukes som eneste kriterium ved valg av organisasjonsløsninger. Spørsmålet må vurderes i en helhetlig sammenheng med både interne og eksterne forhold ved organisasjonens situasjon. I det følgende vil vi drøfte noen av de mest sentrale forholdene som berører kontrollspennet direkte og da med hovedvekt på formelle sider av organisasjonen. De faktorene vi har valgt å vektlegge i dette generelle prinsippnotatet er:

- Trekk ved virksomhetens omgivelser, rammebetingelser og overordnet rolle
- Oppgavenes art og gjensidige avhengigheter mellom dem
- Valg av overordnet organiseringsprinsipp
- Kompetanse
- Ledelse på ulike ledernivåer
- Individuelle variasjoner mellom ledere
- Forekomst og bruk av ulike styrings- og kommunikasjonssystemer

Gjennomgående temaer i fremstillingen vil i hovedsak være 1) hvordan disse ulike faktorene påvirker behovet for direkte kommunikasjon mellom leder og ansatt, overordnede koordineringsbehov og behovet for direkte lederkontroll, 2) hvilke konsekvenser dette kan få i retning av et stort eller lite kontrollspenn.

6.4.1.1 Virksomhetens omgivelser, rammebetingelser og overordnet rolle

Virksomhetens rolle og særtrekk ved omgivelsene har ikke direkte betydning for størrelsen på kontrollspennet på ulike nivåer, men kan likevel indirekte gi noen viktige føringer for utformingen av den interne ledelsesstrukturen. Jo

mer forholdene er preget av usikkerhet og turbulens, jo viktigere blir det å sørge for at ledelsen har tilstrekkelig evne og kapasitet til å rette oppmerksomheten mot strategiske spørsmål og ivareta eksterne relasjoner. Dette vil igjen sette begrensninger på hvor krevende interne lederfunksjoner særlig en toppler kan ha, og dermed påvirke vurderingen av hvor stort kontrollspennet bør være.

I offentlige virksomheter og særlig statlig forvaltning vil behovet for politisk og parlamentarisk kontroll av den enkelte virksomhet gi som en *generell premiss at ansvars- og rapporteringslinjene må være klare og ryddige*. Dette gjelder både de overordnede styringsrelasjonene mellom departement og underliggende etater og internt i den enkelte virksomhet. Kravene til klarhet, ryddighet og oversikt vil ofte bli ytterligere skjerpet innen sektorer hvor den politiske oppmerksomheten er stor og hvor statsråden er spesielt utsatt for å måtte svare for enkeltsaker i Stortinget eller kritiske oppslag i media.

For eksempel vil rollen som samfunnets sivile maktapparat tilsi at politi- og lensmannsetaten i særlig grad blir underlagt politisk styring og kontroll. I forhold til vårt tema vil dette gi to slags overordnede føringer:

- For å ivareta den overordnede styringen av etaten må Justisdepartementet ha et rimelig antall enheter å forholde seg til (spørsmål om departementets kontrollspenn og myndighetstrukturen i hele sektoren, evt finne løsninger som kan kompensere for/oppveie ulempene ved et for stort kontrollspenn)
- Det må stilles særdeles store krav til klare ansvarsforhold og ryddig styring internt i det enkelte politidistrikt slik at ledelsen til enhver tid har tilstrekkelig oversikt over det som skjer innen distriktet og et godt nok grunnlag for rapportering til departementet (spørsmål om kontrollspennet på ulike ledernivåer innen det enkelte politidistrikt, herunder hvilke lederfunksjoner og ansvar de ulike nivåene skal ha).

Etter disse innledende betraktningene rundt noen overordnede premisser skal vi i det følgende se nærmere på noen viktige faktorer som generelt sett har direkte betydning for størrelsen på kontrollspennet og som derfor må vurderes mer konkret i det enkelte tilfelle.

6.4.1.2 Oppgavenes art og gjensidige avhengigheter mellom dem

En av de viktigste faktorene som avgjør størrelsen på kontrollspennet, er *hvilke typer oppgaver* som utføres og særpreg ved oppgaveløsningen. Viktige spørsmål i denne sammenheng er:

- Hvor enkle eller komplekse oppgavene er
- Innslag av rutiner og mulighet for standardisering og forhåndsplanlegging
- Innbyrdes eller gjensidige avhengigheter mellom oppgavene

Oppgavenes enkelhet eller kompleksitet

Enkle oppgaver i betydningen sterkt spesialiserte, med et begrenset ansvarsområde og hvor resultatene lett lar seg måle, vil dra i retning av et stort kontrollspenn. Motsatt er det i undersøkelser påvist at jo mer komplekse jobber de underordnede utfører, jo mindre har kontrollspennet en tendens til å bli. Med kompleksitet menes her bl a høy grad av uforutsigbarhet, ansvar, sammensatthet samt innslag av skjønn som er tillagt den enkelte jobb. Dimensjonen enkel - kompleks har imidlertid isolert sett ikke så stor utslagskraft for

størrelsen på kontrollspennet. Det fins mange komplekse jobber hvor kontrollspennet har en tendens til å være uvanlig stort, for eksempel professorer på et universitet eller annen høyt utdannet arbeidskraft som jobber på selvstendig grunnlag.

Rutineinnslag og muligheter for standardisering

Et viktigere spørsmål er hvorvidt oppgavene er preget av rutine og dermed i hvilken grad de gir muligheter for standardisering og forhåndsplanlegging av arbeidsprosessene. I mange tilfelle vil rutinejobber også være enkle jobber, men det er ikke alltid tilfelle. F. eks vil piloter eller hjertekirurger arbeide etter standardiserte rutiner, selv om de er høyt kvalifiserte. *Det er graden av standardisering som er viktigst for kontrollspennet fordi dette vil redusere behovet for løpende kommunikasjon og koordinering.* Standardisering er en viktig koordineringsmekanisme og kan skje på tre grunnleggende måter: ved

- å beskrive arbeidsprosesser og fremgangsmåter i interne instruksjoner eller annet regelverk
- å stille bestemte krav til resultatene (og kontrollere disse)
- å standardisere ansattes kompetanse, f. eks ved krav om en bestemt profesjons- eller etatsutdanning eller ved intern opplæring.

I jo større grad oppgavene lar seg standardisere ved hjelp av en eller flere av disse mekanismene, jo større er lederes muligheter til å håndtere et stort kontrollspenn.

Et viktig moment som vil påvirke mulighetene for standardisering er *grad av forutsigbarhet* knyttet til oppgaver og resultater, eller i hvilken grad oppgavene er styrt av forhold utenfor enhetens kontroll. Hvis den løpende virksomheten er preget av høy grad av usikkerhet eller uventede hendelser, vil det være behov for vektlegge organisasjonens evne til fleksibilitet og håndtering av uventede problemer som krever raske beslutninger. Slike akutte og kanskje krisepregede situasjoner vil innebære et stort behov for direkte kommunikasjon og gjensidig tilpasning mellom lederen og hans underordnede. Eksempler på oppgaver preget av usikkerhet: utviklingsoppgaver, som f. eks en gruppe dataspesialister som skal utvikle nye programmer, eller et politidistrikt under et gisseldrama.

I virksomheter eller enheter hvor viktige oppgaver ikke lar seg standardisere på grunn av høy grad av usikkerhet, vil dermed kontrollspennet ha en tendens til å være lite.

Innbyrdes avhengigheter mellom oppgavene

Enda viktigere enn spørsmålene om kompleksitet og standardisering er spørsmålet om hvordan oppgavene innen en gitt enhet eller en hel virksomhet henger sammen, dvs om den gjensidige avhengigheten er stor eller om de er løst koplet.

Det er vanlig å skille mellom tre ulike typer avhengigheter som kan foreligge når det er snakk om å utføre en oppgave i en arbeidsenhet, som kan være en gruppe, avdeling eller hel virksomhet (Thompson, 1967):

- Avhengighet av felles ressurser, materiell, kompetanse
- Sekvensiell avhengighet, hvor ting må skje i en bestemt rekkefølge
- Innbyrdes eller gjensidig avhengighet, hvor hyppig og gjensidig kommunikasjon kreves for å løse oppgaven på en tilfredsstillende måte

Ved den første typen avhengighet har enheten felles infrastruktur og deler kanskje overordnede mål, men oppgavene er oppsplittet og/eller spesialiserte og det felles resultatet er summen av individuelle bidrag. Behovet for løpende

koordinering og kommunikasjon mellom de underordnede er lite. Lederens oppgaver vil hovedsakelig være å inspirere til individuell og selvstendig innsats, planlegge og holde oversikt og lederens kontakt med de underordnede skjer oftere en-til-en enn med alle samlet.

Ved den andre typen er behovet for koordinering større siden aktiviteter og deloppgaver må skje i en bestemt rekkefølge for at sluttresultatet skal bli bra. De ulike leddene i arbeidsprosessen er avhengig av hverandres bidrag, men arbeidet kan innen fastsatte rammer utføres på selvstendig grunnlag uten høy grad av løpende dialog mellom deltakerne. Også her vil ledelse i stor grad bestå i planlegging, en-til-en kontakt med underordnede samt oppfølging for å sikre god flyt i arbeidets gang.

Disse to første typene av avhengighet har det til felles at koordinering i hovedsak kan skje gjennom planer, hierarkisk kontroll og standardiserte prosedyrer.

Når oppgavene er relativt løst koplet som i disse tilfellene, trekker det i retning av et stort kontrollspenn.

Den tredje typen, *innbyrdes avhengighet*, er av en helt annen krevende og kompleks natur. Oppgavene må her løses i fellesskap, ofte i et nært og komplisert samspill både mellom de underordnede innbyrdes og mellom dem og lederen. Behovet for koordinering og kommunikasjon (ofte muntlig og uformelt) er stort, men kan ikke alltid løses ved forhåndsbestemte prosedyrer. Det kreves gjensidig utveksling av ideer, resonnementer eller kunnskap underveis i arbeidsprosessen, og det er ikke alltid mulig å forutse på forhånd når slik dialog blir mest påkrevet. Viktige utfordringer for lederen vil i slike settinger være å tilrettelegge for god gjensidig tilpasning ved å bidra til gode samarbeidsrelasjoner og lagånd, å samstemme arbeidsteamets virksomhet, samt å være tilgjengelig som veileder eller samtalepartner i det løpende arbeidet.

Når oppgavene er preget av tette innbyrdes avhengigheter, har kontrollspennet, eller størrelsen på enheten, en tendens til å være liten.

Dersom oppgavene i tillegg er komplekse og preget av usikkerhet og manglende grad av standardisering, vil disse faktorene forsterke føringene i retning av et lite kontrollspenn, men det er *graden av innbyrdes avhengigheter mellom oppgavene som synes å være det mest utslagsgivende kriteriet*. Eksempler på denne forskjellen kan være: Individuelle forskings- og utredningsoppgaver (stort kontrollspenn) versus en prosjektgruppe som skal løse en utviklingsoppgave som krever sammensatt kompetanse (lite kontrollspenn).

Konklusjonen blir at særpreg ved oppgavene og produksjonssystemet/ de metoder som benyttes i oppgaveløsningen, må tillegges meget stor vekt når størrelsen på kontrollspennet skal vurderes i en gitt virksomhet. Siden de fleste virksomheter ivaretar ulike oppgavetyper, er det også åpenbart at *kontrollspennet kan og bør variere innen en og samme virksomhet*, ikke bare vertikalt mellom ulike ledernivåer, men også horisontalt mellom ulike avdelinger og enheter - alt etter hvilke oppgaver som utføres.

6.4.1.3 Valg av overordnet organiseringsprinsipp

I forlengelse av resonnementene og konklusjonen ovenfor (betydningen av innbyrdes avhengigheter) kan det være hensiktsmessig å fremheve overordnet organiseringsprinsipp som en egen faktor som påvirker kontrollspennet. Med overordnet organiseringsprinsipp menes her hvilket hovedprinsipp som er lagt til grunn ved inndeling i avdelinger eller arbeidsenheter i virksom-

heten. Det fins to hovedkategorier av slike prinsipper, enten *funksjon* (arbeidsfunksjon, arbeidsprosess, fag, metode) eller *marked* (markeder, brukergrupper, sektorer, geografi, produkter /tjenester).

I en funksjonsinndelt organisasjon vil det være stor avhengighet mellom avdelingene og dermed også relativt store kommunikasjons- og koordineringsbehov sett fra toppledelsens side. Funksjonsinndeling vil derfor trekke i retning av et lite kontrollspenn. Motsatt vil en markedsinndelt organisasjon som regel ha alle nødvendige funksjoner for den løpende oppgaveløsningen integrert i enhetene, som dermed vil fungere på et mer selvstendig grunnlag. En slik måte å organisere på generer derfor mindre behov for løpende koordinering og kommunikasjon og drar i retning av et større kontrollspenn.⁵

I senere år har det både innen privat og offentlig sektor vært en økende tendens til markedsorganisering og bruk av konsernmodeller med selvstendige divisjoner og resultatenheter. Denne utviklingen kan bidra til at overordnet konsernledelse eller myndighet etter hvert kan håndtere et langt større antall underordnede enheter enn tidligere i en funksjonsinndelt organisasjon.

6.4.1.4 Kompetanse

Det synes å være en populær oppfatning at kontrollspennet kan øke i takt med medarbeidernes kompetanse. Dette baserer seg antakelig på en antakelse om at høyt kompetente mennesker trenger mindre direkte oppfølging og kontroll enn mindre kvalifiserte.

Som tidligere understreket er det viktig å løsrive kontrollspennbegrepet fra den kontroll som lederen utøver overfor den enkelte ansatte. Undersøkelser har f.eks. ikke kunnet påvise noen direkte sammenheng mellom størrelsen på kontrollspennet og hvor ofte den enkelte underordnede blir kontrollert eller detaljstyrt i sitt arbeid. Tvert imot har forskning vist at *jo mer kvalifiserte medarbeiderne er, jo mer har kontrollspennet en tendens til å krympe*. I samme retning er det påvist at lederandelen i forhold til antall ansatte i en virksomhet øker i takt med medarbeidernes kvalifikasjoner og utdannelsesnivå. Disse tendensene har ikke noe med økte kontrollbehov å gjøre, men kan være uttrykk for at mange virksomheter med høyt kvalifiserte medarbeidere ofte løser komplekse oppgaver, som i tillegg er preget av innbyrdes avhengigheter, og at arbeidet derfor er organisert i små grupper (jf pkt 4.1.2 ovenfor). Dessuten kan den høyere andelen ansatte med lederfunksjoner tolkes som forsøk på å forbedre informasjonsutveksling og beslutningskapasitet i kompliserte virksomheter.

Vi kan allikevel ikke se bort ifra at kvalifiserte og *erfarne* medarbeidere kan jobbe mer selvstendig og trenger mindre faglig oppfølging enn mindre erfarne eller kvalifiserte. Under ellers like omstendigheter vil den lederen som har et erfarent og høyt utdannet personale, lettere kunne håndtere et stort kontrollspenn. Men likevel bør særpreget ved oppgavene tillegges større vekt enn kompetanse når det optimale kontrollspennet skal vurderes.

Dersom lederen og de underordnede har samme type kompetanse eller utdanningsbakgrunn, vil denne likheten kunne minske behovet for kommunikasjon om en del faglige spørsmål. Forutsatt at ikke andre faktorer drar i motsatt retning, vil dette kunne lette de belastninger som kan følge av et stort kontrollspenn.

5. Tendenser til suboptimalisering innen autonome enheter kan likevel kreve mer langsiktige koordinerende tiltak fra overordnet nivå.

Standardisering av kompetanse (ved at arbeidstakerne må oppfylle bestemte utdanningskrav eller gjennomgå omfattende intern opplæring) er en viktig koordineringsmekanisme som anvendes i de fleste moderne organisasjoner, også innen forvaltningen. I et samfunn med stadig høyere utdanningsnivå skjer denne formen for koordinering i økende grad ved universiteter og høyskoler, dvs utenfor virksomhetenes og ledernes kontroll og ansvar. Det er mulig at denne tendensen på sikt vil kunne føre til større kontrollspenn i enkelte typer virksomheter, fordi lederne dermed blir fritatt for deler av et grunnleggende opplæringsansvar som de tidligere i større grad måtte ivareta.

Dimensjonen høy eller lav kompetanse synes ikke å være særlig velegnet som et generelt kriterium for å vurdere kontrollspennet. Det er viktigere å spørre om denne kompetansen er standardisert (f.eks. ved etatsutdanning eller andre kompetansekrav), fordi dette vil lette kommunikasjon og koordinering. Standardisering er et viktig aspekt å vurdere når det gjelder å beskrive særpreg ved oppgaver og oppgaveløsning. Det samme gjelder innbyrdes sammenhenger mellom oppgavene som, når det foreligger, synes å oppheve den effekten høy kompetanse kan ha på kontrollspennet (økning) ved å dra i motsatt retning (reduksjon).

Vår konklusjon blir derfor at selv om kompetanse kan synes å ha en viss innvirkning på størrelsen av kontrollspennet, vil vi likevel hevde at trekk ved oppgavene og produksjonsprosessene er viktigere og at disse må vurderes i første rekke. Aller viktigst synes innbyrdes avhengigheter å være.

6.4.1.5 Ledelse på ulike ledernivåer

En annen viktig faktor som påvirker kontrollspennet, er hvilket ledernivå det er snakk om, og hvilke lederoppgaver og type koordineringsbehov som er mest fremtredende på hvert nivå. Det er en generell tendens til at lederoppgaver øker i kompleksitet jo høyere opp i lederhierarkiet en beveger seg og at kontrollspennet tilsvarende har en tendens til å bli mindre på de øverste nivåene.

Det tradisjonelle bildet, som fortsatt gjelder for mange virksomheter, har derfor vært at kontrollspennet er lite for toppledere, større på mellomledernivå og aller størst for operative arbeidsledere. Som studier har vist (bl.a. Woodward, 1965) er dette mønsteret ikke entydig, og det kan forekomme store avvik fra hovedregelen, bl.a. avhengig av særtrekk ved oppgavens art og det tekniske produksjonssystemet som er dominerende i virksomheten. *Det er derfor viktig å analysere hvilke ledelsesfunksjoner som må ivaretas på hvert nivå i hvert enkelt tilfelle, og legge dette til grunn når kontrollspennet i virksomheten skal vurderes.*

Til tross for variasjoner i ulike typer organisasjoner, er det likevel ikke til å komme bort ifra at *kontrollspennet som oftest er relativt sett minst i toppen av en virksomhet*, og vi skal nedenfor nevne to hovedårsaker til dette:

- Toppledere må ha tilstrekkelig kapasitet til å ivareta overordnet og strategisk styring og ledelse av virksomheten. Dette omfatter en rekke ulike oppgaver av intern og ekstern karakter som samlet sett bidrar til at topplederstillingene blir svært sammensatte. På dette nivået bør ikke ledelse av personale og koordinering av operative driftsoppgaver kreve for mye tid og oppmerksomhet. Dette hensynet trekker i retning av et lite kontrollspenn.
- Siden lederutfordringene ofte er for omfattende til å ivaretas av en person alene, er bruk av lederteam blitt stadig mer utbredt som et virkemiddel for overordnet koordinering av virksomheten. I den grad lederteamet skal

være noe mer enn et rådgivende informasjonsorgan og fungere som et organ for felles problemløsning og beslutninger, bør ikke gruppen være for stor. *Gjensidig tilpasning* vil være en viktig koordineringsmekanisme i en slik ledergruppe og antallet deltakere kan derfor ikke være større enn at hyppig og uformell kommunikasjon og samhandling mellom alle medlemmene er mulig. *Hensynet til effektive og beslutningsdyktige lederorganer* er derfor en annen hovedårsak til at topplederens kontrollspenn ikke bør være for stort. Synet på hva som er det optimale antallet for en effektiv gruppe, kan imidlertid variere og vil også avhenge av hva som skal være gruppens primære funksjon⁶.

6.4.1.6 Individuelle variasjoner mellom ledere

I løpet av de siste tiårene har det i tråd med endringer i samfunnet for øvrig skjedd relativt store forandringer i synet på ledelse og i lederpraksis. Fra den autoritære, allvitende leder som samlet all kontroll i egen hånd, har det utviklet seg mer demokratiske og delegerende lederstiler og beslutningsformer. Det er skapt forventninger om at ledere i mindre grad skal være kontrollør og ordregiver og i større grad også ivareta roller som for eksempel inspirator, tilrettelegger, støttespiller, integrator og felles talsmann.

Hvordan individuelle ledere imøtekommer de mangfoldige forventningene til lederrollen og utøver sitt lederskap i praksis, vil imidlertid variere og i stor grad avhenge av personlig legning, evner og preferanser. Det er for eksempel dokumentert store individuelle forskjeller i viljen og evnen til å delegere og til å håndtere et gitt kontrollspenn på en vellykket måte.

Synet på hva som er den optimale størrelsen på kontrollspennet i en gitt kontekst, vil derfor kunne variere svært mellom ulike ledere avhengig av den enkeltes personlighet og ferdigheter. Dersom kontrollspennet i en bestemt situasjon synes å være for stort, kan det som et alternativ til å redusere antallet være like aktuelt at lederen revurderer hva som er viktigst å vektlegge i eget lederskap eller at andre tiltak som kan tilføre økt kompetanse eller tidsressurser, vurderes. Slike alternative tiltak kan være *etablering av nestlederfunksjoner, delegering av oppgaver til enkeltpersoner/underliggende enheter eller oppbygging av ulike former for staber eller støttefunksjoner rundt lederen.* I slike tilfelle må imidlertid eventuelle gevinster i form av frigjort tid og økt kompetanse nøye veies opp imot kostnadene i form av økt ressursbruk og andre problemer som kan oppstå som følge av tiltakene.

6.4.1.7 Forekomst og bruk av ulike styrings- og kommunikasjonssystemer

I tillegg til de faktorene som vi har vurdert ovenfor, må tilgjengeligheten til og utnyttelsen av ulike styrings- og kommunikasjonssystemer tas med når kontrollspennets størrelse skal vurderes. Vi vil kort kommentere dette nedenfor.

Det er både spørsmål om hva slags styringsinformasjon som overordnet nivå har behov for å motta, hva slags systemer som er utviklet for å produsere og levere denne og hvor hyppig denne type informasjon skal rapporteres og

6. Filley m.fl.(1976) har påvist at grupper over 10 har en tendens til å fraksjonere i mindre klikker, og mener at det optimale tallet for konsensus ligger mellom 5-7. Dette tallet sammenfaller i stor grad med det klassiske prinsippet om et ideelt kontrollspenn på 6, selv om de bakenforliggende begrunnelsene er helt ulike !

behandles. I tillegg kommer hvordan planlegging og budsjettering foregår i virksomheten, hva slags systemer som er utviklet for dette, og hvor sentralisert eller desentralisert planleggings- og budsjettprosessen er.

I jo større grad det er utviklet avanserte (og databaserte) systemer for planlegging, budsjettering og rapportering, jo lettere vil det være å håndtere et større antall underliggende enheter. Utviklingen av moderne styringssystemer kan derfor dra i retningen av et økt kontrollspenn dersom ikke andre hensyn tilsier at det er behov for mye direkte kontakt og gjensidig tilpasning. I det minste vil godt fungerende styringssystemer bidra til å avlaste ledere fra å utøve mye direkte kontroll og koordinering og dermed frigjøre ressurser som kan settes inn mot andre viktige lederoppgaver.

I tilknytning til spørsmålet om styringssystemer vil vi også understreke at det er viktig å tenke gjennom hvilke *andre* virkemidler for koordinering som anvendes i virksomheten og hvordan de samlede sumvirkningene av disse er. Store deler av offentlig virksomhet er regelstyrt og i tillegg er det i løpet av de siste tiår lagt økende vekt på utvikling av mål- og resultatstyringssystemer. Bruk av disse koordineringsmekanismene (standardisering av arbeidsprosesser og krav til out-puts/resultater) reduserer den relative betydningen av koordinering ved direkte kontroll eller kommunikasjon. Dersom en ikke tar høyde for dette, men bruker alle koordineringsmekanismene (jf pkt 3.4.2 ovenfor om 6 grunnleggende mekanismer) samtidig og *med fortsatt lik styrke*, kan det foreligge en fare for overstyring og tiltakende byråkratisering av organisasjonen.⁷

Forekomsten av nye styringsformer og gode systemer for å understøtte den løpende styringen, tilsier derfor at *betydningen av direkte kontroll må tillegges mindre vekt*. Utvikling av gode systemer kan tvert imot være et alternativ til å redusere kontrollspennet, i tilfeller hvor dette blir ansett for å være for stort.

Tilgjengeligheten til og utnyttelsen av moderne kommunikasjonsvirkemidler har endret seg sterkt de siste årene. Intranett og annet teknologisk kommunikasjonsutstyr som fax, mobiltelefon, personsøkere, telefonmøter etc. gjør at tilgjengeligheten mellom leder og underordnede er blitt adskillig enklere. Moderne IT- teknologi har allerede i dag redusert betydningen av geografiske avstander, som tidligere ble ansett som et hinder mot et stort kontrollspenn. Denne utviklingen er akselerende og investering i moderne felles kommunikasjonsutstyr og databaserte systemer vil på sikt åpne for nye muligheter - enten det dreier seg om den faglige delen av oppgaveløsningen eller den administrative styringen av geografisk spredte enheter.

4.2 Oppsummering

6.4.2.1 Forhold som kan dra i retning av et stort kontrollspenn

Kontrollspennet har en tendens til å øke når

- oppgaveløsning og koordinering er preget av standardisering av alle slag (standardisering av arbeidsprosesser, kompetanse, resultater eller normer)
- likheter mellom oppgavene som utføres i en gitt organisatorisk enhet er store

7. Mintzberg (1995) kaller en organisasjon uten en dominerende koordineringsmekanisme for «politisk», fordi den dras i alle retninger og ofte hjemsøkes av konflikter. Dette kan skje midlertidig i en overgangsfase for eksempel i forbindelse med større omstillinger eller gå over til en permanent tilstand.

- underliggende enheter er organisert etter et markedsbasert prinsipp
- underordnede utfører enkle oppgaver, med et begrenset ansvarsområde, hvor det er lett å måle resultater
- underordnede har stort behov for autonomi og selvrealisering
- det er behov for å redusere «informasjonsforvrengning» og treghet i informasjonsflyten oppover i hierarkiet ved å kutte ledernivåer
- det er snakk om mellomledere og operative ledernivåer, særlig i virksomheter som driver masseproduksjon
- virksomheten har utviklet gode systemer som bidrar til å identifisere og avgrense nødvendig styringsinformasjon for ledelsen og bidrar til å forenkle kommunikasjonen
- tilgjengeligheten til moderne kommunikasjonsmidler er god.

6.4.2.2 Forhold som kan dra i retning av et lite kontrollspenn

Kontrollspennet har en tendens til å bli mindre når

- oppgavene til underliggende enheter/underordnede er preget av innbyrdes avhengigheter
- gjensidig tilpasning er den viktigste koordineringsmekanismen mellom underordnede
- når oppgavene øker i kompleksitet og usikkerhet (innebærer mye skjønn og risiko)
- det er en tendens til å organisere arbeidet i mindre problemløsende og relativt selvstyrte grupper, som har stort behov for løpende og uformell dialog seg imellom, særlig når det er snakk om et høyt kvalifisert personale
- underordnede har stort behov for hyppig tilgang til lederen for konsultasjon eller råd
- behovet for koordinering i form av direkte kontroll eller tett oppfølging er stort
- underliggende enheter er inndelt med funksjon som overordnet organiseringsprinsipp
- lederen må frigjøre kapasitet for andre lederoppgaver enn kontakt med sine underordnede
- det er snakk om komplekse lederoppgaver på de øverste nivåene i organisasjonen, særlig i virksomheter som driver tradisjonell masseproduksjon eller stykkproduksjon (skreddersøm)
- systemer for styring er mangelfullt utviklet eller vanskelig lar seg utvikle, fordi viktige trekk ved virksomheten ikke egner seg for rutinisering eller forhåndsplanlegging.

Litteratur

Bell, Gerhard, «Determinants of Span of Control», *American Journal of Sociology* 73, 1967

Blau, Peter, «The Hierarchy of Authority in Organizations», *American Journal of Sociology* 73, 1968

Blau, Peter and Scott, W. Richards, *Formal Organizations*, 1962

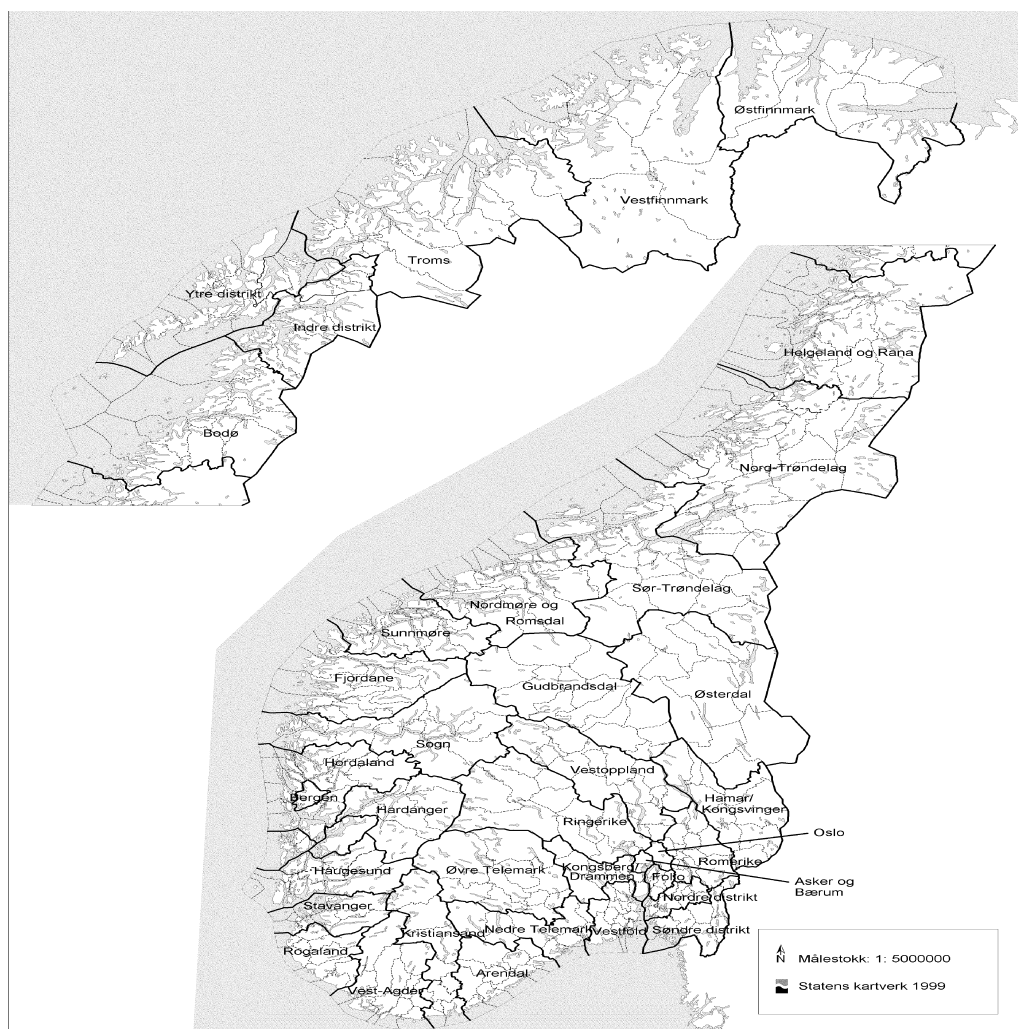
Dale, Ernest, *Planning and Developing the Company Structure*, AMA Research Report no. 20, 1952

Filley, A.C and House, R.J., *Managerial Process and Organizational Behavior*, 1969, 2nd edit. with Kerr, S., 1976

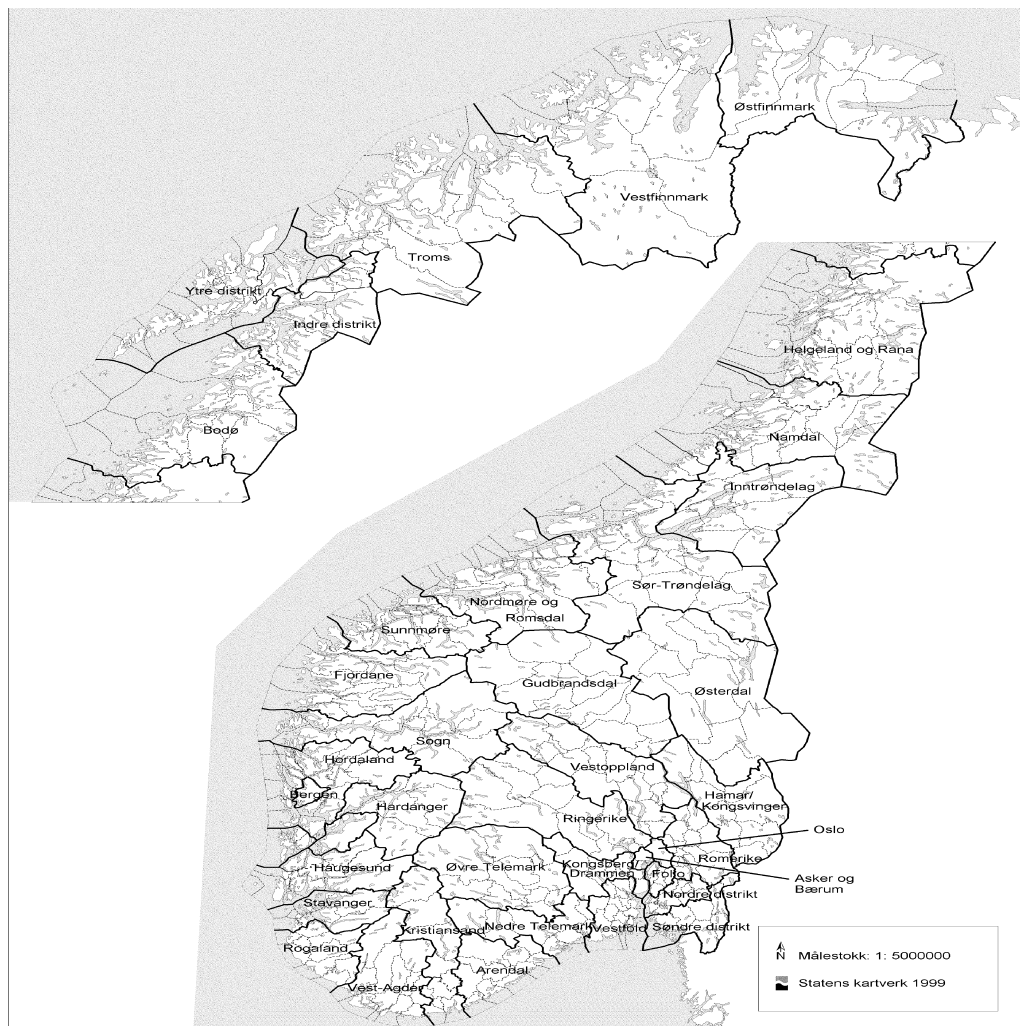
- Galbraith, Jay, *Organization Design*, 1977
 Galbraith, Jay, *Designing Organizations*, 1995
 Graicunas, A.V., «Relationships in Organizations», *Bulletin of the International Management Institute*, 1933. (Reprinted in Luther Gulick and Lyndall Urwick (edit), *Papers on the Science of Administration*, 1937)
 Mintzberg, Henry, *The Structuring of Organizations*, 1979
 Mintzberg, Henry, *Structure in Fives*, 1983
 Mintzberg, Henry and Quinn, James B., *The Strategy Process*, 1988
 Mintzberg, Henry, Quinn, James B. And Ghoshal, Sumantra, *The Strategy Process*, European Edition, 1995
 Perrow, Charles, *Complex Organizations. A Critical Essay*, 1972, 3rd.Edition, 1986
 Pfiffner, John M. and Sherwood, Frank P., *Administrative Organization*, 1960, 12th reprint 1971
 Scott, Richards, *Organizations. Rational, Natural and Open Systems*, 1981
 Simon, Herbert, *Administrative Behavior*, 1947, 3rd edition, 1976
 Soujanen, Waino W., «The Span of Control - Facts or Fable», *Advanced Management* 20, 19
 Soujanen, Waino W., «Leadership, Authority and the Span of Control», *Advanced Management*, 1957
 Thompson, James D., *Organizations in Action*, 1967
 Urwick, Lyndall F., «The Manager's Span of Control», *Harvard Business Review*, 1956
 Woodward, Joan, *Industrial Organization. Theory and Practice*, 1965
 Worthy, James, «Factors Influencing Employee Morale», *Harvard Business Review* 28, 1950
 Worthy, James, «Organizational Structure and Employee Morale», *American Sociological Review* 15, 1950

Vedlegg 7

Kart med foreslåtte politidistriktsgrenser

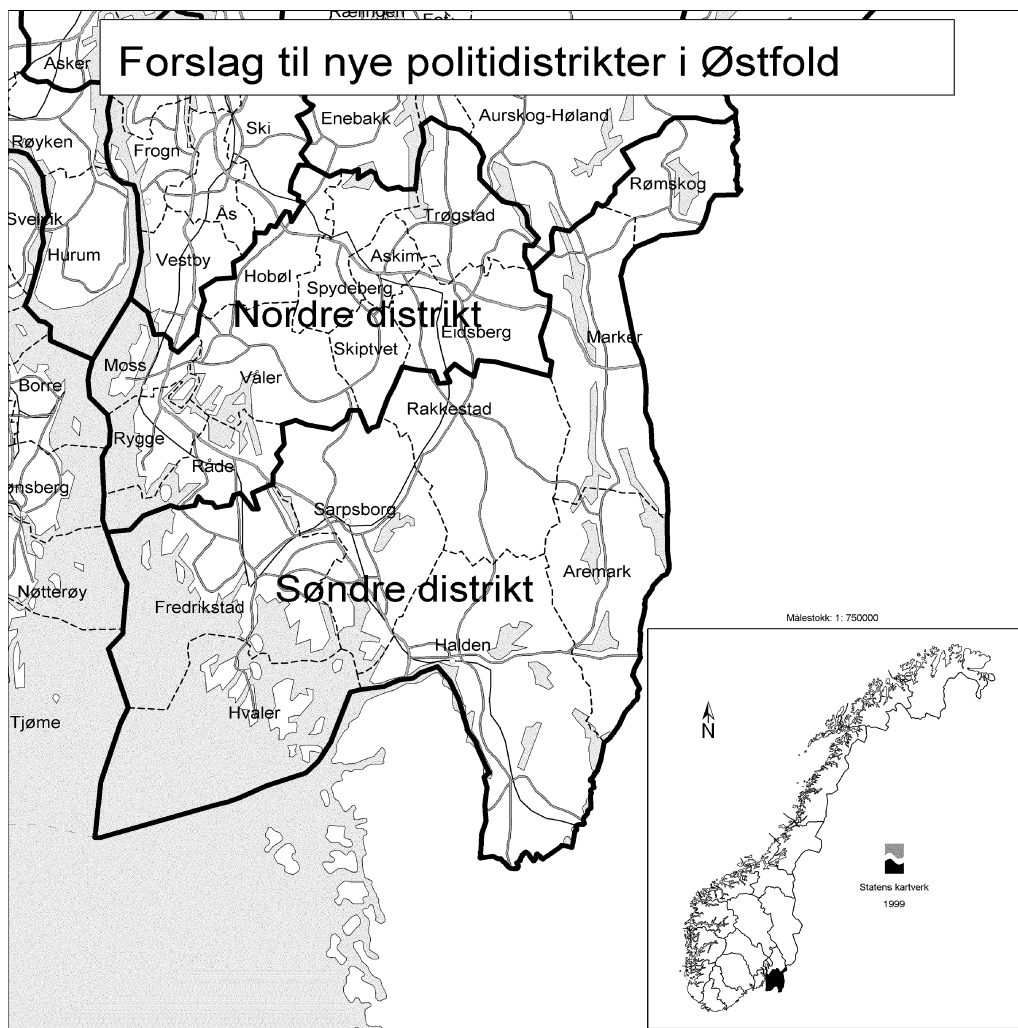
Figur 7.1 Politidistriktsinndelingen i hele landet. (1. Alternativ)

Figur 7.2 Politidistriktsinndelingen i hele landet. (2. Alternativ)

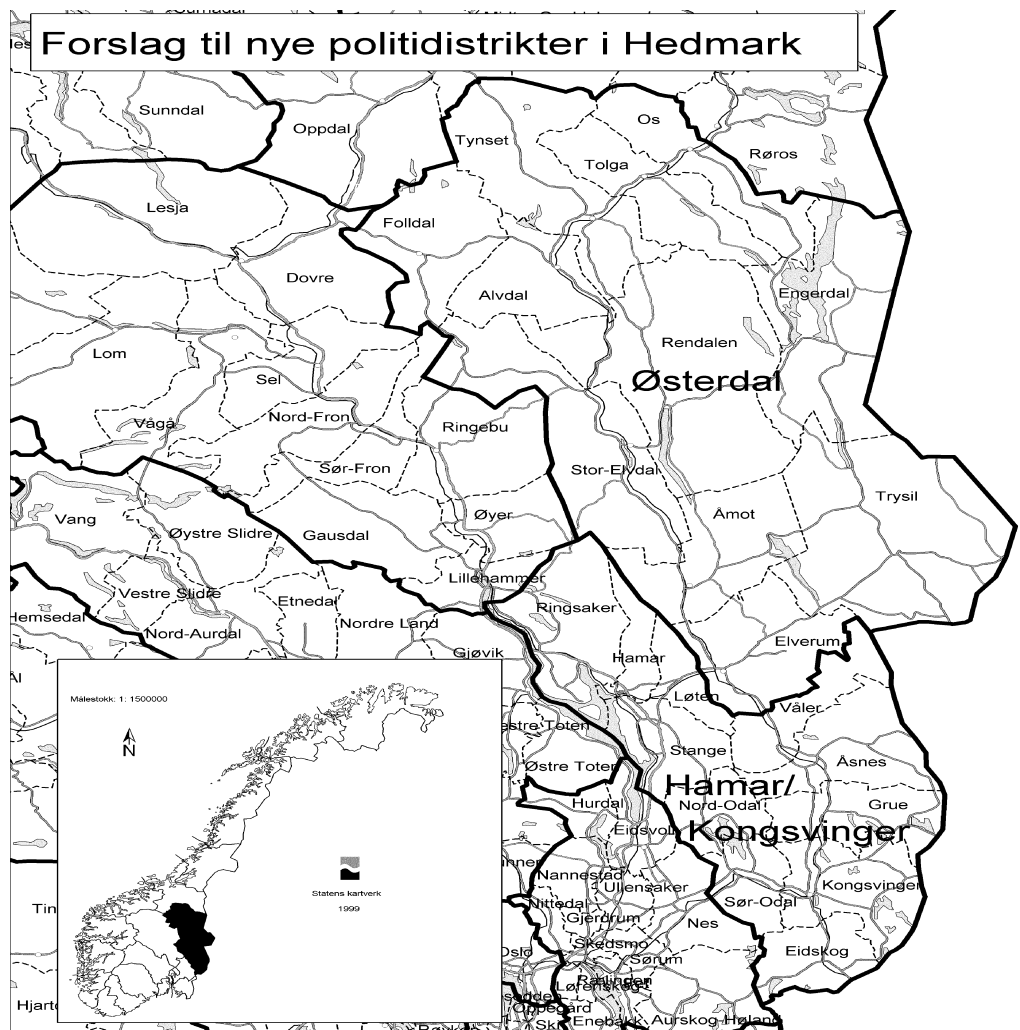

Figur 7.3 Oslo politidistrikt

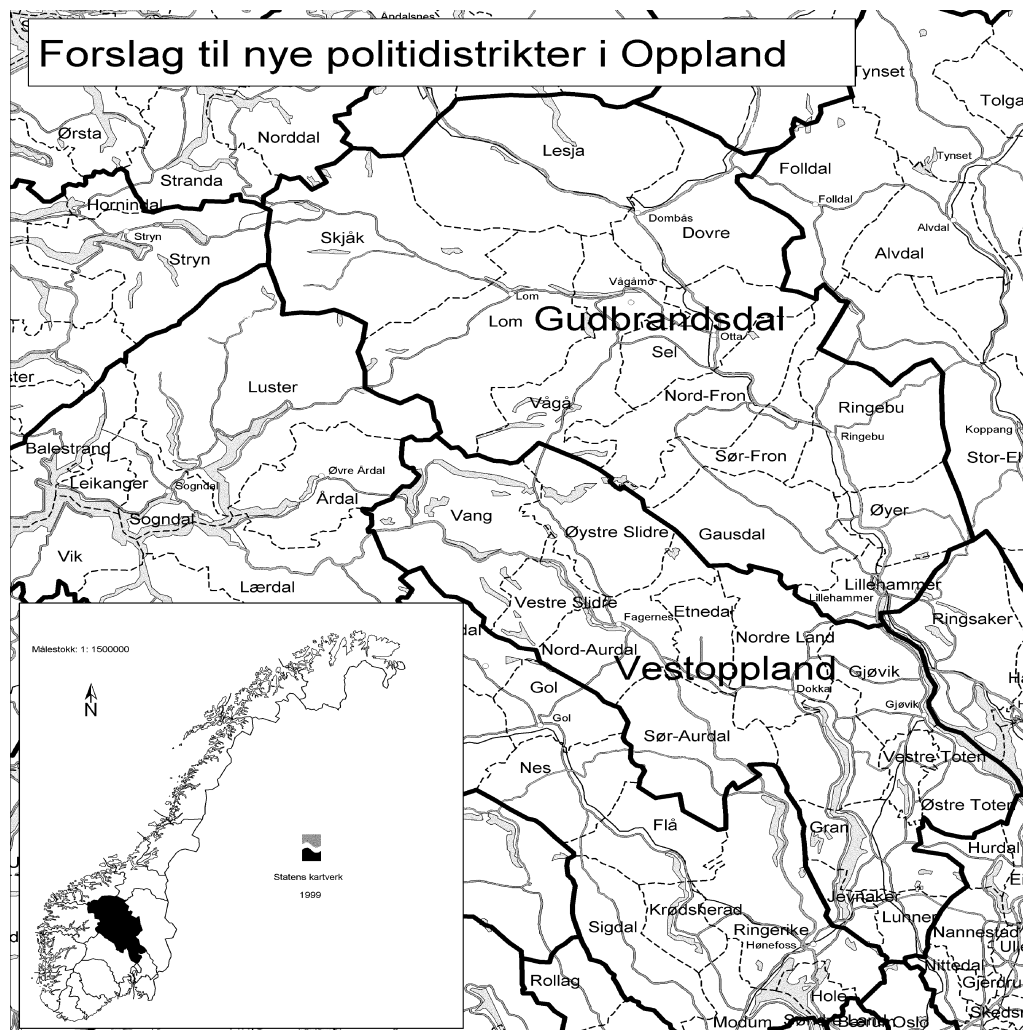
Figur 7.4 Politidistrikter i Østfold

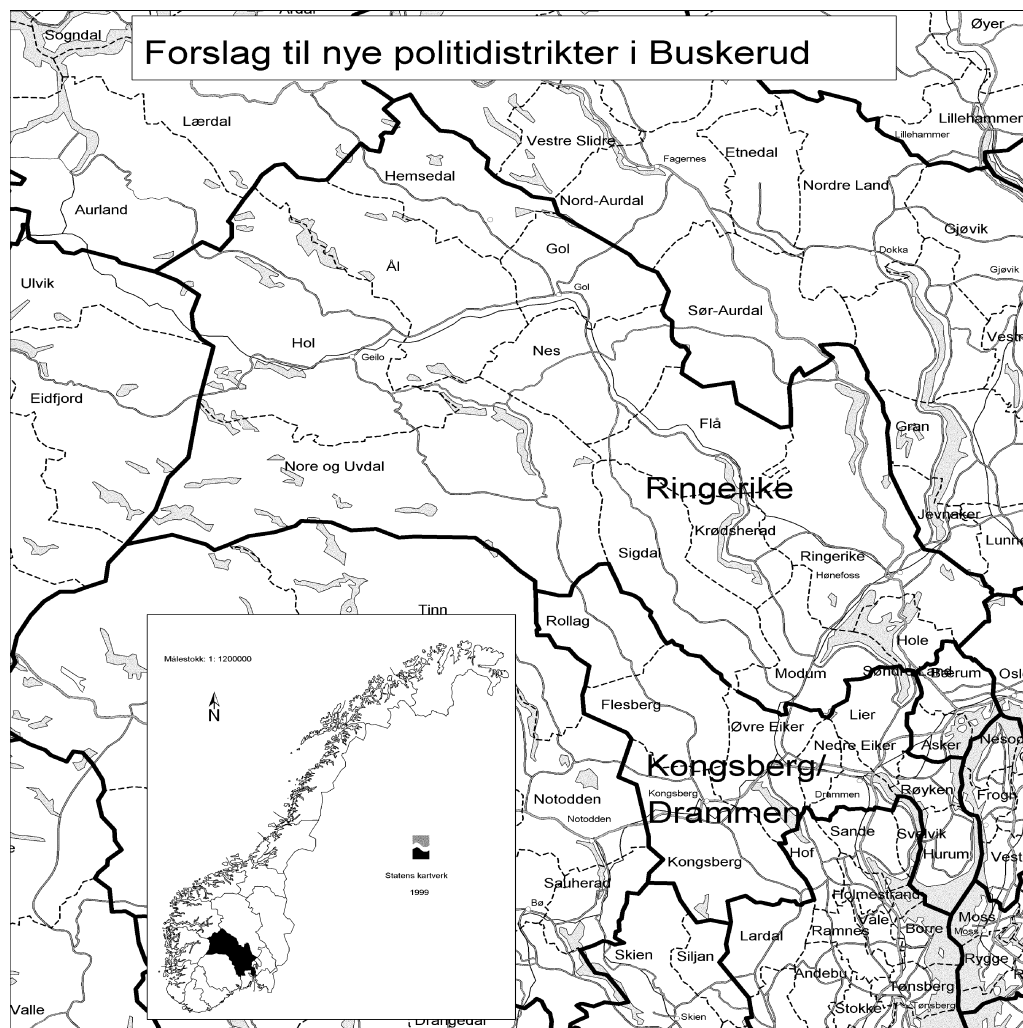
Figur 7.5 Politidistrikter i Akershus

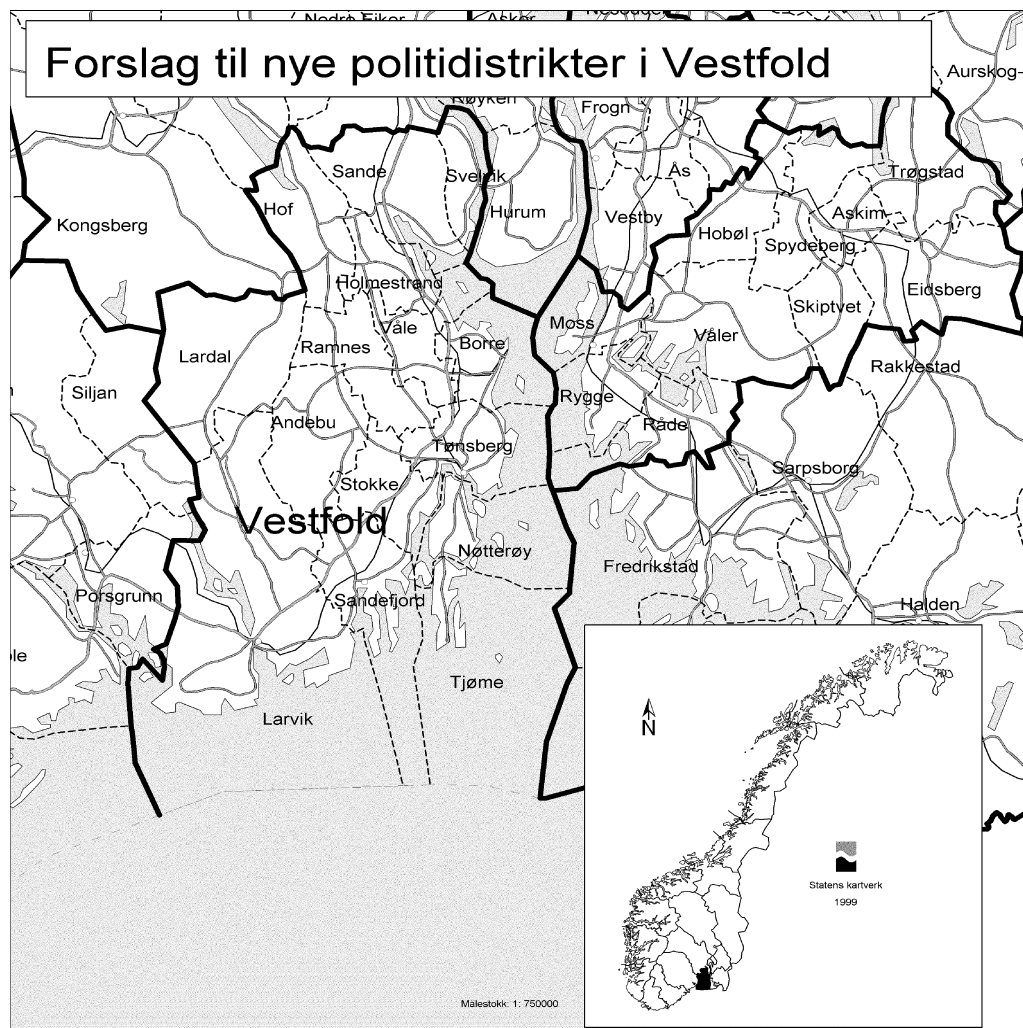
Figur 7.6 Politidistrikter i Hedmark

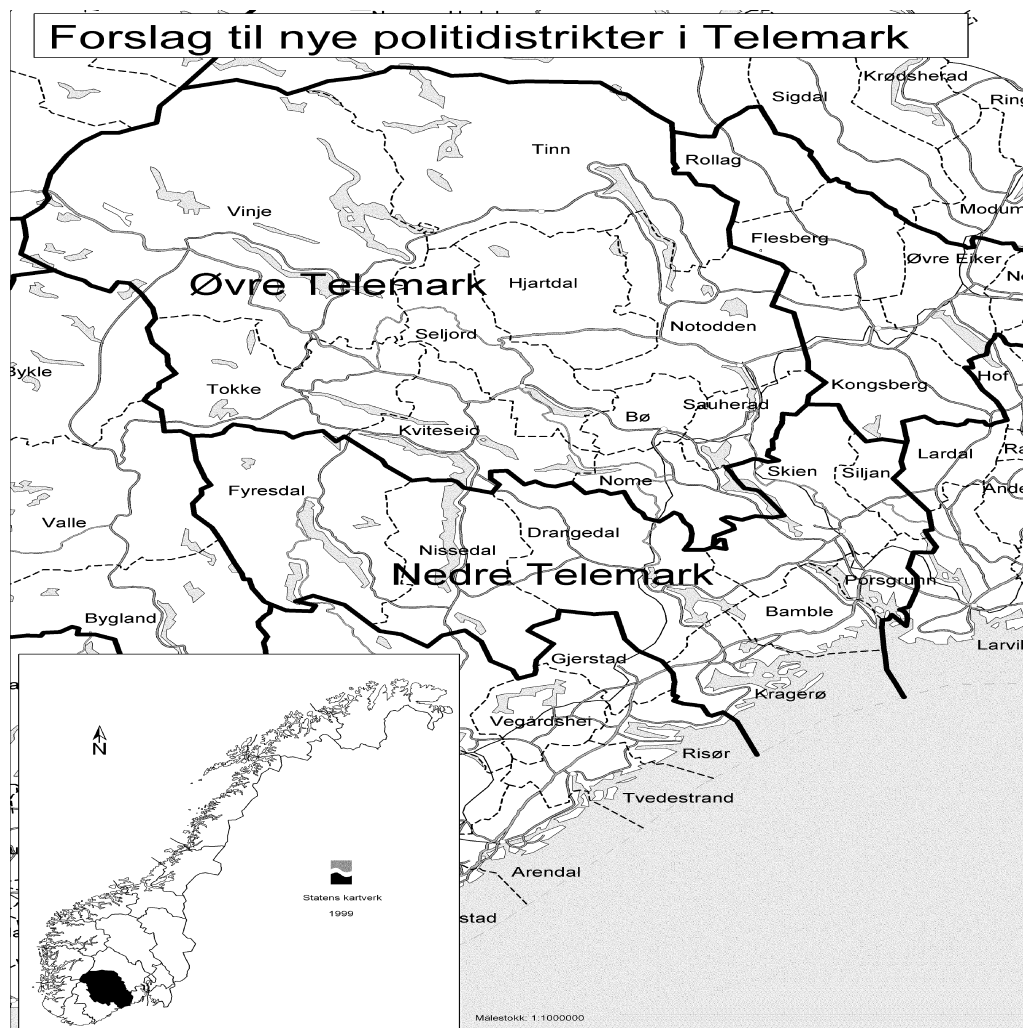
Figur 7.7 Politidistrikter i Oppland

Figur 7.8 Politidistrikter i Buskerud

Figur 7.9 Politidistrikter i Vestfold

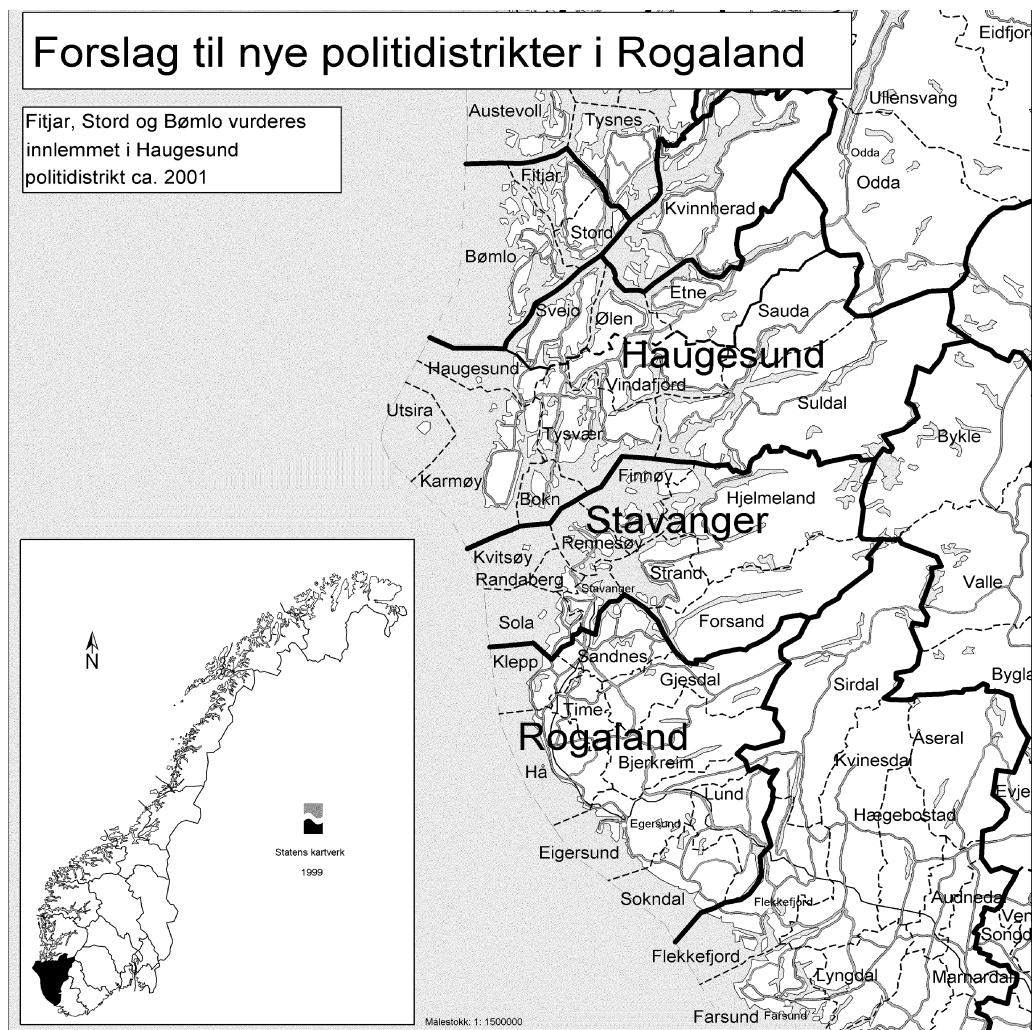
Figur 7.10 Politidistrikter i Telemark

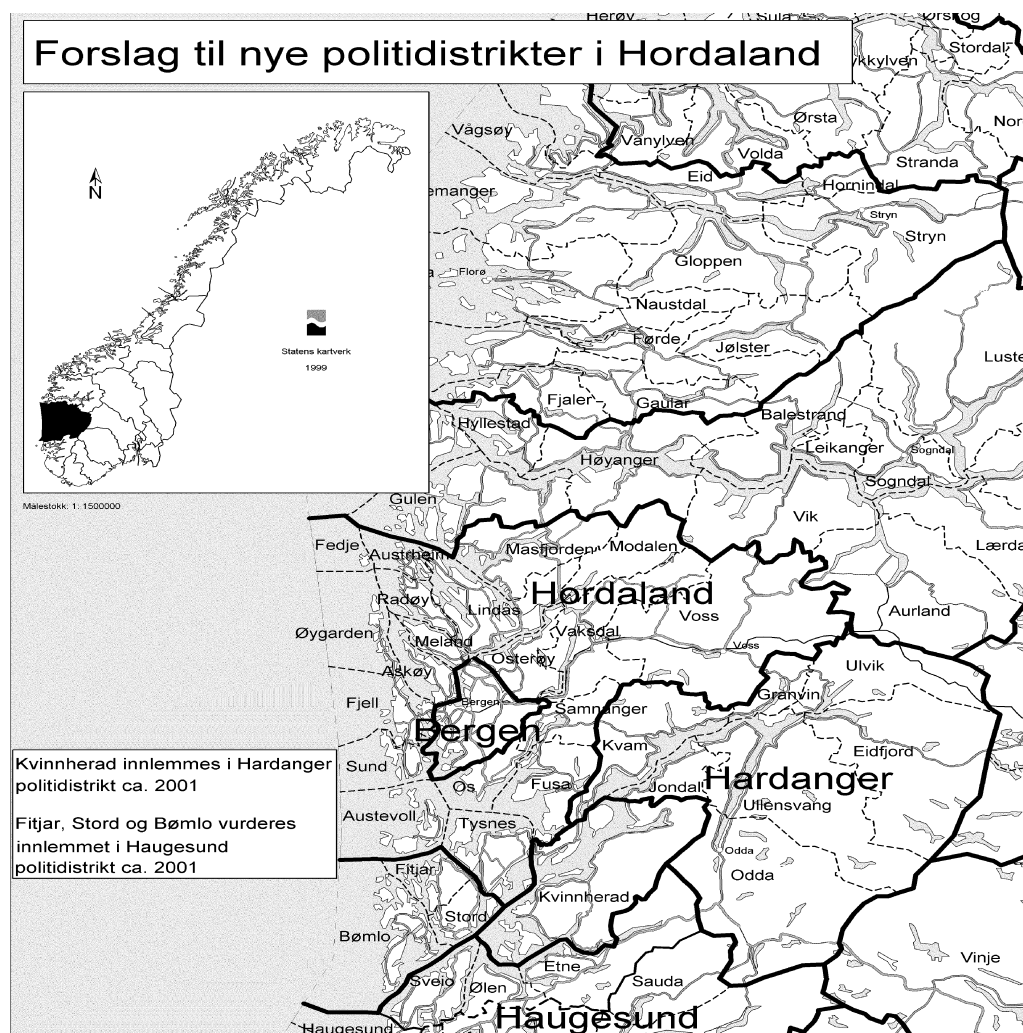
Figur 7.11 Politidistrikter i Aust-Agder

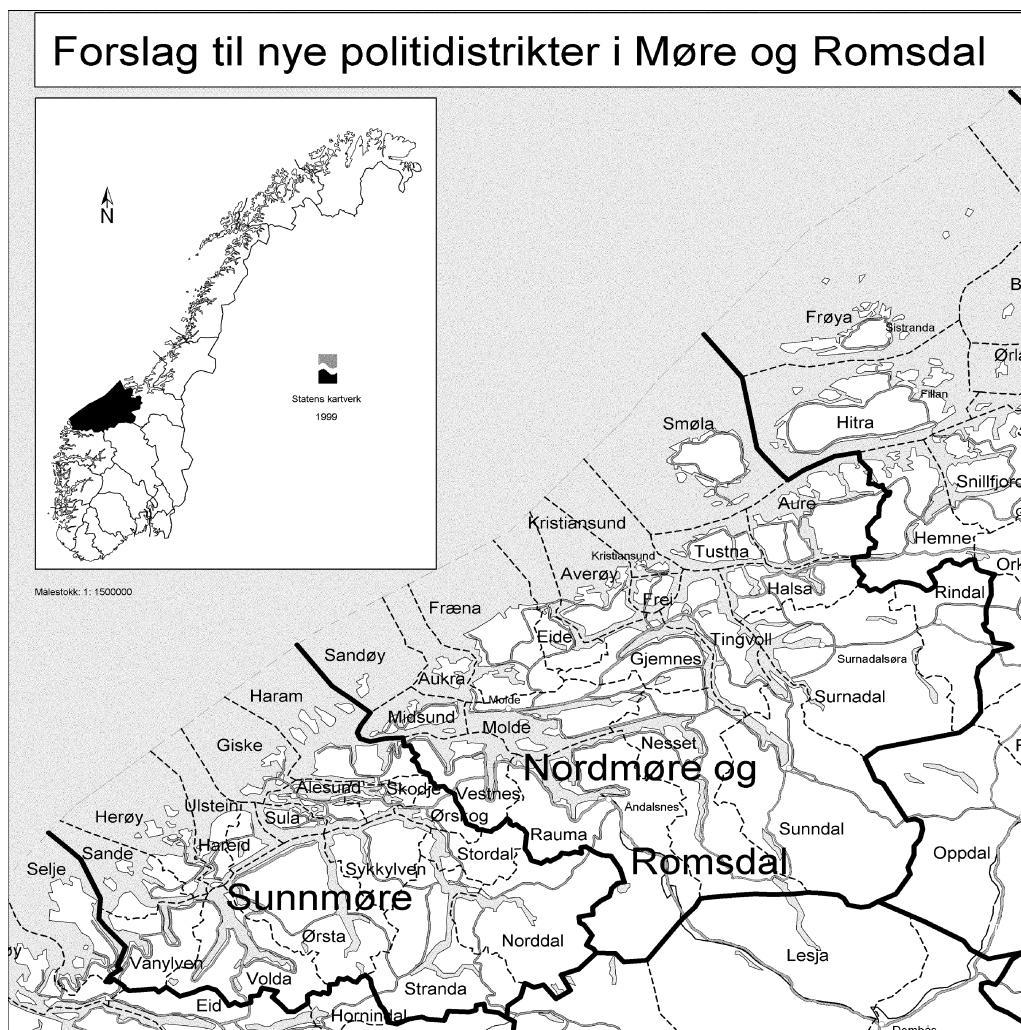
Figur 7.12 Politidistrikter i Vest-Agder

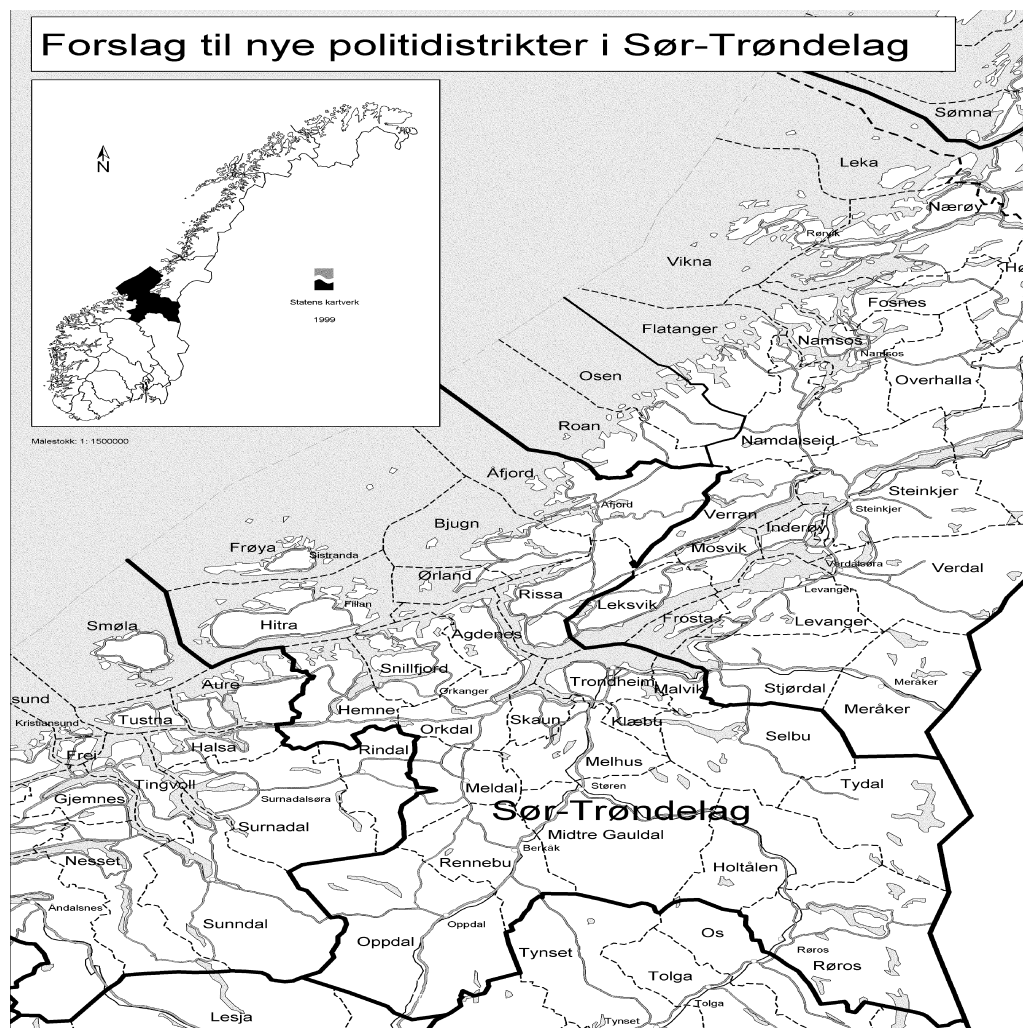
Figur 7.13 Politidistrikter i Rogaland

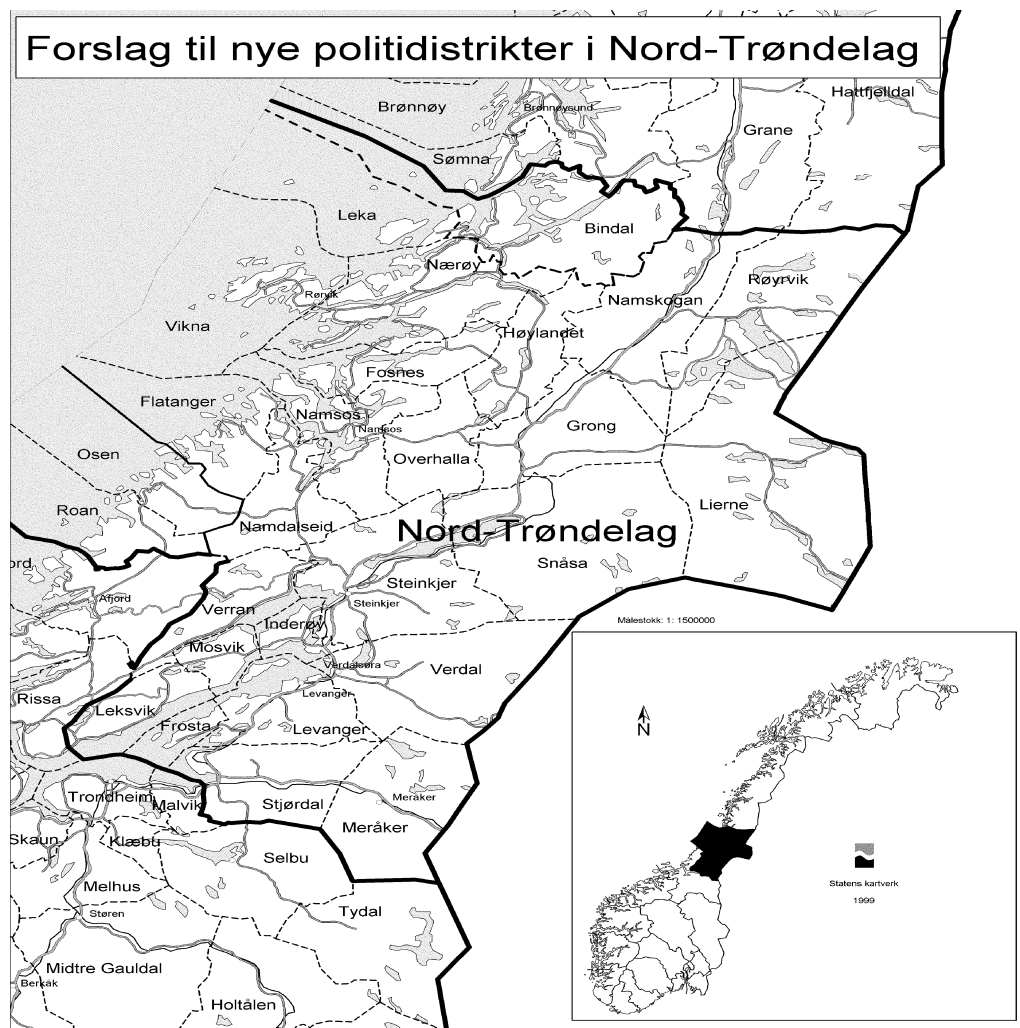
Figur 7.14 Politidistrikter i Hordaland

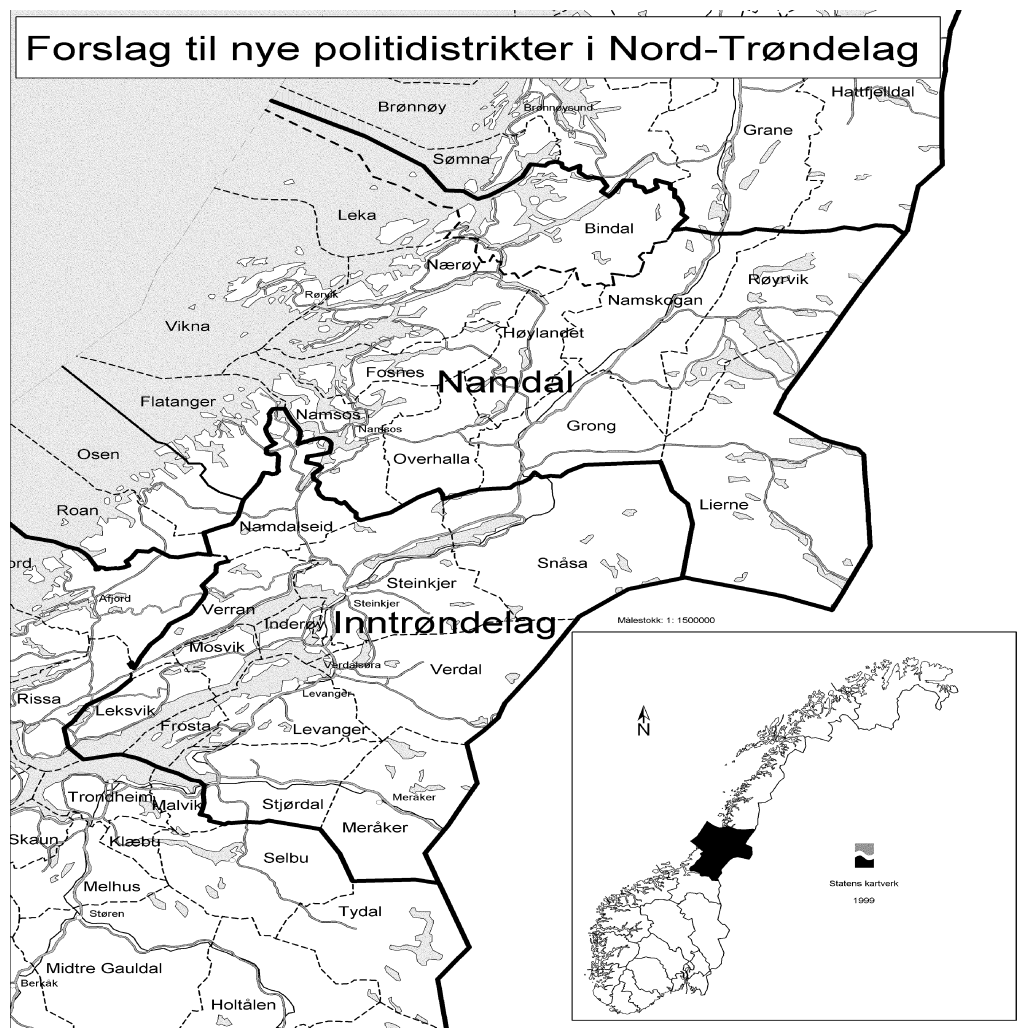
Figur 7.16 Politidistrikter i Møre og Romsdal

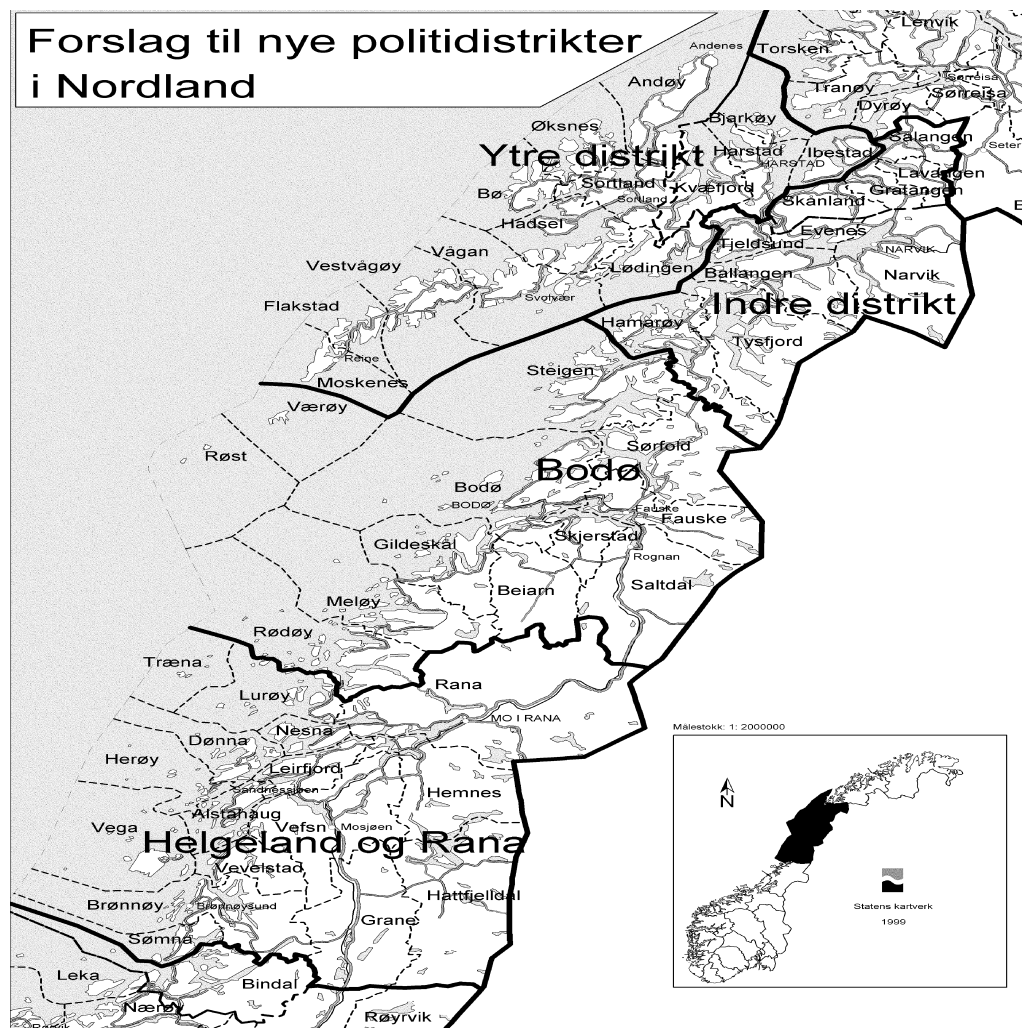
Figur 7.17 Politidistrikter i Sør-Trøndelag

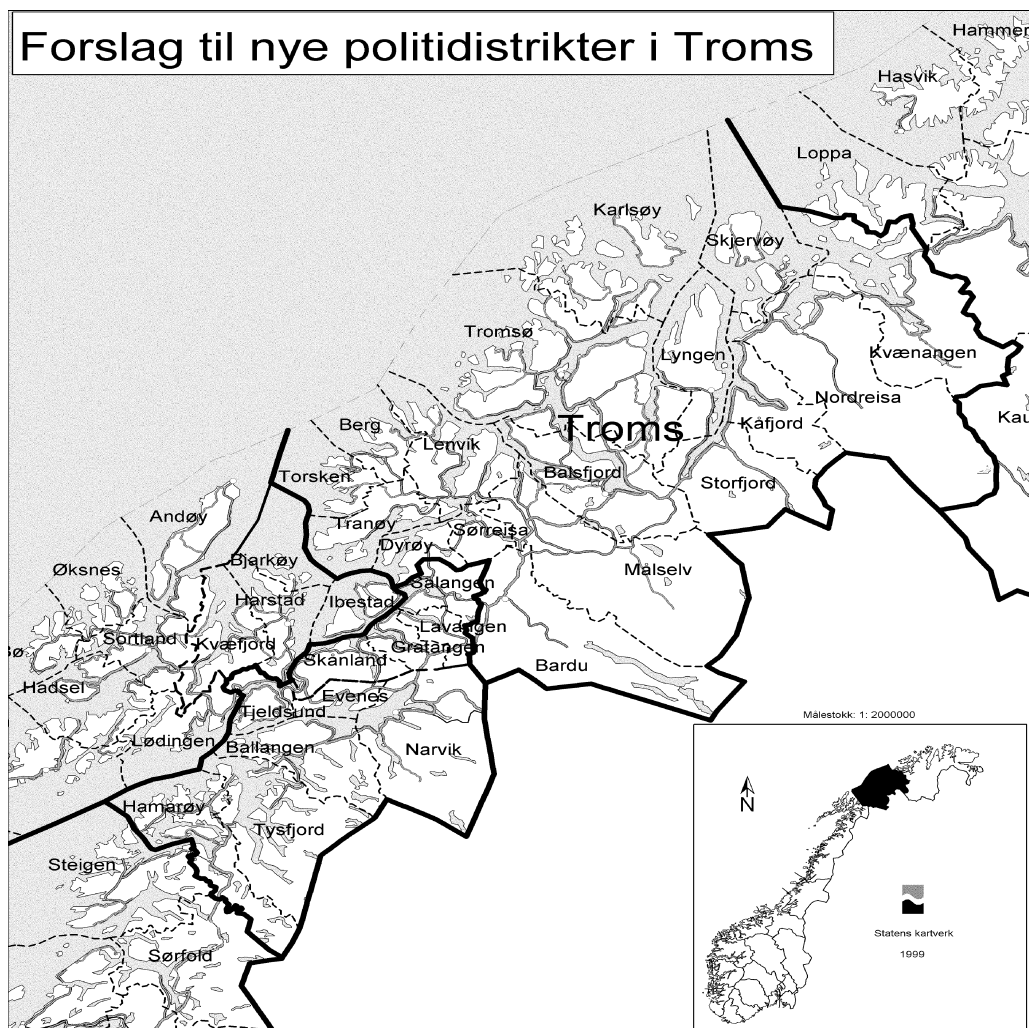
Figur 7.18 Politidistrikter i Nord-Trøndelag (1. Alternativ)

Figur 7.19 Politidistrikter i Nord-Trøndelag (2. Alternativ)

Figur 7.20 Politidistrikter i Nordland

Figur 7.21 Politidistrikter i Troms

Figur 7.22 Politidistrikter i Finnmark